مهاتما ګاندي

ژوند فکر او مبارزه

لیکوال: پروفیسور عبدالخالق رشید

www.sikaram.com

مــهاتــما ګــانــدي

ژوند، فکر او مبارزه

لیکوال:

پروفیسور عبدالخالق رشید

۱۳۹۴ل کال

www.sikaram.com

بسم الله الرحمن الرحيم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم: مهاتما ګاندي- ژوند، فکر او مبارزه

لیکوال: پروفیسور عبدالخالق رشید

خپروندی: د افغانستان ملي تحریك، فرهنګي څانګه

وېبپاڼه: www.melitahrik.com

ډیزاینګر: ضیاء ساپی

پښتۍ ډیزاین: فیاض حمید

چاپشمېر: ۱۰۰۰ ټوکه

چاپکال: ۱۳۹۴ ل کال/ ۲۰۱۵م

د تحریك د خپرونو لړ: (۱۱۸)

یادونه: د چاپ حقوق له ملي تحریک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسوولیت لیکوال پورې اړه لري.

www.sikaram.com

اهدا :

شاغلي کرزي ته!

چې که د باندنيو ښکېلاکي او کورنيو فسادي ځواکونو

ناروا وې يې په څنګ کې نه وي،

ښه ګاندين ملګرى دى.

رشيد

www.sikaram.com

فهرست

سرلیک مخ

سریزه ---------------------------------------1

لومړی څپرکی

ګاندي : ژوند او مبارزه-----------------------------------7

دویم څپرکی

ګاندي او عدم تشدد------------------------------------48

دریم څپرکی

ګاندي او سرحدي ګاندي--------------------------------69

څلورم څپرکی

ګاندی دیوشمیراوسنیوهندیانو او نړیوالوپه نظر: --------------90

پنځم څپرکی

دګاندي مرغلرې-----------------------------------210

ماخذونه : -------------------------------------213

www.sikaram.com

د تحريك يادښت

د افغانستان ملي تحريك د (۱۳۹۳ ل) کال په پیل کې له خپلو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه کړې وه چې د دې کال په بهیر کې به (شل عنوانونه) بېلا بېل دیني، علمي، ادبي او ټولنیز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې کوي. ملي تحریک دا ژمنه د یاد کال د کب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د یوې پرتمینې غونډې په ترخ کې یې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې کړل. ملي تحریك په یاده غونډه کې ژمنه وکړه چې د (۱۳۹۴ ل) کال په بهیر کې به انشاء الله د خدای (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې کوي. طبیعي خبره ده چې دا اسانه کار نه دی، ډېر زیات زیار او زحمت ته اړتیا لري، خو ملي تحریك ټینګ هوډ کړی چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملي کوي. دا اثر چې ستاسو په لاس کې دی د همدې (سل عنوانونو) ژمنه کړو اثارو له جملې څخه دی، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحریك هیله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته کړي. ملي تحریك له ټولو هغو لیکوالو، ژباړونکو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندویانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهیر کې یې یو بل سره مرسته او ملګرتیا کړې او دا فرهنګي بهیر یې بریالی کړی، د زړه له کومې مننه کوي او کور ودانی ورته وایي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هیله

د افغانستان ملي تحريك فرهنګي څانګه

www.sikaram.com

« که کوم شی تاسو تنګوي ، تا سوپه قهرکیدای شئ ،
خو ځان به نه ګناهګاروئ » (دمقدس کتاب زبور آیت)

سریزه:

فکرکوم نن سبا به په نړۍ کې داسې ملت او داسې ژبه نه وي چې هغوی به دداسې یوه سترانسان اویوه نومیالی (مهاتما ګاندي) له نامه ، مفکورې او مبارزې څخه نه وي خبر ، په دې چې دغه لوی انسان په خپل عصرکې په دې وتوانیده چې دانساني تقوا او ویښ فکري تمایل په مرسته په هغه پلو کې ودریږي ، هلته چې دانساني ذلت ،غلامۍ او بدمرغۍ په وړاندې په خپله پراخ انسانیت دمقابلې یوه پراخه او ناپایه جبهه جوړه اورامنځ ته کړې وه. هلته چې دتورتم په وړاندې درڼا ، دغلامۍ په وړاندې د آزادۍ اودخوارۍ پرضد دپرمختګ پوښتنه په جدي توګه نه یوازې هندیانو بلکه ټول محکوم انسانیت دخپل برخلیک ټاکلو اوخوندي ساتنې یوازنۍ لاره وبلله . اودغو ټولو نومونو او اصلونو پرهمدغه تاوده مهال کې دمهاتما (لویی اروا) ګاندي له تلپاتې نامه سره ځان ونښلاوه.
ګاندې اوس په نړې کې یوازې دیوه خوار اوډنګرهندي مبارز نوم نه دی بلکه دغه نوم اوس دنړې دعدم تشدد دمبارزې دتاریخ یولوی اوژوندی څپرکې دی ، هغه څپرکی چې انسان اوس په دغه اتومي ناتارکې تربل هروخت هغه ته اړدی اودهغه په لوریې تربل هروخت زیاته ورمخه کړې ده ، ځکه نو دابایدووایو چې عدم تشدد دشلمې پیړۍ یوداسې مفکوروي بهیردی چې په ګرد بشریت پورې اړه لري او دیوه ګډبشري تلپاتې میراث په نامه سره یې یادولای شو..
زه چې په دغوحالاتوکې دګاندي اودهغه داندوژوندپه اړه خبرې کولواویوڅه لیکلو ته اړشوی یم ، دهغو یوځرګند لامل دادی چې نورنو زموږ په شاوخواکې تشدد او زورزیاتی دومره زیات شوی چې دهرانسان تر زړه اوپښولاندې مځکه لړزوي او سړی داویلای شي چې که دغه اوسني حالات همداسې خپله لړۍ اوږده کړي ، نو لري نه

www.sikaram.com

ده چې دغه نړۍ به ډیره زر په یوه غمیزه ونه واړې ، له لویدیزه ترختیــزه ، بشــریت هره ګړۍ اوهره شیبه یوناڅرګند تورتم او دیوه بل مخروطي ناتار بربادۍ ته ســترګې په لاره دی ،امریکایې وچه له شماله ترجنوبه په یــوه غــچ اخیســتونکي بهیربانــدې اوښتې او اوسنی سیاسي تګلاره یې ددې لامل شوې چې نورنو ټولــه نــړې لــه دغــه پرمختللی هیوادڅخه دمخ اړولو په تکل کې شي . افریقا لاهم دلوږې اوخــوارۍ لــه منګولو نه ده وتلی ، لاهم پرمختللې نړې ته سترګې په لاره ده چې مرســته ورســره وکړي اودانسانی خواخوږۍ یوه انساني تګلاره بایدله دغې الماس تولیــدونکې وچــې سره وڅارل شي . ایشیاهم داسې درواخله ، دلته ددغې وچــې پــه زړه کــې عــراق ، فلسطین او افغانستان همدااوس په اورکې سوځي ، عراقي ملت دهیڅ په خاطر لولپه شو، دپاکستان په دننه کې هم یوبم مخ په چاودیدو دی داچې کله اوڅنګه ؟ دې تــه به یوڅه نورهم سترګې په لاره شو، هندوستان هم که دګاندي تګلاره ونه څاري لــه یوه سخت ګواښ سره مخامخ کیدونکی دی، لوږه او دوګړو زیاتوالی ، اتومي لیوالتیا او پرهغې ویاړکول ددغه ګواښ لاملونه دي ، ایران هم دامریکایي غیرمستقیم ګواښ په وړاندې دخپل تقدیرټاکلو په لورخپلې شپې ورځې شمیري .

داټولې خبرې دي چې په نړۍ کې یې دنشه یې مافیا او اتومې وړتیا پراختیاتــه لاره پرانیستې ده اوبشریت یې دې ته ناچارکړې چې باید دځان دخوندي ساتنې لپاره لــه هغو ټولو هلوځلوڅخه کارواخلي هغه چې ددغه پراخ ناتاراودغې بدمرغې غمیزې پــه مخنیوي کې له بشریت سره مرسته کولای شي.

موږ هم ناچاریو چې دیادوشویوناورینو دپای ته رسیدو لپــاره بایــد دبــودا ،عیســی ، ګاندی اوپاچاخان په لورسترګې وغړوواوددغه پراخ مکتب تګلارو او اصولو ته ورمخه کړو . بشریت اوس په دې پوهیدلې چې داوسني اتومي ناتارترچترلاندې دخونــدي ساتلو یوه لاره همدا نه زورزیاتی دی چې باید دهغــې پــه مرســته بشــریت وروزو ، بشریت خبرکړو اودا حقیقت یې باید په مخکې کیږدو چې که تشددته دهرچامخــه کیږي اویانړیوال زورځواکي ځواکونه یې دځان لومړنی او وروستنی حق بولې هغوی باید په دې هم پوه شي چې د دوی ددغه کار پایله له عامې بربادۍ پرته بل څه نه ده. بشریت ته دم ګړۍ یوازې همدغه دعدم تشددمعنویت ورپاتې دی چې په هغه کې

دهر قام ، دهر ملت او هرې انساني عقيدې انساني وړتيا او مرام خوندي دي او دازموږ په عصرکې يوازنی رښتنی معنويت دی چې انسانيت ته تسل ورکوي او په ډاګه هغه دمولانا دفکری معنويت دکانې کرښه خبره يې پرسترګو دالهې ډالۍ په توګه راکاږي چې :

از ديو ودد ملولم انسانم آرزوست .

معنويت په رښتيا او رښتيايني سره دژ وند دسترې کاروان لارښونه کوي او په بـري سره يې دسرمنزل پولې ته رسوي ، ديوه هندي ليکوال خبره ده چې : « دربښـــتيا او رښتيايني مخ په سرو زرو پوښل شوی ، ځوک چې غواړي دغه حقيقت ته په رښـــتيا ينې سره ځان ورنژدې کړی ، نوکله چې له هغوسره تماس نيسي هغه خپله په ســـرو زرو اوړي...»

(Prof. S.P. Kanal , *Quest for trust* , New Delhi , 1976 P 738)

دپورتنی نامي خبرې دليکوال په نظرله دغې خبرې سره داټکی هم مل دی چې پـــه سرو باندې اوښتل په خپل وار دومره ساده خبره هم نه ده لکه چې دلته يې سرې په ساده توګه لولي ، مانا داچې دغې رښـــتيايني تـــه رســـيدل پـــه خپلـــه دســـړي پـــه کړواواعمالوپورې تړلې اصل دی چې عملي کيدل يې يوه تياري اوپوره قربـانۍ تـــه اړتيالري ، قرباني په دغه ترڅ کې يوازنی شرط دی ، داسې چې بايـــد پـــه هراړخيـــزه اوځوبعدي توګه په پام کې ونيول شي .په دغه برخه کې زياتره پوهان په دې بـــاوردي او دګاندي په اړه هم داخبره کوي چې دګاندي لويه ځانګړنه داوه چې هغه بـــې ادعـــا سړی و ،چې په خپل ټول ژوند کې يې دادعا لپاره يوځل هم غږ پورته نه کړ، پـــه دې چې ده نه غوښتل ځان له عامې هندي ټولنې لوړوبولې ،ددې لپاره چې هغه دخپلـــې ټولنې په رښتياوو باندې ځان پوه کړی وي ، تل يې هڅه کوله چـــې لـــه خلکـــو ســـره دهغوی په شان وي ، دهغو په شان ژوند وکړي ،له هغو سره په هغه شان لکه ځنګـــه چې دوی دي په اړيکوکې وي اوپه هماغه شان لکه دی بايد خپلو همنوعانوته ځـــان وښيي .

دګاندي په نظر يوازې هغوی چې عمل اونظريې ســـره يوشـــي وي کـــولای شـــي پـــه رښتياينه باندې پوه اوبرلاسی شي .

www.sikaram.com

ګاندي به تل له مورړ سره تلپاتې وي ، په دې چې ده دانسان لپـاره دهغـه دانســانيت دپايښت په خاطر په خپل زمان اوخپل چاپيريال کې ژورعاطفي فکروکـړ، همـداده چې دده په اړه ويل شوي دي :

« هغه زمورړ مورالي ايديالونه اوارزښتونه له يوې خوا رانوي کړل اولـه بلــې خــوايې راتازه کړل ،ايی . ايم . فوسترپه دې باوردی اووايي چې هغه بايد زمورړ دعصر ترټولـو لوړاواوچت انسان وبولو...

همداسې جي . اچ . هولمس بيا ګاندي دهند دستروياړ بودا او دستراستازي عيسى په شان لوړبولي ...

ددغو ټولوخبرو موخه داده چې ګاندي خپل تيرمهال له خپل اوس مهال سـره پـه داسې يوه پياوړی ديالکتيک کې طرحه کړ چې دهغه بنسټ يې پر معنويت بانـدې کيښود ، هغه په معنويت باوري انسان و اوپرهغه يې دخپلې پياوړې عقيدې په توګـه په ژوند کې کلک ټينګاروکړ، ان چې معنويت يې دشخصيت اوکرکتر دپياوړتيا رمـز وباله دزغم وړتيايی پرې ورزياته کړه اودزغم درس يې ترهرڅه دمخه په خپل ځـان باندې په خپل ژوند کې عملي هم کړ .

مـا ډيرکالـه پـه هندوسـتان کـې تيرکـړل دګانـدي پـه اړه مـې وليکـل او پـه ډيروکنفرانسونوکې مې برخه واخيسته او اوس مې دادي يوڅه ګډې وډې دکتاب په بڼه هم پرې وليکلې ، په ډيروعلمي ناستو کی ډيرو پوه اوشعوري هندوانو له ماڅخـه داپوښتنې وکړې : نورې خبرې نه وې چې پرګاندي اودهغه په مفکوره باندې دې پـه داسې وخت کې چې نورنوډيرې هندوانو هم خپل باورپرې له لاسه ورکـړی ورمخـه کړه ؟

دهمدغې پوښتنې په تړاو غواړم خپل لوستونکي ته داخبره وکړم چې ما په رښتياهم دغې ليکنې ته په داسې ناچاره شيبه کې ورمخه کړه لکه چې ګاندي جي پـه خپـل وخت کې له ناچارۍ عدم تشدد دخپلې سـتونزې دحـل يـوازنی رمـز او راز وبالـه اوپرهغه يې ورمخه کړه . ګاندي به ويل چې انګريزان داسې څوک اوداسې ځواک نـه دی چې هغه به دتورې په زورله ملکه وباسو، دده په نظر دايو ناشونی کار و، ځکه يې په پای کې داخبره غوره وبلله چې له شعوري دښمن سره بايد په شعوري توګه مبارزه

وشي ، په دې مانا چې هرڅوک که ټوپک ته لاس کړي نوبیاهم مرګ دهغه لمنه نیسې ، دهغه ملت تباه کیږي اودښمن یې نورهم دځان لپاره پرهیواد باندې دواکمن کیدو لاملونه مونډلای او ترلاسه کولای شي . ګاندي په دې پوهیده چې انګریز مقدوني سکندر او چنګیز نه دی او نه هم داسې ځواک دی چې په پټوسترګویې پرهندوستان باندې خیټه اچولې ده. انګریز یوشعوري ځواک دی ، شعوري عمل کوي ځکه نو دهغه په وړاندې مبارزه هم باید شعوري وي نه جذباتي ...

زمالپاره هم دغه ټکی زموږ دعصراو زموږ دستونزې دحل په برخه کې دپاملرنې وړ شو . هغه چې باید ددغه عصر دلیونیو اویرغلګروځواکونوپاملرنه هغه ته راواړول شي ، دوی او موږ دواړه باید ځان په دې باوري کړو چې :هغه څه چې سوله کولای اورامنځ ته کولای شي هغه جګړه نه کولای شي او نه رامنځ ته کولای او هغه څه چې نه زورزیاتی یې کولای شي هغه زورزیاتی اوتشدد نه شي کولای ، عدم تشدد یوه انساني تجربه ده چې سړی پرې دزړه له کومې باورکولای شي ، ځکه نو زموږ لپاره هم په دغه ترخ کې ترټولو ښه او دپاملرنه وړخبره داده چی باید پردغې کانې کرښې باندې دځان اوخلکو باور داسې پیاوړی کړو لکه چې ګاندي اودهغه ملګرو په خپل عصرکې دانساني غمیزې دحل په خاطردغه بشپړه او رغنده تګلاره دستونزو دپای ته رسیدو په خاطر په عملي توګه رامنځ ته کړه اوعملا پرې مخ په وړاندې ولاړل .

په دغه رساله کې تاسې ګاندي پیژنۍ اودهغه تګلاره ، تاسې عدم تشدد اودهغه ښیګړې اودننۍ نړۍ په ستونزمن چا پیریال کې ددغې معنوي پدیدې اړتیا درک کوۍ ، تاسې په دې پوهیږۍ چې په دغه نړۍ کې هټلر، استالین ، چرچل ، روزولت ، موسولینې اوترهغو راوروسته تارچر، ریګن ، بوش او په سلګونو داسې نور زوریاتي چې په جسمي اوظاهري لحاظ دهرڅه خاوندان وو له یوه خوارځواکي سابه خوړونکي هندي مشرسره په یوه وخت اویالړ وړاندې وروسته عصرکې راوپړکیدل ، خو کوم څه چې هغوی وکړل او څه چې ده ترسره کړل ، هغه ګرده په همدغه عصرکې وو ، چا نازیزم وپاله ، چا دکمونیزم په نامه او چاهم دشونیزم او راوروستو مختورو خو د دموکراسۍ په نامه هم خپل اوهم دنورو سرونه مات کړل ،خو هغوی چې له نوموړو ایدیو سره په یوه وخت کې له دوی سره ولاړ نه شول اود دوی برعکس یې خپله

سوله ییزه تګلاره رامنځ ته او پرمخ بوتله ، هغوی نن دانسانیت پرآسمان باندې دهغو ستورو ځای غوره کړ چې دځمکې دکرې پرمخ په هره خوا اوهرځای کې هرچا اوهرې خوا ته روښانه ځلیږي او دهرچا مینه پرې راځي . ګاندي اوهغه مفکوره لـه همـدغو ستوروڅخه یوداسې ستوري دې چې په خپـل عصـرکې یـې لـه خپلـو یارانوسـره دژوندسوله ییزه بیرۍ د استعمار پرظالم زړه وروخیژوله او ځان یـې ترهغـه ځایـه پورې په بري سره ورساوه ،چې هلته یې دهرچاله خولې داواوریدل چې :

هغه زړه به له توپانه په امان وي چې کښتۍ غوندې دخلکو باربردارشي

ګاندي اودهغه شعوري تګلاره نن په تولو نړۍ کې دهغوی لپاره چې دسړي وژونکـې اتم بم دغرور پر وزرونو نه دي ناست یوهوسا اوخوندي دمه ځای دی ، باید چې ددغه دمه ځای (ساتیاګرۍ) تر چترلاندې دآزادۍ او تلپاتې هوسايۍ په لور دهغـوی پـه وړاندې چې په جګړه نازیږي ،انسان وژني ، دنورو پرهیوادو وربلوسي ،تمدن له منځه وړي اوانساني شتمۍ لوټي له ګاندي اودهغه له نومیالي دوست پاچاخان سره یوځای یوځل بیا دآزادۍ پرکاروان پسې روان شو. ځکه چې دا دبشریت او بیا زمـوږ لپـاره داوسنې امریکايي یرغل چې لمنه یې نوره هم دختیز پرلور راخوریدونکې ده دنجات اوژغورنې یوازنې لارده . او ګاندي دغه هدف ته درسیدو په خاطر موږ ته په (ځوان هند - ۱۹۲۹ کال دجنوري ۵) کې مشوره راکوي چې :

« موږ باید دغلطیو ، درغلیو او نورو نیمګړتیاوو پرمخ یوازې دخوړو (خیتې) له امله پرده وانه چوو ، په دې هم باید پوه وو چې که زموږ ورور هم زموږ معنویت اودهغه ودې ته په زیان رسولو باندې لاس پورې کوي باید چې ځان پرې ناګار او ناخبره ونه نیسو»

پای

یو ورور باید په قصدي توګه دبل ژوندي موجود ژوند ترې وانخلي ...
«بودا»

لومړی څپرکی

ګاندي: ژوند او مبارزه

مهنداس کرم چند ګاندهي دهنداوختیز دشلمې پیړۍ له نومیالیو لارښوونکو ، آزادی غوښتونکواوسمونوالوڅخه و ، دده په اړه نن سبا دنړۍ په هره برخه کې لیکنې کیږي ، درناوی یی کیږي اوله افکارویی ځانونه خبروي ، ځکه نو زه دلته دده دانــدو ژوند په بیلابیلو برخوباندې تته رڼا اچوم داسې چې دهغې په ترڅ کې به دده د ژوند

جزيات په وار وار سره ځان ګرانو لوستونکو ته ددغه اثر دبيلابيلو څپرکو په ترڅ کې دده له نړۍ ليد او فلسفې سره يوځای راڅرګند کړي .

ګاندي جي ته يې ټولنې دپلار په سترګه وکتل اود(بپو)په نامه يې يادکړ ،داځکه چې ده په خپل وخت کې دشلمې پيړۍ دنړيوال زورورځواک په وړانـدې دمبـارزې يـوه ځانګړې لاره چې هغه دنه زور زياتي ياعدم تشدد لاره وه غوره کړه اودايـې دخپـل قوم اوخلکو داوږدومبارزو ترټولو غوره ، بريمنه اوژغورندويه پايله اومبارزه وبللـه ، دی که په خپل هيواد کې و اوکه په جنوبې افريقاکې ، په دواړو هيوادو کې يې دتيري اوتجاوز په وړاندې خپلو هلوځلو ته کله بشپړ او کله هم نيمګړی دوام ورکړ،همـداوه چې نړۍ ډيرزر دده دمبارزې په حقانيت باوراوايمان پيداکړ اوملت يې دی دانګريزې ښکيلاک په وړاندې ديوه سرسپارلي او پياوړي لارښود په توګه دآزادۍ په خاطر پـه خورا ايمانداری اورښتيايني سره بدرګه کړ.

ده دنه زورزياتې مبارزه دانګريزي ښکيلاک په وړاندې پيل اوپرمخ بوتلـه ، اوخپلـه دغه تلپاتې تګلاره يې ددغه ښکيلاک په وړاندې په خپله ګجراتي ژبه د (ستياګرۍ) په نامه ياده کړه ،ګاندي دغه ويی له خپلې مورنۍ ژبې ګجراتي ژبې څخه راغوره کـړ چې (سات) يې د(رښتيا اومينې) او(اګره) يې د(صبر، زغم ، نرمښـت، هـوډ) پـه ماناده . ساتياګره په عمومي لحاظ هغه غورځنګ شو چې په هغه کې دګاندي تګلاره هغه چې په رښتيايني ، نه زورزياتي ، نه جنګيدوبانـدې ولاړه وه اودهـرډول تـوپير(مذهبي ، ژبنۍ ، ملي ، رنګ اونورو) ضد د انساني حقونوترلاسه کولو لپاره پـه ګوتـه شوې وه راپيل شوه ، ياپه بله وينا دغه تګلاره دخپل ماهيت له مخې هغه تګلاره هم ده چې دګاندي فلسفه ورته ويلای شو،په دې چې ګاندي خپله ددغې تګلارې په اړه داخبره کوي چې ده داشان مبارزه په جنوبې افريقې کې پر هغـه مهـال چـې هلتـه داپارتايد واکمني وه دهنديانود حقوقو ترلاسه کولو په خاطرپه عملي توګه راپيل کړه . دده په اند دايوازنۍ لاره وه چې دهغې په مرسته ګاندي او نورو هنديانو کولای شول دمقاومت فلسفه دزورزياتې په وړاندې له يوې خوا راوهڅوي او له بلې خوايې پياوړې کړې .

www.sikaram.com

په ساتیاګره کې ولسې سرغړونه اودولسونو پوره یـوالی اودزورزیـاتې پـه وړانـدې مقاومت ددغې تګلارې زړی جوړوي. ددغې فلسفې یواصل داهم دی چــې کــه ټــول ولس په آرامه توګه دخپلو حقوقو لپاره لاس یوکړي اوسره یوموټی شي ، په دې کــې شک نشته چې زورزیاتی ځواک به ددغه یوالې اوپیوستون په ترخ کې دې ته غــاړه ږدي چې ددوی خبره اوددوی حق به مني اوله ناچارۍ به هغه لړی پای ته رسوي هغه چې په تشددسره ددوی اونوروانساني حقوق پایمالوي او ښکیلاکي زورزیاتی زیږوي.

سره له دې چې په هند اونړۍ کې یومهال یوزیات شمیر نطروالو(په تیره مارکسستانو او انقلابی هندیانو) دغه تګلاره ډیره زیاته ګټوره اوبریالۍ ونه شمیرله ، خــو زمــانې زموږ ترعصره داد ه راورسوله اوداېې راوښوده چې دغه تګلاره دداسې یوه ملت لپاره چې تش لاس و ، او په سووکلونه انګریزانو په مادي اومعنوي لحاظ ځپلی و ، دمبارزې ترټولو غوره او بریمنه تګلاره شوه . ددغې تګلارې کره کوونکو به په دغه اړه داخبره کوله او ویل به یې چې که ملت سره یوموټی شي ،کولای شي دخپل برخلیــک ټــاکلو لپاره تورې ته هم لاس واچوي . لکه چې اوس په خپله په هند کې هم یوشــمیرټولنې په همدغه نظردي .

خوګاندي بیا په دې باوري نه و، هغه به ویل چې ساتیاګره یوه داسې تګلاره ده چــې هغه پوره قربانۍ ته اړتیا لري، ساتیاګره له زغــم اوتحمــل ســره ملګــرې مبــارزه ده اوترټولو لویه ځانګړتیایې داهم ده چې په دغه ســوله ییــزه مبــارزه کــې لــه وینــو تویېدوڅخه ډډه کیږي ، اومخه یې په شعوري توګه ددغې تګلارې داصولو لــه مخــې نیول کیږي .

ګاندي جي په دې باور وچې په زورزیاتې سره رامنځ ته شــوې خوښــي او هوســایی دځوورځوخوشالي اوهوسایي وي ، خوکه نه زورزیاتې له ژوند سره پټلیزپه پــام کــې ونیول شي اوپه دغه ترخ کې پرمخ بوتلل شي ،زغم یې زیات دی ، سره لــه دې چــې خواری اوزیارته اړتیالري خو میوه اوپایله یې خوږه اوتلپاتې ده.

دګاندي دغه میراث په نړیواله کچه دنه زور زیاتي دپلویانو له خوا منل شوی او ستایل شوې دی ځکه چې دهمدغې تګلارې اوفلسفې برکت و چې دی دهغــې پــه مرســته دخپلې ټولنی دپلارګلوی پړاوته راپورته شو اوپه خپل همدغه نــه زورزیــاتي دریــځ سره دهرچا له خوا په ټوله نړی کي ومنل شو، ځکه دامریکاخارجــه ســکرتر ســي . مارشال (۱۹۴۸) ګاندي په خپل دغه سترانســانې ویــاړ بانــدې **دانســانې ټــولنې اوتفکرلوی اوبریالی ویاند وباله .**

*****

پیژندنه:

مهنداس کرم چند گاندي د ۱۸۶۹ کال داکتوبر په (۲) دپور بندر پــه ښــارګوټي کــې وزیږید، پوربندر دلویدیز هند دګجرات ایالت اړوند ښاردی چې عربي سمندرګي تــه ورځیرمه پروت دی ، دپلار نوم یي کرم چند اودمورنوم یې پوتلوبــایي (دکــرم چنــد څلورمه میرمن ، چې نورې یې مړې شوې وي، هندومذهب کله هم له یوې میرمنــې دزیاتو سپارښتنه نه کوي.) مهنداس یا موهن دخپل پلار پــه ماشــومانوکې ترټولــو کوچنی و، په ۱۸۷۶ کال کې یې پلار چې دولتي مامورو له پوربندره راجکوټ ته بدل شو، مهنداس (موهن) هم له ده سره همدغه ښار ته ولاړ، په عمومی لحاظ پــر هغــه مهال دغه سیمه داسې وه چې دلته دانګریزانو برلاسی لکه دنــورو ســیمو پــه شــان ډیرخرګند اودپاملرنې وړ نه و.

انګریزي ښکیلاک پرهمدغه مهال دخپل ماهیــت لــه مخــې یــوازې یــوه اوســاده ښکیلاکي بڼه نه درلوده ، د دوی ترسیورې لاندې عیسوي مبلغینو هم خپل بازار ښه

www.sikaram.com

تود کړی و، په هره توګه چې کیدونې وه ، دوی په هنـــدې ټولنــه کــې دخپــل دیــن دخورولو کارپه خورا پیاوړتیااوزړورتیا سره ترســره کــاوه. پــه زیــاتو برخــوکې یــې دمذهب، اوژبې لپاره له خپلو ټولو مادې شونتیاوواوامکاناتو څخه په سخاوت سره کار اخیست ، هندې ټولنه چې پر دغه مهال یوه وروسته پــاتې ټولنــه وه ، زیــاتو خلکــو اوزیاتو قشرونویې هڅه کوله چې له یوې لارې نه یوې لارې باید له دغه نوې برلاســې اوښکیلاکې نظام او کلتور سره له یوې خوا ځان وتړې اوله بلې خوا دهغــه مــنځ تــه ځان ورننباسې ، دګاندې پلار هم چې په راجکوټ کې خورا نــامتو اودلــویې څــوکې خاوند و داهیله درلوده چې زامن یې باید خپل ژوند په انګریزې سبک او ستایل سره جوړکړې ، انګریزې ښوونه او روزنه باید ولرې او انګریزې ژبه یې باید دخپلې روښانه راتلونکې په خاطر زده وې .
دهندوستان ټولنه له پاټکو اوطبقوڅخه جوړه ټولنه ده ، هره طبقه آن تراوسه پــورې په دغه هیواد کــې خپــل ځــای اووړتیــالرې ، بــرهمن پــه ســرکې دې ، کشــتریه اوسوداګرورپسې دې اووروستــې پاټکې بې دټولنې وروســتــې ډلــه شــودر دې چــې دهرڅه بوج ددوی په غاړه دی ، دګاندې کورنې په لوړه طبقه کې راتله، چې د (وایسیا) په نامه یادیږې. دوی زیاتره ددولتې کارونو اوسوداګرې کړووړ مسوول وو.
مهنداس په خپل کورنې چاپیریال کې دپلار په اندول دخپلــې مــور تراغیــز لانــدې رالوی شو،هغه خورا مذهبې میرمن وه ، همداوه چې موهن هم پــه دغــه برخــه کــې دموردتینګار له مخې له خپل هندو مذهب اومعنویت سره له ځانګړې احتیاط څخــه کاراخیست یاپه بله مانا دهغې داړادت له مخې یې له خپلې عقیدې سره مینه درلوده اوپه سمه توګه یې په دغه ډګرکې دخپلې مور په پله اومرسته ګام ایښوداڅکه چې دهغې په باره کې داخبره شوې وه چې :
(دا به ترخپل عبادت مخکې دخپلې ډوډوی په فکرکې هم نه وه .)
ګاندې په خپلو یادښتونو کې هم دخپلې مور دغه دریغ خورا زیات یادکړی ، پــه دې چې هغه په خپله عقیده باندې خورا کلکه وه، دده په وینا دده مور بــه د (چتومــاس) اوږده روژه چې څلورمیاشتې وه نیوله . همداځانګړتیاوه چې دده زیــات تمایــل هــم

ترخپل پلار دخپلې مورپر خوا شوی و.اوموریې (پوتلوبايې) دده لپاره پرمعنویت باندې د باور یوه په زړه پورې اومنلې بیلګه شوې وه.
په هرډول ،ګاندي چې په کوم ښوونځي کې زده کړه کوله، هغه په انګریزې سستم جوړشوی ښوونځی و، ترکومه ځایه چې اسناد ښي اویادی په خپله په خپلوآثاروکې اشاره ورته کوې ،ګاندې خورا چوپه خوله زده کوونکی و، ده په خپلو یادښتونو کې دغه ټکی بیان کړې چې ګواکی دومره غلی زده کوونکی وچې له خپلو همزولو اوهم ټولګیوالو سره یې هم خبرې نه کولې ، کله به چې له درسه خلاص شو ، نوبیا به یوازې خپل کورته راروان و، دی یوځای لیکی چې کله به یې ښوونځی رخصت شو، له خپلوکتابوسره به اخته و اوله هغو به یې سرنه پورته کیده اوتل به دهغو په لوستلو بوخت و، په دوولس کلنی یې لومړنی دوره زده کړې پای ته ورسولې اومنځنی دوره یې په راجکوټ کې پیل کړه، همداسې یې خپلې زده کړې په الفرید ښوونځی کې وکړی ، د منځنیوزده کړو پرمهال پر دې وتوانیده چې لږ بایدله شرمناکی څخه راووزې اوله نوروهمزولو سره باید ناسته پاسته پیداکړي. شیخ مهتاب دده دماشومتوب له خوږو ملګرو څخه و، چې له هغه سره یې خورا زیاته ناسته پاسته درلوده، همده ورته ویلې وو ، چې دمسلمانو اوانګریزانو پیاوړتیا په دې کې ده چې دوی غوښې خوړونکي دي ، اوهندوان چې دومره کمزوري دي ، دهغو لامل همدغه سابه ساک خوړل دي. داخبره پر ده باندې تریوه حده منطقي لګیدلې وه، ځکه به یې کله کله په زړه کې ورتیریده چې دی هم بایدپه دغه کار باندې لاس پورې کړې ، خودموراوپلار ویره یې ددې لامل شوې وه چې باید له دغه کاره لاس په سر پاتې شي . مانا داچی ده کله هم ځان ته په غوښو خوړلوسره پیاوړتیا ورنه کړه .
په ۱۸۸۳ کال کې یې په خاصوهندې مراسمو له کستوربانومې ښایسته نجلی سره چې دواړه دیارلس کلن وو واده وکړ. وایې چې دواده تر وخته هم له کستوربا سره

دواده کولوپه خبره نه پوهیده ،خوکله یې چې کورته درزي ورغی اودواده لپاره یې ددوی کچه اخیسته پوه شو چې ګواکې رښتیاهم دده واده دی او اوس به ضرور څه چل کیږي .

ددوی واده وشو، لکه چې دختیزو اوهندي ټولنو دود دی ،د دوی ژوندلکه دښارې اولویدیزو هیوادو دکورنیواوځوانانو په شان نه و، چې له واده وروسته دې زیاتو خرڅو اوپیسوته اړتیا ولري ، په دې چې دوی له واده وروسته له خپل پلاراوکورنۍ سره یوځای اوسیدل اوهرڅه یې دهغوې پر غاړه وو. ده خپله میرمن (بیه) بلله چې وروسته یې په خپلو لیکنوکې هم په همدغه نامه سره یاده کړې اولیکلې ده. ان داچې په خپلو یادښتوکې داخبره هم ددې په باره کې ولیکله :

www.sikaram.com

(ده دنه همکارئ دمقاومت دنظريې اساسـات لـه دې څخـه زده کـړل) . کسـتوربا دګاندي په ژوند باندې نيغه اغيزه درلوده اوله ده سره يې يوځای دګډ ژونددرندوپيټو ته اوږه ورکړه ، ګاندي دهغې په اړه داهم وويل : (چې دازمانمايې برخه ده) .
په ۱۹۸۵ کال کې دګاندي پلار مړشو، له دې پيښې سـره سـم پرهمدغـه مهـال د کستوربا زوی پيداشو، چې لنډه موده ژوندی و.

ګاندي چې کله ښوونځی پای ته ورساوه، يوشميرملګرو اودوستانو مشوره ورکړه چې بايد دلوړوزده کړو په تيره دحقوقو د زده کړې لپاره لندن ته ولاړشي ،دوی فکرکـاوه چې داکار به ددې سبب شی څوموهن دځپل پلار په قدموبانـدې ګـام کيـږدي. دده

www.sikaram.com

لپاره پر دغه مهال داچانس و چې بايد انګلستان ته ولاړ شي اوهلته خپلې زده کړې و کړي ، ځکه يې دغه کار ته ملا وتړله که څه هم مور يې له دغه هوډ سره رضـايت نـه درلود، ځکه هغې داخبره ورته کوله چې : ((چې انګلستان ته مه ځه ،هغه له فساده ډک هيواد دی ، چيرې چې خلکوهلته ايمان اواخلاق له لاسه ورکړی دي)).

دې داهم ورته ويلي وو چې ګاندي بايد هلته ځان لـه غوښــې خوړلواوشرابوڅښلـو وساتې. هو، موريې داخبره ورته کړي وه ،هغې داهم اوريدلي يې وو چې ځوک هلتـه ولاړ شي داډيره نادره ده چې دهغوی په خوی دې نه شي ، ځکه يې دده له تګ ســره خپل رضايت نه و ښودلی .

مهنداس ګاندې په ۱۸۸۸ کال له هنده دانګلستان په لور په داسې حال کې چې خپل دويم بچې (چې په همدغه کال زيږدلي و اوهرې لال نوميده) اوکستوربايې پـه هنـد کې پريښودل روان شو، له دې امله چې ميرمن اوزوی يـې تـرې پـاتې شــول خــورا خواشينی و.

انګلستان ته لاړ، اوهلته يې په زده کړو پيل وکړ، سره لـه دې چــې ده پـه هنـدکې انګريزي ژبه لوستې وه ،خو په پيل کې له سختو ستونزو سره مخامخ شواوهلته يـې زيـاتې ســتونزې درلــودې ، همـــداوه چـــې ددرســـونو پـــه څنـــګ کـــې يـــې ديوشميرنامتوورځپاڼو لکه ډيلې تلګراف اوپال مال ګزيت اونور و په لوستلو باندې هم لاس پورې کړ.

دانګلستان چاپيريال دده لپاره په هراړخيزه توګه نوی اوله ستونزو ډک چاپيريـال و، دده خپله يادونه ده چې کله هلته ورسيد،په خپله ډوډوۍ خوراک حيـران و ځــويې چې يوداسې هوټل وموند چې هلته له سبوپرته دغوښوپته نه وه ، وربلد شو، اوخپلـه مړۍ به يې هلته خوړه . ورو ورو يې خپله هنديوالـه بيرتـه لـه ســره راونيــوه اولـه يوشميرهندوانوادلندن دسبوخوړونکو له ټولنې سره يې ناســته پاســته پيداشــوه. ګاندي له دغو ستونزو سره سره خپلوزده کړو ته ملاوتړلـه اوپـه پرلـه پســې توګـه ديوشميرنامتوليکوالو لکه انګريزې شاعر (پرسي بايسشي شيلي) امريکـايې شــاعر (هنري ديويد توريو اوروسي ليکوال تولستوی له آثارو اودهغو له اغيزوسره مخــامخ شو. دغو ليکوالو پر ګاندې باندې زياته اغيزه وکړه او ان چې دې يې دې تــه وهڅــاوه

www.sikaram.com

چې دمعنويت اومذهب په لور ورمخه کړي اوپه دغه ترخ کې دې نوي ګامونــه اوچــت کړي ، جالبه خو داوه چې کله دی لندن ته ورسيد ، هلته دی له داسې خلکو اوکسانو سره مخامخ شو، چې هغو دهنــدي مــذهبې لاربښــونو اوآثــارو پــه اړه ژورمعلومــات اوڅيړنې درلودې ،داسې او دومره چې دده لپاره دحيرانۍ وړوې ، په کومو مسايلو بــه چې هغوی دهندي مذهب په باره کې خبرې اوڅيړنې کولې په هغو باندې ګانــدي نــه پوهيده ،لکه چې خپله هم وايي چې خپل مذهبې کتا ب بهګوت ګيتــا يــې تردغــه مهاله نه ولوستی ، ده دلومړی ځل لپاره دخپل مذهب دغه کتا ب ولوست ، دلومړي ځل و چې په يوشمير مذهبي اساطيرو،ځيرو اوخدايانو لکه وشــنو، کرشــنا، ارجــن اوهمداسې د کايناتو اوجهان په باب دخپلو آثارو اوکتابوپه اهميت باندې پوه شو. کله يې چې هندې سپيڅلې کتابونه ولوستل ، له مذهبې مسايلو سره يې نوره هــم مينــه پيداشوه ، اودخپلو دغو معنوي ارزښتونو په اهميت لکه دنــورو ختيزوالــو پــه شــان پرهمدغه مهال اودغه لويديز هيواد کې پوه شو او له لويديزوالوېې دهغو اهميــت او اغيز په پاملرنې اوغور سره واوريد. ګاندې هلته پوه شو چې دی څوک دی ، اودکــوم معنوي ،کلتوري اوفرهنګې چاپيريال او ارزښتونو لرونکی دی. ، دی په همدغه مهال په شعوري توګه دبهګوت ګيتا زړه ته ورننوت اوپه هغه کې يــې ديــوه او واحــد ذات ننداره وکړه اوددغه تلپاتی کتاب په پاڼوکې يې باور پرې وشو.

ګاندي په ۱۸۹۱ کال خپلې ازموينې ترسره کړې ، ددغو دريو کالو په ترخ کې يې زيات شيان زده کړل ، دده لپاره په دغه موده کې يوشميرځيزونه اوټکې ددې وړوو چې ده ته دنوي درسونه ورکړي اودده په نويو برياوو باندې د اغيزوښندي. ، دی په دې پــوه شو، چې دڅه شان کلتور ،معنويت اوميراث خاوند دی ، په دې پوه شو، چــې څنګــه کولای شي آزاد واوسي ، اوداپته هم ورته ولګيده چې په څه شان له څه ډول خلکــو په تيره بيا له انګريزانو سره څنګه چال چلند وکړي. .

دابايد ووايوچې کله ده ځان اوښکيلاک دواړه وپيژندل ، بيا په دغه اړه لــه ټولــو زده کړيو تجربو اوبرياوو سره دخپل هيواد په لور راستون شو.

ګاندي هند ته راغی خوله بدمرغه چې موريې له نړۍ سترګې پټې کړې وې ، هغې چې ټول عمر يې دده په باره کې فکرکاوه اوويل به يې چې بايد لندن ته ولاړ نه شي ځکــه

www.sikaram.com

چې هلته خلکو خپل ایمان اواخلا ق له لاسه ورکړي دي، خو ګاندي برعکس له هغــه ځایه له ډیروښو اووړتجربو او پوره ایمانداری سره یوځای را ستون شو، اوهغــه ځــه چې بې مور دده په باره کې فکرکاوه پرهغه لاره یې ګام کینښود ، پرګانــدي بانــدې دموردمړینې خبرخورا سخت تمام شو، داسې چې هغه یې دځان لپاره (یــودردونکی شوک) وباله .

ګاندي له دې ټولو بریواوماتو سره سره بیرته راجکوټ ته راورسید ، ډیره موده لانه وه تیره شوې چې په راجکوټ کې یې هم ټیکه ونه شوه ،هغه ښاریې دیوې بلــې دورې زده کړې په موخه پریښود او د بمبې دښار په لور دهنددحقوقې ستم دزده کړې پــه مقصد وخوځید، په دغه ښار کې یې په پرله پســې توګــه خپلوکتنواوڅیړنوتــه دوام ورکړ، دلته یې هم زیات شمیر تجربې ترلاسه کړي ، اوپرهغه ځــه چــې تراوســه نــه پوهیده پر هغو یې هم ځان دچا خبره ملاکړ، داســې چــې پــه همدغــه وخــت کــې دیوشمیرجالبوکړنواو فعالیتوله مخې دیوشمیرکسانو دپاملرنې وړ هم شــو. ګانــدي دخپلو لیکنو له مخې هوډکړی و چې له دې وروسته به له خپلي میرمنې ســره خپــل ژوند اودندې ته دوام ورکوي ، ده غوښتل چې په دغه موده کې دده میرمن هم بایــد یوڅه زده کړي اوپه دغه برخه کې دی باید مرسته ورسره وکړي.داdده وروستۍ ژمنه اوپریکړه وه. خوداچې تقدیر دانه وه ورته ټاکلې ، په خپل دغه مقصد باندې بریالې نه شو،

یوشمیرهندي مسلمانو سوداګرو ، چې دجنوبې افریقې په (ناتل) کې چې انګریزې مستعمره وه اوسیدل ده ته بلنه ورکړه چې له دوې سره هلته دنده ترسره کړي ، له هغو ی سره یې ومنله اوخپله مخه یې پر هغه خواکړه. په پیل کې یې کورنی اومیرمن یوځل بیا لکه دلندن دتګ پرمهال دلته یوازې پاتې شول اوپه خپله د۱۸۹۱ کال داپریل په میاشت کي جنوبې افریقې ته روان شوچې دمی په میاشت کې دهغه هیواد دداربن ښارته ورسید.

په جنوبي افریقې کې پر دغه مهال یوزیات شمیر هندوستانیان اوسیدل ، په دوی کي یوشمیر داسې کسان هم ول چې هغوي په دغه هیوادکې خپله سوداګري اوخپل کاروبارو اوتجارت درلود، ګاندې پر دغه مهال په خپله وړتیا سره دا وپتیله چې ددوی له ګټواوحقوقو څخه ننګه اوساتنه وکړي اوځان باید ددوی دمرستې کارته وګماري ، په جنوبي افریقا کې هندي میشتو خلکو له ښکیلاکي رژیم سره په بیلابیلو برخوکې زیاتې ستونزې درلودې ، په یوشمیر ښارو کې دوی ان دشپې ګرزیدو حق نه درلود، په زیاترو ځایونو کې لکه دمریانو په شان چال چلند ورسره کیده ، ان چې په

www.sikaram.com

اورګاډي کې به ترخوسپینو ته خوندي اوددوی په زړه ځای نه و، ترهغــو دوی هلتــه دکیناستو اوسپریدو حق نه درلود، هغوی چې په سوداګرئ اونور کسبونو باندې اخته وو او شتمن هم وو له هغوی څخه درنه مالیه اخستل کیده، داشان نورې ستونزې هم وې چې ګاندي هلته دښکیلاکي قانون په وړاندې ددغو خلکو په ملاتړملا وتړله اولــه دوی سره یې ددوی دحقونو اوحیثیت داعادې په لټه کې خان له دوی سره یوکړ، اوله هغه څرګند توپیرسره چې ده له ښکیلاک سره درلود دکلکې مبارزې اومجادلې لپاره خپله پوهه او مهارت وکارول . دده هځې دنژدې یوه کال په تــرخ کــې تــردې حــده ورسیدې چې هندیانو داحق ترلاسه کړ چې په اورګاډي کې دې پــه لــومړۍ درجــه برخه کې دسفرکولوحق ولري .

ګاندي په ډیره لنډه موده کې په جنوبي افریقې کې دیوه ښه وکیل ، یوه ښه منځګړې او یوه پوه مشر په توګه ځان راوځلاوه اودیوه ښه استازي او لاربښود پــه ځــانګړنو باندې نامتو اووپیژندل شو.

په ۱۸۹۴ کال کې د ناتال یوشمیرمشرانو له ده څخه هیله وکړه چې دوی ته په دغــه سیمه کې درایو ورکولو حق هم ترلاسه اوپه دغه لاره کې له دوی سره مرسته وکړي.

ګاندې ددوی داخبره ومنله اوزریې یوجریان چې د ناتال دهندیانودکانګرس په نامــه یادشو راوباله. ددغه غورځنګ یوشمیرهندو شتمنوګډون والو هڅه وکړه چــې دغــه جریان یوازې ددوی پر ګټو را وڅرخیږي ، خو ګاندې له دوی سره ددوی داطرحه ونه منله اودایې ورته په ګوته کړه چې په دغه جریان کي بایــد ټــول هنــدیان ، شــتمن اوغریب ، هندو، مسلمان او عسیویان برخه واخلي . داکار سره له دې چې دیوشــمیر شتمنوپه خوښه نه ودګاندي په غوښتنه او پخــه لاربښــونه ترســره شــو، کــانګریس جوړشو ، اوکانګرس ګاندي دخپل سکرتر په توګه وټاکه. پردغه مهال هم ګانــدې پــه خورا مهارت ســره خپلــو هڅــو تــه دوام ورکــړ اوددغــه غورځنــګ لــه اهــدافو او غوښتنوڅخه یي په خورا هوښیارۍ سره ننګــه کولــه ، ان تــردې چــې اپارتایــدې حکومت ته یې هم داخبره وکړه چې ددوی کانګرس په خپله دهنــدیانو اواروپایــانو ترمنځ دهم غاړئ اوتفاهم په ترخ کې ګامونه پورته کوي.

www.sikaram.com

ګاندي دخپلې دغې دندې په ترڅ کې پرهندیانو باندې داغږ هم وکړ چې دوی باید دخپل کلتور اوخپل زاړه فرهنګ سره په بې پروایې چال چلند ونه کړي ، دوی باید له هغه څخه بې برخې پاتې

نه شي اونه هم نوروته داوښيي چې ګواکي دوی له خپل فرهنګه پرته د نورو دکړو او دودونو زغمونکي نه دي . ګاندي په دغه ترڅ کې دمنځګړې لارې پلوې و. ده دامنله چې هم باید له نورو زده کړې اوهم باید خپل ارزښتونه هیرنه کړي. ان پرهغه مهال چې ګاندي له هندوستانه دباندې و، ده دغه ستونزه په لویدیزکې لیده، دغه چې ان اوس هم په ټوله لویدیزه نړۍ کې دختیزو اوسیدونکو لپاره په یوې خواشینونکې ستونزې باندې اوښتې ده ، اوس په امریکا ، کاناډا اواروپایی هیوادو کې افریقایی او آسیایی اوسیدونکي په خواشینونکې توګه له خپلې ژبې او خپلوکلتورونو څخه پردې کیږي ،داسې چې په دغو متمدنو اوپرمختللو ټولنو کې له دوی سره هیڅ ډول خواخوږي ددوی دفرهنګونواوهویتونو دساتلو په برخه کې نه شته او نه ښودل کیږي .

 ګاندي جي ان یوه پیړۍ دمخه دهندیانو اونوروولسونو دغې ستونزې ته ځیرو ځکه یې پرخپلوهندوستانیانو باندې غږوکړ چې دخپل تاریخ او خپلومعنوي ارزښتونو دغه مهم اهمیت ته ددغومتمدنو او پرمختللو ټولنو په زړه کې ځیروي اوهغه باید له یاده ونه باسي ..

ګاندې په جنوبي افریقا کې دهندیانو له حقو اوګټوڅخه په خورا زړه ورتیاسره ننګه وکړه ، ان تردې چې دخپل مسلک له مخې یې پرسپینوباندې داسې قضې هم راوستې چې دهغوله مخې یې دوی قانون ته وسپارل اودخپلوبې عدالتیوله مخې یې ترزندانه پورې ورسول، دغه کار اودغه مسلکي مهارت دګاندې په لاپیژندنه اووړتیا باندې مثبته اغیزه وکړه اوپه ټوله جنوبې افریقاکې یې دی دیوه رښتنې اتل په بڼه را څرګندکړ. په دغه اړه ځوخبرې دیادونې وړدي ، لومړې داچې ګاندي په جنوبې افریقې کې دهندیانو له څرګند ملاتړ څخه برخمن و، دویم دا چې ګاندي پر دغه مهال په دغه هیواد کې چې د بیلابیلو اروپایې توکمو ټاټوبې و اواوس دلته په یوه سیالۍ کي سره اوسیدل په موخو، توپیرونو اونیتونو باندې دزړه له کومې پوهیده ،

www.sikaram.com

اوپه دې باوري و چې که دوې له يوه اوبل سره نښلي بايد په دغه نښته کې داسې نــه شې چې هنديان په پتېوسترگو برخه واخلي اوپه راتلونکې کې دغه هيواد ورته ســور تنور شي . کله چې وايو ګاندي ښه لارښود و، ددغه ټکي مانا دانه ده چې ګواکي دی ښه توريالی و، نه ، دده لويي په دې کې وه چې له پوهې او تــدبيره يــې دژونــد پــه حساسو شيبوکې کار اخيست . په جنوبي افريقا کې هم دده طرح ســمه وختــه. پــر ۱۸۹۸ کال په دغه هيواد کې دجرمن آرو استوګنو او انګريزانو ترمنځ ددغــه هيــواد دنيولو اوپر دغه هيواد باندې دپوره برلاسي په خاطر جګړه ونښته،دغه جګــړه چــې ددغه هيواد په تاريخ کې د (بوير وار) په نامه يادېږي . جرمن آرو اوســيدونکوچې دلته ترانګريزانو دمخه ميشته شوي وو نه غوښتل چې انګريزان په دغه هيواد باندې برلاسي شې ، همدغه سيالي وه چې پرله پسې جګړه پــه خپلــه د اروپــايي ســپينو ترمنځ ونښته، په دغه جګړه کې ددغه هيواد د اســتوګنو قومونــو دريځونــه پــه دوو خواوو وو ، په دې مانا چې يوشمير له انګريزانو اويوشمير نور دهغو له مخــالفو ســره ودريدل ، ګاندې پر دغه مهال دادرک کړه چې انګريزان په دغه جګړه کې وړونکــې دي ، اوپه راتلونکې کې دوی پردغه سيمه باندې برلاسي کيږي، ده خپل دريځ پر دغه مهال دانګريزانو په ګټه غوره کړ اوله دوې ســره يــې دهنــدي توکمــو پيوســتون او خواخوږي په ډاګه کړه ، جګړې نژدې دری کاله دوام وکړ ، په پای کې پــه رښــتياهم انګريزان بريالي شول اوخپل جرمن سيالان يې ددري کلنې جګړې په پای کــې لــه ماتې سره مخامخ کړل. ما نا داچې له انګريزانو سره دهنديانو ملاتــړ پــه خپلــه ددې سبب شو، چې کله په پوره توګه برلاسي شول ، نو بيابې هنديانو ته پاملرنه له يــاده ونه وته ،هماغه وه چې دګاندې يې هم دده د پوره پيوستون له املــه ســتاينه وکــړه اوددغې جګړې په مهمو مدالواوبهادريو يې سرلوړی کړ.له دغې بري وروسته هنديان په ګرد هيواد کې ددې جوګه شول، چې په ټولو برخــوکې دې د خپلــو حقونــو پــوره خاوندان وي. ددغه لوی بري په پايله کې ګاندې داپريکړه وکړه چې نور نو دغه هيواد بايد پريږدي اودهند په لور دمخه کړي .

www.sikaram.com

وکیل ګاندي هند ته راګرزي:

وکیل ګاندي د ۱۹۰۱ کال په اکتوبرکې دهند په لور راوخوځید . یوه خبره چې باید لــه پامه ونه غورځوو هغه دا چې ګاندي ته پر همدغه مهال له هند څخه دملي کــانګرس دګوند دمشرانو بلنه هم ور رسیدلې وه ، هغوی ترې غوښــتي وو چــې دی بایــد نــور هیواد ته راستون شي ، مانا داچې پر دغه مهال دګاندي هغه مهم رسالت چې دخپلو خلکو لپاره یې په افریقا کې درلود، هغه ترسره شو ی و اوپه دې هیله و چې نور بایــد په هیواد کې دننه دخپلو خلکو په تیره دمحروموپــاټکودحقونواودهیواد دآزادۍ غــم هم وخوري.

ګاندي چې پر کوم مهال هندته راورسید په دغه وخت کې دهند کانګرس ګونــد پــه یوه پوره انګریزي ضد مخالف غورځنګ باندې اوښتی و ، هغه ددغه جریان کار اوکړه له نژدې ولیدل اوپه دې فکرکې شو چې ددغه جریان په سمه رغونه باندې بایــد پــه فکري اوعملي توګه لاس په کارشي . په دې مانا چې له دغه جریانه باید هغه توکونه چې نه شې کولای ددغې ټولنې انساني وړتیاوې په پوره توګه تمثیل اوځواب کړي له منځه یوسې ، ګاندي په دې پوهیده چې په دغه جریان کې بیلابیل افکار اوتمــایلات روان دي، هغه نه غوښتل چې دغه تمایلات باید تردې وروسته په دغه غورځنګ کې وده وکړي، په دغو تمایلاتوکې داسې څه هم وو ، چې هغو دهندې ټولنې له دودیز او تاریخې شته والي او ارزښتونو سره مخالفت درلود، هندیواله اومسلمانواله اوهمداشان انګریز واله داګرد توکونه وو چې باید هره یوه ته ځواب ورکړ شوی و ، ګاندې همدغــه حالت وځوراوه ، ځکه یې وغوښتل هماغه تګلاره اوهماغه پالسي چې پــه افریقــایې کانګرس کې یې څارله دلته هم پلې کړي ،ده غوښتل چې کانګرسیان بایــد پــه دې باورمن کړي چې هند وستان دبیلابیلو خلکو، مذهبو ، ژبو، تاریخي اومــذهبې ویــاړو هیواد دې چې ددغه هیواد په بیلابیلو قومونو اومذهبو پورې اړه لري . ګاندي کــه پــه زړه کې هرډول و، دده له ښواولویوځانګړنو څخه یوه داوه چې ده لکه دیوشمیر مذهب پالو هندوانو غوندې چال چلند دنورو مذهبود پلویانو په تیره بیا دمسلمانو په وړاندې نه شو زغملای اونه یې ترسره کاوه ، په دې چې دی په دې پوهیده چې مســلمان پــه

www.sikaram.com

هرډول دهند په ټولنه ، سياست اوتاريخ کې داسې ځای لري چې له هغو څخه ديــوه عينې ، تاريخي اوربښتينې واقعيت په توګه سترګې نه شې پټيدای .
همداده چې سړی دده په اړه ويلای شې چې ګاندې بی شکه چې يوسياسي ســړی و، خوله دې سره سره دده دايوه ښه ځانګړنــه چــې دهــرې عقيــدې پلــوی يــې دده دشخصيت په اړه له پامه نه شې غورځولای هغه داده چې دی پرمعنويت باوري اوهغه ته يې په هره بڼه چې و درناوی درلود . دغه لامل و چې ده د هند په ټولنه کې ددغې ټولنې ټولو مذهبي اومعنوي ارزښتونو ته په خورا درنښت سره کتل دابه بې ځايه نــه وي چې ووايودده دغه ځانګړنه اودغه لوی معنوي ارزښت اومعنــوي درنــاوی ده تــه دمرګ په بيه هم تمام شو.
ګاندې سره له دې چې په جنوبې افريقې کې دانګريزانو پوره باور دځان کړ، خو کلــه چې هند ته راستون شو،ده هغه تګلاره په هيڅ ډول دلته نه شوای عملي کولای ، پــه دې چې دلته انګريزي ضــد مبــارزه پــه ډيرشــدت او پــه اوچتــو ملــې او مــذهبې احساساتواوژمنو سره روانه وه، همداوجه وه چې دده دنده او ونډه يــوازې دســازش اونه زور زياتې په پوله ونه دريده ، داځکه چې له يوې خواآسيايي تمايلات او له بلې خواپه بيلابيلو سيمو اوهيوادو کې انګريزي خلاف مبارزې اوجګړې خلکو ته دا چانس ډيرلږ ورکاوه چې دګاندي په تګلاره اوفلسفه دې هغه چې په جنوبي افريقا کې يــې روانه کړې وه ګام کيږدي ، په چين کې د ترياکو جګړې ، دکوريا نښتو، په افغانســتان کې دانګريزانو پرله پسې ماتو په خپله يوډول آسيايې ملې پاله روحيــه راپــارولې وه چې دزياتو ملتو لپاره يې دخپلو برخليکونو په ټاکلوکې مهمه دنده اوونډه در لــوده.
سره له دې چې ګاندې د نه زورزياتې پلوې و، خوله دې سره سره يې دهيواد په هــره برخه کې زورزياتي کيدل اودښکيلاک په وړاندې دخلکو توده مبارزه روانــه وه چــې انګريزانو په ډيرمهارت اودتوطيوپه زور سره دهغو دپټه خوله کولــو اومــاتولو لپــاره ګامونه اوچتول اوپرضد يې نه سترې کيدونکې هلې ځلې کولې . ګاندې ناچارشو چې ددغه تاوده بهير په ترخ کې خپل ملت دخپل برخليک ټاکلو يوشمير مهمو اړخونو ته متوجه کړي ، هغه هند ته له راتګ سره سم په دې باورمن شو ، چې دهند دآزادۍ په لاره کې ترټولو ګټوره اومهمه تګلاره داده چې په دغه هيوادکې هرځواک بايدپرځان

www.sikaram.com

باندې دباور روحيه رامنځ ته کړي . دا دده له درسونو څخه و چې بايد خپل غريبان له خوارۍ وژغوري ،پوهې ته يې راوبولی ، په خپله ډوډی ماړه شي ، خپل واغوندي اوځان له هغو ناولتياووڅخه چې په ښکيلاکي گټوپورې اړوندې وې وژغوري .

پرهمدغه مهال په زياترو ختيزو هيوادو کې دازادۍ غوښتنې مبارزې په خورا اوچت غږ سره رواني وې، په هندکې هم په کوم تدبير چې گاندې دهند ټولنه دآزادۍ په لورلاربښونه کوله هغه په خپله هغه تګلاره وه چې ډيرزريې له خارجې گټوسره ټکر رامنځ ته شو . اوهغوی يې دې ته ناچارکړل چې ددغه هيواد په اړه په نويوتګلارو ، پاليسيواو توطيو باندې لاس پورې کړي.

گاندي په خپله مبارزه کې دايوه خبره دهندي طبقاتي ټولنې ټولو قشرونو اوپاټکو ته ورورسوله چې ددغه هيواد دغه ډيرکې غريبه ، خواره اوککړه طبقه دهندي ټولنې لويه برخه ده،چې په هيڅ ډول له هغو څخه سترگې نه شي پټيدای ،ددې پرځای چې هغه ځان خوار او توهين شوی وانگيري ښه داده چې هغه بايد ځان ددغې ټولنې ديوه مسلم اومهم ځواک په توگه ددغه هيواد په برخليک کې په هراړخيزه توگه گډ او دخيل وگڼي . گاندي په خپل دغه دريځ باندې بې له شکه دهند ي ټولنې داکثريت دزړونو دترجمان دريځ ونيواوپه دغه برخه کې يې هغه تګلاره دځان کړه هغه چې دهندپه پراخه ورشو کې تردغه دمه يوازې مسلمانانو دخپلو اسلامي اصولو اوانسان ته ددرناوي اوبرابرۍ په نامه په دغه هيوادکې داسلام له پيله ترننه په پوره بې توپيرۍ سره عملي کوله ،ځکه نودهند ټيټه او له نظره لويدلې طبقه اودهغې پراخې پرگنې په پوره پيوستون ليکه پرليکه پرگاندي پسې ودريدې.

خوداچې انگريزانو خپل جالونه غوړولي وو، زياتو هندي لوړو کورنيو ته يې دهيواد په هره برخه کې دولتي څوکۍ، جاگيرونه اومنصبونه ورکړي وو ، په آرامه او سوکاله توگه دښه ژوند خاوندان شوي وو، هغوی په عمومي لحاظ اوس داسي حالت درلود چې ترانگريزانو دوی ډيرهند او ددغه هيواد دخلکو په وړاندې ليوان گرزيدلي وو، دوی دخپلو هيوادوالو په وړاندې په دومره شدت او زور زياتي سره عمل کاوه چې انگريزانو هم نه کاوه. گاندي دغه ټکي يوڅه انديښمن کړ اوپه دې لټه کې شوچې ددغه درانه درد لپاره چې اوس دده په هيواد کې په يوه درانه ناسور باندې اوښتی با

www.sikaram.com

يد ددرملنې يوه سالمه لاره چاره ومومي . هغه غوښتل په دغه کارسره له يوې خــوا دانگريزانو توطيې دده دملت اوخلکو په وړاندې تس نس کړې او له بلې خوايې داپــه پام کې درلوده چې که دغه روحيه کمزورې شي ، دغه کاربه ددغــه هيــواد لــه ملــي هڅون ، پاڅون او يووالي سره په زړه پورې مرسته وکړي .
ګاندي سره له دې چې پردغه مهال دکانګرس اوهند يانو په دې شان يوشــمير کــړو باندې خواشنی و ، لايې يوکال په هند کې نه وپــوره شــوی چــې دجنــوبې افريقــې دهنديانو کانګرس بيابلنه ورکړه چې په خپله کړې ژمنه چې ويلی وو چې زربه بيرته راځي وفاوکړي او بيرته بايد راشي ، ګاندې يوځل بيا په هغه لوري ورمخه کــړه اولــه خپلې کورنۍ سره هلته روان شو. دده له رسيدو سره سم په جنوبې افريقې کې داځل دده لپاره دکارکولولاره چاره اواره وه ګاندي اوس کولای شول چې دبوير دپلويتــوب په نامه په يوشمير نورو ستونزو چې لا هم دهنديانو په وړانــدې وې لاســبري شــي، خوداچې ګاندې ته دده په وينا کوراوکورنۍ وردغاړې وو ناچار وچې دځان لپــاره يــې يوکار اويوه بوختيا موندلې واى ، ځکه نو دځان لپاره دکار په لټه کې شو. او داځل بې دځان لپاره ديوه کار موندلو په خاطرپه جهانزبورګ کې ژوند کول پيــل کــړل . اوپــه عين حال کې يې (اندين اوفينين) انګريزي ژبې اوونيزه هــم خپــره کــړه. ددغــې اوونيزې چلوونکی (منسوک لال نظر) دګاندي له هغو پيروانو و چې پرته له معاشــه يې په دغه برخه کې له ګاندي سره مرسته کوله ، خوله دې سره سره يې بياهم هرڅه په خپله په ګاندي پورې اړوندول اودهغه په هڅوچليده .
ددغې خپرونی مطالب ترزياتې اندازې په قانونی اوحقوقو مسايلو پورې راڅرخيــدل اوله زيات شمير خلکو سره يې په نوموړې برخه کې مرسته کولــه ،ددغــې خپرونــې دخپريدو
په ترڅ کې له ده سره دده يوزيات شميراروپايي دوستان هم مله او دده پــه لاره يــې ګامونه اوچت کړل .
ګاندی په دغه دوره کې هم په جنوبې افريقــې کــې دانګريزانــو دواکمنــۍد ليوالــو اوملاتړو په دله کې و. ګاندي په خپله دغه خپرونه کې پردغه مهال په يوشمير نــورو مسايلو لکه نه زور زياتي هم يوشمير نړيوالې تجربې خپرې کړي . چې په پای کې يې

www.sikaram.com

پر هغو تجربو باندې خپل نظرياتې سستم ودراوه اوپه جنوبي افريقې کې يې سره له دې چې دنه زورزياتې موضوع رامنځ ته کړه خوددغې نظريې دپياوړلپاره يې هغه تجربې چې په امريکا يې وچه ، هند ، چين او روسيه کې رامنځ ته شوې وې هم له پامه ونه غورځولې . ددې خبرې مانا داهم ده چې دده په نه زورزياتې فلسفه باندې ددغو هيوادو ديوشميرليکوالو او مخکښانو اغيزهم واوپه دغه برخه کې يې دهغوله تجربواوافکاروڅخه هم په زړه پورې ګټه واخيسته .

په جنوبي افريقې کې دګاندي د نه زور زياتې پرتګلارې باندې ان په هغه حالت کې چې ده په دغه هيواد کې دانګريزې واکمنۍ ملاتړ کاوه ، يوې خورا دردونکې جګړې چې هغه د ښکيلاکګرو انګريزانو او زولو قبيلې ترمنځ وه خپله پوره اغيزه په نښه کړه .

دا د زلو قبيلې جنګيالي دې چې په ۱۹۰۶ کال کې يوې غونډې ته راټول شو، دوی دانګريزانو له خو اپه وحشيانه توګه وځپل شول، چې دګاندی لپاره هم دردونکې چلند و.

www.sikaram.com

داجګره د ځايې تورپوستو اوانګريزانو ترمنځ وه چې په خورا وحشيانه توګه يې دزولو قبيلې عام وژنه ددغې جګړې په ترڅ کې ترسره اودزولودغه پاڅون يې د تورې په زور په خورا وحشيانه ډول غلی کړ، د زولوقبيلې وحشيانه وژنه اوځپنه د جنوبې افريقې له هغوخواشينوونکو پيښوڅخه يوه ده چې ددغه هيواد په تاريخ کې د اتلوالو مبارزو يوروښانه ملې انځور دنړۍ د مقاومت تاريخ ته سپارلی شي . پرګاندي باندې ددغې جګړې په ترڅ کې د نيول شويو بنديانو بې سوال اوځوابه وژنې اوتراژيدۍ هم خپله درنه اغيزه درلوده ، هم داوه چې ده د زولو له عام وژنې وروسته د انګريزې ښکيلاک مانا اومفهوم نورهم په سمه توګه درک کړل او هڅه يې وکړه چې له دغې تاريخې او انساني غميزې څخه بايد دخپلې تګلارې او مبارزې په ترڅ کې نوې درسونه او تجربې ترلاسه کړي .همداوه چې بيا يې په خپله دا ياده کړه چې دا هسې يوه ساده جګړه نه وه بلکه دايو(وحشيانه انسانې ښکار) و چې انګريزې پوځيانو په بربري توګه په تش لاسو بې ګناه زولو خلکو باندې عملې کړ. زولو ګاندي ته نوی درس ورکړ او ده ته يې د نه زور زياتې او زغم په ترڅ کې لومړی ديوه انسان او په راوروسته کې د يوه لارښود په توګه نوې روحيه ور وبښله او دده د نه زورزياتې په ژمنه او تګلاره باندې يې ژوره اغيزه وکړه.

څرګنده ده چې دنه زورزياتي فلسفه له ډيرپخوا څخه دختيزمعنويت له خورا مهموفکري ډاليوڅخه وه ، چې دلته يې دپيرېيوپه اوږدوکې په خورا وړتيا سره وده کړې وه، دايوه انساني طرحه وه چې دانسان اودهغه دابديت په لوريې انسانی کړه وړه په تولنيزه اواخلاقي وړتياسره دبشري ميراث په توګه راليږدولی وو، ان داچې دبيلابيلو مذهبواومعنويتونو موضوع هم شوې وه ، زردشت ، بودا اوله هغه راوروسته مسيح او محمد (ص) دوی ټولوپه خپلوکرکترونو اوتعليماتو کې دغه آرته پوره اهميت ورکړ اوپه هغه کې يې دبشريت تلپاتی والی ليده ، ګاندي هم په خپل عصرکې دنوموړيو لويو لارښونکو دغه تعليمات په معنوي بڼه وڅارل اودهغو په رڼاکې يې خپل خلک دزورزياتي په وړاندې چې پرهغه مهال پر هندوستان اودنړۍ په پراخه برخه باندې دانګريزانو له خوا عملآ روان و نه زورزياتي ته راوبلل اودغه لاره يې دانسان اوانساني ميراث دژغورنې يوازنې لاره وبلله .

دگاندي په نه زور زياتې فلسفه او مبارزه کې دا لاندې ټکې خورا مهم او دپاملرنې وړ وو:

۱ - د مخالف اودښمن په وړاندې کلک زغم اوصبر.

۲ - ساتياگري يا پياوړی وگړيز او خلقي مقاومت ، خونه د قهراو زور له لارې .

۳ - دنورو اوان دښمن نه توهين او همداسې دنورو د توهين په وړانـدې سـوله ايـزه پاريدنه ،

۴- له خپلو شتو او گټوځخه دعامه گټواو شتو په وړاندې تيريدل.

۵- د زورزياتې په وړاندې په رښتيايني سره پاريـدنې او تروروسـتې پـولې پـورې مقاومت .

گاندې په افريقې کې د خپلې ساتياگري تگلارې لومړنی مزه هغه مهال وڅکلـه چـې کله يې د (بلک اکټ) په وړاندې خپله سرکښي په ډاگه کړه ، همداوه چې هندیانوپه دغه هيواد کې دغه قانون ته غاړه نه ايښوده او دهغو حقونو هيله يې کوله لکـه چـې نورو اروپايانو درلودل ، گاندې دهمدغه حق اخستنې په ترڅ کې لارښود شـو اوپـه مظاهرو يې لاس پورې کړ، مظاهرې کوڅو ته راووتې پوليسو د هغو په وړاندې له زوره کار اخيست خو مظاهره کوونکو دغه زورزياتې ته په پټه خولـه ځـواب وايـه ، دغـو مظاهرو اوږده موده دوام وکړ، او په غيرمستقيه توگه ورو وورپه کوڅـو اوبـازاروکې هنديانو له يوشميرقوانينو اواصولو څخه د سـرغړونې تگـلاره خپلـه کـړه ، گانـدې دهمدغې عامه سوله ييزې پاريدنې په ترڅ کې زنداني شو، خو هنديانو دده دزنـدانې کيدو دغړ په اوريدو سره بياهم خپلې خاموشې سرکښې ته دوام ورکړاو پـه همـدې شان يوشميرنورهندي مشران اوعادي خلک هم د بلک اکټ په تـرڅ کـې پرگانـدې پسې زندان ته واچول شول.

دهنديانو پټه خوله سرکښي همداسې روانه وه ترهغو چې دجنوبې افريقې انگريزي مقاماتو دهندي چارو مسوول جنرال (کريستين سومتس) په خپله زندان ته ورغی ، هلته يې له گاندي سره وکتل او له هغه سره يې داژمنه وکړه چې دوې به په دغه اړه نوې کتنه وکړي .

اوپایله داشوه چې ګاندي اونور زندانیان له زندانه راخوشې شول اوهغه سرغړونه چې تراوسه دهندیانو له خوا روانه وه هغه هم پای ته ورسیده خولکه چې دانګریزانو عادت و ، ددغه کار پایله هم داشوه چې انګریزانو په خپله ژمنه وفاونه کړه او نه یې ددوی غوښتنې ته عملي پاملرنه ورته وکړه، ګاندې پردغه مهال په خپله په خپل سازش اوجوړجاړي کې چې له انګریزانو سره یې منلی ودخلکو ترګواښ اوګوتنیوي لاندې راغی، په دغه ترڅ کې به غوره وي چې یوه بیلګه یې دلته دیوې یادونې په توګه ولیکو :

پردغه مهال دهندیانو دحقونو دغوښتنې په اړه په افریقا کې یوه لویه غونډه جوړه شوه چې دری زرو هندیانو په کې ګډون وکړ، په دغه غونډه کې یوه خبره داوه چې له انګریزانوسره باید دهرډول سازش اوجوړجاړي په نامه یوه خوله نه شواونه یې هرڅه باید په پټوسترګو ومنو، خو ګاندي له انګریزانو سره د راجسترشن خبره ومنله :((د ګاندي خبرو اووینو ټول خلک آرام کړي وواوددغه سازش خبره تولو ومنله خو یوازنې ځوک چې په دغه ټکي راوپارید هغه هماغه ۶ فوټه دنګ پټان میرعلم و چې له خپل ځایه راپورته شو اوپه ګاندي یې د (۱۵۰۰۰) پونډو بدې خبره چې ګواکي ده اخیستي دي رامنځ ته کړه ، او ویې ویل چې ، خدای شاهد اوواحد دی چې زه به هغه سړی ووژنم چې هغه داومني چې موږ باید ځانونه راجستر کړو .

خو ګاندي یې خبره په نرمۍ سره واخیسته او ورته ویې ویل چې :« زه به لومړنی ځوک یم چې ځان به راجسترکړم »(۱)

ګاندي خپل کار کاوه او په پرله پسې توګه یې په دغه ترڅ کې دخپل غورځنګ په پیاوړتیا کې له بیلابیلو لارو چارو کار واخیست ان تردې چې ددغه جریان پرله پسې مظاهروته دهندي ټولنې ښځو هم رامخه کړه او دحکومت پرضد یې دخپلو ملکې حقوقو داعادې لپاره خپل غږ پورته کړ.

په ۱۹۱۳ کال کې دګاندي میرمن کستوربا په خپله ددغه غورځنګ له یو شمېر نورو ښځو سره په مظاهروکې برخه واخیسته اودایې وښوده چې په دغه غورځنګ کې یوازې نارینه نه ، بلکې ښځې اودهغوی برخه اخیستنه هم دیادونې اوپاملرنې وړ ده .

دګاندې په غورځنګ کې بې له شکه د ښځو ونډه او برخه اخیسته یو مهم اصل و، ده

www.sikaram.com

په دې باور درلود چې ښځې دده دمبارزې په ډګرکې دده ارمان او ايديال په ښه توګه او سرې سينې سره عملي کولی شي ، دی په دې هم باوري و چې ښځه په ډيرو برخوکې د ملي خدمت اوملي مبارزې خورا ښه نښه کيدای شي . همداده چې بايد دپوره حقوقو په ډګر کې دهغې کړو وړو ته په درنه سترګه وکتل شي او دژوند په ټولو برخوکې بايد له نارينه وو سره مساوي ونډه او برخه ولري .

ګاندي د ۱۹۱۳ کال په نوامبرکې يوځل بيا په افريقې کې دپياوړو مظاهرو له امله زنداني شو، په دې چې مظاهرواوپاريدنو خونړۍ بنه غوره کړه زيات کسان ټپيان او يوشميرووژل شول. ددغووژنو انعکاس په شاوخوا هيوادو اوسيمو کې ديوه وحشيانه عمل په توګه خپورشواوانګريزان يې په نړيواله کچه له يوې پراخې غندنې سره مخامخ کړل ، انګريزانو هم ګاندي زيات په زندان کې ونه شو ساتلی په دې چې دوی ته دهندپانو خبره يوازنی په افريقا کې سرخوږی نه و، بلکه پر دغه مهال چې دوی پرهند باندې واکمنې کوله ، دهغه ځای دپاريدنو او ستونزو سوال هم ورسره و ځکه يې ګاندي له زندانه را ويوست.

په عين حال کې ګاندي په دې بريالی شوځودجنوبي افريقې واکمنان دې ته ناچارکړي چې په بلک اکت کې بدلون رامنځ ته کړي .

ګاندي په خپله پر دغه مهال دهغو پوښتنولپاره ځواب ومومند چې يوشميرخلکو به هلته اودلته دده دتګلارې د ماتې په اړه کولې ، ده څرګنده کړه چې ساتياګري ، دزغم، او صبر تګلاره ده چې يوه ورځ نه يوه ورځ به په يوه څرګند بري باندې پای ته رسيږي . ګاندي وروسته په دغه ټکي باندې رڼا واچوله اوټولو ته يې دا په ډاګه کړه چې په جنوبې افريقې کې دده ددغوهڅوهدف د نه زورزياتي دتګلارې دودول وو هغه تګلاره چې دانسانانو لپاره ددوی دستونزو او غمونودحل په ترخ کې يوازنۍ خوندي تګلاره ده ، ده داهم په ډاګه کړه چې کيدای شي انسانان ديووالی او تحمل او همداشان دزغم له لارې خپلو فردي اوټولنيزو ستونزو ته له دغه لارې هم دحل لاره پيداکړي او هم دپای ټکي ورته کيږدي.

ګاندي د ۱۹۱۴ کال ددسامبر په مياشت کې له جنوبې افريقې څخه بيرته هند ته راغی ،

www.sikaram.com

---------- --

(1) Calvin Kytle Gandhi Soldier Of Nonviolence 1982. P 93 U.S.A

situation.

انگر بزي واکمن په دغوشپوورځوکې له افريقې څخه هندته دده په راتګ باندې خورا خوشاله وو ، ان داچې کله دی له دغه هيواده راووت انگريزي جنرال داخبره ورپســې وکړه چې : « هو، دغه سنت زموږ له سواحلو ولاړ .هيله من يم چې دغه تګ به يــې د تل لپاره وي ...»

ګاندي بیادکور په لور:

ګاندي له جنوبې افریقې څخه لکه چې نوردتل لپاره خپل هیواد ته راغــی انګریزانــو فکرکاوه چې ګواکي نوریې دوی له غمه بې غمه شول اوهغه ځه چـې ده پــه جنــوبې افریقاکې ترسره کول دهغو لړۍ به هم نوره په دغه هیوادکې له ده وروسته پـای تــه ورسیږي .خو داسې نه شوه ، په پیل کې ده غوښتل چې په هندکې هم خپلې مبارزې ته لکه دجنوبې افریقې په شان دوام ورکړي ، خو په دغه کارکې دده نژدې دوســتانو لکه ګوپال کریشنا ګوکهیل ده ته مشوره ورکړه چې دده له پاره تــروار دواره تــودې مبارزې داښه ده چې دهندي ټولنې ټولې هسکې ټیټې وګوري ، لــه هغوســره ځــان اشناکړي ، بیابه له هغه وروسته سره ګورو. هغه داهم ورته وویل چې تریوه کاله بایــد دی ځان دټول هند په سفرباندې بوخت کړي اودغه هیواد باید پــه هراړخیــزه توګــه دزړه له کومې داسې لکه څنګه چې ددغه هیواد مادی او معنوي جوړښت دی وګوري ،ګاندي داکاروکړ اوله راتګ سره سم دټول هند په سفر باندې ووت ، او ترکلي کلــې پورې یې دخلکو له بیلابیلو قشرونو اوپاټکوسره لیدنې کتنې وشوې ، ده ته داروښانه شوه چې دهند ترقي او پرمختګ ترزیاتې اندازې ددغه هیواد په بزګرانــو پــورې اړه لري ، اوپه دې باورشو اودایې وویل چې له دغې لارې کیدای شي مونږ دخپل هیــواد دپرمختګ په باره کې فکروکړو، ده داهم وویل چې زمونږ ټولنــه نــه شــې کــولای د اوسنیو اسانتیاوو او ټولنیز شعور په پام کې نیولو سره په هغه لورپه چټکۍ سره ګــام اوچت کړي لکه چې انګریزان پرې اوچت شوي دې، دده ټینګار په دې و چې دهیواد دخلکو دژوند دسطحې په پام کې نیولو سره باید دپرمختګ یوپلان تــرلاس لانــدې ونیول شي . دادګاندي اند وایدیاوه چې زیاتو ملګرو ان نهرو هم نه ورسره منله او نــه په دغه برخه کې ورسره یوه خوله وو. په دې چې هغوی فکرکاوه چــې هنددوســتان اوس ددې توان لري چې په تخنیکی او صنعتی برخه کې پــه هغــه شــان لکــه چــې پرمختللې نړۍ روانه ده په اسانۍ سره چټک ګامونه پرته له دې چې دخپلــې ټــولنې ټولنیزو ستونزو اوورسته پاتې والي ته وګوري پورته کړي .

ګاندي دهندپيژندنې ددغه اوږده سفر (ياترې) په ترځ کې دهندي ټولنې او ارزښتونو په پام کې نيولو سره دخپل ژوند دټول هم دهغو په شان برابرکړ، په احمدآباد کې په سابرمتې اشرم(*) کې استوګن شو، ده نور دلويديزکالي اولباس وانه غوستل ،دهغـوی کړه وړه يې ګرد سره پر يوه خوا پريښودل اود ساده ژوند په لور يې ورمخه کـړه. پـه کليوبانډوکې يې خپل مرام په سراسرې توګه ترخلکو پورې ورسـاوه او هـم يـې لـه هغوې څخه دهغوی دردونه او رازونه واوريدل. په سامبرمتي اشرم کې يې لکه هندو سادو غوندې ساده ژوند او هم هغه کالي دځان له پاره غوره کړل چې دژونـد ترپايـه يې هغه په وياړسره اغوستل، ګاندي دځان لپاره هغه جامې غـوره کـړې لکـه چـې يوهندو روحاني يې اغوندي همدغه لامل و چې دخلکوپه منځ کې په مهاتمـا بانـدې نامتو شو.

دګاندې لپاره ددغه شان ژوند پيل کول او په دغه شان اوسيدل په دې مانانه وو چې ګواکي ده دژوند له اساسي مسايلو چې په سرکې يې دهنددخلکو برخليک و، په يوه خوا شو، نه ،دده لوې کمال په دې کې و چې خپلې ټولنې ته ددوی په شـان اوددوی دخپل ژوند او دوديزجوړښت له لارې ورننوت ، داکارپه دغوشپوورځوکې چـې نـړۍ نوې د پرمختګ په لور سترګې خلاصې کړې وې ډيراسانه کار نه و، خګاندي وچې په دغه کار سره يې هم دخپلې ټولنې دبيلابيلو قشرونو تل ته لاره وموندـه او هـم يـې هغوی چې په لوړو منصبوباندې وو او په وياړ يې انګريزي قانون چلاوه په خپـل دغـه حيرانوونکی عمل سره ګوته په غاښ کړل . په دې مانا چې ګاندي که په عـين حـال کې له

(*) سابرمتی اشرم دهنددګجرات ولايت داحمدآباد دښارچې ددغه ولايت بلازمينه هم دی په زړه کې دسابرمتی سيند پرغاړه پروت دی ،دغه ځای اوس هم په شنو ونو پټ دی او دګاندي دژوند دډول اړين څيزونه او شيان لکه دهغه کالی ، څرخه ، سترګی اونورهلته خوندې دي . هره ورځ په لسګونو سيلانيان او زړه خوږي مينه وال دسابرمتي دغاړې دغه اشرم ته ورځی اودهنددغه نوميالی مشرمهاتماګاندې روح اوياد ته خپل درناوي څرګندوي .

دګجرات په احمدآباد کې دسامبرمتي اشرم چې دګاندي ځاني شيان ، سترګی ، قلم او ليکنې ، اوهمداسې دده نــامتو څرخه په کې ساتل کيږي .

يوې خوا لوړې اوحاکمې طبقې ته يوګوابښ شو، خو له بلې خــوايې دټــولنې دډيرکــې دملاتړ او پيوستون په ترڅ کې دمها تما (ستره اروا) لقب هم دځان کړ.

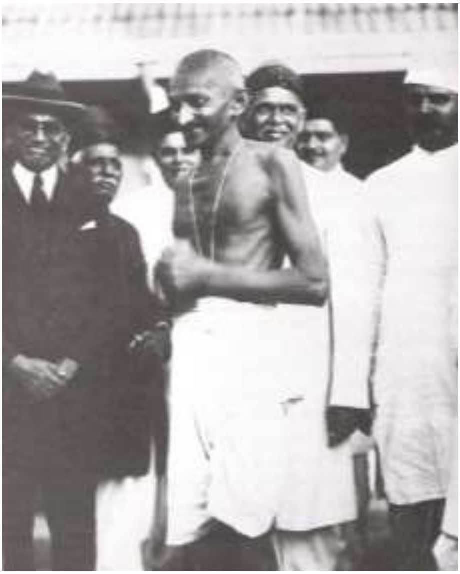

یوه ټکې ته موباید پام راواړم اوهغه داچې دغه لقب ده ته له پیله چا نه وورکړی بلکه ګاندي په دغه ویاړ هغه مهال سرلوړی شوچې کله ده ځان په پوره توګه دیوه ساده هندي سادوپه شان ټولنې ته راویوست دمهاتما لقب هم په پیل کې دده له پاره دیوه مذهبي تبرک له مخې ورکړ شوچې وروسته یې ملي بڼه غوره کړه ، په هند کې داشان لورینه همدا اوس هم برهمن پاټکې پرهغوی چې له اصله په برهمنه طبقه پورې اړه ونه لري نه کوي ،زما دسترګو لیدلې خبره ده دهند جمهور ریس نارایانن (د نویمې لسیزې په پای کې) ته د(بې جي پې) یوشمیر مشرانولکه اډواني اونورو چې دده دولس مشرۍ په وخت کي یې حکومت جوړکړ اودوزیرانو په توګه یې کار ورسره کاوه په ډیرو وختوکې لاس نه ورکاوه په دې چې هغه له کوزنۍ طبقې څخه و.

خو دګاندي له پاره داویاړ په خپله دخپل هیواد له پاره ددغه هیواد دراتلونکی په لور یوه نوې بریا او دټولنیزبري په لورنوې هیله شوه .

په لویدیز کې کې دګاندې څیړونکې په دې باره کې هم فکرکوی او وایی ، کومه ملي اوسیاسې طرحه اوتګلاره چې ګاندې دهند له پاره ترلاس لاندې ونیوه ، ایا دداسې

www.sikaram.com

يوه مهم کار له پاره يوه پوره اقتصادي پروګرام ته هم اړتياوه که نــه ؟ پــه دغــه اړه ترټولو دمخه داځواب دويلووړ دې چې ګاندي په لنډه موده کې دخپل هيواد د ډيرکي (اکثريت) ملاتړ ددې جوګه کړ، چې اقتصادې ملاتړ دهم په هندکې ترلاسه کړي ، په دغه اړه يوشميرملې اقتصادي سرچينې ددې له پاره تيارې شوې چې ګاندي دې پــه هراړخيزه توګه ملاتړکړي، (بريلا) ډله په دغه برخه کې لومړنی مرستندوې ځــواک و چې له ګاندي سره يې خپل پيوستون وښود اودده له اقتصــادي تګــلارې يــې خپــل اقتصادې ملاتړاوتياری دزړه له کومې څرګند کړ.

خوله دې سره سره هنديانو ترهرڅه دمخه ګاندي ديوه ستانه او روحاني مشرپه توګه ومانه اوداسې درناوی يې ورته وکړ چې تراوسه پورې د يوشمير خلکو اودهندو مذهب پلويانو په منځ کې ده ته په خپل وخت کې داوتار په سترګوکتل کيږي .

بله مهمه خبره چې دده په اړه يې بايد په پام کــې ونيســو هغــه داده چــې دهنــدد نامتوشاعراوليکوال رابيندرانات ټاګور چې نوې يې په ۱۹۱۳ کې د نوبل جايزه ترلاسه کړې وه کمپاين دده له پاره بې اغيزې نه و، هغه ګاندې د Great Soul in peasants's) grab (په نامه سره يادکړ. مانا داچې دعامه اومذهبي اړخونو ترڅنګ ټاګور هــم دده په اوچتيااو لوړتياکې خپله پوره ونډه درلوده.

مهاتما ګاندي او رابندراناتهه ټاګور:

له ۱۹۲۹ کال څخه را په دې خوا په هند کې دکانګرس هلې ځلې په خورا پیاوړتیا سر ډېرمختیا په لوري شوې ، ګاندې هم په دغه ترڅ کې ترډېره حده ځان فعال وښود ، له همدغې مودې را په دې خوایی ددوموخوله پاره دسرته رسولو سریزه پیل کړه ، یو داچې دمالګې خبره یې را پورته کړه اود ایې په هندیانو باندې ومنله چې دوی باید دانګریزې فابریکو جوړه کړې مالګه وانه خلي ځکه ده ویل چې دا دهرهندي حق دی چې دهند په دومره زیاته مالګه کې دوی باید په مالګه پیسې ورنه کړي. دویمه خبره چې ګاندي کلکه ونیوه هغه د ۱۹۳۰ کال دجنوري ۲۱ نیټه وه چې ده دهند دآزادۍ دورځې په نامه اعلان کړه ، ده ددغه کار په ترڅ کې پرټولو هندیانو غږ وکړ چې په نوموړې نیټه باید ددغې ورځې په درناوي سره په یوموټې والي سره خپل غږ پورته کړي.

ګاندي په دغو کالونو کې ددغه شان غوښتنو دعملی کولو په ترڅ کې په خورا جدیت سره عمل کاوه، چې لاملونه یې دوه وو ، یوداچې انګریزانو پر هغه وعده باندې چې دلومړی نړیوالې جګړې په ترڅ کې یې کانګرس ته دهند دخپلواکی په اړه ورکړې وه وفا ونه کړه ،ګاندي هم داژمنه منلې وه، اوهمدغې شیبې ته سترګې پــه لاره و، خــو کله چې له جګړې وروسته خبره برعکس شوه، په دغــه حــال کــې دې دکــانګرس دمشرانو او یوشمیر خلکو ترانتقاد لاندې راغی څکه چې ده په کا نګرس زور اچولی و، چې باید دجګړې ترپایه انتظار وباسي ،ده داکاراوخپل پیوستون د دویمــې نړیــوالی جګړې په ترڅ کې هم له انګریزانو څخه ځرګندکړ. په داسې حال کې چې دده داکــار دکانګرس ډیرکي مشرانویوه ناکامه هڅه وبلله. دویمه داچې انګریزان په دغــه کــار سره ترجګړې وروسته نورهم پرځان غره شول ، دخپلو ژمنو پروایــې ونــه ســاتله ، دهند په بیلابیلو سیموکې یې سوله ایز پاڅونونه په خونړیوپاڅونو واړول او دهندیانو پاریدنوته یې دتورې اوټوپک په زور ځواب

ګاندي اودکانګریس ملګري یې پرهغه مهال چې دی ددغه ګوند مشر اولاړښود دی.

www.sikaram.com

ورکړ . په جلیانواله[*] پیښه کي یې په سلګونو بې ګناه خلک ووژل چې ددغــه ســتر ناوړین پړه هم دهند زیاترو مشرانو پرګاندې اودهغه پــه تګــلاره بانــدې وراچولــه . همداوه چې ګاندې دهمدغولاملونو اونیوکوله امله خورا جدې شو، دهند ویسرای تـه یې له ګواښه ډکه لیکونه ور واستول او په هغوکې یې دهند دآزادۍ او دهنــد پرځــان ډاډه کیدلو خبرې دهغه اونوروانګریزی واکمنانانو ترغوږ و رسولی . همدغه هلې ځلې وې چې انګریزان یې ددې له پاره تیارکړل چې باید په لندن کــې دهنــد پرموضــوع باندې دښه نیت خبرې پیل کړي .

په ۱۹۳۱ کال کې ګاندې دلندن په لور حرکت وکړ. ګاندې لندن ته ولاړ اوهلته یې لــه انګریزانو سره خبرې پیل شوې ، ګاندې له انګریزانو څخه هیله وکړه چې بې لــه دې چې دی اوخلک یې نور هرتالونو او پاریدنوته زوروركړي ښه به داوي چې هندته پــه خپله خوښه آزادي ورکړي، انګریزې پارلمان هم دهند په راتلونکې باندې خبرې پیل کړي، یوه انګریز مشر ساموېل ګاندي ته وویل :

" one must hate sin but ... lover the sinner"

Gandhi said : " I think it is justi as badfor their [English] character to be ruled. I want to save my british friends from the sine of colonialism and exploitation."

(*) جلیانواله باغ دهند دپنجاب ولایت دامرتسرپه ښارکې دی چې په دغه سیمه کې انګریزانو په بې ګناه پاریدونکوباندې په ۱۹۱۹ کال وحشیانه ډزې وکړې اودهغې په ترڅ کې یې تر پنځوسوو زیات بــې ګنــاه لاریون کوونکي ووژل . دهمدغې پیښې لامل وچې دهنددبنګالي ژبې نومیــالی شــاعرټاکور دانګریــزي مقاماتو له خوا د (سر) لقب ونه مانه اودهغه د ردولو په ترڅ کې دویسرای په نامه ولیکل :

"The time has come when badges of honor make our shame glaring in their incongruous contest of humiliation, and I ,for my part whish to stand, shorn of all special distinction, by the side of my countrymen , who for their so-called insignificance, are liable to suffer a degradation not for human beings"

وګورئ بنګلا ادب په اردو ژبه ۷۵۲ مخ) (

گاندي دا عکس په لندن کې په ۱۹۳۱ کال کې اخیستی ، پرهغه مهال چې هڅه کوله انګریـزان پـه دې قانع کړي چې دوی باید هندوستان ته خپلواکي ورکړي .

ګاندي چې له لندنه را غبرګ شو، انګریزانو هم دپخوانی ویسرای پرځای نوی ویسرای (لارد ویلینګ ډون) هندته را واستاوه ، ددغه ویسرای له مهمو او عملي دندو څخـه

www.sikaram.com

يوه داوه چې دهندیانوپه ستوني کې باید دآزادی غږ غلی کړي. اودایې هم دنده وه ،هغوی ته چې دازادی نارې اوسـورې وهـې بایدسـزا ورکـړي ، ده ترهرڅـه دمخـه دهندیانو دآزادی غوښتې پلان ته په سپکه سترګه وکتل ، ټول هغه فعالیتونـه چـې دآزادی په لاره کې ترسره کیدل دهغوی دمخنویې په لټه کې شو، په لومړي ګام کـې يې دهند دګانګرس فعالیت ته دپای ټکی کیښود، هغه يې غیرقانوني اعلام کړ اودهغه زیاتره مشران ان دګاندي په ګډون يې زندانو ته واچول .

ګاندي اودهغه څرخه چې دښکیلاکي تولیداتو دنه اخیستلو په ترڅ کې يې خلکوته سپارښتنه کړه .

د ګاندي اونورو مبارزینوزندان ته تګ وچې دهیواد په یوه اوبله خواکې دپاریدنو لړی وارپه واررا‌توریده ،دزندان پرهمدغه مهال دانګریزانو له سیاسته ، ګانـدي تـه هـم داخرګنده شوه چې دوی هند ته آزادی ورکولوخیال نه لري ، بلکه غواړي چې په دغه هیواد کې ددووډلو هندوانو اومسلمانو دبیلتانه خبره را پورته او په همدغه شان دغه بیلتون ورو ورو نور هم دپیاوړتیاپه لور لارښونه کړي .

www.sikaram.com

ګاندي چې تر ۱۹۳۴ کال پورې پـه زندان کې و، په همدغه کال له زندانــه راووت ،لــه راوتو سره سم یې له سیاسته هم ځان په یوه خوا کړ، په دې مانا چې دکوم سیاســي مقام لرونکې نه واونه یې غوښتل چې دمقام له مخې یې بایدخلک درناوی وکړي . لــه همدغه مهاله راپه دې خوا یې دسیاست له پاره خپل بل نږدې ځوان ملګرې چې پــر دغه مهال یې دسیاست له پاره هم ځواک اوهم وړتیا درلوده را مخې ته کړ چې هغــه پنډت جواهرلال نهرو و.

ګاندي سره له دې چې پردغه مهال په سیاسې لحاظ هڅه وکړه چې ځان له سیاسته پریوه خوا کړي خوله دې سره سره یې هم هلې ځلې په خپله پیاوړتیا سره پرمخ تلې ، ده په عقیدتې اواردادتې لحاظ هم په داسې حالت کې ځان واچاوه چې دټولو عقایدو دپیروانو هم باورپرې کیده اوهم یې د شک په ســترګه ورکتــل ځکــه چــې ده تــل دخپلې عقیدې په اړه دا خبره کوله :

((زه یوعسوي یم، یویهود یم، یومسلمان یم او هم یوهندو یم .))

زه فکرکوم چې دګاندي دنه زورزیاتي دمفکورې خبره هم ترډیره حــده لــه همدغــه ټکي سره تړاو لري ، په دې مانا چې دګاندي له امله دنه زورزیاتې نظریه په نږدې یوه پیړۍ کې په یوه نړیواله مفکوره باندې واوښته، دنړۍ په بیلا بیلو برخو او وچو کې یې دیوشمیر خورا مهمو او نومیالیو کسانو، پوهانو ، مورخینو او آن روان پوهانو پاملرنــه ځانته ورواړوله ،دغه مفکوره اونظریه سره له دې چې نړۍ یې بیلګې له پخوا څخه په خپل تاریخ کې درلودې ، خو داچې دغه مفکوره او نظریه په خپــل عصــروزمان کــې څوک په څه شان دخپلې ښیګړې له پاره کارولی شي ، دمسالې اهمیت پــه همدغــه ټکي کې دی ، په یوه نظردنه زورزیاتې فلسفه په دغه عصرکې چې ګاندې را پورتــه شو نږدې دخلکو له یاده وتلې او له پامه لویدلې خبره ښکاریده ، خو ګاندي په دغــه ځانګړې زمانې شیبه کې چې بشریت دوې نړیوالې جګړې په هراړخیزه توګه زغملې وې په دې وتوانیده چې له دغه سترانساني میراث څخه دیوه زورزیاتې قام په وړاندې په میړانې سره کارواخلي ، ده دآسیایی اند اوژوند له دغې معنوې تجربې څخه ښــه کار واخیست . په دغه اړه داهم ده چې ،ګاندي اودهغه زمانې سره له دې چــې دغــې مفکورې ته د نه زورزیاتې نوم ورکړ ، دخارجي ځواک په وړاندې یې د یوې حربې په

www.sikaram.com

توګه وکاروله خو په هیوادکې دننه یې ونه شو کولای چې دغه مفکوره او ایده په هغه شان لکه چې دباندنې ښکیلاک په وړاندې یې په عمل کې پلې کړه عملي کړای شي . ترکومه ځایه چې زه ګاندي او دده قام اوآن دده طبعیت پیژنم ، ده ونــه شــوکولای چې خپل ولس دنه زورزیاتې په فلسفه باندې باورمن کړي ، نهرو، او دهند دخپلواکۍ دغورځنګ زیاتره مشران له ده سره دده په فکر روان نه شول، همدااده چــې ســړی ویلی شي چې ده په کورنۍ کچه هغه هم دهنــددنیمې وچــې دویــش پرمهــال ونــه شوکولای عدم تشدد په رښتیاهم په عملې توګه دیوې داسې وسیلې په توګه چې په رښتیایې هم دخلکو له پاره نیغ په نیغه دسوکالۍ زیرې له ځان سره میراث کړي وي رامنځ ته کړي ،دده یوشمیرکره کتونکي په دې اړه داهم وایي چې هند دده دنظریاتو پراساس نه جوړشوی او نه خپلواک شوي ځکه ، هند چې کوم زورزیاتي دګاندی پــه عصر کې وګالل دهغوبیلګه دهندپه تاریخ کې خورا لږ لیدل کیږي، دخپلواکۍ پرمهال چې په هرځای کې خلکو دنه زورزیاتي په مفکوره عمل کــړی هلتــه دیــوې مثبتــې پایلې زیری ، خلکو نه لیدلې او نه یې محسوس کړی،دوی وایي چې هند دګانــدی او دده د عدم تشدد ترسترګو لاندې وویشل شو، په لکونو انسانان دتشدد قربانی شول اوپه دغه خرګند تیرې او تجاوزکې یې هرڅه له لاسه ورکړل چې اغیز یــې تراوســه پورې په زیاترو هندې سیمواو کورنیوکې پاتې دی، په کلکتــه ، امرتســر، پښــتونخوا اودهند په نورو سیموکې چې کومې پاریدنې وشوې اوپه خونړۍ توګه وځیل شــوې ، هغه ټولې دهمدغه عدم تشددترسیورې لاندې دهندپه نیمه وچه باندې وتپل شوې .

دګاندي کره کتونکي په دغه اړه یودلیل داهم وایي چې ګاندي دخپلې مبــارزې پــه ډیرووختوکې له انګریزانوسره په سازش اوجوړجاړي کې پاتې شوی ، په دې مانا چې په جنوبې افریقي کې هم ده دهغه هیواد د روا مقــابلې او مقاومــت ملاتــړ ونــه کــړ، برعکس دزولو دپاخون پر محال یې دانګریزانو په ګټه ودریداوخوله یې پټــه ونیــوه ، همداسې دهند دویش پرمهال هم ګاندې داسې نه ښکاري چــې ګــواکی دی دعــدم تشدد ترسیورې لاندې هرڅه ته ګوري ، بلکه داسې ښکاري چې دی یــوازې دخپــل ځان اوخپلومحدودوګټو په خاطرددغې سترې انسانې داعیې (عدم تشدد اوآزادۍ) پراخه دایره په لوی لاس دیوه قام او یا یوه مذهب ترکچې پرې راتنګــه کــړې ، پــه

www.sikaram.com

داسې حال کې چې بودا داسې نه و، پاچا خان چې له ده سره یوځای په دغه ډګر کې را پورته اولوی شو ، پرګاندي باندې دانتقاد په ډګرکې ودرید،

دهغه انتقاد پرګاندي اوخپلو هندي ملګرو باندې له همدې امله و، چې ګاندې دغه لوی انساني ارزښت ته په خورا وړه دایره کې وکتل ، همداوه چې پاچاخان دهند دآزادۍ له دغه ډول خپلواکۍ سره لکه چې ګاندي اونورو دهند دنیمې وچې دویشل په بیه ترلاسه کړه مخالف و، په دې چې هغه پوهیده چې داډول آزادي نه دهندو ، نه دمسلمان او نه هم دانسان په ګټه ده اونه هم له هغو بنسټونو سره برابره ده لکه چې نه زورزیاتي یې سپارښتنه کوله . .

دګاندي او نهرو په اړه دا یوه خبره دپاملرنې وړ ده او هغه داچې ددغودواړو مشرانو د سیاسي اواقتصادي دریځونو ترمنځ یولړ توپیرونو وو ، په دې مانا چې ګاندې سره له دې چې په یوه پرمختللې ټولنه کې زده کړه وکړه او دعصر دپرمختګ هرڅه یې په خپلو سترګو ولیدل ، په جنوبي افریقي کې یې د توکمیز توپیررنګ او خوند په عملي توګه محسوس اوولید ، هغه تجربه ورسره وه ، خو له دې سره سره یې هم ونه شوای کولای چې دیوه داسې چا په بڼه دې دټولنې مخ ته راووځي چې دزړو اړیکو او روابطو سره دي په تمامه مانا اویاتریوه حده خدای پامانې وکړي او د نوي هند له پاره ددیوه پرمختللې سستم د رامنځ ته کولو غږ په اوچته توګه پورته کړي ، ددې خبرې مانا داهم ده چې ده ونه شوای کولای ځان د هندي ټولنې له زاړه چوکاټه یوپه یو په یوه نوې لور ورمخه کړي، همداوه چې نه یې له ښکیلاک سره په نره غږه ورکړه ،او نه یې دهند دمذهبي نظام نیمګړتیاووته په په هغه انتقادې سترګه وکتل لکه چې د شلمو کالو په ترڅ کې په خپلو لیکنو کې ورته کتلي وو ، اونه یې هم په عین حال کې نوي تمدن ته دیوې حتمې او اړینې پدیدې په توګه دخپلې څرخې په اندول زړه ښه کاوه . همداوه چې ترننه پورې ګاندي ته دنوې هند ، دپرمختللي او عصري هند بنسټ وال نه شې ویل کیدای ، په دې چې دهند د غه بې ساری او په چټکتیاسره پرمختګ دده له افکارو او اندیښنو سره په تضاد کې و،بله خبره داهم وه چې ده نه غوښتل هند دې په داسې یو ناڅاپې تخنیکی بري باندې ورمخ شې دنوي هند تخنیکی وده او

www.sikaram.com

پرمختیا ترډیرې اندازې پورې دنهرواوسرسیداحمدخان ، ابولکلام آزاد،سوبهاش بابو اونوروسیاسې اوعلمي مخکښانوله نظریاتو سره تړاو لري .
اودګاندي دڅرخې برعکس دپرمختګ دغه حرکت دهند ددغه وخت شرایطو اوزمانې دپښدت نهرو غاړې ته ورواچاوه ، هغه څوک چې پــه هرڅــه کــې یــې عصــري فکـر اونظریات دګاندې له نظریاتو سره په مخالفت کې را وپړکیدل، نهرو نه غوښــتل چــې دګاندې نظریات دې دنوې هند دپرمختګ او پیاوړتیا په بهیرکې ګردســره لــه پامــه وغورځوی خوله دې سره سره یې خپله تګلاره درلوده اوډژونــد ترپایــه پــورې یــې دهغې د عملې کولو په ترځ کې ګامونه پورته کړل ، نهرو له ګاندي سره یولړتوپیرونــه درلودل ، نهرو مذهبې مشر نه و، اونه یې په دغه ټکي باندې ټینګار کــاوه ، کلــه کــه سړی دده نظریات لولي نودا پوښتنه ورحل کیږي چې ده پــه رښــتیې توګــه دنــوي اوخپلواک هند په زړه کې دنوې تمدن اوپرمختګ داسې بنسټونه کیښودل چې دهغو پرستنه ترنن پورې حرکت کوي ، اوپرهماغه لاره کې نن سبا دآسیا په جنــوب کــې دیوه لوی او پیاوړې صنعتي او ان اتمي ځواک په توګه ځان په خــورا پیاوړتیــا ســره ځلوي.
مقصد دادی چې ګاندي به ویل چې دهند دترقی پلان باید لــه کلیــو را پیــل شــې ، خونهرو په دغه تګلار باندې باور نه درلود ، اودایې یوه نیمګړې او دترقی له اساســاتو سره مغایره مفکوره ګڼله . ځکه خو یې په هیواد ترهرڅه دمخه د هند دترقۍ په لاره کې د دغه هیواد تخنیکي او ساینسې بنسټونو ته خپله اود خپل حکومت او حکومتی پالیسۍ پاملرنه راواړوله . چې له ده وروسته دهند نوي
نسل دپیاوړي تعلمیی پالیسۍ په مرسته دهغه دنومیالۍ لور اندراګاندي پــه مشــرۍ دپیاوړي هندلپاره عملي کړه .

www.sikaram.com

اندارا ګاندي په ځوانۍ کې

دویم څپرکی

ګاندي او دعدم تشددفلسفه

ستا له ستمونو د وره چا وته فریاد کړم
وله مي په غشو ما همت درته نیــــــولی

(اشرف خان هجري)

دنه زورزیاتی ، یاعدم تشدد په اړه تراوسه پورې په هنداونوره نړی کې ددغې پــوهې اومفکورې پوهانوخورازیاتی لیکنې کړې دي ، نه زورزیاتی داسې څه او داسې تګلاره نه ده چې هغه به په رښتیاهم ګاندي رامنځ ته کړې وي ، همداده چې

This photo, taken on January 27, 1948, is believed to be the last photo of Gandhi alive. He was assassinated four days later.

مورږ دغې تګلارې ته دهغه ایجاد نه شو ویلای ، ګاندي په خپله هم په دغه اړه په دې نظردی چې عدم تشدد دومره لرغونی او پخوانی دی لکه چې زمورږ پــه شــاوخواکې دغه غرونه دي ، مانادا چې دغه تګلاره له انساني نیچرسره مــل رامــنځ تــه شــوې اودهغه له پرمختیایی بهیرسره یې یوځای په انساني چاپیریال کــې دیــوې تلپــاتې پدیدې په توګه وده کړې ده .په دغه اړه عمومي باورداده چې کیدای شي دمعنویــت دغه روښانه اوښیرازه کرونده اوږدمدتي چاراوعمل تــه اړتیــاولري ،اوکیــدای شــي ترڅوپښتونواو نسلونو پورې ځان وغزوي ځکه نوداپه خپل حساب ســره کومــه بــې

www.sikaram.com

ارزښته پديده نه ده .دا يوه اوږده لار، يواوږد سفردى ،چې دخپل لاروي دعملي تجربواوکړنو په ترڅ کې ځان دبډايى ترپولې پورې رسوي .

دبشرتولې معنوي هڅې ددغې تګلارې ستايوالي اوځرګندويې دي ، داسې معنوي اثراوآسماني کتاب به نه وي چې هغه دى پردغه ايدياااومفکوره باندې ستايل شوى نه وي ، ځکه نو دادهرانسان وياړ دى چې ووايى نه زورزياتى يوه انساني هڅه ده چې انسان ته له ډيرپخواځخه دانسان ديوه ستراوورياړن معنوي اوانساني ميراث په توګه ورډالى شوې چې ترننه پورې يې دپالنې حق او وياړ په يوه وړه انفرادي دايره کې دخيرنې او وينې وړ نه دى .

نه زورزياتى ياعدم تشدد دهرمذهب پياوړې اودپاملرنې وړلومړنى اوپيلنى سرليک دى . که دنړې له هرمعنويت اومذهب څخه دغه آر لرې کړې ، هلته نورداسې څه چې هغه بايد معنويت اوروحانيت وبلل شي نه پاتې کيږي، په دغه اړه زه په دې باوريم چې نه زورزياتى ترهرڅه دمخه دغه لاندې ټکي په خپله غيږ کې رانيسي :

نه زورزياتى مينه ده،

نه زورزياتى ځوانمردي ده ...

نه زورزياتى د ټولو معنوى کتابو پيلامه ده ...

نه زورزياتى دهرټولنيزچلند له پاره هوډدى ...

نه زورزياتى دانسان اوانسانيت ترټولو پياوړې وسله او توره ده...

نه زورزياتى دانسانى ارزښتونو ساتندويه او پاسوالو مفکوره ده...

زموږ په عامه ژبه او ورځنې ژوند کې دعاموخلکو يوه خبره چې خورا عامه ده اوکولاى شو هغه دنه زورزياتي جوهراوزړى وبولو لکه چې وايي : (ګذشت اوبخښل دميړنو ځانګړنه ده) .

داټولې هغه اشارې دي چې سرى يې په يوه سرسري نظر دهرې ټولنې او ټولنيز بهيرپه ترڅ کې ليداى شي، خوکه چيرې موږ لړنورهم دانساني آثارو او ميراثونو تل ته ورننوزو ، هلته تردې هم زياتې خبرې په دغه اړه ليداى او لوستلاى شو، په دې چې دغه تګلاره له يوې داسې هستى څخه راپيل کيږي چې هغه لايزالي ده ،ځکه نوداويلاى شو هغه خدايى اوتلپاتې هستي ده چې په خپلوټولو آسماني کتابوکې

يې سپارښتنه کړې ده ، داسې سپارښتنه چې يوازې دانسانی پوهې په يوه تاکلې مرحله کې انسان دهغې په عملي کيدو او غوره کيدو باندې لاسبری شوی دی ، همداده چې نن هم دبشريت په وړاندې دغه تګلاره دژوند په يوه لوړ پړاوکې دپاملرنې اويادونې وړده.

نه زورزياتی دخپل ماهيت له پلوه دبدیواوناوړتياوو پرضد يوه هڅه ده چې دهغې په مرسته انسان کولای شي ديوشميرستونزو لکه ډار، عقدې ، قهراوتيري پرضد دانسانې پوهې اوپوره شعوري تياري په درشل کې شي . که ډار دتل لپاره پرژوند باندې برلاسی وي ، دهغه ترسيوري لاندې هرډول انساني هڅه مري ، کله چې انسان له هڅې ولويد دهغه لپاره مرګ ترهر څه دمخه دورکې سنګرنيولی او په هغه يې سپاري .

که انسان عقده اوسرتمبګې له خپل کرکتر سره مله کړي ، نو نه يوازې به ځان تباه او برباد کړي چې ان بشريت به هم دخپلو عقدو په ماتم اوښکيل کې داسې رااپسارکړي لکه حيوان ...

قهر هم داسې درواخله چې زياتې بدمرغۍ رامنځ ته کولای شي او څومره ستونزې چې فکرکوی له دغې بدمرغې پديدې سره ملګرې دي چې پای يې په تيري او تجاوز باندې اوړي ...

په علمي توګه دنه زورزياتي دفلسفې يوه ځانګړنه داهم ده چې دغه تګلاره انسان ته دپوهې او منطق په لور لوړتيا وربښي ، دغه فلسفه په همدغه ټکي باندې ټينګارکوي او وايي چې داانساني موخو ته د رسيدو يوازنۍ معقوله لاره ده چې دهغې په مرسته پرته له جګړې ، ډار، اوځورونوسرې هدف ته رسيدای شي . په يوشميرفرهنګو اوکلتورونو کې دالاره زياترو پوهانو درياضت په نامه هم ياده کړې ، ګاندي هم دهمدغې لارې په اړه په دغه ټکي باوري و.

اودغه عملی رياضت يې دځان ځانګړنه کړې ده ،دی په دغه اړه وايي چې ددغې برياد ترلاسه کولو په مخه دی يوازې ترپوه حده پردغه لاره تللی دی ځکه نوليکي :

((څه شی چې ماغوښتل هغه ترلاسه کړم ،اوڅه چې ما په دغه ديرشوکالوکې په هغه لورګام اوچت کړ، هغه زما فنافی ذات وه ، چې ماغوښتل خپله له خدای سره مخامخ

www.sikaram.com

شم او ترموکشا پورې ورسيږم ، زه وهڅيدم او ددغې مـوخې پـه لورورانـدې ولاړم اوهغه مې وڅارله ، په هغه څه کې چې زه يې په ويلو او ليکلوکې ويلای شم اوڅه چې زما سياسي افکاراوکړنې دي ، هغه ټول
پرهمدغه ټکي باندې دريږي)).[1]
ګاندي په دغه مفکوره باندې سړي ته داوربنيي چې روحانيت ددې لامل کيږي چې انسان په انسانيت ورګډکړي ،اوکيدای شي انسان دهغه په رڼاکی دژوند اصلي مقصد هم دځان لپاره په عملي توګه غوره اومعلوم کړای شی اوهـم دنـورو لپـاره، داسـې ښکاري چې نه زورزياتی په دې نه زده کيږي چې سړی بايد په کـوراوانزواکې ورتـه کينی ،بلکه دازده کړه ترهرڅه دمخه دې ته اړتيالري چې دهغې په ترڅ کې يوڅوک بايد دخپل ځان خوند او رنګ درک کړي ، ځان بايد وپيژني اولـه هغـه څخـه بايـد دغيرضروري خطراو مرګ په وړاندې ددفاع اولامل په لټه کې شي اودهغه په زړه کې بايد د سختيوله هرډول سره ځان بلد کړي .
ددغې ايدې له مخې کله چې دوه کسه سره جنګيږي او يوبل سره وهـي ، يـوزورور اوبل کمزوری دی ،دوی دواړه جګړه ماردي ، دلته دنه زورزياتي سوال نه رامنځ تـه کيږي ، په دغه ترڅ کې نه زورزياتی هغه دی چې يوکس له دغو دووتنوڅخه دمقابلی پرځای دځان ددفاع په لټه کې هلې ځلې وکړي ،په دغه ترخ کې په خرګنـده سـړی ويلای شي چې زوروړهغه څوک چې زورزياتی کوي نه دې ، بلکې زړوراوزورور هغـه دی چې ځان له
ظلم او زورزياتي څخه پرته له کټ مټ عمل څخه ژغولاشي .
دنه زورزياتی مفکوره لکه څنګه چې يادونه يې وشوه ، له ډيرپخوا ترننـه دانسـانی تفکر په تاريخ کې دانسانانو لپاره دپاملرنې وړ موضوع وه ، په دغه اړه دهندي ګروهی سپيڅلی کتاب (بګوت ګيتا) ترټولو پخوانی کتاب دی چې ددغې مفکورې اړونـدې نښې نښانې له خان سره لري ، ګيتا په دغه اړه يولړيادونې لري چې دهغو لـه مخـې

[1] Ghandhi .M.K An Autobiography introduction P. 11

www.sikaram.com

سړی کولای شي ووايي چې دا به لومړنی اثروي چې دعدم تشدد په اړه يې يادونې ته په خپلودرسونوکې ځای ورکړی دی ، په ګیتا کې راغلي دي :
« اجازه ورکړئ ، اوسختي خبرې يې په سره سینه واورئ ، اجازه ورکړئ ، اوهیڅوک مه توهینوئ ، یوه قهرجن سړي ته دااجازه ورکړئ چې دزړه خبره ووايی اوپرمخ یې قهرمه ورغبرګوئ ، هغه پريږدئ چې په قهرکې ځان وغوړوي او هرڅه وويلی شي ...»
له دغوتلپاتې خبروراپه دیخوا په (۵۰۰م) پیړی کې ساکايي شهزاده بودا دخپل معنويت په هڅه کې چې په بشپړه توګه دنه زورزياتي پربنسټ وه يوځل بيا په دغه لړکې ځا ن راوپړکاوه او په ځانګړې توګه يې په دغه اړه وويل :
« یوورور باید په قصدي توګه دبل ژوندي موجود ژوند ترې وانخلی ، دځان دژوندي پاتې کیدو په خاطر باید بل ژوند ي موجود ونه وژنو ... »
دنه زورزياتي په اړه ترهرڅه مهمه خبره داده چې دهند په نیمه وچه کې ددغې مفکورې خرګند اخځ بیاهم بودايی درسونه دي ، چې دزیاترو مذهبوله خوا په خپل وخت کې څارل شوي اووده ورکړه شوي ده .
"When people will forget the Gautama Buddha, there will come another Buddha who will be called Maitreya. That is the Buddha of compassion and peace."
جن بل پخوانی مذهب دی چې په اصولوکې يې په نه زورزياتي باندې خورا زيات ټینګارشوی دی ، زیاتره پوهان په دې باورهم دي چې پرګاندي باندې هم ددغه مذهب داغیزې له لارې دنه زورزياتی اغیزو چې دی يې په دغه مفکوره باندې دژوند ترپايه استوار او پابندوساته ، جن مذهب تربوديزم هم په دغه ترڅ کې جدي دی لکه چې په دغه اړه وايي :
ټول ژوندي له دردونو اوځورونوځوريږي ،
همداده چې څوک باید هغو ی ونه وژنی ...
دادعقل اوپوهې ترټولوښه او په زړه پورې خبره ده چې :
هیڅ شی باید ونه وژل شي ،
یاداچې :
دوسلې زور هغه څه نه شي کولای ، هغه چې سوله يې کولای شي ...

کله چې ته کولای شې خپل هدف په خوږه ترلاسه کړې ، نو بیادزهرواچولو ته اړتیا نشته .

(وګور ئ : نیتیرا کایام نتیا ، دجن مذهب لارښونکی کتاب ، ۲۰۳ مخ)

جن مذهب په خپلو تعلیماتو کې په نه زورزیاتي باندې زیات ټینګار کوي او اساسي اصول یې په همدغه تګلاره باندي ولاړ دي ، دغه مذهب اودهغه اصول هم نه زورزیاتی هسې دیوې سرسري پدیدې په توګه نه مني او نه یې تبلیغوي ، په دغه مذهب کې هرپیرو بایدنه زورزیاتی یا عدم تشدد په عمل اونظرکې دخپل ژوند معنوي رمز وګڼی ، په دغه برخه کې دوی څومره چې په ساده خوړلو باندې ځانونه پابندي ګڼی په همدغه اندازه دخپل معنوي ژوند دلارښوني لپاره هم په نه زورزیاتی باندې ځانونه پابندبولي .

په هندي ژبه کې د (اهنسا) دویی مانا هم نه ټپي کول او نه وژنه ده ، خوپه پراخه مانا دغه ویی د نه ځوروني په مانا هم کارول کیږي .خویوځه چې باید په دغه ترځ کې په پام کې ونیول شي ، هغه دادی چې په لاسی او قصدي توګه به نه وي .

نه زورزیاتی دګاندي له نظره هم په دوه لحاظه تعبیراوتفسیرشوی دی ، یوددغه اصل مثبته ځانګړنه ده او بله یې منفي ، منفي یې کیدای شي ، داوي چې دهرژوندي موجود لپاره دغه اصل کارول شوی دی ، مانا داچې هر ژوندي موجود ته باید په مادي اوجسمي اوهمداراز په فکري اومعنوي لحاظ زیان ونه رسول شي ، په دغه ترځ کې د زیان رسونکي اونه زیان رسونکي موجودخبره نه مطرحه کیږي .

خوترکومه خایه چې ښکاري دګاندي مراد په دغه ترځ کې یوازې په مثبته خوا کې دی ، هغه په دې باوري دی اوواییي : « زه به کله هم هغه څوک چې بدکوي او ناوړتیاوې یې پرفکر باندې برلاسې وي ونه شم زغملای »

ګاندي په دې باوري دی چې په هندی ژبوکې داهنسا مانا هم پراخه مینه ، پراخه اولویه ځان تیریدنه اودتولو لپاره خیرغوښتنه ده ، اوپه دې یې هم باور دی چې :

« که زه په رښتیاهم د اهنسا پیرواو پلوی یم ،نو زه باید له خپل دښمن سره دومره اوداسې مینه ولرم لکه چې له خپل پلار او زوی سره یې لر م ...)).

www.sikaram.com

ماناداچې نه زورزیاتی داسې مفکوره نه ده چې هغه باید یوڅوک اویوه ټولنه دخپلــې کمزورۍ نښه وبولي ، نه، نه زورزیاتی دخپلې فلسفې له مخې یوه پیاوړې رښتیاده او یوپیاوړې زړورتوب ، دګاندي په وړاندې هم دغه آر په همداسې بڼه مطرح دی ، ځکه یې له رښتیاینې اوحقیقت سره یوشان اویوډول بولي ، دهغه په نظر نــه زورزیــاتی هدف دی ، وسیله نه ده ، ګاندي په دې نه دې راضي چې دغه لوړمفهوم دوسیلې پړاو اودرجې ته راټیټ کړي ، بلکه هغه غواړي چې دغه مفهوم دمینې اودرنښت په پولــه کې دهدف په کچه کې وساتي ، خکه یوازنی څه چې ګاندي پرهغه باندې ډاډمن دي هغه دادی چې دی مینې ته دیوه اوچت حقیقت او واقعیت په سترګوګوري ، دده پــه نظر هیڅوک نه شي کولای چې دمینې او نه زورزیاتي ترمنځ توپیررامنځ ته کړای شي ، همداده چې ګاندي په دغه اړه ډیرپخوا ویلي وو :

“In this age of the rule of brute force, it is almost impossible for anyone to believe that anyone else could possibly reject the law of final supremacy of brute force. And so I receive anonymous letters advising me that I must not interfere with the progress of non–co–operation even though popular violence may break out. Others come to me and assuming that secretly I must be plotting violence, inquire when the happy moment for declaring open violence to arrive. They assure me that English never yield to anything but violence secret or open. Yet others I am informed, believe that I am the most rascally person living in India because I never give out my real intention and that they have not a shadow of a doubt that I believe in violence just as much as most people do. Such being the hold that the doctrine of the sword has on the majority of mankind, and as success of non–co–operation depends principally on absence of violence during its pendency and as my views in this matter affect the conduct of large number of people. I am anxious to state them as clearly as possible……”

(Source: Young India, Ahmedabad, Wednesday, 11th August, 1920)

مانا داچې هرڅوک باید دنه زورزیاتي دمفکورې له مخې په دې وتوانیږي چــې دیــوه مطلق هویت خاوند شي اودخپلې پیاوړتیا په خاطر باید دنه زورزیاتي پــرلاره بانــدې ګام کیږدي ، یوه خبره چې په دغه اړه باید وشي هغه داده چې ګاندي په خپل وخــت کې دغه لرغونې مفکوره دنوي عصر له غوښتنوسره سمه راپورته اودعمل ډګرته لکه چې مارتین لوترکینګ هم ویلي وو راوایسته ، ګاندي په خپله هم په خپلولیکنوکې په دغه اړه ڤوڅوڅلې یادونه هم کړې ده ، ماناداچې ګاندي دیومعنویت پلوي انسان پــه

توګه په هغو ټولو معنوي ورټیاووباندي پوهیږي ، هغه چې بشریت ته دلاربښــوني پــه خاطرورمیراث شوې دي ، ګاندي په خپله وایی چې ده ټول آسماني کتابونــه لوســتي اوپرهغــو بانــدې بــاوري دی ، همــداده چــې دده مفکــوره هــم دهمــاغو مقدســو کتابوپرارشاداتو باندې ولاړه ده ، ګاندي په دغه ټکي باندې هم باوري دی لکه چې په قران کريم کې رانازل شوې :

يا يهاالذين امنو استعينو بالصبروالصلوه ، ان الله مع الصابرين

ژباړه : ای ایمان والو ، دآخرت دثواب ترلاسه کولو پــه خاطرپــه صــبراولمانځه ســره دمرستې غوښتنه وکړئ ، بې شکه چې خدای له صبرکونکوسره دی ، (ســيقول ، ۱۵۲ او۱۵۳ اياتونه)

په نه زورزیاتي کې دپوهانوپه نظر دوه ټکي په ځانګړې توګه دپاملرنې وړ دي ، دغــه ټکي لومړی ځاني دسپلين (Self Discipline)او دويــم يــې نفســی مجادلــه (Self Renunciation)

دی ، په دغه اړه اوس په خورا آسانی سره سړی ویلای شي چې په الهي کلام کې دغه دواړه اصله ديوه داسې انسان په وړاندې چې هغه ددوو ټکو (صبراو عبادت) په مانــا پوهیږي ديوې خورا مهمې سپارښتنې مثال لري ، ګاندي په دغه رمز باندې پــوهيږي ځکه نو هغه عدم تشدد ته دداسې یوه مفهوم په نظر ګوري چې هغه دهرچــا اوهــرې عقيدې دپيروانو لپاره دمنلواو عملي کولو وړدی ، که چیرې انسانان په ربښتیاهم پــه دغه اړه په ربښتینې توګه ددغې ډالی دلاس ته راوړلو هڅه وکړي ، هغه کولای شي په ډيروهغو ستونزو چې بشريې په خپل ژوندکې لري او ياورته ناحله بريښي بريالی شي

.

دنه زورزیاتي عمل اوتګلاره دهغوی له خوا چې نه غــواړي دتابعیــت اوتســليمئ پــه ښکيل کې راښکيل شي عملي کيږي ،هغوی ،چې په خبله مبارزه کې دخپل کــړکيچ دحل لپاره نه زورزياتی (عدم تشدد) يوازنی ګټوره لاره بولي .

نه زورزیاتی عملا هغه هڅه نه ده چې دهغې په ترسره کولوسره به خوک لــه کــړکيچ ځخه ځان پر يوه خواکړي ، بلکې داهغه يوازنې مثبت ځواب دی چې دهغه په مرسته سړی کولای شي له خپل ځواکه په ګټوره اوموثره توګه کارواخلی اويايی پــه عمــل

کې پلی کړي . دګاندي ساتیاګره هم پر دغه اصل راڅرخي اوپه دې ټینګارکوی چې رښتیا بایددمینې او سم عمل له لارې دټولنې اووګړي دکرکتراوخصلت ځانګړتیا شي ، ددغې تګلارې غوښتنه داده چې دتشدد په وړاندې په انفرادي اوټولنیزه توګه پــه خپل ټولنیز ، اقتصادي اوسیاسي چاپیریال کې ګام واخیستل شي .. لکه چې په دغه ترڅ کې دګاندي دمالګې ساتیاګره ترټولو ښه او روښانه بیلګه یادولای شو.

عیسویانو هم په خپلواصولوکې داخبره منلې ده چې (خدای یعنی مینه)

Christians generally accept the proposition that 'God is love'. This leads to the logical corollary that the main enemy is hatred itself. Relying particularly on New Testament texts, such as the sayings of Jesus that "Whoever shall say [to his brother] , Thou fool, shall be in danger of hell-fire" (Matthew 5:22) and "anyone who hates his brother is a murderer" (1 John 3:15), Christians have interpreted the terms 'brother' and 'neighbour' (following the parable of the Good Samaritan) at their widest. And this means loving opponents and even enemies:

Care as much about each other as about yourselves...
Never pay back evil for evil...
If your enemy hunger, feed him; if he thirst, give him drink...
Do not let evil conquer you, but use good to defeat evil.
(Romans 12:16-21)

(وګورئ دپورتني مطلب په اړه په انګریزي ژبه دنه زورزیاتی ویبپاڼه)

په ختیزوټولنوکې چې یوشمیر ته یې دنه زورزیاتي زانګووې ورته ویلای شــو، دغـې فلسفې ددغوخلکودمعنویاتو پر شنه اوروښانه آسمان باندې تل خپله وړتیا او اغیزپه ژوره توګه ساتلې دي ، مانا داچې عدم تشدد ختیزانســان تــه دهغــه پــه معنــوي ژونداوبرخلیک کې دیوې حیاتی اومهمې پدیدې ځای په نښه کړی دی ، همداده چې دلته دغې مفکورې ځان دپیاوړې معنوي ارزښت پړاو ته رسولی دی ، ان دومره چــې که له معنویاتو څخه دغه پدیده په یوه خوا کړو، هلته معنویت ته نورڅــه نــه پــاتې

www.sikaram.com

کیږي . دایوازې ګاندي نه دی چې په دغه برخه کې یــې افکــار بایــد مخــکښ وي ، دفارسی اوپښتوژبوادبیات پرهغو وړتیاوو ډک دي لکه چې سانسکریت او پــالي ژبــې یې دهندي ګروهې په اړه انسان ته ورډالۍ کولای شــي ، ســنایی ، مولانــا ، عطــار ، دهرات دپیر اوهمداسې د پښتو ژبې عرفانی ځیرې او میراثونه لکه روښان ، ارزانــي ، میزاخان انصاري ، دولت ، رحمان بابا او دخوشــال خــان دکــورنې یوشــمیرنومیالي لیکوال او عارف شاعران په دغه برخه کې هغــه څــوک دي چــې ددوي افکــار دنــه زورزیاتي او عدم تشدد ډیرښه استازي بلل کیدای شي . ماناداچې عرفان اوتصــوف دشعراوادب په ترخ کې له مذهبی لارښوونکو وروسته دآسیایی ادبیــاتو دپــاملرنې وړموضوع ده . همدغه ادبیات دي چې دغه سترانساني میراث ته یې پــه ډیــره ښــه اوهنري بڼه انعکاس ورکړی دی .

دعرفان اوسلوک مساله په ټولو سرچینو کې دپوهې غوندې اوهــم لــه هغــې ســره انډوله طرحه موضوع ده ، عارفا ن او پوهان په دغه برخه کې له یوه اوبل سره هــیڅ ډول توپیرنه لري او نه هم ددغه انسانی ارزښت په وړاندې توپیرته اهمیت ورکــوي ، دهرشاعراو روحانی پرافکاروباندې نه زورزیاتی دومره برلاسی دی چې له هغه پرتــه یې فکراو ایجادبل څه نه وینې او نه یې انځورولی شي . دپښتو ژبې نومیــالی شــاعر اشرف خان هجري له هغو شاعرانو څخه دی چې دده په اشعاروکې دنــه زورزیــاتی یوه بیله او ژوندۍ نړۍ زموږ په واک راکړل شــوې ده ، زه پــه دغــه اړه لــه تاســې درنولوستونکو سره یوازې دعرفانی ادب پرپوله باندې نه تم کیږم ، موږ دغه تلپــاتې ارزښت دهغو شاعرانو دایجادپرفضاباندې هم لیدای او احساس کولای شو چې هغوی له ژوند سره یوازې په مادي لحاظ ډیراوپه معنوي لحاظ لږ چلند کــوي ان چــې دوی هم په دغه ترخ کې خپل هغه ایجادیات چې زموږ لپاره یوازې دهغو دایجادي تجربــې په توګه اهمیت لري بیاهم د تفاهم اونه زورزیاتي دمبلغ په توګه زموږ پــه واک کــې راکــوي ، کلــه چــې مــوږ د خوشــال خــان ختــک دنومیــالي زوی هجــري غــږ دبیجاپوراورنتمبور له دنګو کلاګانوڅخه اورو ، په هغو کې هغه ترنم او هغه ځوښ چې دخوشال په افکاروکې ژوند کوي نه لیدل کیږي ، هلته دغه شاعر لکه څنګــه چــې

www.sikaram.com

دهغه ارادتی کلام ده ته د صبر قوماندہ ورکوي ، هغه څه موږ ته په داسې ژبـه وايـی چې هغه دصبراوتحمل ترټولو ښه او تلپاتې درسونه بلل شو:

ستا له ستمونو د وره چا وته فریاد کړم   وله مې په غشو ما همت درته نیولی

ګاندي دهمدغواودې ته ورته آسیایی افکارو پرپخوزینو باندې دعدم تشدد دلوړتیـا آسمان ته راپورته شو، دده داندوژوند دغه پیاوړي فلسفه یوازې دیوه مـذهب ، یـوه عرفان او یوه سلوک په زړه کې رامنځ ته شوې فلسفه نه ده ، هسې چې دی په خپله نه شې کولای په دغه ترخ کې ځان یوې تاکلې عقیدې ته وسپارې ، دهغې لامل هـم دغه دی ،چې ده په خپله پوهه اوخپله ځیرکې سره ځان تردغې پولې راورساوه چــې خپل سپیڅلې هدف ته درسیدو لپاره یې یوه سپیڅلې وسیله یا تګلاره هـم غـوره کړه ، مانا داچې کله موږ دګاندي فلسفه یو ه ټولنیزه او سوله ییزه پاریدنه بولو ، دهغې لوی لامل هم دادی چې هم یې هدف سپیڅلی دی او هم یې هغه ته درسیدو وسیلې ، که چیرې له دغو دواړو (هدف اووسایلو) په یوه کې هم خلل وای ، نو په دغـه حـال کې به دده ساتیاګره په خپله یوه جعلی اودرواغجنه هڅه وای .

بله خبره چې دګاندي دعدم تشدد په اړه یې باید وکړو هغه داده چې دده تعبیرلـه دغې مفکورې څخه دادی لکه چې پاچاخان دده له خولې لیکي :

«... سبا له بمبئ ته لاړم ، ګاندي جی دبرلا په کورکې و، زه هـم ورغلـم هلتـه ولاړم اوهغه سره اوسیدم ، یوه ورځ یې دعدم تشدد بحث شروع کړو ، نو ما ورته ووی چې ګاندي جی تاخو دېرې مودې نه په هندوستان کې دعدم تشدد سـبق ورکـړی دی اوزما خو ډیرلږ موده وشوه چې پښتنو ته مې داسـبق شـروع کـړی دی ، مـا سـره هغومره ذریعی اوکارکنان نشته خومره چې تاسره دي ، ته وګوره چې د ۱۹۴۲ کال په جنګ کې هندوستان کې خومره تشدد وشو، لیکن په صـوبه سـرحد کـې بـاوجود دانګریزانو دېرظلم اواشتعال نه پښتنو تشدد ونه کـړو حالانکـه هندوسـتان سـره تشدد دهغومره سامان هم نشته خومره چې پښتنوسـره دی ، ددې پـه ځـواب کـې ګاندي جی ووې چې عدم تشدد دبزدل سړې کارنه دی ، دادیوه بهادرسړې کاردی او

www.sikaram.com

پښتانه دهندوستانیانو نه زیات بهادران دي ، دغه وجه ده چې هغوی تشدد ونه کړ...»
(جدوجهد ۶۸۵ مخ)

گا ندي په پښتونخوا کې

گاندي په ۱۹۱۸ کال کې دخپلوساتیاگرانو لپاره یوشمیرلارښوني په گوته کړې په دغو لارښونوکې موږ کولای شو ، دعدم تشدد او رښتیایني هغه مرامې څه چې ددغې تگلارې لپاره دده له خوا لارښود وو په لاندې ډول سره ولولو:

ساتیاگرانو ته لارښوني

ساتیاگره کمپ ، نادیاد ، د۱۹۱۸ کال داپریل ۱۷

۱- رضاکارانو ته وړده چې ، دا د نه زورزیاتي کمپ دي ، دوی باید په هرډول حالاتو کې د رښتیا اورښتیاني امرومني اودهغو پیروي باید وکړي .
۲- په ساتیاگره کې د لوړتیا اوځان لوړبللو لپاره ځای نشته ، په دې مانا چې د ساتیاگری داصولو له مخې باید پرچا باندې فشار نه وي .

www.sikaram.com

۳- سرتمبه ګي اورخه په ساتیاګره کې ځای نه لري، ان دهغــوی پــه وړانــدې چــې پوهیږو زموږ مخالف دي باید ددوستۍ له مخې چال چلند وکړو، کلیوال هم بایــد پــه همدغه روحیه باندې وروزل شي . رخه اوکینه کولای شي زمــوږ مبــارزه لــه خپلــې وړتیاځخه راوغورځوي .

۴- رضاکاران باید داپه یاد ولري چې دایوجهاد دی ،موږ په دې ځکه ټینګارکوو چــې موږ له دې پرته نورځه نه لرو،اوکه داهم په سمه توګه ترسره نه کړو مانا داچــې مــوږ دخپل مذهب په وړاندې په څه کولو کې ناکام یو. ټول هغه څه چې دژوند اومــذهبي لارښونو په ترڅ کې اړین اومهم دي ، هغه باید دلته په پام کې ونیول شي .

۵- موږ د واک اوځواک له برلاسي اوغرور سره مخــالف یو،اوهمداســې دقــانون پــه وړاندې ړانده ،ځکه چې په دغه برخه کې بیواکه یو،خودابه ددې مانا هم نه لري چــې ګواکي موږ څه نه وینو، زموږ دنده داده چې موږ له ماموړینوسره ددوی دنورو کارو په برخه کې مرسته وکړو.

۶- موږ دلته هم دهغواصولو لپاره وړاندیزکړی ،هغه چــې مــوږیې پــه خپــل کــورني چاپیریال کې په پام کې نیسو، موږ باید دحکومت اوخلکو ترڅنګ دیوه داسې ځواک په توګه چې دیوې لویې کورنۍ جوړونکی اوعملي کوونکي وي فکروکړو.

۷- موږ باید له هغوی څخه چې له موږسره هم نظري نه دي ځان پــه یــوه خــوا نــه کړو،دابه زموږ دنده وي چې له دوی سره تړاو ولــرو او دوی دخپــل نظراوفکرپرخــوا راوکاږو.

۸ــ- موږ باید ددې لپاره هڅه ونه کړو چې ځان دچالاکۍ په دریځ کې واچوو،موږ باید هڅه وکړو چې رښتینې اوپررښتیا باندې باورمن واوسو.

۹- کله چې رضاکاران په کلیوکې تمیږي ، باید دکلیوالو دکړو وړو اواړتیاوو په پام کې نیولو سره دهغو لپاره دچوپړ تابیاهم وکړي ، هغوځــایونو تــه چــې کــولای شــی پــه پښوسفروکړي ددې اړتیانشته چې له ګاډوڅخه کارواخلي،په عین حال کې باید ځان له ساده ډوډۍ خوړلو سره هم آشناکړي .

۱۰ - هرمهال چې رضاکاران پرکلیوورځي ، دوی باید دکلیوالو اقتصــادي حالــت تــه جدي پاملرنه له یاده ونه باسي ، له هغوی سره باید د زده کړې په برخه کــې مرســته

www.sikaram.com

وکړي اوهغوی ته باید دخپلې بیکارۍ په وخت کې خوښي اوخوشالي ورپه برخه کړي .

۱۱- که دوی وخت لري باید دکلیوالوله ماشومانو سره دزده کړې په کارکې مرسته وکړي .

۱۲- که چیرې دوی (رضاکاران) په کلیوکې داسې څه چې هغه ددوی روغتیا ته زیانمن وي وینې هغه باید کلیوالو ته هم وروښیي اودهغو پام باید ورته راواړوي .

۱۳- په هرځای کې که رضاکاران داسې څوک وینې چې له یوه اوبل سره په خپل منځي شخړوکې ډوب دي، لومړۍ باید هغودې ته راوبولې چې په خپله له یوه اوبل سره جوړشي اوکه داشونې نه وي ، بیادې دهغوی ترمنځ منځګړیتوب وکړي .

۱۴- دوی باید دخلکوپه وړاندې دلوستلو دنده هم پرمخ بوزي ،کله چې دوی ساه اخلي اودمه کوي پرهغه مهال باید داسې څه چې دساتیاګرۍ دپیاوړتیا سبب کیږي له هغوی سره ولولي .

۱۵- په هرډول شرایطوکې دوی باید دهرډول وسلې کارونې ته اجازه ورنه کړي ،اوهم باید داله یاده ونه باسي چې دعدم تشدد دمبارزې اصلي موخه اوهدف دنه زورزیاتي پاسوالي اوساتنه ده .دعدم تشدد مانا داده چې په زغم سره خپله عادلانه جګړه پرمخ بوځو، دلته داپوښتنه نشته چې یوپربل باندې یوڅه وزغمو. عدم تشدد همیشنی بریالیتوب دی ، داسې چې کله هم ماته نه مني . راځی چې هررضاکارترهرڅه دمخه په همدغه رمزپوه کړو څوهغه بیاوکولای شي نورپرهغه باندې پوه کړي .

مهنداس کرم چند ګاندي

دعدم تشدد اوسني هندي کره کتونکي

دګاندي اودهغه دنه زورزیاتی په اړه یوه نظریه چې زه یې دهغه عام ذهنیت له مخې چې په هندکې په دغه اړه شته او کله کله یې خبره ان علمي ناستوته هم راغزیږي

www.sikaram.com

دخپلې څیړنې اوکتنی په ترڅ کې دلته رالیکم ، هغه دا ده چې وایی ګاندي په خپل ژوند کې په دې ونه توانیده چې دخپلې فلسفې په رڼاکی دې یوامن اوآرام هند وستان وویني ،دده کره کتونکی داهم وایی چې ده دهند دآزادۍ پرمهال په یوشمیر عیني واقعیتونو باندې داسې سترګې پټې کړې چې هغه دده لپاره دژوند ترپایه پورې دروح عذاب شول ، هند آزادي واخیسته خو دغه آزادې په کومه بیه اوکوم نه زورزیاتي ورته تمامه شوه ؟ په دې اړه ، ده دکانګرس دزیاترو غړو په وړاندې دزړه نازړه چال چلند تګلاره غوره کړه، په دې چې ده فکرکاوه دی په دغه برخه کې برحق دی ، په دغه اړه باید پر یوه ټکي باندې هرڅوک پوه شې چې ګاندي دنه زورزیاتي پلار نه و، هندي پوهان او دګاندي کره کتونکي په دغه ټکي باوري دي چې ګاندي نه زورزیاتی ،دهغه مفکوره ،اودهغه اصول لکه څنګه چې پیل شوي وو دعمل پرمهال یانې دآزادۍ پرمهال عملی نه شوای کړل ، د نه زورزیاتي دفلسفې اوتګلارې ترټولو ګران او سخت اړخ دتاریخ په اوږدو کې داو چې ددغې مفکورې زیاترو پلویانو هغه په عمل کې سمه نه ده تطبیق کړې ،داسې فکرکیږي چې دګاندي ستونزه هم په دغه پایله باندې پای ته ورسیده چې هند یې په دوو برخو وویشه ، دهندو اومسلمان خبره ، دهند اوپاکستان خبره خو دده ترسترګولاندې دهمدغې مفکورې په درشل کې دعدم تشدد ترسیورې لاندې په درانه تشدد سره عملی شوه ،همداده چې اوس دهند اوسنی نسل په دغه برخه کې په دې نه دی باوري چې دغه تګلاره باید دخپل ټولنیز او سیاسي ژوند لپاره د مرامي تګلارې په توګه ومنی . دوی داهم نه مني چې له دغې لارې به هند دنیکمرغۍ په لور ګامونه اوچت کړي ، اوس نو ، په دغه اړه سړی په څه شان کولای شي حکم وکړي چې هند په عدم تشدد سره آزادشو، که همدا اوس په هند کې له هغو زړو کسانو څخه پوښتنه وکړې چې دوی ولې د پارتیشن پر وخت له اوسنی پاکستانه په شړلو محکوم شول ، دوی همدا خبره کوي چې که داعدم تشدد وچې ملیونونه یې تراوسه پورې دردونه زغمي ، نو تشدد به څه شی وي. مانا داچې داشان خبرې دګاندي او دهغه د نه زورزیاتې دمفکورې په اړه نن سبا دهند دځوان نسل له خوادپوښتنې وړ خبرې دي . کله چې مورډ ګاندي او دده دفلسفي فکر په اړه خبرې کوو ، نودا راته څرګند یږي چې دده عمل او وینګ په عمومی لحاظ

www.sikaram.com

دهند دویش پرمهال دده دتگلارې له اصولو سره برابر تیا نه کوله ، په دې مانا چې دی په عملي توګه مخکې تردې چې دانسانې ټولنی او انسانیت په ترخ کې خپله تګلاره پلې کړي ،دویش پرمهال ددې پرځای چې یواوچت انساني شعار چې هند باید نه وای تجزیه شوی رامنځ ته کړي حوادثو په داسې یوعمل ورمخه کړ چې دهغه په ترخ کې دی ترهرڅه دمخه عملاً دیو خورا پیاوړی هندوپالي چا پرکرښه لکه چې محمدعلی جناح دمسلمانانو په مخ کې راوپړکیده ودریده ، سره له دې چې ده په دغه برخه هیڅ هم نه دي ویلی خوعملاً دهغوپه څنګ کې پاتې شو چې هندوستان یې دهندوانو لپاره غوښت اوهغوی یې له ځانه بیل وبلل چې دپاکستان په نامه دلوی هند له پیکرې څخه بیل شول . ان دده دلارې نومیالی پیرو پاچا خان هم په خپل اثرکې دغه ټکي ته (دکانګریس بې وفایی) نوم ورکړ او په هغه کې یې خپله ګیله ترهرڅه د مخه له ګاندي جې څخه وکړه ځکه دهمدغې تګلارې له امله وه چې دوی خو دهند دنیمې وچې دآزادۍ ژمنه سره کړې وه نه دهغې دویش .

دهند له وروستی ویسرای اوهغه له میرمنې سره د ګاندي له دغې کتنې وروسته
یوځو ورځې وروسته هند تجزیه شو .

دهند تجزیه دآزآدی په نامه ده او نورو کانګرس مشرانو له انګریزانو سره ومنله ، کله چې پاچا خان ددغې آزادی په وړاندې دمخالفت او نه منلو غږ پورته کړ، دی لـومړنی سړی و چې دهغه په خوله یې لاسونه ونیول او ورته ویې ویل چــې اوس کــار ترکــار تیردي باید دادزهرو غړپ ترستونې تیرکړو، پاچاخان بیاهم ورته وویــل چــې زمــوږ اوتاسې پیوستون خو دهندد آزادی لپاره په دغه شان لکه چې تاسې اونهرو یې عملي

www.sikaram.com

کوئ نه و. دوی هغه ته یوازې پورتنی ځواب ورکړاو په دغه حساس وخت کې پرهغـه دریځ کې چې هغه دانګریزانو هیله اوموخه وه آرام پاتې شول ، کله چې ولسونه سره تباه شول ، کله چې له یوه اوبل لوریه خلک په تښتیدو او وتوشول ، ګانـدې پرهغـه مهال حیران شو، او په ډاګه یې خپله دغه تیروتینه ومنله او دایې لاورزیاته کړه چې په دغه کار سره دده د ژوند دوې لسیزې رالنډې شوې .، مانا داچې دغه کـار دده پـه وینا دده ژوند را لنډ کړ.

مامخکې وویل چې ګاندي په یوزیات شمیر هیوادو او ټولنو کې د یوه نـامتو اتـل پـه توګه ومنل شو، اوهغه په دغه ټکي چې ګاندي یوسیاسی لارښود و، دګانـدي پـه اړه دبهرنیانو خبرې له هغه عام ذهنیت سره توپیرلري هغه چـې پـه هنـدکې دده لـه مړینې وروسته اوان نن هم برلاسی دی ، باندنیوکسانو اوڅیړونکو دی په هنـد کـې دننه نه دی څیړلی او نه یې مطالعه کړې دي، ددوی ستاینه زیاتره داسې بڼـه لـري چې سړی نه پوهیږي دوی ګاندي ستایې اوکه هغه لرغونې فلسفه چې هغـه نـه زور زیاتې دی ،دګاندي کره کتونکي دامني چې دګاندي دژونـد اصـول پرعـدم تشـدد باندې ولاړوو ، خو داچې وایی ددغو اساساتو په زور په یوه بریالۍ پایله باندې واوښت داخبره بیادهغوی لپاره دپوښتنې وړده . باندنی پوهان هم دده په اړه پـه دوو برخـو ویشل شوی دي ، یوه هغه ډله اوبرخه ده چې هغوی عدم تشـدد تـه درنـاوي کـوي اودهغه له مخې دګاندي نوم هم په دغه ډګرکې په درناوي سره یـادوي . بلـه ډلـه هغوی دي چې د هند دخپلواکۍ غورځنګ څیړی چې په دغه برخه کې یې دڅیړنـو ژبه اوتګلاره په تمامه مانا بدله ده . مارتین لوترکینګ هم دګاندي دغورځنګ عملـي تګلاره ستایې لکه چې په ډاګه داوایي چې :

((عیسی مورږ ته د نه زور زیاتې ستراتژې راکړه ، خو ګاندي په دغه ترڅ کې مورږ تـه تاکتیک را په ګوته کړ)) .

سړي په دې پوهیږي چې مارتین لوترکینګ په دغه اړه ترهرڅه دمخـه دتاکتیـک خبرې ته اهمیت ورکوی اوپه دغه ترڅ کې دده هـدف ګانـدي دهغـه پـه سیاسـی لیدرشیف کې دی .

www.sikaram.com

هغه پر دغې یادونې پسې داهم ولیکل چې نړۍ اوانسان ته دګاندي میراث داو چې په زغرده یې نړی ته داوښوده چې انسانان کولای شي خپلو هدفو ته پرته لــه دې چــې زورته لاس اوږدکړي ورسیږي ،دده حرکت دیووالی او یوموټی توب استازی و، دغــه حرکت وکولای شول چې خلک سره راغونډ اوپه خپل یووالی سره بې دبــري پرلــور لاربښونه کړي .

ما مخکې یاده کړه چې علمآ دنه زورزیاتي په برخه کې دعملی کولــو موضــوع خــورا ګرانه اوپیچلې ده ، تاسې ټول په دې ښه پوهیږئ چې په دغه لاره کې ترګاندي دمخه دبودا اوترهغه راپه دیخوا حضرت عیسی اوپه زرګونــو اســلامی عارفــان مخکښــان وو.چې زیاتره یې په خپل وخت کې په یوه ناکام برخلیک کې نیمه خواشول.

په اوسنې هند کې هم د نه زور زیاتې دتګلاري په باب څیړونکي ، لیکوال او پوهان او آن عام خلک په دې نظر دي ، چې که ګاندي په دې پوهیدای چې هند بــه یــوه ورځ داسې پیاوړې څواک کیږي ده به کله هم دالاره نه وای غوره کړې ، ده ان پــه خپــل وخت کې ونه شوای کولای چې دهند خلکو ته په رښــتیا ســره دقناعــت وړ ځــواب ورکړي ، په عامو خلکو کې داهم ډیرعامه خبره ده چې که دی د نه زورزیــاتې پلــوی اوپاسوال وای ، نو دده انځوربه په هغه څه باندې چې دتشدد مور بلله کیــږي اوهغــه پیسې دي، نه چاپیده. ددې خبرې مانا په خپله دهغوی لپاره چې دی یې دخپل ملــي مشرپه توګه منلی تراوسه نه ده روښانه ځکه نو دهغو ی یوه ډلــه (لکــه دســوبهاش پلویان) په دې نظرهم ده چې وایی : ګاندي چې دکومې ایدې لپاره ټول عمر خواري وکړه په عملی اوسیاسی توګه (نه په معنوي لحاظ) یوه ماته تګلاره وه ځکه یــې دی خپله هم قرباني شو .په داسې حال کې چې ګاندي خپله دغه قرباني یوه ځان تیریدنه بلله اوهغه په دغه ډګرکې پرځان باندې عملي کړه .

www.sikaram.com

Nehru addressing a huge throng at the Ramlila grounds in New Delhi Feb. 1, 1948, the day following Mahatma Gandhi's funeral

درېيم څپرکی

ګاندي اوسرحدي ګاندي

... حقیقت دادی چې عدم تشدد دهغوی پالیسی وه او زموږ عقیده وه اوده .

پاچا خان

دپاچاخان پورتني خبره هغه مهال دده له خولې راووته چـې هندوسـتان دده هغـو ملګروچې له ده سره يې ژمنه کړې وه چې دوی به دهندوستان دخپلواکۍ لپـاره پـه يووالی او پيوستون سره تربري پورې جنګيږي په دووبرخو وويشه ،کله چې انګريزانو وغوښتل دهند نيمه وچه تجزيه کړي دوی هم ورسره شول او پاچاخان يې دليوانـو (پاکستاني واکمنانانو) او پرانګانو(انګريزانو) په منځ کې يوازې پريښود...

www.sikaram.com

دهنددنیمې وچې په تاریخ کې چې د نه زورزیاتي خبره رامنځ ته کیږي ، هلتـه دوه نومونه کله هم له یوه اوبل څخه څوک نه شي بیلولای چې هغه مهنداس کـرم چنـد ګاندي او عبدالغفارخا ن دي، یودګاندي په نامه مشهورشو او بل دسـرحدي ګانـدي ، یوه دعدم تشدد په تیوري کاروکړ ، خو دویم په عمل کې دهغې لپاره لاس په کارشـو اوهغه یې دآسیاپه یوه داسې برخه اوداسې قام سره دعمل ډګرته راویسته چې هغوی کله هم خپله ساده خبره په ټیټ آواز سره نه وه کړې ، یوه ځان درام ترنامه لاندې په یوه معنویت پورې وتاړه اوبل د رحیم ترسیوري لاندې دبشریت لپاره دعدم تشـدد دمینې تخم په خپله پراخه لمنه کې واچاوه او دانساني کروندې په الکـه بانـدې یـې دهغه په کرلولاس پورې کړ.

دواړه پریوه خوله شوي وواوپه دې یې باورو چې دغه تګـلاره زمـوږ پـه زمانـه کـې دانساني ژوند اوتمدن ، معنویت او مینې یوازنۍ ژغورندویه تګلاره ده چې لـه هغـې پرته انسان نه شي کولای دخپل ژوند بدمرغیوته دپای ټکی کیږدي .دهمدغه مرام او موخې پربنسټ دوی یوې داسې فلسفې ته کاروکړ چې دهغه په زور یې له یوې خـوا ځان دزمان له داسې ښکیلا ک سره چې لمریې د نیواکې واکمنۍ پرسیمو باندې نـه پریوت مخامخ کړ اوله بلې خوا یې دخپلوملتونو دبیا ژوندیتوب اوروزنې په برخه کـې په هغه ویاړ باندې لاس پورې کړ چې دهغو له مخې خلکو دپلار ، فخر اوپاچاپرویاړنو باندې سرلوړي کړل ، ګاندي د بپو(پلار) او غفارخان د پاچا خان اوفخرافغان په نامه یاد شو ل .

دغه پاچا خان دخپلې زما نې په یوه واکمنه اوبډایه کورنې کې چې له نژدې یوې پیړۍ یې په دغه سیمه کې دپلرونو او نیکونو نومونه په خانانواو واکمنانانو کـې یادیـدل د ۱۸۹۰ کال په شاوخواکې په چارصده کې زیږیدلی دی ، دی دمحمدزیو واکمنانانو چې دهنددنیمې وچې او افغانستان دتاریخ دنولسمې پیړې په شپوورځوکې په سیاسـی ، اقتصادی او کلتوري لحاظ دپاملرنې وړ کورنې وه ، رالوی شو ، دپلار(بهرام خان) دویم زوی و ، دښوونې او روزنې په برخه کې یې دخپل وخت علوم پـه عصـری او دودیـزو ښوونځیواو پوهنځیو کې ولوستل ، ان چې په نامتو پوهنتون علیګړ کې یې هـم یـوه موده په لوستلو باندې تیره کړې ا وددغه پوهنتون په نو میالیو کې دده نو م هم ثبت

www.sikaram.com

دی ، داچې زه نه غواړم دده دژوند په ډیرو جزیاتو باندې خبرې وکړم ، داوړبولم چې زما ددغې لیکنې لوستونکي زموږ ددغه نومیالي لاربشود او مشر ژوند لیک په خپلــه دده (زما ژوند اوجدوجهد) کې په هراړخیزه توګه ولــولی ، زه بــه دلتــه یــوازې پــه دغولاندې ټکو باندې په لنډه توګه دخپلې موضوع سره په تړاوکې رڼااچوم .

۱- پاچا خان او نه زور زیاتی ،

دلته اوهلته ډیرخلک په دې باوردي ، وایی او لیکي چې پاچا خان دعدم تشدد خبره له ګاندي څخه راکاپي کړه او دهغې پربنسټ یې دخپلې مبارزې تګلاره پرانیسته ، په داسې حال کې چې داخبره نه ګاندي کړی او نه هم پاچا خان په دغه اړه په ډاګه دغې موضوع ته اشاره کړې ده ، داځکه چې ګاندي جي په خپله لکه چې دمخه یې یادونــه وشوه نه زورزیاتی ته دخپلې ایجادي تګلارې په سترګو نه ګوري ، بلکــی پــه خپلــو ټولولیکنو کې په دغه ټکي باندې ټینګارکوي چې په انسانی ژوند او تاریخ کــې دغــه تګلاره یوه لرغونې تګلاره اولاره ده چې دوی هم په دغه لاره باندې په خپل وخت کې ګام پورته کړی دی .

کله چې دپاچاخان په لیکنو او کړنو کې په دغه اړه څه لټوواو یایې لیکو ،هلته هم پــه ډاګه له دغه ټکی سره مخامخ کیږو چې :

“There is nothing surprising in a Muslim or pathan like me subscribing to the creed of nonviolence .it is not a new creed . it was followed fourteen hundreds ago by the prophet all the time he was in macca”

badsha khan

« په دې کې هیڅ دحیرانې ځای نشته چې یومسلمان او یایوپښتون لکه ماغوندې دنه زورزیاتی لاره څاري ، داکومه نوې خبره او مفکوره نه ده ،بلکه داتګلاره له هغه مهاله چې پیغامبر څوارلس سوه کاله دمخه لاپه مکې کې و پیل شوې ده »

ماناداچې داخبره اوس یوڅه ګرانه ده چې سړی یې ووایی اویایې ومني چې پاچاخان به له ګاندي دامفکوره اخیستې وي ، ځکه چې زه ددوی دواړو په اړه یوازې یوڅه چې نوي یې دلته وړاندې کوم ، دادی چې نه پاچاخان اونــه هــم ګانــدي دعــدم تشــدد

ایجادگروو ، بلکه دوی دواړه په دغه لاره کې ددوو بیلو عقیدو دپلویانواو پیروانو په توګه ددغې انساني لرغونې فلسفې لپاره په عملي توګه په خپل عصرکې درسالت لرونکو اوسترګورو انسانانو په توګه راوړاندې شول ،سره یو شول او دغه له پامه لویدلې او یاهم دکتابو پرپاڼوکې خوندې پلرنی فلسفه دوی دواړو په یوه شان عملآدژوند او ټولنې په مخکې د خپل عصر له غمیزو څخه دوتلو په اړخ کې رامنځ ته اوهغه یې په جدیت او مسوولیت سره دخپل ژوند اومبارزې سره پتلیز او پرمخ بوتله .
که ووایو چې دابه ددغو دوو لاربسوونکو له خوا دخپلوعقیدو ترسیوري لاندې رامنځ ته شوې وي ، داهم سمه نه ده ، په دې چې په نه زورزیاتي کې ترهرڅه دمخه یوازې مذهبي آر نه ، بلکې دیوه پراخ انساني مفهوم په توګه دپاملرنې وړدی داسې چې پرمذهبو باندې سیوری غوړوي او دهغو په رڼاکې په خپلوټولنوکې خپل اغیزمنتوب ساتي .
زما په فکر دپاچا خان په اړه دوه څیزه په ځانګړې توګه دیادونې وړ دي یودعدم تشدد اسلامي او افغاني کول اوبل دغې پدیدې ته لکه دګاندي اوددغې فلسفي دنورو لاربسوونکو غوندې دیوه لرغوني انسانی اصل په توګه وده اواهمیت ورکول دي .
برسیره پردې یوشمیرنورې مسالې هم شته چې پاچاخان دهغو دسمون لپاره بنسټیز فکرکوي چې په هغوکې ددې لاندې ځانګړنو یادونه کیدای شي :

ـــــ دپاچا خان لپاره نه زورزیاتی په خپله دبدیوپرضد یوه داسې ننی جګړه ده چې دهغې په مرسته انسان په یوګړی اوډله ییزه توګه کولای شی د ډار، قهر، کینې اوتیري پرضد عملي جګړه وکړي ، دده په نظر دده ټولنه په آسیاکې داسې یوه ټولنه اوقوم دی چې دوی کله هم ځان له پورتنیوټکواوځانګړنو څخه پر یوه خوا نه دی ساتلی ، ماناداچې له دوی سره ډار، قهر، کینه اوتیري دیوه فن اومهارت په توګه روزل شوي اوپه روانی اوفزیکي توګه یې ددوی ټولنیزاو فرهنګی جوړښت له اوږدې مودې راپه دیخوا ترخپلې اغیزې لاندې راوستی دی ،همدغه ټکي دي چې دوی یې په ټولنیزو اونورو نیمګړتیاوو باندې ور اړولي دی .

www.sikaram.com

پاچاخان په دې باورلري چې دغه منفي ځانګړنې حیوانی جرړې لري چې باید دهغودلرې کولو په لټه کې شو ، دی په دی هم پوهیږي اودامنې چې موږ حیوانې طبعیت لرو،هغه زموږ په جوړښت کې اخل شوی ، خوله دې سره سره موږ انسانان هم یو اوڅان په انساني ارزښتونو باندې ترحیواني هغوښه سمبالولای شو.
دهمدغه تحلیل له مخې پاچاخان غواړي ددغو ستونزو په وړاندې سخت مقاومت وکړي اودغه بدمرغی چې په خرافاتی توګه یې دپښتنې ټولنې ژوند ترخپل کنترول لاندې راوستی له دغوپه بدمرغیوکې ډوبو خلکو پریوه خواکړي ځکه نو ددغې سمونې لپاره دده په نظر یوازنی لاره عدم تشدد او امن دی چې کله پرټولنیز نظم باندې برلاسی کیږي ، دهغه له برکته انساني ژوند له شکه پرته په یوه نوی بدلون او تحول باندی پای ته رسیدای شي .

—— پاچاخان دخپلوښوونو په ترڅ کې غواړي چې خپله ټولنه دپوهې اومنطق په ارزښتونوباندې وپسولي ،
څه فکرباید وکړو چې دپاچا خان ولې دغه مهم اصل ته ورفکرشو، په دغه اړه دده لپاره ترټولومهمه خبره داوه چې باید دده ټولنه زده کړه وکړي ، زده کړه دده لپاره هغه لومړنۍطرحه ده چې دی یې د ډار، وحشت ، کرکې ، ځان غوښتنې اونورو بدمرغیو لپاره دعلاج یوازنې لاره بولې ، مدرسې اوښوونځې جوړول اوهلته دهلکانو اونجونو روزل هغه تګلاره وه چې انسان په عملی توګه پرپورتنیوڅانګړتیاوو باندې دبرې پولې ته رسوي ، دپوهې اومنطق پربنسټ دیوې ټولنې جوړول هغه تګلاره ده چې انسان د انسانیت لوړو پوړیو ته رسوي ، پاچا خان په دې باوری دی چې دده په تیرنسل کې څه ډول کسان ، پوهان او دمعنویت دلارې لارښونکي رامنځ ته شوي وو آیا دده په زمانه کې دغه چانس دده دخلکوپه برخه کیدای شي ؟ دی په دې باورې دی چې دا کارپه هغه حال کې شونی دی چې دده ټولنه یوځل بیا هغه وړتیا دځان کړي ، هغه چې ددوی پخوانو دپوهې له لارې دپوهې په مرسته دځان کړې وه . دی ددغه کارلپاره په رښتینې توګه لاس په کارشو هم یې خپله دچا خبره ځان ملاکړ

www.sikaram.com

اوهم يې دنورو لپاره دخپلې تګلارې اواصولو له مخې زده کړه اوسبق دپښتنې ټولنې د ودې او پرمختګ يوازنې لاره وبلله.

ـــ پاچاخان دانسانيت يوپښتون خواخوږی و ،

پاچاخان په داسې يوه زمانه کې راوپړکيد چې دهغې په ترځ کې انسان اوانسانيت دخپل انفرادي اوډله ييز جوړښت په ترځ کې يوه ځرګند عاطفی سيوري ته اړتيا درلوده ، شلمه پيړۍ دانسان اوانسانيت لپاره له دردونو اوغمونو ډکه پيړۍ وه ، داسې چې ترننه هم ددغې پيړۍ دپيل هماغه حيواني غرور ديوشميرانسانانوپه ذهن اوضميرکې ژوندی دی ، تراوسه هم دوی د لومړۍ او دويمې جګړې له بدمرغيوڅخه عبرت نه اخلي اوتراوسه هم په دې لټه کې دي چې دانسان دبدبختيه کولو په برخه کې په څه شان ګام اوچت کړي ، پاچاخان د لومړۍ ، دويمې نړيوالې جګړې اودهغود بدمرغيو ننداره په خپلو سترګووکړه ، دغودوو جګړو په مليونو انسانان دهيڅ لپاره پوپناه کړل اودانسان په وړاندې يې ديوې انساني غميزې يوخورا بدرنګ انځورراوړاندې کړ، پاچا خان ددغو بدمرغيو په زړه کې رالوی شو او ددغو ټولو بدمرغيو په زړه کې يې خپلې مبارزې او هڅې ته ملاوتړله ، اوهغه يې دهند په نيمه وچه کې په يوه غورځنګ باندې واړوله . پردې برسيره پاچا خان په دغه موده کې پرنړيواله غميزه پرسيره دهند په نيمه وچه کې هم يوه درنه تراژيدي وليده چې هغه ددغې نيمې وچې ويشنه وه ، داپه خپله داسې يوه انګيزه شوه چې دهغې په ترځ کې دپاچا خان مبارزه دهرې ورځې په تيريدو سره بياوړې کيده او پخيده ، او په دغه ترځ کې دی دومره په انسانيت باندې وځوريد چې بيلګه يې دهند په نيمه وچه کې خورا لږه وليدل شوه ، همداده چې دی دغې انساني خواخوږۍ په يوه درانه اوسترخواخوږي باندې بدل کړ، داسې چې دهغې له مخې په خپل قوم اوسيمه کې دهرچا لپاره يومنل شوی او ددرناوي وړلارښود شو، موږ وينوچې په پښتنوکې داډيره نادره خبره وه چې په هغوی به يوځوک او يومشر دهغه په ژوند نې په اوچتودرناويو سره يادشوی وي ، خو پاچاخان يوازنی ځوک و، چې په دغه برخه کې يې يوازې له دې امله چې انساني خدمت اوچوپړ ته يې له عاطفې اوخواخوږۍ سره يوځای په

www.sikaram.com

ربنتيني توګه ورودانګل په خپل وخت کې نه يوازې خپلوخلکو په درنښت ومانه بلکه دسيمي اونړی دحساسواوانسان دوستوپه منځ کی يې نوم په وياړسره يادشو.
ددغه کاريوازني لامل داو چي دده زړه اوفکر دواړه په عمـل اونظرکـي دانسـان پـه خدمت کې شول . ددغه ټکي مانادهم ده چي ده په خپل وخت کې په شعوري توګه دانسان لپاره ترعصرلوړفکروکړ ،ده خپل قوم ته د ربنـتياينې ، وفـا ، او خواخـوږی داسې درس ورکړچي دهغه په مرسته يې خپل قام په ميړاني سره دنوي نړی اوتمدن په لور ورلاربنونه کړ. داوه خواخوږي اوداوه ديوه فکرهغه انساني هڅه چي دهغې لـه مخي په خپل قوم کې دپاچان اوفخرافغان اوپه نوروتولنوکې په نورو خواخوږو اودرنو نومونو باندې په سرلوړی سره يادشو.
دپښتو غزل پلار هم دي دفخرافغان په اړه پرهغه مهال چي په ۱۹۸۸ کال کې يې لـه نړی سترګي پټې کړې وويل :

فخرافغان لاړ

چي داعي و تل دامن او د امان لاړ — يو پيکر دپيرزويني دانسان لاړ
هسي نه چي پاکستان په هندوستان لاړ — دادغم خبر يې نن په کل جهان لاړ
چي غرور دپيرنګي يې و مات کړی — د دنيانه نن هغه سپين ږيري ځوان لاړ
اوس به تل دحريت ګلان تازه وي — پسرلی که دپښتون دګلستان لاړ
په خندا لکه دګل و په اغزوکي — چي و تل دقام په غم خيري ګريوان لاړ
پسته ډير ځلانده ستوري يې پري ايښي — په دا څه شی که مو دا ما ه تابان لاړ
چي مدام به افتخار دقام اوملک وي — نن هغه ميړنی ځوان فخر افغان لاړ
حمزه فکر دتاريخ کړه هاتف ووي :
« ای لله يغفر له » لوی مسلمان لاړ
(۱۹۸۸ جنوري ۲۱)

(۲) پاچاخان ،

خپلې فلسفې په برکت په نوي تمدن ورګډ شو

... زما مذهب رښتيا ، مينه ، محبت اودخدای دمخلوق خدمت دی

پاچاخان

ښايې داهم دډيرکسانو لپاره ديوې معما ځای ولري ، ښايي ډيريـې ونـه منـي چې پاچاخان دخپل فلسفې ليد له مخې په يوه مدني ټولنه باندې ورګډشو، کيدای شي تاسې ته به دهندپه نيمه وچه کې دپښتنو اند اوژوند هم داسې ښکاره شي لکه دافغانستان دپښتنو په شان ، همدغه ټکی کله کله داتيروتنه هم رامنځ ته کوي چې زياتره افغانان دپښتونخوادپښتنو په اړه هم دافغانانو په شان فکرکوي ، ان کله کله خو داهم پسې وايی چې دوی نورهغه څه ، هغه ارزښتونه چې افغانان يې لري له لاسه ورکړي ، مانا داچې په نوي ډول پښتنوکې يې شميري .
زما لپاره ددغه بحث په ترڅ کې همدغه ټکي په ځانګړې توګه دپاملرنې وړټکی دی ، په دې مانا چې دغه ليد په خپله پښتنې ټولنه کې په ټولنيزلحاظ دټولنيزې

www.sikaram.com

قانونمندۍ له مخې په دوو برخو (پرمختللې) ، او د(پرمختګ په حال) يــا وروســته پاتې باندې ويشلې ده ، چې لومړۍ سستم په کوزه اودويم په بره پښــتونخوا بانــدې اطلاق کيدای شي .کوزه پښتونخوا له شکه پرته داقتصادی اوټولنيز سستم له مخــې دهندد نيمې وچې په سستم کې راځي ، ددغې سيمې پښتون ذهنيت د افغانستان له هغه سره په هراړخيزه توګه توپيرلري ، وګورئ داکوزني پښتانه دي چې دنوي تمدن له ښيګړو سره له نژدی يوې نيمې پيړۍ راپه ديخوا آشنادي اود ژوند تګلــوری يــې پرهغه خوا باندې روان اوعيارشوی دی ، ښاري ژوند اودنړيوال کلتوراغيز له ډيرپخوا څخه پردغو خلکو باندې سره له دې چې موږ يې د ناخپلواکو وروټوپه نامه سره يادوو برلاسی شوي او دټولنيزخوځون لوري يې دنوي عصرپه لور په هر اړخيزه توګــه روان دي . زده کړه ، دنوي تمدن لــه ځانګړنوســره آشــنايې ، ښــوونځی اوس پــه کــوزه پښتونخواکې دژوند له اړينوځانګړنوڅخه بلل کيږي ، دمدني ټولنې جوړول اوپه هغې کې دمدنې ټولنې مقررات په پام کې نيول اوس دپښتونخواکې په ښاري ژوند کې په يوې منظمې ټولنيزې قانونمندۍ باندې اوښتي دي ، ان چې ددغو ارزښتونوله مخې اوس ددوی اړيکي له لويديزو ټولنوسره تړل شوی ، ددوی د ژوند يوه مهمه برخه په مستقيمه اوغيرمستقمه توګه اوس له لويديزژوند اوپرمختګ څخه اغيزمنه ده ، چې داګردې نښې نښانې اودغه پرمختګ ددغو پښتنودژوند پرټولو برخو بانــدې خپلــه خرګنده اغيزه او ټاکونکی رول لرلای شي . زه په دې باوريم چې له دغه شان حرکت سره اړوند دپاچاخان اودهغه دهلوڅلواغيزپه مستقيمه توګه دپاملرنې وړدي ، په دې چې دپاچاخان فکري تمايل په رښتينی توګه نوردنولسمې پيړۍ دلومړيو کلونو تمايل نه و،هغه تمايل چې پښتنوهلته يوازې دواکمنی اوبرلاســي لپــاره فکرکــاوه اويــايې پرسيمه باندې دخپل تيرخوبونه ليدل ،نه ، دې دپښتون فکري تمايل دودې اوسمونې لپاره دشلمې پيړۍ په ترخ کې داسې لکه اروپايې سمونوالي (ريفورمستان) ودريــد، دده لويه ستونزه له خپلې ټولنې اوخپل عصرسره داده چې دی نه شي کولای خپلــو لوړو غوښتنوته ديوه مرکزي سستم اوواکمنې دمرکزيت ترسيوري لاندې کاروکړی ، ځکه يې دفکري تمايل اغيز په پرپښتنې ټولنه باندې په کمزوري اوکمرنګې ډول سره ډير ورو ورو راڅرګند شو.

www.sikaram.com

دادپاچا خان فکري تمایل و چې پښتون ته یې دنوی فکر شعور ورکړ، اودغه ځـواک یې په آرامی اوسولې سره ددې جوګه کړچې ځان دې د هغه وچ پښتنې قالب څخـه راوباسي هغه چې دپیړیوپـه اوږدوکـې دپښـتنو د وروسـته والـي لامـل شـوی و. یوشمیرخلک ښایې ووایې چې دپښتنو دغه نوي خوځون په پاچا خان پـورې اړه نـه لري خو زه وایم چې داپه تمامه په دغه بهیرپورې اړه لري ځکه چې دغه نظریـه پـه خپله له یوه سوله ییزحرکت اویوه ځانګړې زمـا نـې واتـن سـره ملګـرې و ه چـې دپاچاخان په عصرکې یې آني اثر په ظاهري توګه ډیرکمزوری ښکاریده خـو لـه دې سره سره بیاهم دغه بهیررامنځ ته شواو وده یې وکړه ،کټ مټ کار ګاندي په هندکې رامنځ ته کړ، که داخبره وکړو چـې دهندپـه اوسـنې فکـري وده بانـدې دګانـدی دافکاراغیز نه و، فکرکوم دابه یوه تیروتنه وي، بله داچې که داخبره نه وای نو نن خو به یوه هندي هم دګاندي نوم په خوله نه وای اخیستی .
ځکه نوددغې خبرې ویل اړین دي او باید په ډاګه وویل شي چې دپاچاخـان فکـري تمایل اومبارزې په پښتني ټولنه کې یو داسې پاڅون رامنځ ته کړ چې له پیړیوپیړیو وروسته یې دغه ټولنه داسې وخوځوله چې په پایله کې یې پښتون ټولنیزجوړښت ته دیوه نوي ژوند اوتمدن ویاړ هغه چې دوی دلـودي اوسـوري واکمنیـو لـه راپرزیـدو وروسته په معنوي او فرهنګی لحاظ لاسه ورکړی و بیا دنوي عصر اونوي تمدن په زړه کې ورپه برخه کړ. ځکه نو دا ویلای شو چې پاچاخان اوسـني پښـتون را ویښ کـړ اوننی نسبي پرمختګ یې دده له برکته دی .

(۳) پاچاخان غواړي سوله او وروروليي رامنځ ته کړي ..

دپاچا خان اوګاندي له ګډومیراثونوڅخه یوه خورا ستره ډالۍ سوله او انسانی وروروليي اوخواخوږي ده چې دوی دخپل عصردیوې پیاوړې اړتیاپه توګه انسان اوانسانیت تـه په دغه حساسه پیړۍ اوډښکیلاک ترنفوذ لاندې په دغه حساسه سیمه کې ورډالـۍ کړه . له هغه مهاله چې انګریزي ښکیلاک دهند پرنیمه وچه باندې راوخوت لـه هـم هغه مهاله تراوسه پورې دغه سیمه په هرلحاظ له ډول ډول ستونزو سره مخامخ شوې ده ، دهند نیمه وچه اوپه دغه وچه کې اوسیدونکي ولسـونه او ددوی ګاونـډیان پـه

www.sikaram.com

هراړخیزه توګه په سیاسی ، ټولنیز او فرهنګي لحاظ له یوه درانه رکود سره مخــامخ شول ، مانا داچې دوی په دغه ځانګړي پړاو کې سره له دې چې آزادي یې لــه لاســه ورکړې وه ، له خپل پخوانې معنوي بهیرڅخه هم په یوه خوا پاتې شول اوان چــې پــه ډیرو وختو کې یې رابطه له خپل پرتمین تیرسره وشلیده ، یوازې یوه خبره چــې پــه دغه ترڅ کې په ډاګه وه هغه داوه چې

Gandhi travels from village to village in India, spreading his message of nonviolence. Gandhi hoped that his presence would encourage Hindus and Muslims to cease hostilities.

ښکیلا ک اودهندنیمې وچې ته هغه څه راوړل هغه چې ددوی دګټواو موخو دخوندي کولو ضمانت یې کاوه ، تشدد په دغه ترڅ کې لومړنی توره وه چې دوی له هغې څخــه دخپلې اداري اوثبات دپیاوړتیا په برخه کې کاراخیست .دایوواقعیــت دی پــه هغــه ځای کې چې دتشدد لپاره شعوری کارکیږي او دایی دسیاسی تګلارې برخه وي ، په هغه حال کې داخبره ګرانه ده چې سړی ووایی هلته به عامه خوندي ساتنه برلاســې وي اوهلته به یوه ټولنه دیوې پیاوړې عاطفي خوندی ساتنې ترچترلاندې ساه باسی ، نه ، په دغه حال کې یوازنی اصل دادی چې دلته خواخوږي اوعاطفي ارزښتونه یوازې او یوازې دټولنې دغولونې لپاره کارول کیږي ، همداده چې ټولنه په هراړخیزه توګــه

www.sikaram.com

له يوه ځرګند رکود سره مخامخ کيږی . دټولنپوهانو له نظره هم داخبره داسې ارزول شوې چې په دغه ترڅ کې يوازنی ځواک چې کولای شي دټولنې مخکښۍ ته ورمخه کړي هغه به روښانفکران وي اوبس ، ددوی په نظررونې اندي کولای شي دټولنې مخې ته ترهربل ځواک دمخه راووځي او دهغوی دژغورنې لپاره دحل لاره اوکلي په ګوته کړي . هغه هم په داسې حال کې چې دغه کاربه ددوی لپاره هم دحلوا ويشل نه وي ، په دې مانا چې ښکيلاک اوبرلاسی کله هم ددې لپاره نه حاضريږی چې دهغوی غوښتنو ته مثبت ځواب ورکړي بلکې برعکس دهغودخولې پټولو په برخه کې لاس په کارکيږي ، وژنې يې او ياپې له صحنې څخه پريوه خوا کوي .

په پاچا خان باندې همدغه کانه وشوه ، دهند دنيمې وچې دخبلواکۍ په برخه کې يې معامله اوسازش ونه منل ، کومه لوړه اوژمنه يې چې کړې وه هماغه يې ترپايه پورې خپل شعارکړه اودهغې دتحقق لپاره يې خپل لاس له ګاندي اودهغه له غورځنګ سره مل کړ، ده په دغه ترڅ کې ترهرڅه دمخه دايوه هيله درلوده او هغه داچې دوی په سيمه او هيواد کې با يد سوله او ورورولې چې دښکيلاک او غلامۍ په له منځه وړلو کې يوازنې مرستدويه تګلاره وه دخپل مرام په توګه په ګوته اووټاکي . دوی پوره باوردرلود چې دهند نيمه وچه دخپلې پياوړتيا اوآزادۍ لپاره هغه وخت لاس په کارکيدای شي چې ځان په امن کې احساس کړي ، هندوان اوپښتانه دجنوبی آسيا په توکمی جوړښت کې ترډيره حده ورته ټولنيزاکرلری ، په دې مانا چې په هروخت کې چې دوی له جګړې اوشخړې څخه پريوه خوا پاتې شوي ددوی لپاره دهراړخيزې فکری ، سياسی او فرهنګې ودې لاره هم پرانيستل شوې ده ، همداده چې ګاندې هندوانو او پاچان پښتنوته خپل دغه پيغام دخپلې مبارزې په ترڅ کې ورساوه چې بايد دټوپک پرځای ځان دپوهې او زده کړې اوقلم لارې ته وقف کړي . دوي په دې پوهيدل چې زمانه نوره ديوه پياوړي بدلون منګولو ته لويدلی ، ښکيلاک په هرډول چې وي ځان له هغې سره بدلولای شي ، دوی هم همدغه خبره کوله چې د دوی دولسونولپاره هم اړينه ده چې ددغه کاروان له خوځون سره ځان عيارکړي اوکه نه داڅپه به داسې څپيړه ورکړي چې بيا به يې دتلافۍ لپاره لسيزې لاځه چې پيړۍ په کاروي اوپه تلليو اوبوپسې به په افسوس افسوس سره منډې وهي .

www.sikaram.com

ګاندي اوپاچاخان دواړه په دغه برى باندې ورمخه شول، ننى هندوستان چې ځان دنړۍ له پياوړو ځواکونو څخه شميرې ، پښتانه هغوى چې دپاچا خان دمبارزې په چاپيريال کې وواوس ترډيره حده دعلم پرخوا شوي اودعصردپوهې ډيرارزښتونه يې دځان کړي دي. داټول دهغوى دهڅون برکت دى چې دوى دخپلو ملتونولپاره په ښه کړ.

ځکه نو ويلاى شو چې ددوى دسولې او ورورولۍ اصل ديوه فلسفى تفکرلـه مخې و چې ددغو دواړوملتو نونيکمرغي پرهغه پورې تړلې وه .پاچا خان له ګاندي سره په مرامي لحاظ په تيره دسولې او انساني خدمت په کارکې تل يوه خوله او په يوه نظر و ځکه نو ليکي :

« دګاندي جى په زړه کې دټولو مذهبونود يوشان احترام و اوهغه به داټول مذهبونه حق ګڼل اوزما عقيده هم دغسې ده . دقرآن شريف اودګيتا مطالعه خوما په ښه شان سره کړې وه اوڅه وخت چې زه په ديره غازي خان جيل کې سکهانوسره قيدوم نو دهغوى نه مې دګرنته صاحب زياته حصه اوريدلې وه ،دبده مذهب دمطالعى سره زما ډيرشوق و ، ولې چې مورخلک داسلام نه مخکې دبده مذهب پيروکاروو ليکن دبده مذهب کتاب ماله په لاس رانغى . انجيل مې دطالب علمى په زمانـه کې پـه مشن سکول کې ويلى وو، ولې چې زه دهغوى دسکول طالب علم وم تورات مې لـړ ډير جيلخانه کې کتلى و، دزردشت دپارسيانو مذهب دکتابونو دکتلومې هم ډيرشوق و، ولې چې هغه خداى مونږ له راليږلى و اوپه بلخ کې پيداشوى دى . خداى په قرآن کې وايى چې ما هرقوم ته دهغوى نه يوهادي ليږلى دى . ليکن تردې وخته پورې ما دهغه متعلق هيڅ ليتريچر بيا نه مونده . خورشيدبهن اونورو پارسى دوستانو ماته ويلې وو خو هيچا دهغه يوکتاب ماته راونه ليږه . زما مذهب رښتيا ، مينه ، محبت اودخداى دمخلوق خدمت دى . مذهب هميشه دنياته داخوت اومحبت پيغام راوړى دى. دکومو خلکو په زړونوکې چې دبنى نوع انسان دپاره رواداري ، مينه نه وي ، اودکوم سړي په زړه کې چې نفرت ، بغض ، کينـه وي نوداسې سړى دمـذهب نـه ډيرلـرې وي ...
(جدوجهد ۶۸۷ مخ)

www.sikaram.com

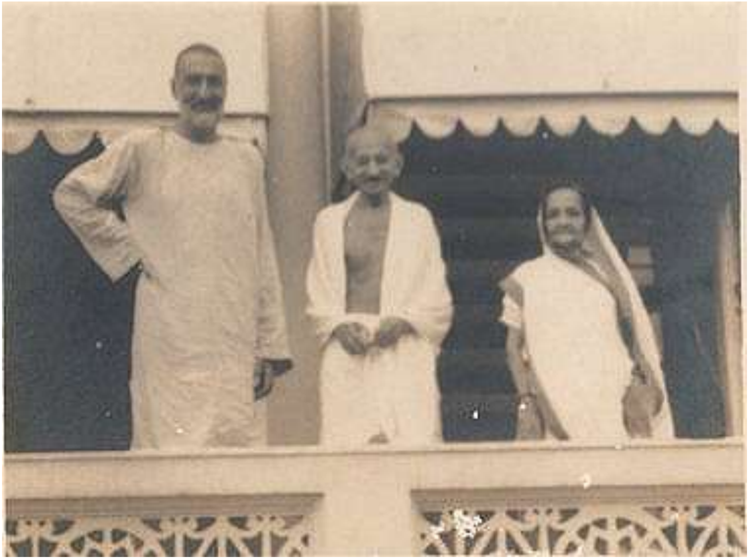

کتوربا ، ګاندي او پاچاخان

پاچاخان له ګاندي او دهغه له تعلیماتو سره دزړه له کومې مینه درلوده ، کوم څه چې ګاندي په خپله عقیده کې پرې باوری و ، هغو ته پاچاخان هم دزړه له کومي درناوي درلود ، دپاچا خان مخالفینو خو تل دا ټکی دده د شخصیت نیمګړی اړخ باله خــو ده یې کله هم پروا ونه کړه او هغه څه چې انساني وو هغه یې دخپل عمل محک وګرزول چې په دغه ټکي یې نه یوازې ګا ندي بلکي د انسانیت ټول خواخوږي قانع وو. وایــي چې :

"When Gandhiji started Seagram Ashram, he invited Khan Abdul Gaffar Khan popularly known as the Frontier Gandhi, to come and live with him for sometime. Gaffar Khan lived in the Adi Nivas in the ashram with Gandhiji. The Frontier Gandhi lead a simple life of an Ashramite. He used to serve the sick also besides attending to other duties. Though looking to his habits Gandhiji had permitted him to eat meat yet, he never ate any meat and followed the Ashram discipline. He lived like a villager and called himself..."

www.sikaram.com

(۴) پاچاخان اوخدايي خدمتگار

ددغه کتاب په وروستۍ برخه کې سونيا گاندي دکانگرس اوسنۍ مشرې پرهغه مهال چې د اکتوبرپردويمه يې د نه زورزياتي دورځې په وياړ دملگرو ملتو له ستر نړيــوال سيتج څخه وينا کوله ، دغه ټکی ته اشاره وکړه چې :

« يوځه شاته گورو ، که شلمه پيړۍ دانساني تاريخ په ترڅ کې يوخونړۍ پيــړۍ وه ، خو ورسره دغه ټکی دپاملرنې وړو، چې نه زورزياتي هم په دغه حالت کې خپله پوره وړتيا اواغيزه وليده ، داسې چې په خورا مهارت سره يې ځان دوچواودوگمی بــاورونو تريولوپرهغه خواکړ، په دغه ترڅ کې داهم دپاملرنې وړده چې بايــد ووايــو دولســي پاريدني اوسرکښی په ډگرکې يوازني پوځ چې په نه زورزياتي سره لاربشونه شو، هغه دخان عبدالغفارځواک و ، هغه ځوک چې په تاريخ کې د سرحدي گاندي په نامه سره ياد شو».

خدايي خدمتگارله شکه پرته دنه زورزياتي هغه پوځ و چې ددغې لارې پيروانو پرهغه باندې د زړه له کومې باورکاوه ، دغه سوله ييزپوځ دلومړي ځل لپاره په پښتونخوا کې دپاچاخان په مشرۍ له پښتنوڅخه جوړ شو، خدايي خــدمتگار يــو سياســي ســوله

www.sikaram.com

ييزحركت وچې په پښتونخوا كې دهندله كانګرس سره په مساوي اوموازي توګه رامنځ ته شو او موخه يې په يوه حساب دهند اوپه بل حسا ب دپښتونخوا خپلواكي وه ، په سياسى لحاظ يې دهند له ملي كانګرس سره نيغ اړيكي درلودل ، خو په نورو برخوكې يې خپل پښتني دريځ او ارزښتونه په تمامه مانا په خپلواكه بڼه پالل ، ډاكترخان چې له كانګرس سره يې ديوالي پاليسى پرمخ بيوه له ۱۹۲۰ څخه بيا تر ۱۹۴۷ كال پورې دخدايى خدمتګارو پرسر والى سره دپښتونخوامشري كوله او دلته يې له كانګرس سره په ارتباط كې خپل حكومت هم جوړكړ، دخدايى خدمتګارو نفوذ پردغه سيمه باندې ترهغو پورې و چې څه وخت محمدعلى جناح او يارانو يې داسلام په نامه پاكستان جوړكړ اودلته يې دډاكترخان حكومت له منځه يووړ.

په هرډول خدايى خدمتګارو په رښتيني توګه دهند دنيمې وچې دخپلواكې په لاره كې درنه خوسوله ييزه مبارزه وكړه ، پرهغه مهال چې ګاندي دمالګى لاريون پيل كړاو له هغه سره يې يوځاى دنه همكارۍ اوعامه سرغړونې غړ هم اوچت كړ، دغه حركت ته خدايى خدمتګارو په پښتونخوا كې تود هركلي ووايه او داانګريزانو په وړاندې يې دخاموشې مقابلې په نامه له ګاندي اوكانګريس سره يوځاى بدرګه كړ، لاريون دګاندي په مشرۍ په هندكې ترسره شو، انګريزانو دهغه لاريون په وړاندې پرته له دې چې تر ځارنې لاندې يې ونيسى نورڅه ونه كړل ، خو دهغه پيوستون په وړاندې چې په كټ مټ ډول په پښتونخوا كې دهمدغه حركت په شان اوملاتړ راپورته شو ، انګريزانوداسې عكس العمل وښود، چې څرګند وحشت يې په قصه خوانۍ كې دخونړۍ عمل په ترڅ كې دخدايى خدمتګارو تاريخ ثبت كړى دى ، په دغه خونړۍ پيښه كې په سلګونه خدايى خدمتګاراوانګريزي ښكيلاك ضدكسان شهيدان شول .

خويوه خدايى خدمتګارهم په دغه ترڅ كې دتشدديوه وړه نښه هم له ځانه ونه ښوده.

لكه چې سونيا ګاندي وايى خدايى خدمتګار دعدم تشدد خورا پياوړى پوځ و ، څه چې دغه سوله ييزپوځ درلودل هغه داوو چې دځان ساتنې په خاطر يې نه وسله غوښته او نه يې پرهغې باندې نازكاوه ، پاچاخان به همداويل چې انسان بايد خدايى خدمتګاري دځان لپاره ديوې مقدسې دندې په توګه وټاكي ، ځكه چې دادانسان

لپاره هم وسله ده اوهم ویاړ ، که پښتون وغواړي چې په دغه ویاړ باندې سرلوړی شي اوهغه دځان کړي ، مانادا چې ده به دانسانیت له یوه ستراوابدي اصل سره ځان وصل کړی وي . جالبه خوداده چې دپاچا خان په نظر عدم تشدد یانې عاطفه او خواخوږي ده ، ځکه یې خدایی خدمتګارانو ته ددغې ځانګړنې درلودل اړین بلل اوپه دغه روحیه یې دهغو دروزلو سپارښتنه کوله ، ده ددغه سوله ییزغورځنګ په اړه خپل تاکید په ټول ژوند کې له لاسه ورنه کړ، دعدم تشدد په اړه دپاچا خان نظر ان پرهغه مهال چې دده یارانو دده په مخ کې هندوستان تجزیه کړ اوودده په وینا (بې وفایی) یې ورسره وکړه هم بدل نه شو، همداده چې ده په دغه ترخ کې پرګاندي جی باندې هم داګوت نیوی وکړ چې ، دوی ځان د عدم تشدد پرپوله دوطن دبرخلیک ټاکلوپه حساس وخت کې پابندونه ساته ځکه یې ولیکل چې :

« هرکله چې زه هندوستان ته تللی یم نوهغه مینه اومحبت دهغو هندوانو اوسیکهانو په زړونوکې محسوسوم . تاسې وګورئ چې څه وخت په هندوستان کې دتقسیم په وخت کې فسادات شروع شول . نوخدایي خدمتګارو دلته دخپلو هندوانو اوسیکهانو

www.sikaram.com

دحفاظت دپاره ثومره تکليفونه تيرکړي دي ، اوکوم ځاى کې چې خدايي خـدمتگار وو نوهلته يې دوى بچ کړى او ددوى دمال اوځان حفاظت يې کړى دى ، بل طرف تـه تاسو کانگرس ته وگورئ چې دهندوستان په هندواومسلمان کې يې ثـومره نفـرت پيداکړواوثومره تشدد يې وکړو ، خو حقيقت دادى چې عدم تشدد دهغوى پاليســي وه او زموږ عقيده وه اوده . (جدوجهد ۷۴۰ مخ)

خدايي خدمتگاردسولي او امن رامنځ ته کولو په ترڅ کې نه يوازې پــه عملـي توگـه دپاملرنې وړڅواک و بلکه کيداى شي هغه دتولي نړۍ په وړانـدې ديـوه سـمبوليک ځواک په توگه هم دځانگړې پاملرنې وړځواک وبولو، پاچاخان دخپل دغه ځواک پـه جوړولوسره نړۍ ته داوښوده چې دانسان اوانسانيت ننگه او ساتنه دداسې پـوځ پـه جوړولو سره هم شوني ده چې له هغه ســره د زور اوفشــار وســيله يعنــي (وسـلـه) گردسره نه وي . پاچاخان په خپل دغه گام سره داثابته کړه چې انســان هغـه وخـت دانسانيت پراصلي وړتيا باندې پوهيداى شي چې هغه له انسان سره مينه ولري او لـه انسان سره دجگړې ، کرکې ، رخې او دښمنې احســاس پــه مينــه واړوي ، ده دغـه انسانى طرحه دداسې قام په وجود کې دلومړي ځل لپاره دانسان په مخ کې کيښوده چې دهغه نوم تل د جگړې او دښمنۍ پررنگ رنگول شوى و . يوشميرغرضي خلکوبه پسې ويل چې دايومات حرکت و او کومه بريايى له ځان سره نه درلوده ، خوپاچاخان په دغه اړه خپل ځواب په خپل عصرکې وواېه چې :

« دموږ په ملک کې ځينې کسان شته چې زموږ دبدخواهانو په لمســه زمـوږ خـلاف داسې پراپيگنده کوي چې خدايى خدمتگارو څه وکړل ؟ اوداهم وايى چې عدم تشدد څه وکړل ؟ اوزموږ ډيرساده گان وروڼه دخودغرضو کسانو ددې خبرونه متاثره کيږي . نو زه دوى ته وايم چې دخدايى خدمتگارو دوه مقصده وو : يو دملک آزادي اوبل پــه پښتنوکې دقامولى ، وروروليی ، مينې محبت اتفاق اواجتماعي ژوند احساس پيداکول .تاسو خو وگورئ ، دااحساس خو پيداشو ، اوملک هم آزادشو اوبيادې ته وگورئ چې داهرڅه دعدم تشدد په ذريعه وشو، تشدد خو نه دى شوى . تاسو وگــورئ خـدايى خدمتگارى په خلکو کې دمسلمان ، هندواوسيک په زړونوکې داسې مينـه ، محبـت پيداکړو اوداسې د وروری جذبه يې راويښه کړې وه چې تراوسه پورې هغه هنـدوان

www.sikaram.com

اوسیکان چې دصوبه سرحد نه په زورایستل شوي دي اوهندته تللی دي ځان ته اوس هم خدایی خدمتګاروایي .. (جدوجهد ۷۴۰ مخ)

خبره روښانه ده او هغه داچې دپاچاخان دخدایی خدمتګارۍ طرحې عملي کولو تــه تراوسه هم لاوخت شته ، تراوسه هم نړیوال ځواکونه د وسلو په ســیالیو اختــه دي ، چې دغه سیالي ددغې ایدې لپاره داوخت نه ورکوي چې هرځواک باید په یوه داسې طرحه باندې لکه چې پاچاخان په خپل نبوغ سره رامنځ ته کړه ځان باوري کــړي ، دخدایی خدمتګارو طرحه دپاچا خان داسې یواوچت انساني تیزس دی چې لاتراوسه هم انسانیت دخپلې وړتیا هغه شعوراو ودې ته نه دی رسیدلی چې په دغه ترڅ کــې فکروکړي ، خو دازموږ دنده ده چې باید دنړۍ دانسان ترغوږ یې همدا اوس ورتیــره کړو چې که نړیوال په دغه برخه کې په دغه سترانســاني تیــزس بانــدې فکروکــړي اووکولای شي چې ددغه تیزس لپاره عملي لارې چا رې دنړیوال بشري تکل په ترڅ کې رامنځ ته کړي اونړیوال په ګډه دخدایی خدمتګارۍداصولو په رڼا کــې لاس پــه کارشو ، کیدای شي چې په ډیره اسانه توګه نړۍ دعامه وژنې او بربریــت لــه دایمــی خطر څخه دامن او نیکمرغۍ په لور لارښونه کړو .

دباچا خان په مرګ

جې فرنګ یې سرګردان کړو باچا ن و
چې سامراج یې نن حیران کړ باچاخان و
ټیټ کتل یې دپښتون د زړه نه ورک کړل
چې سرلوړی یې افغان کړو با چا خان و
چې خاني په فقیري یې کړه بدله
دغریب د زړه ارمان و با چا خان و
سره کافرېې دنامې نه په هیبت وو

www.sikaram.com

چې سپيڅلی مسلمان و با چا خان و

❊ ❊ ❊

جوړ ځوانی ته رسيدل څه کامل نه دي
ځوان هغه چې حوصله همت يې ځوان وي
که بوډا عبدالغفارمو وي ليدلی
بل به چيرته په دنيا کې داسې ځوان وي

❊ ❊ ❊

نمر که پريوځي نو بياهم پريتوتی نه دی
چې ترې پسته ځلنده ستوري روښان شته
پاچا خان که له دنيا کړې سترګې پټې
غم يې څه دی چې ترشايې ولي خان شته

دحمزه شينواري کليات ، دکابل جاپ ۱۳۸۷ (۱۹۶۲- ۶۳) مخونه

www.sikaram.com

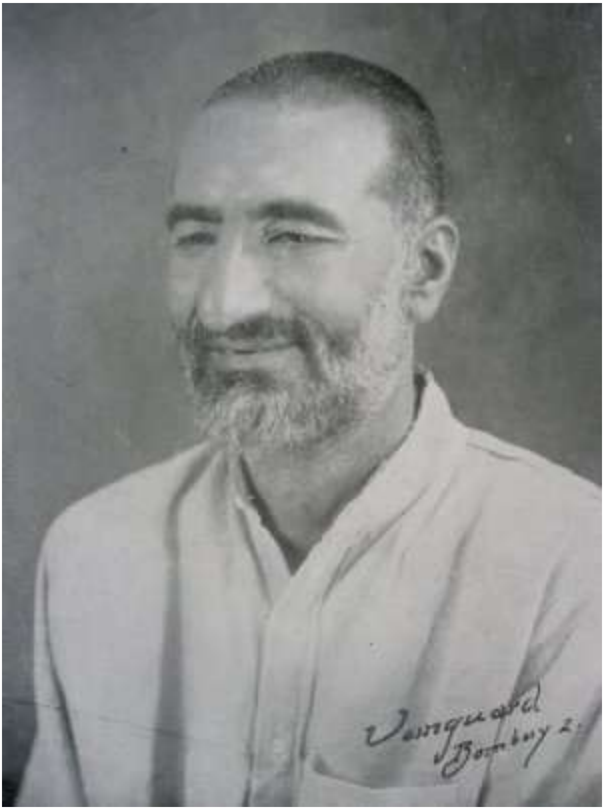

Khan Abdul Gaffar Khan (1890–1988)

Photograph by Vanguard Studio, Bombay –2

څلورم څپرکی

ګاندی دیوشمیراوسنیوهندي
اونړیوالو سیاستوالو په نظر

په دغه برخه کې چې کومې خبرې او لیکنې تاسې لولی ، هغه ترډېرې انـدازې هغـه لیکنې اونظریات دي چې هغه د نه زورزیاتي په اړه دهند اوله هنده دباندې داوسـنې نسل سیاست پوهانو نظریات اوانګیرنې د عدم تشدد او ګانـدي پـه اړه خرګنـدوي ، داسمه ده چې په دغو مقالو کې به یوشمیرپه سیاسي موخه دیوشمیرسیاست والو له خوالیکل شوې وي ، خو مهمه داده چې دغه مقالې په شلمه پیړۍ کې دګاندي ژوند، دهغه پراخ نظریاتي سستم او دمبارزې انعکاس په خورا ښه توګه زموږ پـه واک کـې راکولاي شي ،زه باورلرم چې موږ به په دغه ترڅ کې په ګـډه ډېـرې داسـې خبـرې ولولوچې هغه ما ددغه کتاب په نورو برخوکې نه دي راوړې .

په دغه ترڅ کې داهم دپاملرنې وړخبره ده چې یوشمیرلیکوالو دګاندي اوعدم تشدد په اړه هغه څه چې له هندوستان څخه دباندې ویل شوي اولیکل شوي په ګوته کـړې دي ، په دغه ترڅ کې ترهرڅه دمخه داهم روښانه شوې چې ګانـدي اودهغـه دعـدم تشددتګلاره له هندوستان څخه دباندې دمقبولیت په کوم پراواوکومه کچه کـې دي ، په اروپا ، امریکا اوجنوبي آسیا کې دعدم تشدد اوګانـد ي جـی خـومره سیاسـي ، ټولینزاو معنوي اغیز خور شوی اوهغه اوس په دغه عصرکې په څه شان په دغو وچـو کې دآزادی ، خواخوږۍ او اخلاقی وړتیا او روزنې سره په اړخ کـې څـه ډول ارزول

www.sikaram.com

شوی او په څه ډول اوس هم دګاندي دفکري تمایل په توګه دپراختیا او ودې په حال کې دي .

په دې کې شک نشته چې ګاندي او دهغه نظریاتو او مبارزې د نړۍ په معاصـــر تاریخ کې د مبارزې یونوی ډول رامنځ ته اوتریوه حده یې په اذهانو کې دبري ترپولې پورې لاربښونه کړ، دده آواز دنړۍ دنامتو مبارزینو لکه مارتین لوترکینګ او په سلګونو نورو نومیالیو له خولو راووت چې په ډیره لنډه موده کې په نړۍ واله کچه دنړیوالو له خـــوا په درناوي سره بدرګه شو ، کومه ساتیاګره چې مهاتما ګاندي دختیز په دغه څنـــډه کـــې راپیـــل کـــړه ، هغـــه دنـــړۍ پـــه یوزیـــات شـــمیر هیـــوادو کـــې دهغـــو هیوادو یوشمیرمبارزینودخپلومبارزوپه ترڅ کې دبري ترپولې پورې دخپـل مـرام او هدف لاره کړه اودوی هم هغه دخپلو ملتو دخپلواکۍ ترلاسه کولـو پـه لاره دحـل یوازنې او تلپاتې لاره وبلله ، ګاندي خپل خلک اوخپله پیړۍ په دې باوري کړل چـې انساني بریا او آزادي ترلاسه کول یوازې دجنګ او جګړې له لیاره شونې نه ده بلکـې کیدای شي دانسان دنیکمرغۍ او آزادۍ دغه پیاوړي سرمنزل ته پـه سـوله ییـز ه توګه هم ورسیږو .

(۱)

سونیاګاندي :

راځئ چې ځانونه دګاندي دلارې مله کړو

زماله پاره ترهرڅه دمخه دادویاړاودرنښت خبره ده چې دملګروملتو دعمومي غونډې په وړاندې دلومړي ځل له پاره دګانـدي دزوکـړې دکـالیزې پرمهـال د(نـه زورزیاتي دنړیوالې ورځې) له امله ویناکوم .زه فکرکوم چې دنړیوالې ټولنې له پـاره دایولوی درنښت دي چې پرسیاست برسیره دلویوکسانو،هغوی چې په ټول بشـریت پورې اړه لري هم خبرې کوي ،زه هم په دغه اړه ترهرڅه دمخه دغې عمومي غونډې ته دخپل هیواد تریوبلیون زیاتوخلکو درناوي اوښې هیلې وړاندې کوم . په عین حال کې دهغو دولتونودغړو هڅو او کړنو ته هم د درناوي سرټیتوم چې ددغه پریکړه لیک ملاتړیې له موږ سره وکړ اوهغه یې په درنښت سره ومانه .

www.sikaram.com

مهاتماګاندي د ۱۹۰۶ کال دسپتمبر په (۱۱) دجنوبي افريقې په لـور خپـل سياسـي اوروحاني سفر ساتياګره (رښتيانى پياوړتيا) غورځنګ پيل کړ. جګړو، شخړو او وينو تويدنوله ډيرپخواڅخه دانساني تاريخ په جرړو کې د واک اوځـواک سـاتلوپه خـاطر ځان کلک کړى دى ، ځکه نو زورزياتي ددرنـاوي دريـځ اوپـړاو تـه رسـيدلى اونـه زورزياتى بيا دليونتوب اوغيرنورمال حالت پـه پړاوکـې سـاتل شـوى دى، داخبـره دپوښتنې وړده لکه چې يوه کتونکي داپه ګوته کړې چې د نه زورزياتي دکليمـى لـه پاره په يوه ژبه کې هم يووړاومناسب لغت نشته ، په دې چې دغه کليمه داسـې لکـه چې مانا يې ده نه ده درناوى شوې ،بلکه داصلي مانا پرځاى يوازې په ساده توګه ديوه بل مقصد په خاطرکارول شوې ده.

خونورمفاهيم بياخپل سيال اومخالف لري لکه سوله اوجګـړه ،ګنـاه اوخدمت،کرکـه اومينه . سره له دې چې دنړۍ ټول مذهبونه په يوه ډول نه يوډول له نه زورزياتي سره اړيکي لري ، خوهلته هم داسې ښکاري چې ددغه مفهوم لپاره وړتعريف اولغت نه دى په ګوته شوى ، همداده چې زموږ ډټولـو فکـري بهيرونـو پـه تـرخ کـې د تشـدد اوزورزياتي کليمه يوه مهمه اوآره کليمه بلل شوې اونه زورزياتى بيا برعکس فرعـي اوله پامه لويدلې پاتې دى .

داخه دحيرانتيا وړخبره نه ده چې وايي د نه زورزياتي ددغه فرعيـت يولامـل دادى چې ګواکي دغه نظريه ديوشميرپه نظر دکمزورتيا اوډارنښه ده.په داسې حـال کـې چې دلته له رښتياينې اوحقانيت څخه پرته نورڅه ځاى نه لري . نه زورزياتى دولسي نافرمانى اومقاومت فعاله او دپاملرنې وړ بڼه ده ، په دې خاطرچې دغه تګلاره په سمه توګه دعمل ډګرته راوباسو،ترهرڅه دمخه بايددهغې له پاره په دغه برخه کـې ديـوه فعال نظم اودسپلين غوښتنه له پامه ونه غورځوو، د زورزياتي پـه وړانـدې دريـدل ،اخلاقي باور، دمخالف او موافق دواړو دهرډول ناوړتياووپه وړاندې د زغـم پياوړتيـا ددغې تګلارې عملي بڼه ده.

دمهاتما ګاندي دفلسفې زړې يا همدغه نه زورزياتى په خپله دهغه باور و، هغه چې دهغـه لـه رښتينوالي څخه يې سرچينه رااخيستې وه .

پیاوړتیا اوځواک تل له رښتیا څخه راپیل کیږي اواتلولي بیا په خپل واردخپل ماهیت له مخې د اوچتې روحیې هڅونه اوسمبالونه په خپله غیږه کې سمبالوي داسې چې پرچا باندې بایدپه زور ونه تپل شي . ګاندي وایی چې دیوې خبرې پیل او پای دواړه دیوه الهام په مانا دي،ځکه نو پیل په خپله دپای څیره اوبڼه زموږ په واک کې راکوي . هغه په دې باوردی چې بې ارزښته مانا به کله هم ارزښتناک پایلیک ونه لري .

تاریخ ، په دواړه زمانو اوسنی اوپخوانی کې داپه ګوته کوي چې تشدد او زورزیاتی په ناپایه توګه په خپله تشدد اوزورزیاتی پیاوړی کوي ، ځکه چې دکرکې اوکینې لامل کیږي ، تشدد تل غواړي چې پرنرمی اوآرامی باندې برلاسی شي ، ځکه نو موږهغه ته باید داتلولی‌نښه ونه وایو او نه باید داتلولی بڼه ورکړو ، خوبرعکس عدم تشدد بیا یوازې په دې لټه کې دی چې ځان پرهغه څه باندې بوخت وساتی چې په پای کې پریوه پایله اویوه بریا باندې واوړي اوهغه له ځان سره ولري .

سره له دې چې دګاندي دنه زورزیاتي تګلاره په خوبنوکې راڅرګنده شوې ده ، خودی بیاتل په خپله ددې غوښته کوي او ټینګاریې په دې دی چې ځان باید له خپل مخالف اودښمن سره تل ښکیل وساتي ، هغه لویه وړتیا او اتلولي چې دهغې له مخې مهاتما ګاندي دغه ډګرته وروړاندې شوی داده چې ده په خپله په دغه برخه کې د روحانیت او زغم لویه او روښانه لاره اووړتیا دځان کړې ده ، هغه لاره چې له شکه پرته د (بل اونورو) له خواهم دتفاهم او ستاینې دتګلارې په توګه منل شوې ده . هغه پرموږ غږکړی چې له هغه څه سره چې زموږ له پاره دستونزو لامل کیږي باید ځان ښکیل کړوځکه چې دازموږ مسولیت دی ، آیادا کیدای اویا هرڅوک په دې توانیدای شي چې رښتیااوحقیقت باید دځان له پاره انحصارکړي؟ نه ، موږ باید دتفاهم له پاره فضا برابره کړوڅودهغې په ترڅ کې انسانیت په خپله ددې جوګه شي چې ځان له خواشینی اویوازیتوب څخه پریوه خواکړي ،داسې چې په عین حال کې انساني روحیه دغچ اخیستنې له خطرڅخه هم وژغوري.

له بلې خوا داهم زیاتره ویل شوي چې دمهاتما ګاندي زمان له دغه زمان سره چې موږپه کې ژوندکوو توپیردرلود ، یوشمیرپوښتنې په دغه اړه داسې هم شته چې ،لـه هغې تګلارې سره په تړاوکې دي چې اوس هغه په نړیواله کچه په نړې کې له رامنځ ته

www.sikaram.com

شويوستونزوسره په ځنګ کې طرحه کيږي. هغه څه چې نن سبايې سوله ،امنيت او ټولنيزه هم غږي په ټوله نړۍ کې له څرګند خطرسره مخامخ کړې ده .
دمهاتما ګاندي درښتيايني زړې او وړتيا دغه ټکي دی چې په هغې کې حقيقت نه دې بدل شوی ، په دې چې انساني طبعيت په خپله تراوسه له کوم بدلون سره نه دی مخامخ شوی.
يوځه شاته ګورو ، که شلمه پيړۍ دانساني تاريخ په ترڅ کې يوه خونړۍ پيړۍ وه ، خو ورسره دغه ټکی دپاملرنې وړو، چې نه زورزياتي هم په دغه حالت کې خپله پوره وړتيا اواغيزه وليده ، داسې چې په خورا مهارت سره يې ځان دوچواودوګمی باورونو ترپولوپرهغه خواکړ، په دغه ترڅ کې داهم دپاملرنې وړده چې بايد ووايو دولسي پاريدنې اوسرکښۍ په ډګرکې يوازنې پوځ چې په نه زورزياتي سره لارښوونه شو، هغه دخان عبدالغفارځواک و ، هغه څوک چې په تاريخ کې د سرحدي ګاندي په نامه سره ياد شو.
وګورئ نن سبا په ټوله نړۍ کې له انفرادي کسانو رانيولې بيا تر ګوندونو اوډلو پورې دټولو ټينګارپه نه زورزياتي دی اودزړه له کومي يې ملاتړکوي ، هغوی په دې باوري شوي چې دغه تګلاره دتوپيرونو اوجګړوپه مقابل کې د دموکراسۍ په جوړولواورامنځ ته کولو باندې بريالۍ کيږي ، پرهغه څه چې له هغوسره دهيلواواميدونوشمعی بلې اوځلاندې ساتل شوې دي.
مهاتما ګاندي دخپل کرکتر دجوړښت له پلوه دعمل سړی و،پرخپل مهال هغه له شکه پرته دژورې هڅې اوتلاش ميړنی و. هغه په رښتياهم يوهڅاند اوځواکمن انسان و ، په داسې ځواک سمبال وچې ده ته يې داتوان ورکاوه چې بايد د توپيرپالنې اونامعقول مخالفت له ډګره لوړپاتې شي . له هغه سره داسې يوځواک و چې ده ته يې که له يوې خوا ځواکمني ورکوله نوله بلې خوايې دده په نوښت سره دپرمختګ او ودې په لورلاره هم پرانيستله لکه چې يومهال يې په خپله وويل: ((موږ بايد ځانو ته داسې بدلون ورکړو لکه چې غواړويی))
کله چې موږ نن خپلې شاوخواته ګورو هره خوا زورزياتي نيولې ده :

● دهر يوه په وړاندې دترهه ګرۍ په بنه خطراوتشددهغه څه دی چې باید دنــادولتی لوبغاړو اوزموږ دډله ییزغورځنګ ناکامي ورته وویله شي، ځکه موږ ونه توانیدو چــې پرهغې باندې داتمی بې وسلې کیدنې په ترڅ کې بری ومومو.
● زورزیاتی دبیوزلو ، په تیره بیا دښځواوماشومانو په وړاندې په خورابې رحمۍ ســره روان دی . دې ته هغه ډالۍ ویلای شو چې دنړیوالتوب په هنګامه کې دنړیوال اقتصاد له امله رامنځ ته شوې اوپیاوړې شوې ده.
●اوتشدد زموږ دسیارې اومځکې په وړاندې ، دانسان په لاس دجوړوشــویو اقلیمــې فعالیتونواودژوند دبی ثباتۍ عکس العمل دی ، لکه څنګه چې موږ دمهاتما ګاندي لــه ژونده الهام اخلو ، راځی چې ځانونه دګاندي دلارې په کړو وړو باندې دزړه له کــومی سمبال کړو، په هغوکړو وړو چې هغه دجوړونکوپایلومله او لرونکي وي ، راځــی چــې دغه ورځ تل په یادولرو، هغه باید یوازې دکلنۍ نمانځنې په نامه خلاصــه نــه کــړو . راځی چې موږ دخپل عصر اوسني ګواښونه اوننګیینې اودهغوډولونه اورنګونه هم پــه پوره غوراوځیرکۍ سره په پام کې ونیسو.
ښاغلواومیرمنو ! نن ورځ دلته اوهلته هدف دانه دی چې ګواکي مهاتما ګاندي دنــن ورځې پوښتنه دی ، بلکي په دغه ترڅ کې ترټولو لویه اودپــاملرنې وړ پوښــتنه داده چې موږ باید ددې توان ولرو اوپه دې باید ډاډه شو چې ځانونه دخپل ژوند اومرګ په وړاندې په عملي توګه ساتلی اوخوندي کولای شو، آخوا یوشمیر په دې نظراوباوردې چې تشدد دانساني کرکتر اوخصلت اړوند توک دی ، خو لــه بلــې خــوا یوشــمیرنور بیادهغه په اړه وایې چې انساني کرکتر ددې توان لري چې په دغه برخه کې ځان لــه بدلون سره مخامخ اوپه هراړخیزه توګه ورسره غاړه غږۍ کړي .
نن سبا موږ په نړیواله کچه دمهاتما ګاندې شخصیت په درناوي سره نمانځو ، دهغه چا چې نه زورزیاتی اوعدم تشدد یې په هره خوا کې له لویو برياووڅخه وګټل شو، (هغه کوم روحانی څوک نه و) .

www.sikaram.com

راځي چې د نه زورزياتي دغه پرتمينه اوبريمنه لاره په بري سره ونمانځواوويې پــالو ثوپه دغه لاره کې موږ د رښتينې بشريت په وياړاوځانګړنوسره ياداوسرلوړي شو.(*)

(*) دادسونياګاندي هغه وينا ده چې دملګروملتو عمومي اسامبلې ته يې دنه زورزياتي د ورځې له امله د ۲۰۰۷ کال داکتوبر دمياشتې په دويمه نيټه واوروله ، اغلې ګاندي اوس دهند دپرمختګ په لور دټولنې اوکانګريس ګوندمشره ده .

www.sikaram.com

(۲)

سویتا سینګ

ساتیاګره ،

دګاندي دنه زورزیاتي عقیده

کیدای شي ۱۹۰۶ کال دمهنداس کرم چند په ژوند کې دپاملرنې اوبدلون د کال په توګه وستایو، ځکه همدغه کال و چې ده ځان په ځانګړې او ژورې توګه دیوې روحاني ویښتیا په څپو کې دبشریت دچوپړ له پاره ډالۍ کړ. هغه ځان ددې لپاره تیاروښود چې په ځیرکۍ سره پریوه نرۍ کرښه باندې داسې ګام کیږدي چې له هغې دیوې بیولوژیکې کورنۍ له انګړخخه تېول بشریت ته لکه دځان په شان وګوري او خپل یې وګڼې ، چې دغه کرښه اودا تګلاره هم کولای شو د ۱۹۰۶ کال په تلپاتې

اغیزو کې وشمیروځکه چې مهنداس کرم چند ګاندي خپله دغه لاره په همدغه کـال (ساتیاګره) وبلله .
دساتیاګرې دنبوغ زیږون په جنوبی افریقې کې پرهغه مهـال چــې هلتــه پرهنــدي مهاجرو باندې داپارتاید ناوړه چلند روان و ترلې دی ، ددغه نافذ شوي قانون له مخې له هندي استوګنوماشومانو اوښځو څخه غوښتنه کیده چې ددغه هیواد له ادارو سره باید خپل نومونه ثبت او ولیکي . ګوتې باید ولګوي اوداسې اسناد دې دوی جــوړکړي چې هغه باید په هروخت او هره شیبه کې له ځان سره ولري ، په دغه اړه داهم ویــل شوي وو چې که هرهندوستانی له دغه قانون څخه سروغړوي له هغه څخه به په دغه هیواد کې داستوګنې حق اخیستل کیږي ، زندان ته به اچول کیږي اویابه له هیواده شړل کیږي.
همداسې په دغه اړه داهم منل شوې وه چې که هرڅوک په کوڅه اومالت کې پرته له دغو اسناد وګرزې اویایې له ځان سره ونه لري ، هغه هم کیــدای شــي زنــدانی شــي اویاهم له دغه هیواده وشړل شي . ان داسې څوک چې که په دغه هیوادکې شــتمني اوتجارتی راکړه ورکړه هم ولري.
تردوو لسیزو راوروسته ،هغه تاریخی شیبې رایادوو چې دهغو په تــرخ کــې مهاتمــا ګاندي دهغوناوړتیاوو پــه وړانــدې داســې نســخه وړانــدې کــړه چــې دده دژونــد پیښنولیکوال یې په داسې الفاظوکې زموږ په واک کې راکوي چې ته به وایی داخبــره هم داپرون دلته تیره شوې ده :
« د ۱۹۰۶ کال دسپتمبر په (۱۱) نژدې دریوزروکسانو دامپراتورۍ دواک په وړاندې په جهانزبورګ کې داعتراض غږ پورته کړ، په هغه لوي تالار کې داسې آوازونه چــې پــه هندي ژبو : تامیلي ، تیلګو، هندي اوګجراتي کــې دپوهیــدو وړوو پــه انګازوشــول ، یوشمیرمیرمنې چې سارۍ یې اغوستی وې هم په دغه ځای کــې ترســترګو کیــدې ،نارینه وو هندي اواروپایی دواړه ډوله جامې اغوستې وې ، یوشمیرلا لنګوټې اوخولۍ هم په سرکړې وې ، یوشمیر مسلمانوخوســرونه هــم ترلــي وو (مانــاداچې څــادرېې اغوستي ول) . په دوې کې زیاتره بډای ســوداګر، کــان والا، قانونپوهــان ، کــارګران ،جوالیان ،کورنې مزدوران او واړه دکانداران ټول راغونډ شــوي ول . عبــدالغنی چــې

دلته په دغه بریتانوي ترانسوال کې دټولنې مشراودیوې لویې کمپنۍ مـدیرو دغـه غونډه پرانیسته او سیټ حاجی حبیب الله په دغه غونډه کې ددغې غونډې اساسـي وینا واوروله ».

دسپتمبرد یوولسمې ددغو پیښودپرمخ بیولو په خاطرګاندي جې ځان جهانزبورګ ته ورساوه اوهلته یې د هندي ټولنې له غړو سره وکتل ، دترانسوال حکومتي جریدې د ۱۹۰۶ کال د اګست په ۲۲ هغه مسوده خپره کړه چې دغو مقرراتو ته یې رسـمي بڼـه ورکوله ، که چیرې دامنل کیده نو په دې کې شک نه وچې دهغـې عملـی کیـدو بـه دجنوبي افریقې ټولو هندیانوته سخت زیان رساوه. همداوه چې ګاندي جی وویـل : « دداسې قانون ترمنلو خومرګ غوره دی».

د ۱۹۰۶ کال غونډه یوه مقدماتي غونډه وبلل شوه ، په هغې کـې داعتـراض اوګـواښ پرډول باندې خبرې وشوې ،کوم څه چې ددغې غونډې په ترڅ کې روښـانه وو هغـه داوو چې داپه کې ومنل شوه چې : « یاباید مړه شو اویاهم باید یوڅه وکړو».

ګاندي په یوه ټکي د زړه له کومې باوري و اوهغه داچې ده به ویل چې ددغه قانون په وړاندې باید مقاومت وشي ، ده داخبره کوله چې : « په نړۍ کې چیرې هم آزاد خلک له دغه شان ستونزو اودقانون له داسې غیرانساني چلند سره نه دي مخامخ »

ګاندي په افریقې کې هندي ټولنې ته دامشوره ورکړه چې دوی باید دهغه حرکت په وړاندې چې هلته یې ترسره کوي له آرامۍ اوسړښت څخه کارواخلي ، دوی باید هغه څه اوس پریوه خواپریږدي چې هغه په هندویزم اواسلام کې دتوپیرونو لامل اوسـبب کیږي.ده هغوی ته دا په ډاګه کړه چې :

« موږ ټول په یوه واحد اوورته خدای باندې باورمن یو» باید چې دخپل ځان دخوښۍ اوخوشالۍ په خاطرله خدای سره دالوړه وکړو اوپه دې باید دزړه لـه کـومې بـاورمن واوسو چې هغه سیال اوجوګه نه لري ، که زه رښتیا هم دخپل ځان اوآرامۍ پرضد ګام اوچت کړم ، ددې مانا داده چې زه خپل باور ترپښو لاندې کوم او هغه ته اهمیـت نـه ورکوم .که داسې وي نو موږ دخدای په وړاندې ګناه ګار یو. زما مراد په دغه برخه کې هغه کسان دي چې هغوی هوښیاردي ، پوهیږي خو بیاهم پـه دغـه برخـه کـې پـه پټوسترګواوقصدی توګه ګام پورته کوي اوانساني ارزښتونه اوژمنـې د مـاتې پرخـوا

بیایی . هغه څوک چې تل په دغه باره کې خبرې کوي اوپه عمل کې دهغو پرضد وي ، هغه نورڅه نه شي کولای ، بلکې په دغه عمل سره یوازې خپل ځان ته سزا ورکوي » ګاندي په دغه ترڅ کې پرخلکوغږ وکړ چې : « که چیرې زمورږپه ټولنه کې کوم کړکیچ او ستونزه رامنځ ته کیږي ، دابه هغه وخت وي چې ټول به په یوه خوله په پریکړونـې چلندباندې لاس پورې کوو. پریکړو ن به هم یوحداوشرط لري ، مانا داچې زمونږ دریځ به داوي چې حکومت باید خپل چلندته ځیرشي اودهغه ټول اړخونه باید په پام کــې ونیسی ، په عین حال کې مونږ هم باید ددې جـرات ولروڅوهغـه نیمګړتیـاوې چــې مونږیې لرو سمې کړو اوپه هرڅه کې دې ته ونه ګورو چې اعتراض به هرڅه زمــونږ لــه پاره خوږه حلواکړي »

په پریکړه کې دباندنې نړۍ په اړه څه خبره نه وه په ګوته شوې ، رایه ورکونه په دغه نظام کې هغه څه نه وه چې په دغه ترڅ کې یې دهرچا واک اوځواک په ګوته کاوه هغه په تمامه مانا په دغه برخه کې په هرچا (ده اودې) پورې اړونده خبره وه. که به له دغه چوکاټه وتلې وه نو بیایې خبره زندان ته رسیده ،په زندان کې وهل ټکول وو، کیــدای شوای چې هلته دوی دیخنې او ګرمۍ په سزاوو باندې هــم وګواښــل شــي. ان چــې کیدای شوه چې پایله یې دشتمنۍ په له لاسه ورکولو اوشړل کیدو باندې هم پای ته رسیدلې وای .

مبارزه تل یوه اوږده موده وي داسې چې کله کله کلونه غواړي ،زه په پــوره باورســره لکه چې ګاندي په خپله په دې باوري و باوري یم چــې خلــک تــل دخپلــې خوښــې اوخوشالۍ په فکرکې وي ، په مبارزه کې تل دایوه پایله شته چې هغه هم اتلولي ده.

اوریدونکودګاندي دغه وینې وستایلې ، خو ګاندې خپل غږ یوځــه ســره راټیــټ کــړ اوبیایې وویل : « له تاسې څخه یوزیات شمیرکیدای شي په دغه تالارکې نن ځانونــه دلیوالتیا او غرور په لــوړو کــې لیــدلی اواحســاس کــړی وي ،خــودوی بایــد دســبا سهاراوراتلونکې میاشتې په اړه فکرهم وکړي ، دبیلګې په توګه یوازنۍ بریا چــې پــه دغه برخه کې کیدای شي زمونږ له پاره وي هغه به له حکومت سره دمقابلې ډګروي » دداسې کسانو له پاره کیدای شي داهم بې توپیره وي اوپه دې ځان قانع کړي چې :

(زما له پاره دلته یوازې یوه دوره پرانستل شوه) خوګاندي بيا پــه دغــه اړه پــه دې فکرکې نه وځکه يې وويل چې : ((موږ بايد ومرو خو نه داچې دغه قانون ومنو)) .
دلته ډيرکسان راغلي وو، پرهنديانو باندې ټول تالار ، برنډې ، ســتيج اوګــالرۍ ډک شوي وو، په تيره پرهغه مهال چې دټولنې مشرغونډه پرانيستله ، په څلورو ژبو باندې تودو ويناوو د اوريدونکو د احساساتوکچه خورا لوړه کړې وه. سـيټ حــاجې حبيــب پريکړه ليک ولوست ، هغه پريکړه ليک چې ګاندي جــې دهغــه پــه ليکلــوکې د نــه راجسترکيدو غوښتنه د دلايلو په ترځ کې ياده کړې وه . حــاجی صــاحب پرغونــډه باندې غږوکړ چې دغه پريکړه ليک ته بايد په سرسري نظرسره ونه کتل شي اونه يې بايد يوازې په خوله ومنی ، بايد چې رايه پرې واخيستل شي ، ځکه چې که نورڅــوک نه پوهيږي خدای خوپرهرڅه باندې شاهد اوناظردي .
دغه انګريزي قانون په نيغه توګه دهنديانو خلاف و ځکه نو هنديانونه مانه ،که چيرې هغه منل کيده او يا پاس کيده ، نو هغه به دجنوبی افريقی دنورو برخو لپاره هم دمنلو وړکيده اوهلته به عملی کيده ،اوپايله به يې داوه چې نورنوبه په جنوبي افريقــا کــې دهنديانو له پاره ګردسره ځای نه و، برسيره پردې دغه قانون پوليسوته داحق ورکاوه چې په کوراوکوڅه کې چې هره هندي ميرمن له کوره دباندې وځي اواسناد ورسره نه وي وپوښتی ، هغه څه چې ديوې هندي ميرمنې په ژوند کې دهغې له پــاره ګردســره ناآشناوو. ددغه قانون دباواوفشارپر هندو اومسلمان دواړو باندې خورا زيات و، هرچا به همداويل چې :
((هرڅوک به راځي او زما دميرمنې تصديق به ګوري !)) ،دهمدغې ادعا په ترځ کــې دهنديانوله غونډې څخه چې ګاندي هم په کې و داغږ راپورته شو:
((لومړي خوبه زه هغه څوک چې زما له ميرمنې څخه دتصديق غوښتنه وکړي ووژنم ، له هغه وروسته چې هرڅه راځي ، راځي به)) .
دادهغې غونډې آره موخه وه چې د ۱۹۰۶ کال دسپتمبر په (۱۱) باندې دجنوبي افريقی په جهانزبورګ کې جوړه شوه.

دغونډې مشر خپلې تودې خبرې وکړې ، رايه واخيستل شوه ، هرچا لــه ځــان ســره يوګلاب راوړی و، ټولو لاسونه پورته کړل اودخدای په نامه يې لوړه وکړه چې دوی بــه دحکومت دهغې طرحې خلاف وي ،هغه چې دهنديانوحقوق ترپښولاندې کوي.
حساسو اواحساس لرونکو کسانوپه خورا چټکې سره دمهنــداس ګانــدی ترغــوږو دا ورورسوله چې د دوې دغه غونډه يوه خورامهمــه اودپــاملرنې وړ پيښــه وه اودايــوه مذهبي لوړه وه چې نوره نو ماتيدای نه شوای.
په رښتياهم داځه عادي حرکت نه و، بلکی دا داسې يوتړون و چې پــه آســانی ســره دهيريدو وړهم نه و، په بله ورځ دسپتمبر په (۱۲) دمقاماتو ډرامه په هراړخيزه توګــه تس نس اوهيڅ شوه ، زياتروهنديانو په دغه اړه دافکرکاوه چې دا قانون به نافــذيږی اوهنديان به دهغه تابع اودهغه ترسيوری لاندې خپل ژوند ته دوام ورکوي ، خوداسې نه شوه ، دګاندي جی له پاره دايوتصادف و،چې په پای کې مهنداس کرم چند پردغه بري باندې ورواوښت.
بله دپاملرنې وړ پيښه چې پر دغه مهال دګاندي جی په وړاندې طرحه وه ، هغــه داوه چې ده بايد ددغې غونډې هويت اونوم په ډاګه کړی وای ،د ((مثبت مقاومت)) خبره چې ددغې غونډې دګډون کوونکوله خوا دده ترغوږه ور رسيدلې وه . دغه ټکی هغــه څه وچې دجهانزبورګ صنعتګر هوسکين يې شاهد و :
« دهنديانوترانسوال ديومثبت مقاومت پيلامه وچې دنورو خوندي هڅو په شان يــې مخنيوی ناشونی و،دوی ډيرزيات نه ول ،ددوی شمير ډيرنه و ، دوی يوازې يوڅــو ول ،دوی وسله وال نه ول ، ځکه نو ددوی مقاومت يومثبت مقاومت و ، هغه چې دکمزورو وسله ورته ويلای شو»
ګاندي په خپله په دغه اړه ليکی :
((دغه حالت زه له حيرانتيا سره مخامخ کړم اوهغه ويناچې ما بايد کړې وای هغې زه خپله له يوې څرګندې پيچلتيا سره مخامخ کړی وم .د هوسکين پرخلاف زه له خپــل مقاومت څخه ديوه (روحی ځواک) په توګه ننګه کوم ، ما دغه غونډه وليده چې هغــه دمثبت مقاومت په نامه ياده شوه ،خو په دغه برخه کې بايد له يــوه توپيرڅخــه هــم سترګې پټې نه کړو ،هغه داچې زه به يې د (روحی ځواک) او مثبت مقاومت ترمنځ په

www.sikaram.com

توپیرسره وخیږم ، ما مخکې له مخکې څخه دیوې غونډې تابیا هم کړې ده چې دهغې په ترڅ کې به داهرڅه روښانه شي)).
هلته دځوان ګاندي په وړاندی څه شې ناشوني اوغیرفعال نه وو،ده په خپل اثــر (پــه جنوبی افریقی کې ساتیاګره) کې ټول جزیات په دغه اړه په ډاګه کــړي دي ، داچــې دی ولې دمثبت مقاومت خبره په دغه اړه نه خوښوي ددغه کار ســرچینه پــه خپلــه دواکمنۍ دډرامې په وړاندې د سپتمبرد (۱۱) نیټې د غونډې له لوړې ســره پــه تــړاو اواغیزکې بولي .
اوداټولون له شکه پرته دعدم تشدد هغه څرګنده نښه وبلل شو چې ددغــې غونــډې لپاره چې دحکومت ضد انتظام یوه په زړه پورې نښه وه دیوه ښه اوله هغې سره دوړ ټاکل شوي نامه لپاره یې هم دجایزې غوښتنه کوله .
مګن لال ګاندي دګاندي دتره دویم زوی هغه چې په فــونکس فــارم کــې اوســیده ، ګاندي ته د(ساداګره) نوم وړاندیزکړچې مانا یې (له ښه دلیل سره هــوډ اوکنتــرول) و.خوګاندي دغه نوم په ساتیاګره باندې سم کړچې د ساتیا مانا (رښتیا) چې له مینی سره انډوله وه ،او (اګره) مانا (هوډ اوځواک) وه. دساتیاګرې بله مانا (روحی ځــواک) هم وه. دګاندي دلارې لاروي ډاکتر آر.آر.دیواکرېې داسې تشریح کوي :
((ساتیاګره دژوند نوې تګلاره ده چې له روحي پیاوړتیا ، دنه زورزیاتي لــه تګــلارې سره خپله هم غاړې ساتي ، روحی وړتیا دغه اصل ته د نه ماتیدونکي اونه بدلیدونکي توک ځواک اووړتیاوړپه برخه کړې ده.
دساتیاګرۍ په اړه په خپله ګاندي ویلی چې :
دغه تګلاره دحقیقت لامل اودلیل ده خوداسې نه چې هغه باید پرمخالف لوري باندې دعکس العمل په ترڅ کې وزغمل شي ،بلکی دنورو پرځای باید چې پــه خپــل ځــان باندې تطبیق اووزغمل شي. ځکه چې دا ترهرڅه دمخه دځانی کنترول غوښــتونکی تګلاره ده. دساتیاګرې وسله اوتوره په خپله په هغې کې ده چې دقناعت پــه رڼــاکې خپله وړتیا اواغیزه ښندي. ګاندي چې په دغه پله باندې دپرمختګ تګلاره پیل کړه ، دهغه آرهدف داو چې په دغه ترڅ کې په ډله ییزه توګه دغه تګلاره هرچا ته څرګنده اودعمل ډګرته راوباسي . ده پرهغه مهال چې دتوربلاک په وړاندې یې پراخ غورځنګ

www.sikaram.com

راپيل اولاړښونه کړ، زنداني شو،ماناداچې دی په نړۍ کې هغه لومړنې ساتياګردی چې دبشري حقونودننګي له امله يې زندان ته اوړې ورکړې . دګاندي له پــاره دالــه هغــو تجربوڅخه وه چې دنړۍ دروازه يې ديوې لويې اوپراخــې هيلــې پــه لورپرانيســـته . داتګلاره په عين حال له هرچاڅخه د ځان تيريدنې او اتلولی غوښتنه اوهيلــه کــوي داسې چې په ترڅ کې يې بايد يوازې حيوانيت پياوړی نه شی بلکی په دغه ترڅ کــې بايد ديوې پراخې الهی رڼا په لورګام اوچت شي. دهمدغو ځانګړنوپربنســټ وه چــې ساتياګره په خپله دګاندي جي د ژوند فلسفه شوه ، اودامذهب وچې له هغه ســره ده ژوند وکړ اوله هغه سره ومړ.

ديوه څارونکي ليکوال په توګه بايد ووايم چې دګاندي جي په دغه بې ساری دريځ نه يوازې محکومو خلکو ووياړل بلکی دهغه دغه فداکاري په خپله په جنوبي افريقا کې دسپين توکمو له خوا هم وستايل شوه اودهغوی له خوايې هم که څه هم هلته لږکــی وو درناوی وشو. ګاندي په دغه باره کې دخپل باور په اړه ليکي چې :

((لکه څنګه چې غورځنګ پياوړی کيده انګريزانوهم په خورا جديت ســره ســترګې ورته نيولې وې اوپه خورا ليواتياسره يې ددغه غورځنګ نندارہ کوله . سره له دې چې په دغه وخت کې دلته انګريزي ورځپاڼوداروپايانو دپياوړي ملاتړ په ترڅ کې خپرونې کولې اوهم يې دتوربلاک د قانون ملاتړکاوه ، خوپر همدغه مهال يې ديوشميرهنديانو دفعاليتونو اوبرخې اخيستې په اړه هم په زړه پورې ليکنې کولې .همدارنګه يــې پــه حکومت کې هم دهنديانوداستازيتوب په اړه ليکنې اويادونې درلودې داسې چــې ان کله کله خوبه يې دخپلو مهموغونډو راپورونه هم هنديانو ته استول. کله چې به کومه پيښه په زړه پورې نه وه ، موږ هم کولای شول چې دځينوراپورونوپه اړه خپلې رايــې اونظريې دوی ته ورولېږو. داکاران په هغه مهال کې چې لاســاتياګره پــه غيررســمي حالت کې وه دهندي ټولنې له خوا ترسره کيده. موږ داسې اسناد هم په واک کې لــرو چې ګاندي په خپل نبوغ سره داندين امبولانس دبيوردجګړې لپاره برابرکړ هغه چــې په هغه کې نژدې څلورو سوو هنديانو برخه درلوده اوګاندي په خپلــه پــه هغــه کــې دسرجن ميجر دنده ترسره کوله اوټوله هڅه يې پردغه ټکي باندې راڅرخيــده چــې دوی بايد ځانونه په سيمه ييز سياست اوستونزه کې ورګډ نه کړي .ګاندي جي خپلې

ټولي هڅې په دغه مهال کې دهنـــدي تـــولنې پـــه مـــنځ کـــې پرخپلوهلوځلوبانـــدې راڅرخولې .

په ۱۹۰۶ کال کې ده یومشال وړونکی یونټ دنژدې دوو درجنوهندیانوپه ګډون د زولو یاغیانو په خاطرجوړکړ. د ۱۹۱۳ کال داکتوبر په (۲۸) ګاندي جي هغه تاریخي لاریون لارښوونه کړچې له نیوکاسټل څخه تر ولکسروټ پورې غزیدلی و، په دغه لاریون کې نژدې دریوزرو کسانو برخه اخیستې وه لکه چې دغه حرکت د (دندی) لاریون لپـــاره یوه وړاندوینه شو. ددغوخلکو اعتراض دهغو دریو پونډو مالیې په اړه و چې هغه بایـــد هندي کارګرانو دولت ته ورکړې وای .

اوپه پای کې جنرال سموټس د ۱۹۱۴ کال دجنوري په (۲۱) دساتیاګرې مقاومـــت تـــه غاړه کیښوه ، اوساتیاګره کله چې جنرال دګاندي جی وړاندیزونه ومنل وځنډیده.

په جنوبي افریقاکې دساتیاګرې غورځنګ په جوړولو ســـره ګانـــدي جـــی دټـــولنیزې برابرۍ په ترڅ کې دپاملرنې وړخدمت له هغې ورځې چې دغه هیواد ته په کال ۱۸۹۳ کال راغی اوتر۱۹۱۴ پورې دلته پاتې شو وکړ. ده له دغې لارې لـــه هیوادوالـــو څخـــه دعدالت دخوندي کولو له پاره په هغه هیواد کې چې دسختو توپیرونو قربـــاني شـــوی وغوښتنه وکړه اوپه دغه برخه کې یې خپل غږ اوچت کړ،په تیره بیا چې کله دی ناټل ته د نولسمې پیړۍ په نیمایی کې ورسید.

پرهغه مهال چې ساتیاګرۍ په عملی توګه دټولینزعدالت له پاره پـــه کارپیـــل وکـــړ ، ګاندي جي په دغه ترڅ کې بیاهم دیوه وتلي مشراوپیاوړې لارښود په توګه وســـتایل شو. په جنوبي افریقي کې ګاندي جی دافکاروپه رنګارنګی باندې ولاړپاتې شوچې په دغه کارسره هغه داسې معنوي بوزغلی شوچې دراتلونکو له پاره دخپلې تجربـــې پـــه ترڅ کې راوټوکیده. اودده خپلې ټولنیزې ، سیاسې ،او اقتصادي فلسفې هم په دغـــه ځای کې خپله بنه دځان له پاره غوره کړه.

هغه په خورا بیړې سره دجان ریفکن (**تردغه پایه**) دلیوتولستوی (**دخدای واکمني په خپله په ده کې ده**) دهنري دیویدتوریو (**ولسي سرکښې**) اونورآثارولوستل چـــې دغوټولودده پرذهن باندې ژوره اغیزه وکړه.دده د *سروادایا* فلسفې په خپل ذات کـــې ددغو آثارو پرړناووباندې خپله رڼادځان کړه.

www.sikaram.com

دمهاتماګاندي لپاره *ساتیاګره* او *سروادایا* دواړې دیوې سکې دوه مخونه وو چې پــه څرګنده توګه يې داوسني عصرله تېولينز ــ اقتصادي بدلون اودهغه له څرګند اهمیت اوفکري تمایل سره ځان داسې هم غږی کړ چې یوله بله پرته کله هم بشپړیدای نــه شي. د*ساتیا*او*اهیمسا* دکلیمو آره موخه اومانا رښتیاینه اوعدم تشدد دی چې په دغو مانااوسره یې په زیاترومذهبواوفلسفي افکاروکې لیدالای شو.ګاندي چې کومه لویــه دنده په دغه اړه په پاملرنې سره ترسره کړه هغه داوه چې دغو دواړو مفاهیموته یــې عملي بڼه ورکړه ، دده *ساتیاګره* اونه زور زیــاتی او *ســروادایا* یادکاینــاتي همکــاري دوکتورینو دواړو په خپل وارسره دغه لاره پرانیسته چې دانساني طبعیــت بنســتیزه ورتیایې په سمه اوعملي توګه له سیاسي اوتېولنیزسمون سره هم غاړې کړه.

په جنوبي افریقي کې هلته چې دده له مورنې هیوادڅخه لرې پرته ســیمه وه ، هغــه ځای دده له پاره دبیاهستونې په څیره کې دده دمینې وړ هیواد شو ،ده هلته داخبره تحلیل او راپورته کړه چې داوسني تمدن په زړه کې له ستونزوڅخه دوتلو لاره موندنه په خپله یوپرمختګ دی ، ده خپله دغه طرحه اودژوند فلسفي اړتیا راوسپړله اوهغــه یې په خپل *هند سوراج* (دهندخپل واک) کې په ۱۹۰۸ کال کې ولیکلــه. *هندســوراج* چې دګاندي جې له مهمواودپاملرنې وړآثاروڅخه دی ،دغه اثردهغوخلکو له پاره چې دریجنریشن دهڅې پلویان اوپیروان ول دانجیل ځای غوره کړ.

په کال ۱۹۰۸ کې ګاندي جې په خپله دولسي سرکښی تجربه عملي اوپرهغې بانــدې زندان ته ورسید، دده له پاره داپه خپله *ساتیاګره* وه ، داسې چې ګاندي دلومړي ځل له پاره دهغې په ترخ کې دښځینه ځواک ننداره دکستوراباپه څیره او کړو وړکې وکړه، دی په دې پوه شو چې دښځوځواک دژوند په بهیراواندول کې یونــه انکارکیــدونکی آراواصل دی ، داسې اصل چې بیاده هغه د(*ستری شکتی*) یا سترې ځواکمنۍ په نامه سره یادکړ.

دجنوبی افریقی دغوتېولوتجربو له ده سره دامرسته وکړه چې له هغوڅخه یې دهندپه راخوځیدو اودهند له لارې یې دنړۍ په راخوځیدو کې خپل ونډه په ښه توګه ترســره کړه. اودایې په ډاګه کړه چې نورنوځانونه باید دظالم ځواک په وړاند یا د کرکې اویاهم دمنلو په دریځ کې ودروو.

www.sikaram.com

ساتياګري ياعدم تشدد د ۲۰۰۶ کال دسپتمبر په (۱۸) نيټــه خپلــه يــوه پيــړۍ لاره بشپړه کړه،په دغه ترڅ کې ترهرڅه دمخه په دغه ټکي باندې رڼاواچول شوه چې ،په هندکې دعدم تشدد لــه لارې څــومره بدلونونــه رامــنځ تــه شــوي لکــه چــې پــه نوروهيوادوکې دتشدد له لارې رامنځ ته شوي دي اوپه څه شان داثابتولای شو چــې څنګه کيدای شي په يوه ټولنه کې بدلون اوانقلاب پرته له وينې تويدنې څخه رامــنځ ته کړو.*ساتياګره* دخپل مفهوم له مخې په بشپړه توګه دهمدغه ټولنيز انقلابــی پــوه مهاتما ګاندي دژوندپيغام دی ، چې دترهګرۍ او تروروېزم اوجګــړې چــې دمتمــدن ژوند له پاره دخطراصلي سرچينه ده يوازنې الترنتيف دی .

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندليد) له مجلې څخه چې دهند دباندنيوچارو وزارت له خوا خپريږي لــه انګريزي ژبې پر پښتوژباړل شويده .

(۳)

ایلا ګاندي

د مهاتماګاندي دجنوبي افريقې تجربې

د بدلون بيسارې بيلګه

موهن داس کرمچندګاندي دخپل عمر په (۲۴) کلنۍ کې جنوبي افريقې ته ورسېداو په (۴۵) کلنۍ له هغه ځايه راستون شو. دغه(۲۱) کالونه دهغــه دژونــد ترټولــوډېر ازمېښتي کالونووو ځکه چې په همدغه وخت کې دګاندي د ژوندېې ســارې فلســفې خپله بڼه راڅرګنده کړه . هغه فلسفه چې پرهغې باندې ګاندي دمهاتما لقب ترلاسه کړ او هغه فلسفه چې دهغې دلوړتيا په لاره کې ددومره وړتيا ترلاسه کيدل چــا نــه شواى اټکلولى .

مهاتماګاندي نه فيلسوف و، نه دعلمي هنري ټولنې غړى او نه هم يومسلکي ليکوال ، خوله دې سره سره هغه داسې ليکوال ولکه چې خپله وايي : ((**زما ژوند زما پيغام دى**)) . هغه خپله فلسفه لکه ديوه ليکوال اودعلمي هنري ټولنې دغړي په شان نــه ده ليکلې. په بنسټيزه توګه ، هغه يواکتيو (فعال) سړى و چې دلوړشعور خاوند ورته ويلاى شو . دا دهغه خپل شعور اود عدالت ټولنيزه نظريه وه چې هغه ته يې د بدلون په لور لارښونه وکړه .

موږ وينو چې لندن دده په دغه شعوري وده کې دپاملرنې وړ اغيزه رامنځ ته کړه . په لندن کې هغه دخپلولوړزنيوورځو په ترڅ کې خپل زيات وخت پرخپلو کــاليو بانــدې خرڅ کړ ځکه ده غوښتل چې لکه د انګريزانو غوندې داشرافي ژوند پــه لورګامونــه اوچت کړي . خوهغه زر په دې پوه شو چې دده کورنۍ پرکوم څه اوکومــو ارزښــتونو باندې چې دېرې قرباني ورکړې دي هغه له لاسه نه شي ورکولاى . همداوه چــې پــه خپل خرڅې کې يې کمی راووست اودخپل ژوند ورځنې خرڅ يې دحسا ب له مخــې

www.sikaram.com

کاوه . هغه په ارزانه ا ستوګنځي ځای ونیو او دسپرلی پرځای یې داسمه وبلله چې باید پلې له یوه ځایه بل ته ولاړشي راشي . ده په هرڅه کې دځان لپاره دانډول (تعادل) خبره په پام کې ونیوه . دغه ټول بدلونونه هغه څه ووچې ده هغه دخپل ضمیردننۍ آوازپه انګازوکې دعمل ډګرته راوایستل .
هغه سابه خوړونکی و، له شراب خوړلو څخه یې ډډه کوله او له ښځو سره یې هم ناسته ولاړه نه وه ځکه چې ده له خپلې مور سره ژمنه کړی وه چې هغه به له شرابو ، ښځو او غوښې څخه ډډه کوي . هغه ډیرزر په دې پوه شو چې سابه خوړل د ژوند یوه روغه لار ده چې هغه به نه یوازې دژمنې په خاطر بلکه دیوې طبعیي چارې په توګه په خپل عملي ژوند کې په پام کې نیسي . دی په دې هم پوه شو چې شراب خوړل یوداسې چل اوعادت دی چې له زیانه پرته بله ګټه نه لري . خپلې میرمنې ته یې وفاداری ده ته دااجازه نه ورکوله چې له نورو ښځوسره دې ایل وغیل شي . خووروسته په هر حال ، دی دښځمنتوب (فیمینزم) په ارزښت دپلارواکی په مقابل کې پوه شو، ښځوته یې درناوي دزړه له کومي شو،اوهغوی ته یې یوازې دجنسي موخي دنښې په توګه نه کتل .
په ۱۸۹۳ کال جنوبي افریقې ته دده تګ له لندن څخه کورته له راستنیدوڅخه دوه کاله وروسته ترسره شو کیدای شي دغه کال دده دبرخې اخیستنې له امله دده دشعورې ودې کال هم ونوموو،ځکه ده دافریقې پر خوادیوې ودې اویوې ناچاری له امله ور مخه کړه ، دده اندیښنه دده دلږعاید په برخه کې وه چې پرهغه مهال په هند کې دده دژوند کولو له پاره نه بس کیده. هغه دخپل مسلک لپاره اندیښمن نه و ،بلکې ددې له پاره اندیښمن و چې دی لندن ته دتګ او زده کړې پرمهال دخپلې کورنۍ دمرستې هم پوروړی و. جنوبي افریقې ته دده سفر د پیسو ګټلو او ددغه پورد ادا کولو لپاره یوه ښه شیبه شوه . او دغه نښه دده له زیاتو کړو وړو څخه هغه هیواد ته له رسیدوسره سمه روښانه هم شوه ، دی په طبعیي توګه په طبقاتي شعوراوژوندکې راپورته شوی اوپه هغه کې نښتی و .همداوه چې دی باید په هغه سیمه کې اوسیدلی وای چې دده له مسلک اودریځ سره یې برابري کوله اودده په شان کټ مټ مسلکي کسان هلته اوسیدل . دده مسلک هم ده ته داامتیاز ورکاوه

www.sikaram.com

چې دی بایدځان له هغوی څخه چې عادي خلک دي لکه دخوراکی شیانوخرڅوونکي ، دهوټلو کارکونکي ، نایان اونورچې په مسلکی کسانو کې راځي لوړاوبیل وبولي .دده زیات پام دخپل فیشن اوخپلوکالیوپه لورو،پرته لــه دې چــې هغــه دهــوا اوموســم څرنګوالی په پام کې ونیسي ،ده تل دریشي اونکتایی په سمه توګه اغوستل اوو یښته به یې په ښکلې شان ږمنځول . دغه اغیز جنوبي افریقې ته دده په دویم سفرکې هــم له ورایه ښکاریده ، ده په دغه سفرکې خپله میرمن اوماشومان هــم لــه ځــان ســره راوستل اوهغوي ته یې هم ویل چې په لویدیزډول سره باید ژوند وکړي، په هم هغــه شان کالي اوجورابې لکه چې لویدیزو اشرافیانو به اغوستل دوی هم اغوستل .

خوکله چې ده ته په ډاګه شوه چې سپینان په جنوبي افریقا کې کله هم ددې له پاره تیارنه دي چې د ناسپینو دود دې ترسره کړي ،دغه تګلاره ده ته یوغروراوکبرمعلوم شو،دده وجدان ده ته دا اجازه ورنه کړه چې دی دې نورنایی ته ورشي ،همداوه چــې هوډ یې وکړ چې خپل ویښته باید په خپله جوړکړي . همــداوه چــې هغــه پــه دغــه پړاوکې دځاني درناوي اوویاړ په فکرکې شو، اوپه دغه کارسره یې ان چې دنوروخلکو ملنډواوخنداوو ته هم ونه کتل.

هغه له دې وروسته داهوډ هم وکړچې نورې خپلې جامې دمینځلولپاره دوبي ته هــم ورنه کړي اوبایدپه خپله یې ومنځي .

دده ضمیر دروحاني پوهې دمطالعې اوپرخدای باندې دپوره باورپه ترڅ کې وده کــړې وه ، موږ دغه اغیزدده دهغې لوستنې اوويني په ترڅ کې وینوچې دی په لنــدن کــې واوهلته یې دمقدسوکتابوله لوستلوسره ځانګړې لیواتیا پیداشوه ، پرده بانــدې دغــه بهیردومره اغیزه وکړه چې په ژوره توګه دمذهب تراغیزه لاندې راغی خو دیوه ټاکلي مذهب په وړاندې یې ګونډې ونه وهلې ، دی نه د مذهبې اوتعصبي تګلاروسره مــل شو اونه یې پرمذهب باندې دباورلاره له پامه وغورځوله ځکه دی په دې باوري وچــې دهرمذهب مثبتو اوښوټکوته بایدهم پام وشي اوهم درناوی . داددہ دمذهب پیژندنې په اړه دده ځیرکتیا وه په تیره پرهغه مهال چې دی کله په جنوبي افریقا کــې و، ان پرهغه مهال دی په دې باوروچې اسلام اویا مسیحیت ته په زوراوښتنه په خپله یوه درنه ستونزه ده ، ده پرخدای ایمان درلود ،خوکله یــې هــم دیــوه ځــانګړي مــذهب

www.sikaram.com

سپارښتنه وئه کړه ، دی دیوه روحاني بهيرپه لورهغه مهال چې پـه افریقـا کـې و ورمخه شو، داچې په دغه ترڅ کې يې ژوره مطالعه ترسره کړه اوپه دغه برخه کې يې ډېـرمهم اودپـاملرنې وړمعلومـات درلـودل همـداوه چـې دیوشـمیرباورونو پـه یوشمیرعملي ناوړتياووااونيمګړتياوو باندې چې خلکود دودونوپـه تـرڅ کـې منلـې اورامنځ ته کړې وې انتقادوکړ .له بلې خوا همدغه مهال وچې ده ډله ییزعبادت کولـو ته په اهمیت باندې سر ټيټ کړاوداې هغه لاره وبلله چې په دغه بهیرکې هرچا کولای شول چې دخپل دین اومذهب لکه هندوییزم ، اسلام ،مسیحیت ، زردشـتي اونـورو مقدس مراسم اودعاوی دیوه اوبل په مخ کې په آزاده توګه ترسره اوولولي . په دغـه ترڅ کې دیوه مذهب نښې نښانې هم نه ترسترګوکیدې .
زه باورلرم چې په دغه ترڅ کې دهرسړي ضمیردخدای په لوردودې اوپرمختګ خپله لاره وهي اوځان ترهغه پورې رسوي. . .په داسې توګه چې هلته دیوه مـذهب نښـه اوسمبول هم دچا پرمخ کې نه وي . زه یقین لرم چې د یو سړی د ضمیر پرمختګ په مستقيمه توګه له خدای سره دهغه داړیکوپه پیاوړتیا او پرمختګ پورې تړلـی اصـل دی . ننی آواز یا په بله وینا دزړه اووجدان غږ هم په دغه ترڅ پیاوړتیا مومي او دباور وړکیږي . . ګاندي جي تل اوپه سمه توګه پخپله دننی ږغ په باره کې خبـرې اتـرې کړې دي . اکثراً ، کله که غمولو سیاست پوهانوله ده څخه دکومې نابړې فیصلې پـر خلاف کومه پوښتنه کړې ، ده پرهغه مهال دخپل زړه غږ ته رجوع کړې ده . ګاندي جي د خدای ژبه لکه دیوه ځانګړي خدای په شان هغوی تـه چـې اړتیـا ورتـه لـري څرګندوي . . دی ټولو انسانانوته هرڅه دی (دی په موږ کې دی ، له موږه پورته او لـه موږه ها خوا) . دده دا ټینګه عقیده د وخت په تیریدو سره پرمخ لاړه اودومـره وده یې وکړه چې دهغې له مخې ګاندي جي دژوند له بېلابېلولارودعملي تجربې کار پیل کړ .
دده رنځورپالې مېرمن کستوربا دختواواوبه د عملي معالجې په ترڅ کې دخپل زوی منیلال ناروغي دخښتوپه تهېراپي سره دارودرمل کړه ، دخپلې روغتیا اودرملنې په کارکې دطبعیي معالجې له بېلابېلو شکلوڅخه کاراخیستل دده لپاره هغه څه وو چې پرخدای باندې دپوره باور اونښې څرګندونه کوله اودایې پـه ډاګـه کولـه چـې ده

پرخدای باندې باور دهرڅه اوهر درد درملنه ګڼلــه . دده لــه دغــه شــان طبيعــي درملنې سره ليواتياهم له جنوبې افريقې څخه راپيل شوه .
. کله چې هغه دخپلې کورنۍ په وړاندې د خپل دين اوپورله ادا کولوڅخه ډاډه شــو، ده له هغه وروسته په رښتيانۍ توګه ديوې آرامۍ په ترخ کې دســاده ژونــدکولو ډول دځان له پاره په تيره بيا په ۱۹۰۴ کال کې په فونکس له ځای پرځای کيدو وروســته غوره کړ. دلته دده ساده اوبزګري ژوند وده وکړه ، اوپه دغــه کارســره يــې دبيواکــو اومزدورانو دعزت دفلسفې بنسټ کيښوداوهغه طبقاتي بهير چې تردغه وخته دلتــه دډيروپرڅهن اوژوندباندې برلاسی و ، هغه يې له عملي ماتې سره مخامخ کړ . هغه په دغه ترخ کې دخاورې او اوبو په مرسته اوهمداسې دحيواناتو دســاتنې پــه کارســره دژوند اوروغتيا په برخه کې دآسانو تجربو له لارې دلارښونې کار ترلاس لاندې ونيو. ده دلته دطبعيت له قانونه هغه زده کړه وکړه هغه چې دهرساکښ له خوا پــه خپــل خپل ډول سره کنترول او کارول کيږي . ده چاپيريال په تمامه مانــا درک اوولوســت اوپه هغه کې يې دهغه دموجوداتو هراړخيزه څيره له ورايه وليده. په دغه وخت کــې ده له منګوري څخه دډارطلسم هم له لاسه ورکړ اوځان يې په هغه رمز باندې پوه کړ ، چې له هغه سره بايد په يوه چاپيريال کې ګډ واوسيږي . دمنګوري دډارکيسه هغــه مهال نوره هم روښانه اوله خطره ووته چې کله دی په فونکس کې په برنډه کې پروت واوهغه پرې تيرشو. ډيرخلک چې هغوی دارګانيک فــارمونو پــه کاربانــدې بــاورمن وو،ګاندي جي ان په هغوورڅوکې په دغه اړه د (بايو رنګارنګۍ) خبره کوله اوپه دغه اړه پردغه ارزښت باندې دزړه له کومې باوري و.
ګاندي په دغه ترخ کې ډيرڅه اوډيرارزښتونه زده اودځان کړل ، هغه په دغــه ځــای کې دومره جدي شو چې دخپلې ميرمنې اوماشومانو دباورپه خاطريې له خپلــوملګرو اودوستانو څخه هغه ډالۍ اوسوغاتو چې دده دکورنې له پاره به يــې راوړل نــه منــل اوهغه به يې په بې پراوايی سره ردول . ان چې پربدل کې يې هغه مهال چې دی پــه جنوبي افريقا کې اوسيده د سلوايکرو په اندازه ځمکه دټولينزو موخو اوخدمتو لــه پاره په فونکس مرسته کړه اوهم يې په دربن کې خپله دپاملرنې وړ شــتمنې د ناتــل اندين کانګرس (ان . ای .سی) په واک کې ورکړه ، برسيره پردې يې خپله يوه زياته

www.sikaram.com

اندازه ګېنه يې هم د ان . ای . سي په واک کې ورکړه .له بله پلوه يې په هند کې هم دخپلې پلرنۍشتمنې ټول حق خپل هغه ورور ته چې دده په زده کړه کې يې ونډه اخيستې وه ور وبښله . اوپه پای کې کله چې ده په ۱۹۱۴ کال کې غوښتل له هغه ځايه دهندپه لور راشي پرهغه مهال يې خپل ټول پورونه هم خلاص کړل .

ګاندي جي جنوبي افريقې ته د دادا عبدالله سوداګر په امر اومرسته ته رسيدلی و. همداوه چې هلته دده زيات دوستان ا وياران هم دغه سوداګر ول .يوکال وروسته چې کله هغه په جنوبي افريقا کې خپل دفتر پرانيست ، له هم هغه راپه ديخوا دده اړيکي له مزدورانوسره هم پراخ شول .اواوس دده ملګري ترمنځنۍ طبقې په کوزه هغې کې زيات وو . په تيره بيا پرهغه مهال چې دې په فونکس کې اوسيده په هغه ځای کې زياتره دګنيو کروندې وې چې په هغوکې زيات کارګران په کاربوخت وو. اوهلته په کورونواوبارکونو کې اوسيدل . کله چې دی له جنوبې افريقې څخه راووت ده پرهغه مهال هغه کالي اوجامې اغوستې وې ، هغه چې همدغو کارګرانو به اغوستې . دقانون دکارولو په اړه دده په ناکرار تصوراوخيال کې هم دکرار يولوی بدلون راغی . دده په لومړني دعوه کې چې هغه د دادا عبدالله له کورنې سره اړونده وه ، ده په هغه اړه محکمې ته دبل الترنتف دعملي کولو خبره ورپه ګوته کړه ، ده غوښتل چې په دغه اړه دهغې دندې آزموينه ترسره کړي ، هغه چې بايد دقانون پوهانو اووکيلانو رول په کې وکتل شي ، هغه اوس په دې باوري شوی و چې د دادا عبدالله دعوه چې دکورنۍ دغړو ترمنځ يوه خورا پيچلې اوستونزه منه موضوع وه ددغه نوي وړانديز په ترڅ کې حل کړي . ده په دغه اړه داخبره په ډاګه کړه چې : « ديوه وکيل دنده دانه وه چې يوقانوني کارپيچلی کړي ، بلکه دهغه دنده دخپل رښتيانې رسالت له مخې داده چې په ټاکلې موضوع کې سم حل او پخولاينه هم له پامه ونه غورځوي »

اوداهغه پای و چې په دغه توګه له هغه سره ده هم معامله وکړه .

مارتين لوتر کينګ (جونير) دګاندي دارزښتونو په اړه وايې چې :

«دنه زورزياتي تګلاره ټاکل ، دکمزورۍ اوډارنښه نه ده . له تشدد سره په عدم تشدد باندې جنګيدل په خپله دعمل يوه زړه ورتوب ته اړتيا لري . چې دنه زورزياتي په واسطه لارښونه کيږي »

www.sikaram.com

ګاندي جې وکولای شول چې دخپل عدم تشدد اونه زورزیاتي په لورخپل باورا وخپل پیروان اوشاګردان په جنوبي افریقا کې راوکاږي ، دوی دواړو ګاندي اومارتین هڅه وکړه چې دخپلو درسونو په رڼاکې خپل پیروان ددې لپاره وهڅوي چې دنه زورزیاتي دکمپینګ ددفاع لپاره لاس په کارشي .

دعدم تشدد اونه زورزیاتي آره موخه داده چې یوځوک باید دنورو لپاره دستونزو لامل نه شي ،بلکه یوازې په دغه حد کې باید وي چې دخپل ځان په سمونه اوزغمنه باندې ولاړ پاتې شي ، کړاو اوستونزه باید پرخپل ځان باندې وزغمي .زغم اوتحمل ترهرڅه دمخه دیوه ځانګړي ډول دسپلین او روژې نیولو په ترخ کې عملي بڼه دځان له پاره نیولای شي ، دغه مهم په خپله دمعنوي پیاوړتیا لپاره دخوړو اوډوډې ځای لري . مهمه لاداچې له هغه سره دیوه روحاني ځواک شته والی هم اړین اودپاملرنې وړدی، داخبره په دغه اصل کې یوه منل شوې ځان تیریدنه ده چې کله یوځوک جریم کوي ، اعتراف کوي اوځان په خپله جیل ته سپاري ، مانا داچې په دغه ترخ کې ددې لپاره اړتیا نشته چې پولیس دې تا ترلاس ونیسی او سزادې درکړي .ځکه عدم تشددپه مانا کې دقانو ن یوه بله بڼه ده .

دیوه روا چلند په توګه په دغه مدرسه کې ځوک باید له زده کړې څخه ځان پریوه خوانه کړي، نفرت اوکرکه بایدپه دغه بهیرکې دده موخه اودنده نه وي، له دښمنانو سره باید دروغې جوړې اومینې تګلاره غوره کړای شي ، ددغې تګلارې پلوی باید دتشدد دهرې بڼې په وړاندې دزغم اومقاومت په ډګرکې ودریږي. اوددې انساني هڅې د عملي کیدوپه ترخ کې باید په عمل اونظرکې تیاری ولري . دغه تګلاره پردښمنانو باندې دبرلاسي اویرغل پیغام نه ده . ځکه کله که یوځوک په دغه اړه په دغه نیت ګام اوچت کړي ،پرته له دې چې نور ورته وګوري ، دی په خپله هم په خپله تیروتنه له ورایه پوهیدای شي .

ددغې لار ې لاروی باید په دغه ترخ کې هم هڅه وکړي چې په کرکترکې دعمل اونظرواتڼ له منځه یوسي ، ستاتول کوښښونه باید دخپل عمل په اړخ کې وي،دهغوی چې څه کوي باید پرضد نه وئ ، په دې چې ترټولو مهمه اودپاملرنې وړخبره په دغه ترخ کې داده چې دغه تګلاره پرخدای باندې دباور دپیاوړتیا

www.sikaram.com

اوايمانداری په پیاوړتیا کې لویه مرستندویه مفکوره ده. همداده چې دهرچا له پاره دا اړینه ده چې په خپل ورځني ژوند کې دغه تګلاره په پام کې ونیسي . ځکـه نـودغې چارې اوعمل ته دژوندلاره اوتګلاره هم ویلای شو.
دعدم تشدد آره موخه اوهدف هم دمخالف لوري ګواښل اوماتول نه دي ،بلکه پرسمه لاردهغه برابرول دي. ، دغه مفکوره هغه ستربنسټیز باور دی چې دهغـه لـه مخـې هرڅوک پردې وتوانیږي چې په ځان کې بدلون راولي . راشی چې په دغه اړه دګاندي دفلسفې زړه ته ورننوزو اودهغې له دود اوآرونو سره سم په هغې کې ددرناوي هغـه نښې ووینوچې له هغه څخه په جنوبې افریقې کې دجنـرال سـموتس پـه وړانـدې څرګندې شوې .
کله چې موږ دده په سیاسی کړو کې دلویومعاملو اوکړنو یادونه کوو ،نوداهم باید لـه یاده ونه باسو چې په دغه پراخ بهیرکې له دغې وړتیا سره سمه دعادي خلکـو ونـډه هم دګاندي جې په فلسفې کې ترټولو مهمه اودپاملرنې وړځای جوړوي .

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندلید) له مجلې څخه چې دهند دباندنیوچارو وزارت له خوا خپریږي لـه انګریزي ژبې پر پښتوژباړل شویده .
لیکوال په جنوبي افریقې کې دګاندي دودې اوخیرښیګینې د ټرسټ مشردی .

(۴)

تارا ګاندي بټاچرجي

دمالګې حماسي لاريون

د۱۹۳۰ کال دجنوري په (۱۸مه) هغه مهال چې رابيند رانات ټاګوردسابرمتې دسـيند پرغاړه دګاندي داشرم دليدو په حال کې و له ګاندي څخه وپوښتيدل چې :

ــــ زه شپه او ورځ په دې باره کې فکر کوم چې « ګاندي به دهيواد له پاره پـه ۱۹۳۰ کال کې په خپله خورجين کې څه لري ؟ »

ګاندي جې ځواب ورکړ: ((زه فکرنه کوم چې يوه رڼا به هم له دغه راچاپيرتورتم څخه راووځي)).

ان له هغې ورځې ماناد۱۹۲۴ کال له مې څخه راپه ديخـوا مهاتمـا ګانـدي پـه پـوره اوعملي توګه دسياست له اساسي تګلارې څخه ځان پريوه خواکړاوتوله پاملرنه يـې دجوړونکوتګلارو هغه چې ده (له صفرڅخه دجـوړونې خـورا مهمـه دنـده) وبللـه پرخواوروارړوله.

www.sikaram.com

له بلې خوا داهغه مهال وچې ده دهيواد په اوږدواولنډوکې دګرزيدو اوســفرونوکارهم راپيل کړ، دده ددغوکالوپه ويناوو اوليکنوکې پنځه ټکي له ورايه څرګندوو: څرخــی، کوزنې طبقه ، لومړنۍ زده کړې ،... اوپه فرقه يې هم غاړۍکې دښځوونډه ،او....

دده سفرونو ترهرڅه دمخه دايوه ښيګړه درلــوده چــې خلــک يــې داوږدې مــودې هيريدنې ، ډاراوخرافاتوپه منګولوکې راوينن کړل.ده هغوی په دې باوري کــړل چــې دوی به دده له پاره پيسې خوشې خوشي نه خرڅوي.

« دګلو دهرې غاړکۍ دپيسوپه سپما سره تاسې کولای شۍ چې شپاړســوميرمنوته يووخت ډوډۍ ورکړئ ». په رښتيا هم ده دخپلو سفرونوپه ترڅ کې دغه پنځه مرامــې ټکي ترکليو،ښارګوټواوښاروپورې ورسول. ده دخلکوغوږو ته داهم ور ورسوله چــې « ترهغه وخته چې جاروابوکه په خپلولاسوکې ونه نيسۍ، تاسې به کله هم په دې ونه توانيږئ چې خپل ښارونه پاک کړئ »

په ۱۹۲۸ کال کې په کلکتې کې دکانګريس غونډې انګريزي حکومت ته دجــواهرلال نهروپه خوله په خورا ادبي توګه داوړانديزوکړ چې دغه حکومت بايد په ۱۹۲۹ کال کې هند ته ددومنيون هيواد دريځ ومني ،خوهغوې دغې خبرې ته زياته پاملرنه ونه کړه. مهاتما ګاندي له دغه وړانديزوروسته په خوراليوالتياسره ددغه حالت څارنه کولــه ، د ۱۹۲۹ کال په دسامبرکې داخبره روښانه شوه چې په دغه ترڅ کې بايد مبارزه وشي.. د ۱۹۲۹ کال د دسامبرد ۳۱په نيمه شپه کې هغه مهال چې کال رانوی کيده دهندملي کانګرس په لاهورکې دخپلواکۍ جنډه د روي سيندپه غاړه باندې جګه کــړه .چــې د ۱۹۳۰ کال دجنوري په (۲۶) د *پورنا سوراج* ژمنه اولوړه رامنځ ته شوه.

په دغه ترڅ کې يوځل بيا دټولوسترګې دسابرمتې په لورشوې څوپوه شي چې ګاندي جی به اوس په څه باندې لاس پورې کوي.

مهاتما ګاندي هم په دغه مهال کې ترخورا درانه فشارلاندې واوپه دې فکرکې وچــې څنګه کولای شي يوځل په داسې يوه تجربه اولاريون باندې لاس پــورې کــړي لکــه څنګه يې چې په ۱۹۱۹ - ۱۹۲۱ کلونو کې عملي کړی و. دشپړاوونيولپاره ګاندي جي په دغه اړه ديوه غيبې آواز په انتظارو، څوچې د ۱۹۳۰ کال د فبروري په (۲۷) يې خپلې پوښتنې ته يوجادويی ځواب په يوه کليمه کې ترلاسه کړچې هغه مالګه وه .

په پای کې ددغه نوی حیرانوونکي زیري دتحقق له پاره دځواک په لټه هلې ځلې پيل شوې ، دګاندي له خوا دهیوادپرنارینه وو اوښځوباندې غبرګوشوچې دمالګی دقانون لـه امله باید دبریتانوي واکمنی په وړاندې راوپاریږي چې غواړي هغه (مالګه) هم پرموږ باندې وپلوري.داچې دګاندي دمبارزي په ډول اوتولنو باندې لـه اوږدې مـودې راپـه دیخوا خلکودزړه له کومي باوردرلود همداوه چې خلکو داورسره ومنله چـې ګانـدي دکوم څه لپاره لاس په کاربږي هغه دبري ترپولې پورې خامخاپه خپله درایت اوپوهې سره رسوي..

ګاندي په دې باوردرلودچې یولاربښوداولیډر هغـه مهـال کـولای شـي یوغورځنـګ اوبهیررامنځ ته کړي چې هغه د غونډې اوتولون په هراړخ باندې له هره پلـوه پوهـه اوبرلاسی ولري . ګاندي جي په خپله داویلي دي چې : « هغه کله هم حالـت نـه دی راایجاد کړی » . هغه یوازې په دغه اړه داکارترسره کړی چې ځان یې دغونډې اوتولنې په رمزاوهدف باندې پوه کړی اوبیـایې دهغـې لـه پـاره دپروګـرام اوکـړنلارې پـه جوړولوباندې چې نښې نښانې یې هلته له پخواڅخه وې لاس پورې کړی دی..

دمالګې دساتیاګرې خیړنه داپه ګوته کوي چې مهاتما ګاندي په دغه اړه ټول توکونـه خپـل لـرل ،دایـوازنې ګانـدین غورځنـګ و چـې لـه هـره پلـوه ګانـدي پـه خپلواصولواوتګلاروسره عیارکړی و ، همداوه چې په پایلـه کـې لـه یـوې پرتمینـې برياسره دخلکومخې ته راڅرګندشو. دغه لاریون دګاندي هنراودده نبوغ دراتلونکـو اونویولرلیدونه پرلور راروښانه کړ. برسـیره پـردې یـې دده دبریـاوود تګـلارې نـه زورزیاتی وړتیااواهمیت نورهم دپیاوړتیا ترپولې پـورې ورسـاوه . دغـه بـري داهـم وښووده چې دعدم تشدد اصول اوتګلارې په څه شان برياوې له ځان سـره درلـودې ،ګاندي جې په دغه ترڅ کې داروښانه کړه چې دده دعدم تشدد تګلاره دده دخلکـو دپوهې اودرک پیاوړې پایله وه.

دمالګې ساتیاګره یالاریون په رسمي توګه د ۱۹۳۰ کـال دمـارچ پـه(۱۲) دسـهارپه شپږنیمو بجوپیل شوه،تولوېې نندارہ کوله چې ګاندي جی له خپلو (۷۸) پلویانوسـره ددندي په دغه تاریخ لاریون باندې پیل وکړ. له پیاوړی ګنې ګوڼې سره مل و، په میلو میلوسړک باندې اوبه پاشل شوې وې ،هرخوا په شنو پاڼو باندې پټه شـوې وه،بیـرغ

www.sikaram.com

دغې غونډې ته په خپلې رپا سره نورپرتم هم ورپه برخه کاوه . ګاندي ددوي ټولو پــه مخ کې داسې چې خپل کالي یې په خپل لاس کې نیولي وو روان و.
« دزیارت لاریون په خپل اوږده سفرروان شو» جواهرلال نهرو دغــه بهیرتــه داســې کتنه کړې ده : هغه کــالی پــه لاس ، رنــې ســترګې اواســتوارګامونه دګجــرات پــه خاورینولاروباندې له خپلورښتینویارانو سره چې پرده پسې روان دي اخلــي، هغــه پردغه لوري باندې پخواهم ډیرې ګامونه اوچت کړي ،ډیروپه دغه لاره کې دده دملتیا ضمانت کړی واوله ده سره یوځای وو. خوپه دغه برخه کې ټوله تودوخه اوټوله لیواتیا اومینه په خپله په ده کې وه اوله ده ســره وه، هغــه چــې دده دهیوادوالولــه خواپــه تودوخې اومینې سره هرکلی کیده.دغه هرکلی پــه مینــې اوربــتیاینې ســره ، پــه خپلواکۍ اواغیزسره و، داسې چې هیڅا هم دده په وړاندې ددې توان نه درلود چې له ده څخه ځان پریوه خوا کړي اودی دې ورتې .له یوه خاورین انسان څخه دژونــد رنــا راڅرکیږي ، هو، دادهنددآزادۍ اوخپلواکۍ پرواټ باندې یوه اوږده لاره ده اویــواوږد مزل چې دهغې په ترڅ کې ددغه هیواد ملیونونه وګړي له ښکیلاک څخــه دژغــورنې غیږې ته ګام ورپورته کوي..
دغه لاریون اودغه سفریوروحانی سفرو،داسې چې په څرګنده یــې دیــوې کاینــاتي رښتیا ینې په لورلاره پرانیسته . مهاتما ګاندې دغه خوځون دسابرمتي سیند له غاړې څخه د دسمندردغاړې (دندي) په لورپیل کړ،داچې دسابرمتې اشرم نوم په دغه ترڅ کې یادوو له هغه سره ټولې مادي نړۍ ته دناداری اونه تراوپیغــام هغــه چــې دټــول بشریت له پاره اړین اودپاملرنې وړدی په خپلووړانګوکې په روښانه توګه رسوي. .
دمالګې دساتیاګرې وړمې دټولې نړۍ پاملرنه پرخپله خوا راواړوله،له همدغه امله وه چې دګاندې نوم اوڅیرې هرچیرې ځانته په زړونوکې ځای وموند. اودنــړې پــه هــره خواکې ګاندي ددوې له پاره داسې یوخوک شو،چې دوی فکرکاوه ، هغه ترهرچا دوی ته نژدې اود دوی مل دی ، ځکه نوهغه په خوراساده ګۍسره ددوی په ژوند کې ددوی له پاره په یوه الهامي اوددرناوي وړڅیره باندې بدل شو.

ګاندي دمالګې دلاريون پرمهال

مهاتما ګاندي په خورا ليواتياسره دغې پوښتنې ته ځواب ورکاوه اوپه دې باورو چــې دده خلک اوټولنه بايد ترهرڅه دمخه دالومړنې څه دڅان له پاره ولــري ، زده کــړه ، روغتيا،اودژوندلومړنۍ اړتيا وې هغه چې دغه خلک هغو زياته اړتيالري. ، ده به ويــل چې زماخيالې سوراج زمادبيوزلوخلکوسوراج اوخپلواکی ده،زما دخوب اوخيال آزادي کله هم پولې اوفاصلې نه پيژني ، دابايد يوازې ديوچا اويوې ډلې په واک کې نــه وي، سوراج اوخپلواکې مانا داچې هغه بايددهرچا ،سترګور ، ړانــده ، وږي اوتــږي ټولوپــه واک کې وی. رښتنې خپلواکي به هغه وي چې هغه ټول نارينه ،ښځې اوماشومان پــه خپل ژوندکې درک کړي اودڅان يې وبولي..

رښتياخوداده چې موږ تراوسه هم رښتني خپلواکۍ تــه نــه يورســيدلي ،هغــه چــې لاتراوسه هم اوږده ، خو نه ناشونې لاره يې برياوو ته پاتې ده. دمهاتما ګاندي دژوند پيغام تل هغې ته د رسيد ولارې اوبرياوې موږ ته په ګوته کړې دي. .

همداده چې کله موږ دمالګې دلاريون ساتياګره هغه چې ګاندي جي په وياړسره دبري پولې ته ورسوله په درنښت سره يادوو، موږ بايد دهغې پــه تــرڅ کــې دهغــې مهــم

اوبنستوال ځواک چې هغه خلک دي هم له ياده ونه باسو. ځکه چـې داترټولودمخـه دهند دخپلواکې دمبارزې مهم او دپاملرنې وړ ټکی و.

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندليد) له مجلې څخه چې دهند دباندنيوچارو وزارت له خوا خپرېږي لـه انگريزي ژبې پر پښتوژباړل شويده .

دمقالې ليکوال دگاندي سمرتي او درشن سمرتي مشردی..

(۵)

ډاکټر سوشیل میتل

نه زورزياتی په زورزياتې نړۍ کې

« زه کوم نوې څه نه لرم چې نړۍ ته يې ور زده کړم ، رښتيا اونه زورزياتی دواړه دومره زاړه دي لکه دغه غرونه اوغونډۍ »

مهنداس کرم چند ګاندي

کله چې مامې يوملګري ته وويل چې موږ غواړو په جميز ماديسون پوهنتون کې دنړيوال نه زورزياتي (عدم تشدد) مرکزجوړکړو ، هغه راوپاريد اوزريې ځواب راکړ :
« زموږ ټولنه په داسې يوه جګړه کې راښکيل ده چې له منځنې ختيزڅخه پيل کيږي اوان ترمرکزي آسياپورې رسيږي ، زموږ ولس مشر دترهه ګرۍ پرضد دجګړې اعلان کړی ، فکرکوم دابه ډيره ګرانه وي چې موږ دې په دغوشيبوکې د نه زورزياتي نړيوال مرکزجوړکړای شو ».
خوله يوې لنډې چوپتيا وروسته زما ځواب داو :
« هو، دابه ډيره ګرانه وي ، چې يوڅوک دې ديوې لنډمدتې آرامۍ په هيله ويده شواى شي ، رښتيا خبره خوداده چې دااوس تربل هروخت ښه وخت دی چې خلک بايد پــه دغه اړه ديوه الترنتيف په باره کې فکروکړي اوپه دغــه اړه لاس پــه کارشــي . ټــول پردغه حقيقت باندې ښه پوهيږي ،چې زموږ هيوادوال سرتيري دهــرې ورځــې پــه اوږدو کې دتشدد قرباني کيږي اومري ،همدغه نښه په خپله داپه ډاګه کوي چې زموږ لپاره دغه لړۍ ديوه ښه پای زيري اوړنا نه راپه ګوته کوي. ځکه نوموږبايد اوس خپلې

www.sikaram.com

ټولي هڅي او شونتياوې وكارو ، څووكولای شو، دغواوسنيو روانو ګواښونواوننګينوته خپل ځواب ومومو»

خوهغه لاهم ټينګاروكړ:

« آياپوازې عدم تشدد كولای شي چې دنړيوالو ټولوستونزو په وړاندې ځواب ووايې ؟ ما په زور سره ځواب وركړ : ((نه)) ،

زما ملګرى څكه په دغه اړه زړه نازړه و چې هغه نه شواى كولاى د نه زورزياتي اوهغه غيرفعال دريځ چې ديوچا له خوا ښودل كيږي ترمنځ توپيروكړاى شي ،پـه عمـومي توګه نه زورزياتي(عدم تشدد) ترعمل كولودمخه دځواب وركولو ترټولوښه اوپـه زړه پورې وسيله اوتګلاره ده . داسې يوچلند دى چې په څرګنده توګه هرچا ته يوناشونى كاراودنده ښكاري.

خوداچې آياد نه زورزياتى تګلاره يوه غيرريالستيكه تګلاره ده؟ هغه پـه دغـه اړه تراوسه هم باوري نه و، نوځكه يې وويل :

« كيداى شي دايوښكلې خه وي ،خوبايد فكرپرې وشي .كيداى شي په دغه ترڅ كې ارزښت څه ترسره كړو. څنګه چې زما ملګرى يوحساس اوځيرک سړى دى ، كيـداى شي تاسوهم له هغه سره دم ګړى هم نظره اويوه خوله شئ ،خوكه تاسې دنه زورزياتي دتګلارې تاريخ ته لږ وګورئ اوپه دې لټه کې شئ چې برياېي څه وه ، تاسـې كيـداى ددغه حقيقت له مخې په دغه اړه له يوې حيرانتياسره مخامخ شئ.

دنه زورزياتى اغيـزه دبيړنـې بـدلون پـه بهيركـې پـه څرګنـده توګـه خطرناكـه ،غيرعملي،ځورونكې او ان چې بې هدفه معلوميږي ،همداده چې كيـداى شـي دغـه چلند پرواكمن دود باندې دهغو له ګټوسره چې په بې اتفـاقۍ اوغيرعادلانـه بنسـټ باندې ولاړې دى يورنګې اوجوړجاړى ونه نښي ،څكه نو (ناش ويلي) مورږ ته دادرس راكوي چې كله په ١٩٦٠ كال كې جميز لاسون دخپل ښارپه مركز (ډون ټـاون) كـې لومړنى سوله ييزه ناسته سره له دې چې دسوداګرواوسيمه ييزحكومت له مقاومـت، دپوليسوله بنديزونو سره مخامخ شوه اوهغه كيده چې دغه په نظم برابره غونډه لـه عادي تګلارې څخه پريوه خواكړې اوراويې پاروي ،خو له دې سره سره دغـه ټولـون اوغونډه په برياليتوب سره په خپل هغه هدف چې دوى لاره اوځاره يې برياله اوپايله

www.sikaram.com

يې هم په ښارکې ديوه مثبت بدلون سبب شوه . دغه تګلاره پــه (نــاش ويلی)کــې ځوکاله هم داسې چې بدلونونه ورسره مــل وو د لوســون ترنــه زورزيــاتې لارښــونې اومشرۍ لاندې ترسره شوه ،ان ددغه ښارپوهنتون يې ترډيروپورې په خپله غيږکــې ونيو، دونډربيلټ پوهنتون مقاماتو لوسون چې پرهغه مهال دالهياتوزده کوونکی و له پوهنتون څخه ويوست،اوهم يې د مذهبی پــوهنځي تکــړه اوځــواکمن ځــوان زده کوونکی (دين) وشاړه. ځکه چې ده دخلکو په وړاندې دلوسون دشړلو په عمل باندې انتقاد وکړ.

جی .رابرت نلسن هم خپله دنده له لاسه ورکړه ، خو ترهغــه يــې ښــه اود درنــاوي وړدنده په بل ځای کې ومونده. په پای کې ريورند جميز لوســون داوږد مــدتي ځنــد پيژند ونډه هغه وخت ترلاسه کړه کله چې په ۲۰۰۵ کال کې د (وندربيلټ) لــه پــاره ونومول شو.

نه زورزياتی اغيزمنه تګلاره ده خو له دې سره سره زده کړې اونظم ته لــه کــارکولو سره په څنګ کې اړتيا لري ، همداده چې برخه اخيستنه يې ګرانه تماميږي. .

لوسون له څه الهام واخيست ؟ په دغه ترڅ کــې ترټولــو مهمــه خبــره لــه مــارتين لوترکينګ سره هغه کتنه وه چې داوهايوپه اوبرلين کالج کې په ۱۹۵۶کال کې و شوه . خو په دې کې شک دې چې ددوې کتنې به يوپه يو په دراماتيکه توګه دومــره شــوې وي چې دومره لويه بريا دې ولري ، ددوی په اړه دايوه خبره له مخکې څخه څرګنــده وه چې دوی دواړه له مهنداس کرم چند څخه مخکې تردې چې ددوی دغه کتنه سره و شي اغيزمن وو. لوسون په هند کې د مذهبی مبلغ په توګــه کــارکړی واودګانــدي دڅوند اوکارونو په اړه يې نيغ معلومات په هند اوجنوبي افريقا کې ترلاسه کــړي وو ، کينګ په بوستون پوهنتون کې له هاورد تورمن سره زده کړې کړې وې ، اوتــورمن (دشمالي فلوريدا دمريانوبچي) له اوږدې مودې دګاندي نه زورزياتي تګلارې ته دزړه له کومي درناوی درلود. کينګ دامشوره ورکړه چې لوسون بايد امريکا يې جنوب لــه يوه بدلون سره مخامخ کړي،ځکه نودی له اوبرلين څخه وندربليت ته وليږديد. ددغه غورځنګ دجوړيدو دغه کيسه په ناش ويلی کې دمنطقي قضاوت په خاطر د ډيويــد

www.sikaram.com

هالبيرستان له خوا دهغه په ډيرعالي كتاب (ماشومان ، درندوم هوس چاپ ، ۱۹۹۸) بيا ويل شوی ده .
ګاندي ، هغه څوک چې په خپل عصركې پردووپيړيــو اودريووچوبانــدې راوځليد،پــه پراخه توګه دشلمې پيړۍ دجوړونكي اوددې پيړۍ په ترڅ كې ديــوې ســترې اړتيــا اوهم ديوه نه وړاندې وينه كيدونكی وحشت په مقابل كې راوپړكيد. دی دنه زورزياتي په دواړو (سيمه ييزو اوملي) ډولومقاومتونو په مشرتابه كې مخكښ و داسې چې پــه دغه ترڅ كې نه يوازې يې دهندیانو دخپلواكۍ لپاره دوچ سرو انګريــزی حاكمانوپــه وړاندې سرښندنه وښوده بلكه ده له خپلې دغې تــورې ســره د عقيــدوي ، جنســي ،قومي توپيرونو اوهمدارنګه دمسيحي كولونيزدآزادۍ لپــاره هــم هڅــه وكــړه چــې دپرمختللی تكنالوژۍ په مرسته يې تريوه صنعتی انقلابه ورساوه. هغه غوښتل چــې انګريزان هم بايد آزاد شي.
دده عمل په تمامه مانا اوخــورا جــدي ډول ســره دده دعقيــدې ترســيورې لانــدې دارپايانو دماتې په لور داسې يوخوځون وچې دده دخپل هندي كلتوردلارښــونې پــه زورپرمخ روان شو. په رښتيانۍ توګه دګاندي په اړه ويــل كيــږي چــې ده پــه دويــم غورځنګ كې دهنديانودناهيلۍ اوكمزورۍكچه راټيټه كړه ،ځكــه چــې دوی لــومړی ځانته اجازه وركړه ،خو سره له دې يې بيا په دغه برخه كې ګامونه اوچت كــړل چــې دبې روحه تكنالوژيكي پوهې دودې په لورلاره پرانيزي. (دګاندي تحليلونه تراوســه پورې له خپل باورڅخه نــه دي رالويــدلي،چې نښــې يــې اوس هــم مــوږ دمتحــده ايالاتودسياست په آرامي ،دشمالي امريكا اوپه پای كــې دټــولې بشــري ټــولنې پــه اندوژوند باندې ليدای شو) .
هغه په ۱۹۶۹ كال كې وزيږيد، زده كړې يې په هنداوانګلستان كې وكړې ،پــه ۱۸۹۳ كال كې جنوبې افريقې ته لاړ،هلته يې په انتروالزكې ترهغه مهاله چې بيــا هنــد تــه راستنيده كاروكړاود لومړۍ نړيوالې جګړې په ترڅ كې بيرته هند تــه راســتون شــو. دجګړې په شپوورځوكې يې د ۱۹۱۹ تر ۱۹۲۲ اوبيايې د ۱۹۳۰ او۱۹۳۳ كالونو تــرمنځ دعدم تشدد دوې پاريدنې لارښونه كړې . هغه دلومړۍ هڅې په ترڅ كې وويل چــې ، ګډون كوونكي په سمه توګه نه وولارښونه شوي، داسې چې دتشدد داكرپه وړانــدې

www.sikaram.com

مقاومت وکړای شي، خودویم حرکت یې په هراړخیزه توګه یوبریالی حرکت و ان دسمندرپه لورډده دحرکت په ګډون . دده دژوند لویه غمیزه دښکیلاک ددورې دپای په شپوورځو ۱۹۴۷- ۴۸ کلونو کې رامنځ ته شوه. له دویمې نړیوالې جګړې راوروسته انګریزي حکومت دجګړې له امله نورپه اقتصادی لحاظ له پښولویدلی اوخالي لاس شوی و. هندهم ډیرزر په دووبرخو دمسلمانانواوهندوانودمذهبې توپیرونو له مخې وویشل شو،اودانګریزهغه ګډ اتباع اوس په دوو هیوادو کې دنوي نوي هویت په نامه سره یادشول .، خومشرګاندي دهیواد په لورپه سفرونوباندې پیل وکړ اوپه هرلوري یې دعدم تشدد اوسولې هنګامه خوره کړه.. ګاندی خپل ټول ژوند خپلونه زورزیاتو اصولو ته ونډه کړ.

دګاندي دژوند دغه پیښې هغه څه وې چې هغه ټولې تورمن، لوسون اوکینګ ته په سمه توګه معلومې وې، دوی په دغه اړه په کوم خیال کې نه ووراګیر ،دوی په دې ټولو شیانو پوهیدل ځکه یې خپل ژوند دعدم تشدد تګلارې ته ونډه کړ، دوې په دې پوهیدل چې : څوک چې دخپلواکی په قدرپوهیږي اوپه دغه ډګرکې لاس په کاراومبارزه پورې کوي ،هغوی باید دپوره زغم په زور دعدالت غوښتونکي واوسي. په ۱۹۶۳ کال کې کینګ په لنکلن میموریل کې د (*زه یوخوب لرم*) تر سرلیک لاندې یوه وینا وکړه چې دهغې په ترځ کې دده خورا مهمواورښتینوپلویانو دګاندي خولی پرسرکړې وې ، هغه چې په نیغه یې ددوی اړیکي دهغه سرې له اصولو سره ښودل چې هغه په مهاتما باندې نامتوو ، اوهغه چې دهند ستره اروا بلل کیده.

دګاندي اصول دنړۍ زیاتروبرخوته دنه زورزیاتي دمبارزې په موخه دهغو پلویانو اوانقلابونوته ورسیدل ، دابه دلته ګرانه وي چې د هغولست په بشپړه توګه راوړل شي، یوازې یوه اشاره باید هغو هڅواوهغو بریاوو ته وشي چې ددغې تګلارې په رڼاکې له پولنډ څخه لیچ ولیسارایپل کړې اوسریې دبرلین ددیوال په رنګیدو باندې ولګید،همداسې په جنوبې افریقا کې دپخولاینې غورځنګونه چې دولس مشر نلسن منډیلااو ارچ بیشیپ دسمونډ ټوټو په نوښت سره رامنځ ته اوپرمخ بوتلل شول.

همدارنګه ددغه غورځنګ بله ځانګړې بیلګه هماغه سوله ییزخوځون دی، چې د دلی لاما له خوا پرتبت باندې دچین دبرلاسي په وړاندې لارښونه کیږي..

www.sikaram.com

دګاندي دنه زورزياتی تګلاره دبشريت دراتلونکې لپاره يوه هيله ده ،دګاندې له نظره دجګړې خلاف ټکی سوله نه ده بلکې اهيمسا (نه زورزياتی) ده ، مهاتما ګاندې کله هم د شانتې کليمه نه ده کارولې هغه چې دانګريزی ژبې د (سولی) سره يوډول مانا لري. هغه چې له حقيقی يوالی سره مطلق پيوستون هم دی. ، سوله دکوم ارمان له پاره چې موږ تل دعاکوو اويا پرنورودهغې له پاره غږکوو، هغه کيدای په (سن-دی) باندې مانا کړو،چې د جګړې د دريدو اوځنډيدو مانا ورکوي.. څه چې دګاندي فکرو اوڅه چې دګاندي ايجادو هغه (اهيمسا) وه چې دهغه مانا په عمل ،خبرو اوفکرسره دنوروله ځورولو اوټپي کولوڅخه ځان په تمامه ماناژغورل دي..

دهغه لپاره دانه د دکتورينوځای لري اونه هم دکومې دګما : ځکه دايوعمل اوکړنه ده چې په هره شيبه کې ترسره کيږي . له دې سره سم، د(سولې!) لپاره ډيرښه مفهوم اووړانديزولکه چې هاملت يې ((خبرې، خبرې ،خبرې) بولي او په دغه اړه يې وړځواب بللای شو.

ګاندي له نه زورزياتي سره نه و- هغه کله هم له نوروڅخه هيله ونه کړه چې دهغه لپاره دعاوکړي ،هغه دخپلې اهيمسا پربنسټ روان و.

هغه په خورا ځيرکی سره دادليل وړاندې کاوه چې يوشميرشيطانی کړه کيدای شي دبښنې پرپوله باندې سر کيږدي ، هغه هم داسې چې که چيرې واقع کيږي او دقناعت وړوي. هيڅوک ددې وکالت نه شي کولای چې که يوه وړه ناوړتياترسره شي نو هغه به دومره زياته ستونزه نه وې لکه يوه لويه ګناه ،نه داسې بايد نه وي ځکه چې بدې اوګناه په هروخت اوهرمهال کې بدې ده اوګناه ده .

زده کړه اوښوونه دنه زورزياتي په لاره کې يوازنی اودپاملرنې وړکلي ده ،دنه زورزياتي چار پوتنسيال چې ديوې غوټې په شان دی هغه په ټولنيزمسووليت، په ننی طبعيت اوبشري تجربې پورې اړه لري. د(ناش ويلی) د ګډون کوونکو ډيری برخه چې هلته راټول شوي وو، ځوان زده کوونکي وو، هغه څوک اوهغه رښتيا چې د ديويد هالبرستام په کتاب (ماشومان) کې په ډاګه شوې او اشاره ورته شوې ده.

www.sikaram.com

د جیمزمدیسون پوهنتون د مهاتما ګاندي دنه زورزیاتي پــه نړیــوال مرکزکـــې مــوږ داوسنې نړۍ لپاره دهغې سترې دندې اوچوپړپه کاربانډې بوخت یو، هغه چې ګاندي دځان اوموږ ټولولپاره دعملي تجربې په ترڅ کې ازمویلې ده . هغه ویلی چې :

« زما پلاوي ،نړۍ دنه زورزیاتي په لور ددوه اړخیـــزو سیاســـي ، اقتصــادي ،ټــولنیزو اومذهبې اړیکو په ترڅ کې په خوځون راوستې ده ».

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندلید) له مجلې څخه چې دهند دباندنیوچارو وزارت له خوا خپریږي لــه انګریزي ژبې پر پښتوژباړل شویده .

لیکوال د ویرجنیا دهرسون بورګ جیمزمدیسون په پوهنتــون کـــې د مهاتمـا ګانــدي دنــه زورزیـاتي دمرکزدایرکتراودهندیزم دبرخې اسوشیت پروفیسوردی .

(۶)

پروفیسور ساتیندرا ننذن

مهاتما ګاندي ،

لوستونکی اولیکوال

د مهنداس کرم چند ګاندي ژوند اوپیغام دنیمې وچې په اوږدو اولنډوکې لکه دګنګا دسیندپه شان روان دي ، دده دفکر خپې اوکړنې دزیات شمیرانفرادي کسانواوټولنوترلمنوپورې لکه دسمندراوچتې خپې ځانونه غزوي. زموږ په اوسنی نړی له داسي یوه پیچلي ژوند سره ،څنګه یوڅوک کولای شي چي د یوې رڼا په شان دي دګردې نړی پرسروي ، آیاداسې رڼا هم شته چې هم کوټنی رڼا کوي اوهم دنړی سترسترښارونه ؟ هوشته ، اوهغه ایوازې دمینې ، هیلې اوسولې رڼا وه .

هغه په رښتینې توګه دشلمې پیړی یوه معجزه و. دهغې پیړې چې یوازې په لومړی نیمایي کې یې اویاملیونولیونوخلکو خپل سرونه له لاسه ورکړل .کیدای شي ووایوچې ګاندي وکولای شول په خپل روحاني ځواک سره دیوزیات شمیرخلکو ژوند له مړینې وژغوري . یوازې دیوې شیبې لپاره ځیرشی اوفکروکړئ چې څوک یې معاصرین وو : یوازې اشاره ورته کوو هتلر، موسولیني ، ستالین اوماوو. دده په شاوخوا کې هرڅه یوازې یورنګ درلود اوهغه داچې ټول په وسله والویونیفورمونوکې نه ماتیدونکې ولاړکسان وو.

ونستن چرچل گاندي (نیم لوڅ سرکښ ملنګ) وباله اوګاندي بیا چرچل دلوڅ پاچا په نامه یادکړ،خوهغه دچړې ترڅوکه لاندې راونه نیو. څوک به دګاندې هغه نامتو وینا له یاده وباسې چې په ۱۹۳۲ کال کې یې دلندن دګردي میزدکنفرانس په ترڅ کې وکړه. انګریزي ژورنالست له هغه څخه په بکینګهم ماڼۍکې خبرو ته دتلوپرمهال وپوښتیدل :

ـ ښاغلی ګاندي ، پوهیږې تاسې دیوې ستري امپراتورۍ له واکمن سره دخبرو له پاره په دغو کالیو کې لکه لوڅ ملنګ روان یاست ؟

ګاندي ځواب ورکړ :

ـ ته اندیښنه مه کوه زما ملګریه ،دامپراتورۍ واکمن کیدای شي زموږ دواړو لپاره ډیرکالي واغوندي .

له دغه ټکي سره کیدای شي تاسې له ماسره یوه خوله وی، چې ډیرښه اوپرځای ولګیده. اوکله چې له لندن څخه روانیده یوه بل ژورنالست له ده څخه پوښتنه وکړه چې دی دلویدیزتمدن په وړاندې څه فکرکوي ؟

دی ورته موسکی شو اوځواب یې ورکړ :

ـ کیدای شی دایوه خورا ښه نظریه وي ...

مهنداس کرم چند ګاندي لکه زموږپه څیریوعادي زده کوونکی و،هغه دیوه شرمناک وکیل په توګه ځان دمنصب لوړتیا ته ورساوه. ددې لپاره چې خپله کورنې وساتي هغه هوډ وکړ چې خپل عملي کارپه جنوبي افریقاکې دوړو هندي سوداګرو،کارګرو اوځایی اوسیدونکو په منځ کې پیل کړي . هغه په ډیره اسانۍ سره جنوبې افریقا ته راغی .

په فیجې کې دټولنیز سم سمکي خبره ډیره وروسته تردې پیل شوه . په ۲۳ کلنۍ کې کله چې دی په ناتل کې پریوه دنده باندې وټاکل شو له بمبۍ څخه ددارېن په لورپه بیړۍ کې وخوځید. دی سره له دې چې هلته دیوې لنډې مودې لپاره ولاړخوتقدیر هلته د (۲۱) کلولپاره پاتې کړ. ده دانګریزي واکمنۍ تاریخ له یوه

www.sikaram.com

بیساري بدلون سره مخامخ کړاودنړۍ په هره خواکې یې نرواوښځوته دا ورالهام کړه چې دوی بایددخپلوسیاسي حقونو له پاره مبارزه وکړي. .
دګاندي جي ژوند له زیاتوایجادي ماتوڅخه ډک دی، زموږ په ټولنه کې موږ زیاتره په ډیرو وړوخبروباندې دزیات بري احساس کوو، خوژور اوحساس فکرونو تل پــه خپــل دوران کې ماتې زغمي . دګاندي جي ټولې ماتې پرتمینې اومهمې وې ،ځکه نوموږ دې دده ترنوروم‌عاصرینوزیات یادوو. په دغو ډیرو خبرو برسیره دی له خپلې ټولنې څخه یوشړل شوی اولرې کړل شوی څوک و . ځکه نودې دهنــددځانګړي ډول مشــرانوپه ډله کې راځي . هغه خپله پاملرنه دټولنې هغه ځواک ته وکړه چې هغه له پامه لویدلی اوله هرڅه لرې پاتې کړل شوی ولکه بیــوزلان ، هــري جــن ، کونــډې ، بــې ځواکــه اونورسرماتي اوپښې ماتي .
ګاندي جي هغوی ته ځواک ورکړ چې په رښتیاهم بې ځواکه وو،هغــوی تــه چــې دی پوهیده اوویل یې چې انسانی روح دپاک خدای ترټولو لویه اوپوره ډالۍ ده.
 هغه ترهرڅا زیات دانسان دتاریخ په اوږدوکې دبشری روح پــه پیاوړتیــا اوبرلاســي باندې داسې پوهیده لکه په هغه ځواک باندې چې په یوه اتوم کې پټ دی ،کارپوهان پوهیږي هغه د روح (اتما) په ننۍ (درونی) پیاوړتیا باندې باوردرلود اوپه دې هیله و چې هغه باید له هرډول بندیزونو څخه آزاده اوپه امن وي .
هغه دغه لوړه اوفوق العاده اخیستنه له خپلې لوستنې اومطالعې څخه ترلاســه کــړه ،هغه یوژور لوستونکی و،دهغه لپاره یوانساني تفکراودهغه تاریخ هم پټ اوناسپړلی نه و، په لندن کې ده پرهغــه مهــال چــې لا (۱۹) کلــن زده کــوونکی و،دلویــدیزکلتور دسترولیکوالو لکه : *روسکن،تولستوی* او*تریو* په باره کې لوستنه وکړه . په لندن کــې دده پاتې کیدو له ده سره دامرسته هم وکړه چې پام یې دهندي تمدن پرلورشــو. ده ترهرڅه دمخه د*بګوت ګیتا* انګریزي ژباړه ولوسته . کله چې دده پرځــوانی کــې دده مور، دده چاپیریال اودماشومتوب ملګرو پرده باندې دخپل حساس اغیز نښه کیښوده ،هغه له ده سره ترلویوالي پورې لکه (سرمون اف ده مونټ) اوهمداسې په لاتینــي ، یوناني اوانګریزي باندې لیکنې پاتې وه . دهغه له ذهن څخه یولوړفکراو نظریه هم په

يوه خوا پاتې نه شول.دوی ټول لکه په سمندرکې ځپې ، په ونه کې دپاڼو ، پرهسک باندې دستورواوپه فکرکې د ناسپړلو ِغوټيو په شان وو.
کله چې هغه دخپل عمرپه (۲۳) کلنې کې جنوبي افريقې ته ديوه وکيل په توګه ولاړ ، دغه تلون دده په ژوندکې يونوی ځپرکی اويونوي ځواک شو،دهرپاټکي اوهرې ډلې اړوندان لکه يهود، عيسايی ،مسلمان ،هندوـ سوداګر، مزدور ، ښوونکي ،سياست وال ،منورين ، کاتبان اوروحانيون دده ملګري شول .دوی ټول دهغه سازمان له خورا مهمواړوندانوڅخه وو هغه چې ده په خپله را پيل اوجوړکړی و. هغه يوه جګړه را پيل کړه اوهغه يو ځراغ ددغې وچې په خورا تياره کنج کې دښځواونروپه ذهنوکې ولګاوه. ده وويل چې : ډار يوازې دډارلپاره ، خوټينګارېې پردې وچې که ته انصاف غواړې ، بايد دنورو له پاره اودنورو په چوپړکې وې .
اودده په نړۍ کې دبهر له پاره ځای نه و، ژوند ټول هلته ګردسره ننی و.
داټول هغه څه وو چې شوي وو ،هغه مهال چې د ۱۸۹۳ کال دجون په اوومه ،دی داورګاډي له لومړۍ درجې کوټې څخه راوغورځول شو ، پرهغه مهال دی له دربن څخه پريتوريا ته روان و اود دوندي وکيل په شان يې ځان سمبال کړی و،هغه ګارد چې دې يې په غيرمهذب ډول له اورګاډي څخه کښته راواچاوه ، کيدای شي هغه په خپل دغه غيرانساني عمل باندې ترخپل کړن وروسته پوه شوی وي . دنژدې پنځوسو کالو په ترخ کې دغه لويه امپراتوري تس نس شوه اودمنطقی توپيرونوپه داسې يوه ښکيل کې راوچورليده چې په پای کې ديوې کورنۍ ناروغۍ په منګولوکې ور ولويده ، ماته شوه ، ټوټې ټوټې شوه ، داسې چې ددې ټولو کړو وړاصلي لامل بياهم مهاتما ګاندي و.
دپيترماريتيزبورګ داورګاډي تم ځای يوتياره اوګوښه ځای دی چې له دربن څخه (۸۰) کيلومتره واټن لري. مادغه ځای په ۱۹۹۹ کال کې نژدې يوه پيړۍ وروسته له اورګاډي دګاندي له غيرانساني راغورځولو وروسته وليد. له سلوکالووروسته له دغه ځای سره دهغه اغيز له مخې چې زه يې دلته په خپله غيرکې ونيوم ، ماته يوه ځانګړې خواخوږي پيداشوه، داسې چې زما لپاره دغه ځای دزيارت بنه ومونده.

www.sikaram.com

دپیترماریتیز په ساړه تم ځای کې ښایې پرهغه مهال اوهغه شیبه کې ګاندي داسوچ کاوه :
چې دی بایدڅه وکړي ؟ هندوستان ته ستون شي اوکه همدلته ددغې بې انصافۍ اوتوپیرونو سره دمبارزې جنډه پورته کړي ؟ هغه هوډ وکړ چې ودریږي اوخپل غږ دلته دهغې بې انصافۍ په وړاندې پورته کړي .هغه چې په راوروسته کې بیا یوانکارنه کیدونکی تاریخ شو. په دې چې یوه پیړۍ دلته له داسې کړو وړو سره تیره شوه چې په پای کې یې داپارتاید بدمرغ ځلی راونړید. اودابه سل نورکالونه هم ونیسي چې دهغه دردونه اوزخمونه دې پټې اودرمل شي. نن تاسې د پیترماریتیزپه ښارکې وینۍ چې دمهاتما ګاندي لوړه مجسمه ددغه ښاردیوه نامتو مجسمه جوړونکی له خوا دلته دنګه شوې ده.
په ۱۹۹۳ کال کې دغه مجسمه دولس مشر نلسن منديلا له خوا دهغه له نامتو وینې ، *زما ژوند زما پیغام دی* ، له کرښوسره مخ لوڅې شوه . که وایوچې جنوبې افریقا دنړۍ یوشمیرخورا نومیالي مفکرین رامنځ ته کړي ددغې خبرې لامل هم ګاندي جي دی چې هغه دلویښت اولویوالي دغه تخم په دغه ځمکه کې وکاره.
دجنوبې افریقې مشرانو دخپلې رښتیاینې په ترڅ کې دپخولاینې یوه بې سارې دنده اوکمیسون رامنځ ته کړ، هلته چې له دردو اوزخمي روحیاتو پرته دنورڅه تاریخ نه ښکاریده، دوی هلته دخپلې ټولنې دپیل اوجوړښت بنسټ په رښتیااوحقیقت باندې کیښود. ګاندي جي پرهغه دښته باندې چې دتعصب اوتوپیرونو اغزي کرل شوي وو، دروح منارودراوه اوهغه ته یې د ساتیاګرې یا رښتیا په عمل کې جادویې نوم ورکړ.اوبیایې رښتیا اورښتیاینې ته یوبل اړخ اومفهوم ورکړ چې هغه یې د (مینې او*هیمسا*) یانه زورزیاتي په نامه سره ونومول .. دغودواړه یوځای بیادده په فکراوایدې کې دسترې هستۍ ځای ونیو، چې دیوې شته والی له بلې څخه پرته ناشونی و. دا په رښتیاهم لکه یوژور، مثبت اوفعال ځواک ،لکه رښتینې مینه دتل لپاره و.
په عین حال کې داکارپه ژورتوګه دیوه لوي توپیراوبدلون سبب هم شو،خلکو له ډیرپخواڅخه یوبل دپیغامبراو مذهب په نامه سره وژل ، زه فکرنه کوم چې یوچا به

www.sikaram.com

کله هم په یوه ځای کې یوبل دګاندي په نامه وژلی وي. زما په نظردایـوه بـې سـارې بیلګه ده. خودبې شمیره نارینه اوښځینه خدایانوپه نړۍ کې ګاندي جې له دغوڅخـه یوهم نه شو. ځکه هغه پوهیده چې دازموږ په بشري شته والي پورې اړونده خبـره ده ،هغه په دې پوهیده چې دبشري ستونزودحل له پاره بشري اساسات اوبشـری لارې چارې دحل ترټولوښه اوسم حل اوځواب دی. هغه زمـوږ پـه مـنځ کـې ترنوروټولـو سرېواوښځو زمـوږ پرخپـل ځـان اوزړه کـې دانسـاني حـس اوانسـانیت دژونـدي ساتلواودهغه دپاملرنې وړ لیوال و. هغه موږ دبیلابیلو وچو له بیوزلواوخورانوسره پـه دې خاطروترلو چې له یوه اوبل سره خواخوږي اومرستندوی شو.

اوداهرڅه دهغو خلکو لکه زموږله نیکونواوغورنیکونوڅخه راپیل شول ، هندوسـتان خورا زیاتې حماسې په بیلابیلوژبوکې مخکې تردې چې انګریزان دې لیکل زد ه کړي رامنځ کړی وې ،زموږ ه زیاتره د *مهابهارت* او*راماین* دکیسـوله سمندرونوسـره لـوی شوي یو،خوزماپه فکر له خورا حیرانوونکو حماسوڅخه یوه هم ددغوساده نارینــه وو اوښځینه وو(زموږ دپلرونو) ادیسې دی چې بیلابیلو سیموته ولاړ، هغه یې ونه نیـولې بلکه هلته یې دکوچنیوسوداګرو،دبیلابیلوټولنودایجادګروپه توګه کاروکړ. هغه ځمکه چې ده ته وړیانه وه ، هغه اوس دده دروح یوه برخه شوه. داپه خپله یـوه حماسـه ده داسې چې په هغې کې وژنې اوجګړې نشته ، دوی د خوږوشنه کرونده رامنځ ته کـړه نه دزهرو، ددوی له ژوند سره یوازې یوپیغام مل دی اوهغه داچې :

مخکې تردې چې بدوکړو ښه داده چې ویې زغمو.دفیجي پیښې دغه پیغـام اودهغـه وړتیا په عمل کې موږ ته ثابتوي اودا راښي چې :

په فیجي کې دیوې ټولنې په وړاندې دجنایاتو ترسره کول،په نیغه زموږ له انسـاني چلند اوزموږ له ګردې نړۍ سره ژور تړاو لري.هغه څه چې هیچا هم په دغه شـان نـه شوای تصورکولای . خویوه خبره ده اوهغه داچې دوی زموږ دژوند له هیلې سره سـم دیوه پرتم اوویاړ په لوردپاملرنې وړ ګامونه پورته کړل. زموږ پرخاطرو باندې به ددوی دهدیرو اود شمشان ګهاټ دایرو برېوکی ترډیروپورې خورې وي. دوی له موږسره دي اودوي موږ ته دومره رانژدې دي لکه اوښکې زموږ سترګوته .

www.sikaram.com

دمهاتما ګاندي جوړونې ، کړه وړه اوموخې چې په راديکاله توګه دده له ژوند سره پـه تړاوکې وې ، په جنوبې افريقا کې زياتره دکارګرانو اووړو سوداګرواودکاندارانو له خوا وڅارل شوې ،دهغه لپاره هغوی له شکه پرته رښتينې اتلان هم وو. هغـوی ده تـه دا معنوي پياوړتيا ورکړه چې بايد دبرابرۍ اوعدالت ، اواستوګنې لپـاره دمبـارزې غـړ دهغې بدرنګې او ظالمې واکمنۍ پرضد چې په توپيرونــواو تعصـبونو بانــدې ولاړه وه پورته کړي. له همدې امله وه چې ګاندي جي دهغوی څرګند حضورپه عمل اونظرکې داسې په پام کې ونيوچې ترده دمخه بل هندي داکارنه و ترسره کړی.

همداسې ده خپل ژوند دخطرمنګولو ته هغه مهال ورواچـاوه کلـه چــې ده غوښــتل دبويرپه جګړه کې داراستوګنو خلکو ساتنې اوژغورنې ته اوړې ورکړي . ده دهغوی په منځ کې هم دخپلې پياوړې تورې (*ساتياګرۍ*) دودې اوڅرګندونې ، ددفاع اوتشريح په برخه کې دپاملرنې وړ پرمختګ وکړ.

مهمه خولاداچې ، دده دغې ودې اوپرمختګ ده ته دهندي رښتيني دولت په اړه يو نوی فکر اويوه نوې کتنه نه يوازې له بهرنۍ خوا بلکې له ننــۍ خــواهم ورکــړه لکــه : دبډايانوبرلاسي ،دخوارانو خوارۍ ،پربې دفــاع کســانو بانــدې زورزيــاتی ،دښـځوپه وړاندې ناوړه چلند، په کليوکې زورزياتی اودليک لوست نشتوالی داټول هغه څـه وو چې دده زړه اوفکريې وخوځاوه چې ترنن پورې زموږ پــه ټولنــه کــې ديــوې لــويې ستونزې په شان ترسترګوکيږي.

اوګاندي ددغوټولوپه اړه دهرې ورځې په ترڅ کې ټول څه ليکل .

ده دفيجي په اړه ليکنې وکړې اوان چې هلته يې خپل پلويان زموږ له دغو خلکو سره دمرستې په خاطرواستول څو هغو له زندۍ اوزندان څخه وژغوري. .

مهاتما ګاندی په خپل ژوند ليک (*له رښتيا وو سره زمادتجربو کيسه*) کې دهنــدي زيارکښ بالاسندرم په اړه دپاملرنې وړڅېرکې لري .مادلته دده له دغه کتابه دهغه له وروستۍ برخې څخه يوه برخه رانقل کړې اوداپه ډاګه کوي چې عادي هنديان کله هم نه شي کولای د داسې څه په ليکلوباندې لاس پورې کړي .

ماوويل چې بالاسندرم زما دفترته داسې چې پټکې ياسرتړونی يــې پــه لاس کــې و راننووت . هلته په عين حال کې يوځانګړې حالت و چې په ځانګړې توګه يــې زمــوږ

www.sikaram.com

برتری اوزیاتی هم نبود،ما لاپخوا هغه پیښه په ډاګه کړې وه چې دهغې په تــرڅ کــې زما لنګوټه زما له سره پورته شوې وه.داډول زبردستي دلته دود وه چې ته باید خپل پټکې یا خولی پرهغه مهال چې له اروپا یانوسره مخامخ کیږې له سره پورتــه کــړې. داکه پرسرتړلی یاایښی خولی وي که پټکې اویاهم دسمال چـــې پرسرراتاوکړشـــوي وي. ان چې درناوی په دواړو لاسونو هم بس نه دی،بالاسندارام فکرکاوه چې دې باید له ماسره هم دغه چلن وکړي . دازما په تجربوکې لومړنې هغه وه . ما په دغه کارســره دلوړتیا اوغرور احساس وکړاو ورته ومې وي چې خپل دسمال دې پرســروتړه ، هغــه داکار پرته له دې چې پرې وځوریږي ترسره کړ، اومادهغه پرمخ باندې دخوښی نښې ولیدې .

زما لپاره داخبره په تما مه مانا یوناســپړلی رازدی چــې څنګــه یوشــمیرخلک ځــان پرخپل هم نوع باندې دلوړتیاغوښتنې په ترڅ کې ددرناوي اوعزت وړبولي .
زه فکرکوم کله چې وایو انسان یعنې څه ، داخبره په خپل ذات کــې دیــوه رادیکــال بدلون اوانقلاب نښه ده. لکه چې یوه نه ایساریدونکې هیله دعام انسانیت په ترڅ کې راپیل شوې ، نړې به کله هم نوره پردغه پوله خپل کاروان ونــه دروي چــې :(خــوار یوازې خواراوبایلوونکی دی) . جګړه اوس هم له جنوبي افریقې څخه ترآسیافاسفیک پورې روانه ده. لکه چې دغه شاعروایی :
هلته ، شمال لرګي په دوړوکې وړي ،
اوبیایې اچوي پر هسکو ټيټو
یوې انساني ونې ځان کله هم آرام ونه نیو،
هماغه ونه وه په خپله ګاندي ،
خواوس زه وته یو دهغه پرمینه !

دهغه آثاردا په ډاګه کوي چې هغه ځان وپیژاند،په ډله ییزه اوانفــرادي توګــه دهغــه ژوره موخه مورال اومعنویت ول. په سیاست کې دهغه دفعالې ونــدې هــدف دهغــه ټولنیزې څرګندونې وې :

(زه به ترهغوپورې يو مذهبې ژوند ونه لرم ، ترڅـوچې مـامې خپـل هويـت دټـول بشريت په وړاندې نه وي په ډاګه کړی ،همداسې زه به کله هم دسياست پــه اړه څــه ترسره نه شم کړای ترڅوچې زه خپله سياست ته نه وم ورننــوتلی.د ســړی د ګــردو فعاليتونولاملونه اوکچه ديوه ناپايه ټوليزحالت څرګندوی دی) .

داچې سياست يې بيا يوه ځاني خبره وه. هغه په دې نه پوهيده ، هغــه داڅرګندولــه چې هرمذهب اوروحانيت دانساني فعاليتونويوه برخه دی ، روحاني قــانون لــه پيلــه ترننه په خپله برخــه اوســاحه کارنــه ورکاوه،خوخپلــه اغيــزه يــې دژونــد دعــادي فعاليتونوپه ترڅ کې تل په ډاګه کوله . بايد چې رښتني مذهبي واوسو، يوڅــوک هــم بايد ځان په دې ډاډه نه کړي چې ګواکې همااليا به دکور په انګړکې راښکيل او په امن سره به يې وګوري .

. رښتيا ، خيرښيګڼه اومينه ديوه معنويت په توګه تل دبشرداندېښنو لپـاره تسـل توکي وو. روحانيت اوسکيولريزم پــه پايلــه کــې د ټوليزشــته والــي اړونــد توکونــه دي،ګاندي دغه اړوندوالی په بې شميره توکونواومثالونوکې د نني غړاونظر اوبهرنړۍ ته دخپلې کتنې په توګه تشريح کړی دي .

ساتياګره په دغه برخه کې دده تخنيک شوه، چــې ديــوه عصــري اونــوي وړانــديز اوپديدې په توګه يې خپلې چارچاپيره نړې اوپرهغې برسيره خپل ځان تــه ورډالــۍ کړه . درښتياني څواک په مفکورې سره هغه له خپــل نظرســره ســم د خــدای مانــا اومفهوم تشريح کړل:

زما دباورچوکاټ دادی چې هغه هم ځان له بشرسره سيال کوی. ، خومونږبايد خپــل غوږونه بياهم دننۍ انګازې (دزړه آواز) په ولولوپورې ترلي وساتو.

دګاندي لپاره له ننې مخالف سره مبارزه ترباندنې هغه خورا مهمــه اودپــاملرنې وړده.

هغه *مهابهارت* په خپله ديوې ننۍ جګړې په توګه چې له انفرادي روح سره پــه دننــه کې وه تشريح کړه . کوروکشترا ديوچا خپــل شــعوردی، اوده پــه خپلــه دبشــريت دشعورملتيا وکړه.

ګاندي په روحاني توګه هره فکراوهرعمل له خلکو سره شريک کــړ،دده ليکنــې پــه سلوټوکوکې راغونډې شوې ، چې يوه انسانی لاس هم دومره څه لکه چې ده ليکلي نه

www.sikaram.com

دي ليکلـــي. دده پــه خاموشـــۍ ، ليکنـــې اوعمـــل کـــې يوناپايــه پانګــه اچونــه وه دليوتولستوی په باره کې ده وليکل : " د تولستوی تش په نامه تنوع دربنتيا پــه اړه دپرمختګ نښه وه دربنتيا اوحقيقت په باره کې دي زياتره غيــرمنظم ښــکاريځکه هغه ددغې تګلارې د دوام په ترڅ کې دخپلودکتورينو دودې په فکردی، دهغه مــاتې دهغه اتلوالۍ وې ، دهغه مبارزه او اتلولي دهغه ځانګړي وو".

داهم دګاندي ربنتياده چې هغه کله هم د ربنتيا دزيري ورکول په شان نه ده کارولی، ده داګواښ کړی چې که هغه ان دمهاتما له خواهم راشي ، يوڅوک کولای شي ، يانــه چې دده ژوندليک ولولي څو پرهغه پوړۍ اوکچه باندې پوه شي ، هغه چې دده خــوب اوخيال دي . هيڅ هم په دې کې دپټيدو نشته، هره چار ښه اويا بــده دده لپــاره يــوه تجربه ده چې په څرګنده توګه ښينه کوي، پــه هــره ټولنــه کــې ديــوې ربنــتيانۍ پخولاينې خبره هغه وخت په ډيره اسانۍ سره رامنځ ته کيدای شي چې هغــه ټولنــه ځــان لــه ربنــتيا ، اولــه ربنــتيا نــۍ مينــې ســره مخــامخ کړي.پرهديروبانــدې دوښواوشنليوغوړيدل دبياژوندي کيدو اوپه پای کې دمرګ اوژوند ترمنځ دپخولاينې نښه ده.

هغه ترخپلې وروستۍ سلګۍ پورې خپل نبوغ اوراديکال اکشن پــه دغــه تــرڅ کــې وکاراوه چې :

موږ بايد مخکې تردې چې نوربدل کړوخپل ځان دبدلون خــم تــه ور واچــوو، دغــه دکورنۍ قانون دی، خو ربنتيا ، مينه اوخيرښيګنه بيا دډلې، ټولنې اوملــت لــه پــاره دپاملرنې وړده. برسيره پردې نه زورزياتی بيا زموږ دنسل لپاره داسې قانون دی لکــه چې زورزياتې دزورواکواوژونکولپاره دی..

زموږ په اوسنۍنړۍ کې کيدای شي دايوه له ربنتياينې څخه لرې مفکوره ښکاره شي. تراوسه پورې په دغه اتومي عصرکې که چيرې تمدن نه شي کولای چې دپراخوپرګنو منځ ته دځليدونکو اوسپينوپه زور ورننوزي ، دګاندي انساني فلسفه پــه دغــه تــرڅ يوازنې اوبشپړځواب دی چې دنړې په مخ کې بايدکيښودل شي..

دګاندي په اړه دخيړنې په خاطر ما ډيرځايونه له پيترماريتيزبورګ څخه ترسامبرمتي اشرم پورې ، له بريلا هوس څخه هلته چې هغه ومړ،ترراج ګهاټ پورې ، هلتــه چــې

www.sikaram.com

هغه وسوزول شووپلتل . دسامبرمتې په يوه کوچنې دکان کې مې يوکوچنې کتابګوتې دجان بريلی ليکنه تلويزيونی درامه چې د(ګاندي) په نامه فلم له پاره يې کښــلې وه وموندە چې په کې ليکي :

مادګاندي خپلوليکنوته لاس وراوړد کړ، هغه نژدې هره ورځ دهغې خبرپاڼې لــه پــاره چې ده په جنوبي افريقا کې خپروله يوه مقاله کښله ، اونورې هغه چې ده بياوروســته په هندکې ليکلې اوايدت کړې وې. دهغه همداسې ليکونه دي چــې ترســلوزياتيږي. دغه ټول يوهم ادبيات نه و، خو وروورو ددغه پرانيستې ، هيله من اوناسپړلي ســړي شخصيت زما له پاره نا سپړلی پاتې شــو،دهغه نيکمرغــه هڅونــه ،دهغــه انســانيت اوسړيتوب، دهغه دناچاری ځواک اودهغه دانساني معما شعوري هڅون ، يوځواک چې دده د تواضع (کيدای شوچې ډيربه لوړنه و) چې دخلکو له خوا پيــروي کيــده اولــه کلتوري رنګا رنګي سره يوشان مل و ، هماغه يې نهرو ته ورزده کړه ... او دکلي بسنت له خاورو خښتو جوړ انګرځخه هلته چې دی په کې زيږيدلی و پنځه ميله واټــن نــه درلود.
او ورو ورو ما هغه ګاندي هم وليد هغه چې نه امپررکټيکل او نه هــم ايدياليســت و ، هغه چې ايده اومفکوره يې يوه درد دونکې تجربه اودژوند په تــرخ کــې يــوه درنــه ستونزه وه اويوه سختي چې زه هروخت ورسره آشنا وم ...
د ګاندي په ليکنه کې ما هڅه وکړه چې هغه ديوه زړور، هوډمن په توګه انځورکړم ، زه په دې برياليې شوم چې دده په شتون اودانسان دپيچلتيا اودهغه نه ترلاسه کيدونکې باور او جوړښت په اړه يوه نه پاريدونکې رښتيا اوصــداقت کشــف کړم.داســې چــې وکولای شي د ښه اوبد ترمنځ انډول وساتلی شي ... هغه انډول چې دهغه لــه مخــې يوجوړونکی ګام ان ددغه اتومي عصرپه زړه کې پورته کړای شو.
ګاندي ژوندی و ... هغه ترټولو مهمه اوډپاملرنې وړ ډرامه ،
هغه زموږ په زړونو کې دمينې اوکرکې درنه جګړه، هغه په رښتيا هم په دې پوهيده چې دايوه جګړه وه ،يوه جګړه له زياتو ماتواوبايلونو سره ، اوهغه يوازې په يــوه اتــل

باندې باوري و. چې هغه اتلولي په خپل ذات کې يوه رښتيا ينه اوسوله وه ،داسې چې هغې کله هم بلهاري اوقربانيان نه درلودل .

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندليد) له مجلې څخه چې دهند دباندنيوچارو وزارت له خوا خپريږي لــه انګريزي ژبې پر پښتوژباړل شويده.

ليکوال دفيجي پوهنتون دټولنيزو علومواوآرت دپوهنځي او همدارنګه د کانبيرا پوهنتون افتخاراســتاد دی . دغه مقاله دليکوال هغه وينا ده چې په مهاتما ګاندی های سکول کې يې دمهاتمـا ګانــدي زيږيــدو دکاليزې په ترڅ کې وکړ ه .

(۷)

ګاندي سمرتي،

یوه شېبه د بشریت له وجدان سره ؛

د ۲۰۰۸ کال لمرخرک به له یوه خواشینونکي یادسره راوپرکیږي ، هغه یادچې شپیته کاله مخکي دهیوادپرتم اوپلار مهاتما ګاندي دهغه په ترخ کي دابـدیت پرلاربانـدې ګام کیښود، هغه دشهادت اوعبادت کتنه له خپل خواخوږي خدای سره دپیوستون په ترخ کي په داسې حال کي چې دهغه نوم یې پرشونډو باندې و وکړه .
مهاتما ګاندي د ۱۹٤۷ کال دسپتمبر په (۹) نیته دنوي خپلواک شوي هند پلازمینـې دډیلي ښار ته له کلکتې څخه ، له هغه ځایه چې ده هلته په معجزه یې توګه دسـولي تابیاوکړه راستون شو.،داهغه شیبه وه چې هغه له ویش څخه وروسـته دخپـل ژونـد خوراسختې اودرنې شیبې په کې تیرولې . په ډیلي کې ده پخـوانی کـور *بـالمیکي بستی* اوس دهغو ګنو مهاجرو کمپ شوی وچې دوی دپولي لـه اخـوا تردغـه ځایـه رارسیدلی وو. ګاندي جي داومنله چې دی باید په دغه ټاکل شوي مینـه کـې چـې (پلاتیل بریلاهاوس) نومیده واوسیږي ،دادده له پاره څکه مهم استوګنځی و چې لـه دغه ځایه ده له ملي مشرانوسره په ښه توګه تماس نیولای شو. له دې سره سره هـم چې دغه وړتیایې درلوده داځای دده له پاره په زړه پورې نه و، خوداچې دده دخوندې ساتنې په اړه اندیښنې وې ، څکه داځای دده له پاره ترټولو ښه اوخونـدې ځـای پـه نښه شوی و. همداوه چې ده په دغه اړه په خنداسره یوځل وویل:
« تاسې فکرکوئ چې که زموږدوران راشې ، تاسې به په دې وتوانیږئ چې ما وژغورئ ؟ » .

www.sikaram.com

دده استوګنځی په بریلاهوس کې په خورا احتیاط سره سمبال شوې وه،تشـناب یـې هم له کوټې سره تړلی و،کوچونه اوڅوکې یې اوس دنوي خاوند داړتیا له مخـې بـدل شوي وو. دغه مانۍ دهنددآزادۍ په شپوورځوکې یوه له خورامهموماڼیوڅخه وه چـې ددغه مهال دتاریخې پیښوشاهده هم ورته ویلای شو.

خلک له هرې خوا پردغه لوري رامات شول اوپه دې هیله ول چې مهاتماګاندي بایـد دهند دګورنر جنرال اویاهم لومړی وزیرپه توګه له خپلوملګروسـره پـه دنـده پیـل وکړي. ،دده په اړه ترټولومهمه داوه چې هغوخلکو ترهرڅه زیات د (بپو) په زړه کـې ځای درلود چې هغوي بیوسي اوخواروو، ده تل دهغوله پار ه وخت درلود، اویوتن یـې هم له ځانه خواشینی اوخپه نه ستناوه،ځکه نو ګاندي جی هم ددوی په زړو کې اوچت اودرند ځای وموندد.

ګاندي جي پردغه مهال دادنده هم دځان کړه چې دهندمشـر ان بایـد دنـوي هنـد دجوړولو کارته ځیراووهڅوي په سلګونونړیوالو وتلوځیرو ، لیکوالواوژورنالستانو سره یې په دغه وخت کې وکتل ، هغوي ټول له مهاتما ګاندي سره لـه خپلوکتنووروسـته دهغه دخدمت پر ټکي باندې باوري شول همداوه چې داسې لیکنې لکه (یوه شـیبه دبشریت په فکرکې) یې ولیکلې اوهغه یې خپرې کړې .

له همدغې کوټې څخه ده پرخپلو خلکو باندې دپاملرنې اود دوی دپیوستون په خاطر د ۱۹۴۸ کا ل دجنوري له (۱۳) تر (۱۸) پورې روژه ونیوه.

(دنفسی سپیڅلتیا) دغه نښه اووروستۍ روژه یې دجوسو پرهغه ګیلاس باندې ماتـه کړه هغه چې مولانا ابـوالکلام آزاد ده تـه ورکـړل ده دا روژه پـه دې خـاطرونیوه څودهغوی په وړاندې مقاومت وکړي چې غوښتل یې دغچ اخستنې اوپه هیـوادکې بل کړي،، ده غوښتل چې پردغه اورباندې اوبه تویې کړي اوپه هیـواد کـې دهـرډول فرقه یې ټکرلمنه ورلنډه کړي .

له دغې روژې نیولو دوې ورځې وروسته د ۱۹۴۸ کال په (۲۰) کله چې دی په خپـل عبادت کې ډوب شوی و،په همدغه وخت کې دده پرژوند باندې د تیـارې دخوریـدو شونتیا نژدې شوې وه ، خودده ددعااوهڅې په پایله کې دډیلي په ښارکې دفرقه یې ټکرمخه ونیول شوه اوټول ښار بیرته امن په خپله غیږه کې ونیو.

www.sikaram.com

د ۱۹۴۸ کال دجنوري په (۳۰) دجمعې په ورځ دمازدیگر په پنځوبجو گاندي غوښــتل چې له همدغې کوټې څخه ووځي او دوروستي ځل له پاره دعبادت په خاطرله خپــل (خالق) سره وصل شي ، څوشیبې وروسته دده په وینو لړلی جســد بیرتــه همــدغې کوټې ته راستون کړشو، اوپه پای کې د ۱۹۴۸ کال دجنوري په (۳۱) له همدغې کوټې څخه بیوخپل سفر په ابدي توگه دجمنا دسیند دغاړې په لورپیل کړ.
دمهاتما گاندي وروستۍ ورځ اوگړی د ۱۸۴۸ کال دجنوري (۲۸) نیټه وه ، په هغه ورځ ده ځانگړی حالت درلود ، دی په بریلا هوس کې له خپلې کوټې دباندې په یوه تــاوده ماسپښین کې لمرته ناست و، په همدغه شیبه کې یې راج کماري امریــت کــور تــه وویل :
« که زه دیوه لیونی سړي په گولۍ باندې مړشم ، زه باید ډیر خوشاله شم ، ځکه چــې نور به پرما کې دقهرڅه نه وي پاتې ، خدای به زما په زړه اوشونډو باندې وي .»
دوې ورځې وروسته دې هغه سړي چې دده پرعبادت ځای کې یې ده ته تیارې نیولی و، ده ته وروړاندې شو ، هغه یې د درځلې ماشې په کښیکلوسره راونــړاوه اومهاتمــا گاندي یې دتل پاتې مرگ په سفر، په هغه سفرچې دده هیله و په داسې حال کې چې دخدای نوم یې پرشونډو جاري و ولیره اوله دغې نړۍ څخه یې سترگې پټې کړې. .
شاوخواټوله آرامی نیولې وه، په هغه شیبه کې چې دده په وینولړلی جسد یــې دلتــه راووړ ، دده جسدپه پاټواوخلوباندې پوښل شوی و، یو چا یې ترخنگ شمه ولگوله ، په همدغه تیل ماتیل کې چې په البوقیورقیو واټ باندې جوړو گــورنرجنرال لاردمونــټ بیټن راورسید، ورپسې جواهرلال نهرو راغی ، نــژدې نــیم ســاعت دوی دواړه دننــه دمهاتما گاندي له جسد سره وو، بیاراووتل اونهرودملت دپلارخبردملت په وړاندې په خوراجذباتي الفاظوکې اعلام کړ:
« ملگرو... اورڼا نوره زموږ له ژونده کډه وکړه ، تیارې هره خوا په سراخیستي ... زموږ گران لارښود هغه زموږ بپو نورله موږ ســره نشــته ... هغــه رڼــا چــې پردغــه هیــواد راوپرکیده هغه څه عادي رڼا نه وه ،هغې رڼــا چــې دغــه هیــواد یــې دډیرکالولپــاره رڼاکړاودغه هیواد به دنوروډیرو کالونولپاره رڼاکړي ، اودغــه رڼــا بــه زرگونــه کلونــه

www.sikaram.com

وروسته پردغه هیواد اوګرده نړی باندې راوځلیږې اود زرګونو زرونو لپاره به یوتلپاتې ډاډ اوتسل وي . »

بریلاهوس دملي غورځنګ دمبارزې پرمهال خورامهمه دنده ترسره کړه ، په تیره بیا د ۱۹۴۵او ۱۹۴۸ کلونو په اوږدوکې ، په دې چې دلته دملـي مشـرانو اوګانـدي جـي ترمنځ په وارو وارو وناستې ولاړې ترسره شوې اودلتـه دګانـدي اوانګریـزي مشـرانو ترمنځ تاریخي اوبرخلیک جوړونکې خبرې هم ترسره شوې دي. .
بریلاهوس په ۱۹۷۱ کال کې دحکومت له خوا دملت دپلار دیادون دمانې په نامه یـاده شوه او دمهاتما ګاندي په یاد ددغې مانې نومولو مراسم د ۱۹۷۳ کال داګست پـه (۵) ترسره شول .
د (ګاندي سمرتې اودرشن سمرتې) په نومونو چې کوم جوړښت اوس نومول شـوې ددغه جوړښت بنسټ د ۱۹۸۴ کال په سپتمبرکې د ګاندي سمرتي په نامه پـه تـیس جنوري مارګ اودګاندي درشن نامه په راج ګـاټ کـې کیښـودل شـو، اوس دایـوه خپلواکه موسسه ده چې چارې یې دکلتور وزارت ترسرپرستۍ لاندې ترسره کیږي ، دهندلومړی وزیردهغه مشردي ، اواصلی موخه یې داده چې دګاندي دژوند اوافکـارو په اړه په بیلابیلو ټولنیزو او روزنیزو پروګرامونو اوخیرنوباندې لاس پورې کړي..
ګاندی سمرتي مانې چې اوس په تیس جنوري مارګ کې ده ، دادګاندي دژوند د ۱۴۴ وروستیوورځو په زړه پورې خزانه ده چې په عین وخت کې یې دهند اونړی دملیونـو خلکولپاره دزیارت ځای بنه هم غوره کړې ده، دګاندی جي کوټه په هماغه شان سره ساتل شوې لکه څنګه چې ده د ۱۹۴۸ کال دجنوري په ۳۰ دخپل وروسـتي عبـادت پرمحال پریښې وه ، دده نړیواله شتمني دلته ده اوپه دغه کوټه کې هرچا ته په خپله ورتیا سره ځان ځلوي .

دمقالې لیکواله یې سویتا سینګ ده .

www.sikaram.com

(۸)

لارد بيخو پريخ :

ګاندي اوسوراج (خپلواکي)

دګاندي په وړاندې سوراج ياخپلواکي په غوځه توګه يوه اخلاقي اوسياسي مفکوره وه. اوپه انفرادي کچه دغه مفکوره دځاني هيلو اوغوښتنوپه وړاندې يودليل اوپه پاى کې داپه خپله يوه ننى هم آهنګي وه. خوپه ملي کچه دغه مفکوره پرهغه څه باندې ولاړه وه چې دهغې په واسطه دټولنې ګرد برخليک دبدلون اوتحول منګولو ته لويده داسې چې دهغې ټولنې هرغړې ترهرڅه دمخه په دغه بدلون اوتغيراودهغه په وړتيا اوپايلوباندى باوري و.دګاندي له پاره هم هرانفرادي وګړى دواک اوځواک سرچينه و.هيڅوک بايد بل څوک ددې له پاره ناچارنه کړي چې دده دارادې خلاف دې څه ووايي اوکه يې وايى نوپايله به يې دهغوپه مړينه اوځورونه پاى ته ونه رسيږي .
اويوازې به هغه څوک په دې وتوانيږي چې دځانى اوچتيا په ترڅ کې پرخپل ځان باندې بسياااوډاډمن واوسيږي .
په دغه برخه کې ترټولومهم اوډپاملرنې وړ ټکى دادى څوباوري شوچې هرانفرادي وګړى ترهرڅه دمخه دلوړتيا غوښتنې اودځان غوښتنې خوراپياوړى شعورلري. ځکه نو دا اويا دى به ځانو ته ددې اجازه ورنه کړي چې دنورو ديکتى اوانحصارته دې غاړه کيږدي. اونه نورچا ته ځواک اوپياوړتيا ورکولاى ،ځکه نوداپرهرانفرادي وګړي پورې اړه لري چې هغه ترلاسه کړى اوويې ارزوي .
په جنوبى افريقا اوهندکې دګاندي دژونداوږدې مبارزې دى په دې باوري کړچې دزورزياتى يوسستم کولاى شي رامنځ ته شي ،خودابايد په دغه اړه په پام کې وي

www.sikaram.com

چې که له هغه سره يې دقربانيانو مرسته نه وي هغــه لــه منځــه تللــی دروشــميرئ ،بريتانيا ونه شواى کولاى چې هنددځان کړي ، هنديانوپه پرله پسې توګــه دهغوپــه وړاندې خپل عکس العمل ،بيلتون اوسرټکونې اوپاريدنې وښودې. خوله دې سره هم انګريزانو پرهندباندې خپله واکمنی ترډيرو پورې وساتله ځکه چې هنديانوخپله لــه هغوی سره مرسته اوهمکاري کوله، اوان چې دوی يــې اصــلي انســاني ځــواک لکــه سرتيري هم ورته برابرول ، په دغه ترڅ کې دوی خپله په ځان بسيا ايدلوژي په خپل واک کې له لاسه ورکړه ،لکه څنګه چې ګاندي په دغه اړه داڅرګندونه کوله، هغــوی چې لکه دچنجيوپه څير چلن باندې روړدې شوي وي اونورددې له پاره رابولي چــې پردوی باندې برلاسی شي داهغه ناداني ده چې دوی دخپلې ناپوهې په ترڅ کې دځان کړې ده ، دزورزياتی په وړاندې دبې عدالتۍ په نامه قربانيان چې دوی خپله هغه تــه په خپله خوښه غاړه ږدي اولاره ورته برابروي کله هم بې ګناهان نه شوبللی.
دګاندي له پاره دواک مانادلوړواوپيچلواړيکو سمبالول دي. دواړه واکمــن اودعــدالت قربانيان په دې باوردي چې ټول واک بياهم له پخوانوسره دی،کله چــې زورزياتوتــه پرځان دواکمن کيدوداړ ورکوي اوهغوی بيا دخپلوقربانيانوپه بې روحيې کولو بانــدې لاس پورې کوي او ددوی دزيرمه والوپه توګه دوی ته په خپله دچوپړلاره پرانيزي ،په دغه ترڅ کې داڅرګنده چې هرهغه څوک چې دوی ته خدمت کوي اولــه دوی ســره دملاتړدندې ته اوږې ورکوي ددې ټولومانا داده چې دوی په خپله دزبيښاک له پاره په څرګنده دعمل ډګرته راوتلي اوورسره يوشوي دي چې په دغه کارسره دغــه کســان دبرلاسودريځ اوځواک دواړه پياوړي کوي .
له هغه ځايه چې محکومان تل دځان لپاره دادليل راباسی اووايی چــې موږخوبيواکــه اوبې ځواکه يو، دوی په دغه حال کې دهغه چا په دريځ کې دريږي چې يوخودځان په باره کې فکرکوي اوبل داچې په دغه ترڅ کې نور ددې توان له لاسه ورکوي چې دځان په سمبالولو باندې لاس پورې کړي ،دغه هڅه هغه څه ده چې دمقابل لــوري ځــواک پياوړی کوي اوپــه عــين حــال ددې ســبب کيــږي چــې دهغــه ترســيوري لانــدې بيادداړ ارفضاهم پرهره خواباندې خپل وزرونه وغوړوي.

داخبره چې زورواالا تل دهرډول ځواک لرونکی دی ،په رښتیا هم یوحقیقت دی ،خوله دې سره کوم څه چې تراوسه ددې دواړوخواووپه منځ کې د رښتیا ځای نیولی اوترزیاتې اندازې هغه ددوی پرهیلواودلایلو باندې ولاړدی هغه دادی چې هرڅه باید په خپله ترسره شي اوسړی باید په خپلوپښوباندې ودریږي .

په دغه اړه داهم ځکه مهمه اودپاملرنې وړده چې دوی بایدد سستم په اهمیت اوطرحه باندې فکروکړي . په تیره بیا هغوی چې دژوند په اوږدوکې دپیاوړتیا لوړې پولې ته رسیږي اوپه څرګنده په یوه سایکولوژیکی پاملرنه او لیوالتیا باندې اوړي. دګاندي په نظر ددغې پوښتنې اوستونزې له پاره ځواب دخلکوپه لور لاربښونه اوخوځیدنه، ځان برجسته کول اوکمپاین دي، اوداپه ګوته کول دي چې واک په کوم ځای کې اوله چا سره دی . چې داپه خپله دساتیاګرانو له موخواومرامونوڅخه بلل کیدای شي .

په جنوبی افریقی کې د ۱۹۰۶ کال په ترڅ کې دهلوځلو ترسره کول اوپه پرله پسې توګه بیا په هندکې دهغوتجربوعملي کول ،داهرڅول هغه څه ووچې دهغو په ترڅ کې پربې عدالتی باندې زیاته رڼااچول شوې وه اوداغوښتنه یې رامنځ ته کړې وه چې له یوه بل سره وګوري،اوپه یوه ځانګړې انتخاباتې حوزه کې سره وخوځیږي چې بالاخره داکارترسره شوخوله لږو وړتیااوو اوستاینوسره. هسې نه لکه چې دیوشمیرنوروبریاووپه برخه کې په په سمه توګه دعملي توب جوګه شوی وای .خوله دې سره سره هم داکاردخلکو په وړاندې ددې سبب شو چې هغوی یې راوهڅول اوهغوی ته یې داتوان ورکړچې دیوه عمل په لورځانونه سره منظم کړي، ددغه عمل یوه بریا داهم وه چې دهغوی چې پرواک باندې وو دهغوروحیه اوځان غره والی یې هم له سختې کمزورتیاسره مخامخ کړ.اوپه ځواک کې دخلکو په ګته یوڅرګندانډول رامنځ ته شو.

ددموکراسی په ترڅ کې تل واک دخلکوله استازو سره وي ،ګاندي هم فکرکاوه چې داخبره سمه ده، خودخلکو لپاره باید چې دنورشیانو ترسره کیدل هم اړین وي،داسمه نه ده چې دهرې ورځې په ترڅ کې باید هغوی خپل تصمیم ونیسي ،په دې چې په دغه کارکې کله کله داستعدادونودوړتیاخبره ترپښولاندې کیږي. دغه اصل په

www.sikaram.com

خپل وارسره دعامو اتباعودادعاوو له مخې له دووخواڅخه دپاملرنې وړوي ، لــومړی داچې دوی بایــد خپــل کســان اواســتازي ښــځې اونارینــه دې تــه وهڅــوي چــې بایددنیاوکولواودرناوي وړتیاولري اوپه عین حال کې باید دملي ګټوخبره هم پــه پــام کې ونیسی.
دویم داچې ددوی استازي ددوی په نامه عمل اوخبرې کوي ،ددوی دپریکړو دعملــي کولو په تکل کې کیږي ،خلک باید ځانونه په دې ډاډه کړي چې دوی دخپلو استازوپه واسطه کولای شي خپل مرامونه اوغوښتنې عملی کړي. ګاندي داوایی چې له همــدې امله خلک باید دخپل سیاسي ژوند په ترڅ کې په پوره لیواتیاسره برخه واخلي.
له هرحکومت سره داتړلې چې دوی واک په ناوړه توګه کاروي ان چــې دموکراتیــک حکومت هم بیاپه دغه برخه کې له اتوکراسۍ څخه بیل نــه دی ، خوکــوم تــوپیرچې ددغودواړو ترمنځ شته هغه دادی چې یوله دغه چلن سره غاړه وړي اوبل یې نه وړي، اوهمداده چې دا په ډیرووختوکې داتوکراسی لپارغیراحتمــالي وي، یودموکراتیــک حکومت په دې پوهیږي چې که داکاروکړي ،دهغه اتباع به د هغه حکومت له مرستې څخه لاس په سرشي.اوپه پایله کې داهم شونې ده چې هغه دموکراتیک حکومت پــه ډیره اسانې سره خپله څیره دخپلووګړو په وړاندې شیطانی کړي اوخپل خلــک پــه څرګنده توګه ددرغلۍ اوانحصارښکیل ته وراچوي . لکه چې ګاندي هم دغه خبره په ګوته کوي:
« رښتنې خپلواکي به کله هم دواکمنواویوڅوتنوپه واسطه رامنځ ته نــه شــي. بلکــه داهغه ډالۍ ده چې ټول خلک دهغې په مرسته دکمزورواکمنوپه پرضدکه چیرې هغه ونه مني راپورته کیدای شي... دخلکودپوهې دهغوي دویښتیا پــه شــعوراوځواکمنې سره کیدای شي ، هغه وچلیږي اویاترکنترول لاندې راشي »
هندي ولس ان تراوسه پورې سوراج ته اړتیالري چې باید پرهغــې بانــدې لارښــونه شي،ګاندي فکرکاوه چې په دغه ترڅ کې ښه اوپه زړه پورې لاره داده چــې ترهرڅــه دمخه موږ
په هیوادکې دیوې سراسري ټولنې یاارګانیزیشن له لارې چې په هغه کې دهیوادټول وګړی نراوښځې برخه ولري اوپه خپل پراخ ګډون سره دخپلوستونزو،دخپلوسیاســی

www.sikaram.com

ځواکمنیودبسیاکیدنې اودبی عدالتیوپرضد دخپلوسازمانودجوړولوپه کارباندې لاس پورې کړو . ګاندي دخپل ژوند په وروستیوڅوکالوکې په دغه اړه یوشمیرجالبواودپاملرنې وړوړاندیزونو سره دعمل ډګرته راووت .
ګاندي فکرکاوه چې دخپلواکې له پاره دمبارزې په اوږدوکې کانګرس په روحیاتی برلاسي باندې تینګارکاوه چې داهځه ان ددولت له مهمواولومړنیودندوسره یوشي اوان چې ترې لوړه هم وه.ددغې طرحې بې ساری والی په دې کې وچې دغه کاردخلکوله خوالارښونه ، اودتولنې له خوا پالل کیده چې په پای کې ددغه اغیزمن مورال په ترخ کې دولت په خپله دیوې مهمې اودپاملرنې وړ وړتیادځان کولای شوای . دده خپله ویناده چې ویل یې ، له هغه ځایه چې کانګرس دآزادۍ په لاره کې دخلکو په مرسته واک ترلاسه کړې نواوس داورته وړده چې دوی باید خپل (لوک سیوک سنګ) یانې دخلکودخدمت لپاره ملي تولنه ولري . دهغې غړي باید په کلیوکې ځاي پرځای وي څوچې د (سم ګره ګرام سیوک) په پوره واک اوځواک سمبال کارکونکي چې ځان یې په دغه اړه خپلوژمنوته وندہ کړی وي لاس په کارشي . دوی باید دخلکو پام خپلوحقونو، ددوی اودولتي نمایندګیوترمنځ منځګړیتوب اوپه سیموکې دبې عدالتۍ هلته چې اړین وي راوګرزوي اوله ساتیاګرانو سره دې په تفاهم کې شي.
ګاندي په دغه اړه تیروتی و چې دکانګرس بیوسي یې په ډاګه کوله ، خپلواک هند په سخته توګه پردغه مهال دیوه داسې ګوند لپاره اړتیادرلوده چې هیواد اوحکومت بې په ښه توګه لارښونه کړي وای.کانګرس په دغه مهال په سازماني لحاظ هغه پیاوړتیا نه درلوده چې په دغه مهال یې په اوچت مورال اوسیاسی قانونیت سره لکه چې دوی ددولت لپاره دژمنې په توګه پاس کړې و عمل وکړای شي .
دګاندي له خوا د لوک سیوک سنګ اویاورته سازمان نظریې سره له دې چې خپل ارزښت یې درلود، خودابايد ووایوچې دهند دبیاراژوندي کولو دکاراوپه دغه برخه کې هلوځلو پرسیاسې اوبیروکراتیکوکړیوبرسیره په خپل واردپرګنیزو او وګړنیوسازمانو مرستې اوملتیاته اړتیا درلوده. خوبرعکس سنګ او دې ته ورته تولنې په دغه وخت کې په داسې توګه رامنځ ته شوې چې هغوی په مخامخ توګه له دولت سره دسیالۍ

www.sikaram.com

اوالترنتف ځواک خبره په خپل مرام کې تر لاس لاندې ونيوله ،خپله څارنه اوکتنه يې په داسې توګه عياره اوبرابره کړه چې هرچا فکرکاوه دوی په خپله دګوند اودولت لـه اړوندو اداروڅخه دي. ددوی دغه چلند دهغوکسانو له پاره يوالترنتف چينل پرانست چې هغوله سياست اوسياسي ژوند سره لبوالتيا اومينه درلوده. بله داچې دوی داهـم په ګوته کوله چې دولت په سياسي لحاظ په دې نه دی توانيدلی چې پرګډوډيوباندې برلاسی ومومي. دغه کارددې لامل هم شوچې درغل مامورين رامنځ ته کړل، دولتـې بودجه دچوراوتالان منګولو ته ولويده اوپه پـای کـې قـانون ، حکـومتي مشـورتی سرچينوخلکوته دامشوره ورکړه چې دوی بايد دسيمه ييزې بې عدالتۍ پرضد خلک لارښونه کړي .

لنډه داچې ، دوې داوړتيا درلوده چې له قانون سره مرسته وکړي اودځان اوحکومـت ترمنځ ديوه پله په جوړولو باندې لاس پورې کړي .

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندليد) له مجلې څخه چې دهند دباندنيوچارو وزارت له خوا خپريږي لـه انګريزي ژبې پر پښتوژباړل شويد ه .

ليکوال دانګلستان دويست مينسترپوهنتون ددموکراسی دڅانګې استاد اودمشرانو جرګې غړی دی .

(۹)

مارس اپستین :

ګاندي په اوسني عصرکې

هند د ۲۰۰۷ کال داګست په میاشت کې دخپلواکی (۶۰) مه کالیزه ونمانځله، په دغه پراخه سیمه کې چې نن سبا تریوه بیلیون زیاتووګړو ټاټوبی اوهیــواد دی، پــه دغــه پراخه سیمه کې هرخوک ځان له ورایه پراخ ، بډای اوترنوروپیچلی پــه ګوتــه کــوي. دلته چې نه یوازې یوملي لارښود او پلاربلکې دوه جــواهرلال نهرواوګانــدي ددغــې ټولنې ملی ویاړونه بلل کیږي لري .
لومړنی یې په ریشنلست لیدباندې ولاړاوباورمن دی،ځکه هنــد هغــه دخپلــې ودې لامل اوهڅوونکی بولي چې هندته یې اجازه ورکړه څوپه نړی کې دپیاوړې دموکراسي په پربنسټ باندې آن له خپل ایجاد څخه ترننه پورې پرته له کوم تکراوکړکیچ څخه له قانون ، پارلمان اوفیدرالیزم سره یوځای وده وکړي . برلاسي او زور زیــاتي دلتــه داسې څرګنده بڼه نه درلوده لکه څنګه یې چې دپوځیانو ترسیوري لاندې په ګاونډي پاکستان کې درلوده.
دګاندي برخه اخیستنه په دغه ترڅ کې هم بنسټیزه وه اوهم دپاملرنې وړ، مهاتما هغه لغت چې په سانسکریت کې یې مانا (ستره اروا) ده دیوه هڅون اوودې پــه کاربانــدې لاس پورې کړچې اغیزې تراوسه پورې په عامه توګه دپاملرنې اویادونې وړدې، دده دسوله ییزمقاومت فلسفه نه یوازې په شپیتموکالونو کې په متحده ایالاتوکې دمارتین لوترکینګ له پاره لارښوده شوه بلکه دنلسن ماندیلا له پاره په جنوبی افریقاکې هــم

www.sikaram.com

داپارتايد په وړاندې ډاډمنه تکيه ګاه شوه. دعدم تشدد بهير هغه پراخه اولويه وسيله شوه چې په خوراځيرکۍ اوله مطبوعاتوڅخه دکاراخيستلوپه ترڅ کې يې په يوشميرهيوادولکه سربيا، جورجيااواکراين کې د ((رنګينه خوبونو) په څيره کې په دې وروستيوکالوکې ځان راوپړکاوه.
دهندپه باره کې څنګه؟ په دغه هيوادکې چې خدايان يې پرهره خواکې دي ،ګاندی وکولای شول چې دخپل روحاني اوفلسفي ليدپربنسټ ددموکراسۍ له پاره لاره چاره اواره کړي.
دده دهڅې اوبلنې په ترڅ کې داآسانتيا رامنځ ته شوه چې دهندهروګړی بايدځانته حرکت ورکړي اوټول هند وان اومسلمانان ، نراوښځې بايد په دغه پراخ ډګرکې دبرخې اخيستنې په ترڅ کې خپل ځان عملاً احساس کړي . ددموکراسۍ لپاره ربښتينې جګړه موږته ګاندي رازده کړه،چا چې په دغې ځانګړې لارښونې سره يې زړونه ددې له پاره راوخوځول چې بايدله خپل ګاونډي سره په څنګ کې دسولې اوخوندي ساتنې په فضاکې ژوندوکړي
او دهغه يوازني چاچې دې ته يې پام شوچې بايد انسان دننې کړکيچ له احساساتوسره سره ددې توان ولري چې نوروته درناوي وکړي اوديوه اړين اصل په توګه بايدپه خپل چاپيريال کې يوښه اوپه زړه پورې استوګنې شي . دګاندي داځرګندې اوسنۍ ځانګړنې دعصر داوسنی نوي پرمختګ په ترڅ کې دمځکې پرمخ داسې ډالۍ شوې چې دهغوسرچينه بياهم له همدغه نالوستي اوبيوزلې هندوستان څخه په ۱۹۴۷ کال کې راپيل شوه. که اوس په دغه ترڅ کې دپرتلې په لورګورو ،تاسې وينې چې پرتګالي ميرمنو تر ۱۹۷۶کال پورې چې درايوورکولوډګرته راووځي منتظرې پاتې شوې ! البرت انشتاين وويل : ((نسلونه بايد راپورته شي ، څويې په ربښتينې توګه باورراشي چې دده په شان بل چاکله هم دمځکې پرمخ له وژنواووينوتويونوپرته ژوند نه دی کړی)).

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندليد) له مجلې څخه چې دهند دباندنيوچارو وزارت له خوا خپريږي له انګريزي ژبې پر پښتوژباړل شويده.
دليکوال دغه مقاله له له اکسپرس فرانس څخه را اخيستل شوې ده .

(۱۰)

جاکویس اتالی :

"اونت ګاري " یا سترګاندي " '

تاسي ولې دګاندي ژوند لیک ولیکه ، آیا ددې لامل دهند دخپلواکی شپیتمه کالیزه وه ؟

ماکله هم ددغې کالیزې په اړه فکرنه وکړی ،زما ددغې لیکنې په اړه ، زه باید ووایم چې زه تل دهغوخلکو په ژوندلیک لیکل کوم ، هغوی چې نړی یې دخپل روحانیت اومعنویت په زور له یوه بدلون سره مخامخ کړې وي ، لکه داوسنې مالي سستم کاشف زیګموند واربورګ ، داوسنې ریاضی مخکښ بالیوس پاسکال ،زما له پاره، اوسنې فرانسوي ادبیات ،کارل مارکس . په دغه اړه هم ماپه داسې یوچا پسې چې هغه دلویدیزنه وي کتل . دنړې زیاتولویوکسانو په خپلوهڅوسره نړی له بدلون سره مخامخ کړې چې ګاندي هم دغه خبره په خپلونظریاتوسره په رښتیا باندې بدله کړه.

تاسې هغه څنګه وموند ؟

دامارتین لوترکینګ و چې زه یې ګاندي ته ځیرکړم ، مخکې تردې چې زه هندکشف کړم اوپه دغه باره کې لاس په کارشم ، هغه زما پام دعدم تشددپه لورراواړاوه ،

www.sikaram.com

وروسته نلسن مانديلا دګاندي اوپه جنوبي افريقاکي دهغه داوسيدواوکړووړو په اړه له ماسره خبري وکړي ،ګاندي دهغه روښانګرلارښودو ، هغه دځان په اړه فکرکاوه چې داوړنه ده چي سړی بايد په زندان کي هم ياغي وي، هغه په دغه ترخ کي په دي باورو چي يونني ځواک بايد له سړي سره مل وي ، هغه له ميديشن څخه منندوی و ، هغه ځان ماته له هغه سره په تړاوکي راوښود.

آيا ګاندي په اوسني عصرکي مهم دی ؟

هو، هغه ډيراړين اوضروري دی، ګاندي فکرکاوه چي هند بايد په خپل هويت سره جوړشي ، هغه ښايي ځان په دي ملامت بللی وي اوياپي نه غوښتل ، چي هغه هند ته دلويديز ترنامه اوهويت لاندي دپيژندني وړتيا ورپه برخه کړي، ګاندي وليدل چي دهغه هيواد ددښمنانو له خوا غوبل غوبل شوی، هغه هيواد چي په دغه ځواک سره بايد اوچت پاتي شوی وای ، هغه فکرکاوه چي هند پياوړی ملي وياړاوبرم لري هغه بايد له ورکي سره مخامخ نه شي.

دهغه اصلي دنده څه وه ؟

ګاندي دهندي هويت ايجادونکی و، هغه دهندي ټولني ملي والي ته عملي بڼه ورکړه ، وياړپرهغو تبليغاتي هڅو چي ده ته يي په جنوبي افريقا کي دمهاجرو دحقوقو ددفاع له امله لوړتيا ورپه برخه کړه ، په هندکي هم ده خپلي ټولي هڅي ددي له پاره وکړي چي دخلکو پاملرنه يي لاريونو، دمالګي دنامتو لاريون اغيز، روژو ، سفرونواونورو کړو وړو ته راواړاوله . ګاندي له شکه پرته لومړني څوک و، چي ترهتلردمخه يي ميديا دانځورونو ، بحثونو اوخپرونو په ترخ کي دځان په ګټه وکاروله ،په دوديزو کاليو ، لوځوپښو ، لکړي ، اوعينکو سره يي داکشف هم وکړچي هنديان بايد څنګه دځانو له پاره هندي کالي وکاروي .

www.sikaram.com

ګاندي څه ډول هندوستان غوښت؟

هغه یوخیالي هندوستان ، چیرې چې کښتني پاټکي نـوردکرکي اونفـرت وړنـه وي، هندواومسلمان باید په سوله کي له یوه اوبل سره ژوند وکړي. هلته چې هندوباید په اوونی کې څوځلې روژه ونیسی ،هلته چې باید تشدد نه وي.

ګاندي ډیرلوړانسان و، هغه ته چې څه په فکرکي ورتیریدل هغه یې په خولـه ویـل، همداوه چې کله کله ډیرې تیروتنې هم تري کیدې،لکه دهغه لیک په ترڅ کـې چـې هټلرته یې ولیږه اوهڅه یې کوله له هغه سره استدلال وکړي خوبیایې دهغه له امله له هټلرڅخه بښنه وغوښته.

ګاندي ددموکراسی په تاکنه کې څه ونډه درلوده ، داسې یوسستم یې غوښـت چـې هغه به لکه دلویدیزپه شان وي اوکه برعکس ؟

هغه سیاسي ګوندونو ته زیات درناوي درلود،ان که به هغو له دوی سره اړیکي هم نـه درلودل، دموکراسي دده له پاره یوځرګند انتخاب و، په اقتصادي برخـه کـې دنوبـل جایزې وړونکي امرتیا سینګ ذذداپه ګوته کړې چې دموکراسي لویدیزه هڅه نـه ده ،بلکی دایوه هندي فکري برياده. چې کیدای شي خبرې پرې وشي .

هغه څه ځانګړې کرشمه درلوده ؟

هو، هغه داسې یوفوق العاده څواک درلود چې کولای یې شول خلـک پرځـان پسـې راوکاږي. ان هغوی چې دده له کړنوڅخه کومه ګټه هم نه ورته رسیده، ګاندي ډیرڅه ولیکل، هغه په خپل ژوندکې تل موسکی او هڅاندو ، ګاندي همداراز له تلپاتي والـي سره لیواتیادرلوده. دهغه خوښیدل چې یوڅوک دي ووژني ، هغه کیدای شول دخپل مرګ له پاره څه په نښه کړي وي، هغه دېرتم اوشوکت په لوړتیا کـې ووژل شـو، پـه داسې حال کې چې ده ته وړوه چې یوځه دمخه مړشوی وای، مانا داچې یوځه ترویش دمخه. له ۱۹۲۰ څخه تر ۱۹۴۵ کال پورې هندپه خپله ګاندي و، ستاسې لـه پـاره بـه

اوس داګرانه وي چې دنړۍ دپوهیدوپه راز باندې پوه شی داسې لکه چې ګاندي دغه رمز درک اوپرې پوهیدلی وو. ده هغه برلاسې اوزورزیاتی چې دیوځو سپینوله خوا پرټول بشریت باندې زغمل شوی و وغانده،دا اوس په هرذهن کې یوسمبولیکه طرحه ده چې کله ګاندي جنوبی افریقې ته په رسیدو سره له ګاډی څخه دباندې غورځول کیږي . داهغه شان کیسې دي چې دزیاتو انسانانوله خوا تجربه شوې ، خونه پر مور ،پرمور لویدیزوالو باندې څکه چې مور د زورزیاتو خلکو په اړخ کې یو، اوهغه زورزیاتي وهلي خلک له خوبه راویښ کړل .

کوم درسونه له هغه پاتي شول ؟

یوساده سړی کولای شي چې نړۍ بدله کړي ، ویاړدهغه په سوچونو ،
تشدد کله هم دځوریدلي اوترستم لاندې انسان له پاره دمنلووړلاره نه ده .

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندلید) له مجلې څخه چې دهند دباندنیوچارو وزارت له خوا خپریږي له انګریزي ژبې پر پښتوژباړل شویده.
لیکوال لوي ژوند لیکونکی دی، جاکویس اتالی به په راتلونکي منې کې دمهاتما ګاندي ژوندلیک ولیکي

www.sikaram.com

(۱۲)

پروفیسور تسیوشي نارا

څه شی ما له مهاتما ګاندي څخه زده کړي دي...

پر دغه نړۍ زه دخپلې ۷۴کلنې اوږدي تجربې په اوږدوکې په دې باوري شوم چې هرانسان دیومطلق موجود په توګه دی وي اوکه دابايد په خپل ژوند کې په خپله ننۍ خوشالۍ باندې پوه کیدای شي. له دغې پوهیدنې سره سم دمطلقیت ترڅنګ دوه آره نورهم دي چې هغه په خپل وارزموږ انسانانو له پاره له يوې خوامهم اوله بلې خوادپاملرنې وړدي ، دغه دوه توکه ، خپلواکي اوآزادي اوسوله اوامنیت دي. له خپلواکۍ پرته به يوکس هم په ډله ییزه اوهم په انفرادي توګه دخوشالۍ احساس ونه کړي. په ورته شان ، دامنیت اوخوندي ساتنې نشته والی په څرګنده توګه هرڅوک اندیښمن اوخواشینی کوي . دلته

(سوله) هغه دانسان په لاس جوړشوی دولت په ګوته کوي چې دهرډول ځوراوستونزې ، مقابلې یاجګړې څخه په یوه خواوي، همدارنګه (امنیت) هم په خپل واریوازې کوم مصنوعي مفهوم نه دې بلکه داپه خپل وارهغه اصل اوحالت دی چې په طبعيي توګه دیوې غمیزې په مخ کې ډال کیږي .

دهند دخپلواکۍ دمبارزې په ترڅ کې سیاسي مشرانواوانقلابیانو دالویه بریا بلله چې دوی باید له انګریزي ښکیلاکي واکمنې څخه خپله خپلواکي واخلي ، ددغې موضوع په اړه شرې اربندودیوه انقلابي لارښود په توګه هڅه وکړه چې دیوځې مقابلې په ترڅ کې انګریزان له خپل هیوادڅخه وباسي اودهغوی واکمنې پردغه خاوره باندې پای ته

www.sikaram.com

ورسوي.خوورسته چې کله هغه تقاعد شونوبيايې په پاندي چري کې پـه خپـل ننـي انقلاب اوننې صفايي باندې دخپلې روحاني خپلواکۍ له پاره چې په هغې کې به هـيڅ ډول رنځ اودرد اړول نه وي پيل وکړ.

خو دمهاتماګاندي دلارې په څارلوسره دی په خپل ژوند کې په بې ساروبرياوو باندې برلاسی شواوداېې باورشو چې انساني خوشالي يوازې دهغه دټـولنې پـه سياسـي ـ اقتصادي وړتيا پورې نه ده اړونده بلکي په دغه ترڅ کې هغه ته داهم اړينــه ده چــې هيوادوال يې دسوسيوـــــ کلچر او معنوي خپلواکۍ په فکرکې هم شي.

زه غواړم دلته دغه ټکی په ګوته کړم چې هغه (اربندو) په څومره ژورتياسره دګاندي دژمنې اوژورزغم تراغيزلاندې وچې دخپل هيواد دسوله ييزحالت له پاره يې نه يوازې دهنديانودګټې په خاطربلکی دانګريزي ولس په خاطر هم ګام اوچت کړی دی.

ده کله هم ددې له پاره هڅه ونه کړه چې بريتانويان بايدووژني. ددې پرځــای ده تــل هڅه کوله چې انګريزان په خپله بې عدالتي باندې باورمن کړي ، اودايې ترغوږ ورتيره کړه چې دوی بايد هغه تګلارې ترلاس لاندې ونيســي پــه هغــه کــې چــې دانســان اوانسانيت دواړو خيروي. ګاندي جی هم په خپل وارسره دخپلې مبارزې په ترڅ کې کله هم نه څوک و رټل اونه يې دچاپه وړاندې په هغوشپوورځوکې چې دبې عــدالتې پرضدېې مبارزه کوله له سپک نظری څخه پــه خپــل ټــول فزيکــي ، روښــانفکري اومعنوی ځواک سره کاروا خيست .

ديوه جاپاني اوسيدونکي په توګه چې داتومي بــم ســپيرې تجربــې اومــزې مــوهم ددويمې نړيوالې جګړې په ترڅ (۱۹۴۵) کې وليدې ، په دې نظراو بــاوريم چــې بايــد داسې يوه نړيواله خوندي اوسوله ييزه تګلاره چې دهغې له مخې نړۍ نوره له اتــومي ناتاراودډله ييزې وژنې له نورو ډولووسلوڅخه خوندي پاتې شــي رامــنځ تــه شــي . برسيره پردې ديوه نړيوال تبعه په توګه په دې هيله يم چې بايد بشريت دابدله پــاره په يوه بشپړه هم غاړې اولوی طبعيت کې سره پاتې شي. ما دتيرو دريولسيزوپه ترڅ کې له زياتو نړيوالو رضاکاروسازمانونو او روڼ اندوانفرادي کسانو سره کاروکړ . ددغــه شاليدپه پام کې نيولوسره زه اوس غواړم له ځان سره په لنډه توګه داووايم چې ،کوم

www.sikaram.com

څه ما له ګاندي جي څخه زده کړي اودده دژوند کوم اړخونه زما دژونـد لـه اوسـنۍ حالت سره څه شان تړاولري ؟
زه کله هم په ګاندي جي پسې دلته نه وم راغلی اونه هم زماله پاره داشیبه برابره شوه چې له هغه سره دې دده دژوند په شپو ورځوکې وګورم ،کله چې په ۱۹۵۸ کال کـې زه دلومړي ځل لپاره دهند په خاوره باندې پلې شوم ، دی پرهغه مهال نورپردې نړۍ نه و اوهغه دیوه ځوان افراطي په ګولیوباندې په ۱۹۴۸ کال کې له نړۍ څخه سـترګې پټې کړې وې. خوکوم څه چې ماله هغه څخه زده کړي هغه ګردسره هغه څه دي چې ما دده له ژوندلیک اونوروآثاروڅخـه چـې نورولیکوالـودده پـه اړه لیکلـي اویـاهم دهغوکسانوله کیسوڅخه چې هغوی له ده سره لیدلی کتلي اویایې کارورسـره کـړی وپه غیرمستقیمه توګه اوریدلي دي.
له هغوځانګړنوڅخه چې ګاندي جي درلودې اوپرمـایې اغیـزه کـړې یـوه هـم دده رښتینولي ، صمیمیت ، ساده ګې اوګذشت دی، دده دشخصیت دغه جـذابیت داپـه ګوته کوي چې داده له خپلوپلرونواونیکونو څخه ترلاسه کړی دی. خـوزه پـه ځـاني توګه په دې باوري یم چې ده دغه ځانګړنې ترهغوچې ده ته میراث وې په خپل وخت کې پیاوړې اوبډایې کړې . هغه ترزیاتې اندازې دخپلومعنوي آثارولکه(بهګوت ګیتا) اونورو په زړه پورې لیوال اومینه وال و. کله چې ده په دقیقه توګه دغه کتاب ولوست، هغه په دغه برخه کې ترهر څه دمخه دلاردکرشنا اوارجن ترمنځ خبرواتـرو سـخت ترخپل اغیزلاندې راووست. همداوه چې ګاندي دخپل عمرپه اوږدوکې تـل دکرشـنا لارښونې دخپل ژوند دلارښود په توګه دخپل باورپه توګه وڅارلې.
لارد کر شنا ، لویې هستۍ ارجن ته وویل چې که چیرې دبشراستازي پـه رښـتیاهم غواړي چې دتل لپاره خپلواک اوله ننۍ خوشالۍ څخه برخمن وي باید دالاندې ټکـي په پام کې ونیسي.
۱ - باید چې خپل نفس اوذهن له بیکاره شیانوڅخه په یوه خوا کړي اوپرخپـل نفـس باید واکمن پاتې شي.
۲- هرڅه ته باید دخدایی خدمت په رڼاکې ملاوتړي نه داچې دهغه دبـدل اواجرپـه هیله وي.

www.sikaram.com

۳- هرچا اوهرڅه ته باید پرته له هرډول توپیراوتعصب څخه درناوي وکړي .
۴ـ دلویې هستې اودهغې په مطلق شتون باندې باید دزړه له کومي ایمان اوباورولري.
۵- پرڅان اوخداي باندې باید دزړه له کومي اوله شکه پرته باوري وي .
تاسې کولای شی په دغه برخه کې فکروکړئ چې ګاندي جي دغه پورتنې ټکـي پـه خپل ژوندکې په پام کې نیولي وو که نه ؟
دلومړي ټکي په اړه ځرګنده ده چې ده ځومره اوپه څه شان خپل ژوند په دغه تـرخ کې عیارکړی و. ددویم ټکي په اړه موږ وینوچې دی په څه شـان دپـرتم اوغرورپـه وړاندي دریده. په دریم ټکي کې موږټول وینوچې هغه له هرچاسره چې له ده سره به مخامخ کیدل په څه درناوي اوویاړسره پر ته له دې چې دهغه اویاهغې پاټکی ، عمـر، جنس ،شتمني ،عقیده اوقومي هویت په پام کې ونیسی چال چلندکاوه.
اوپه څلورم ټکي کې موږ ولیدچې هغه په څه زړورتیا سره دلویې اروا اومعنوي ځواک په باورباندې مغروره خپله هڅه ترسره کوله. اوپه پنځم ټکی کې وینوچې ګاندي پـه څه شان وکولای شول چې په عملی توګه دلـوی خـداي پـه مرسـته د سـاتیاګری شعاراوبیرغ اوچت کړي.
ددغوپورتنیوشعارونوپه پام کـې نیولوسـره ده داسپارښـتنه کولـه چـې هرڅـوک اوهرموجود باید پر(لوی خدای) باندې دباورله پاره هڅه وکړي ، ګاندي په پیل کې په همدې باور وخو وروسته یې دغه دلوی خدای مفهـوم اووینـه پـه (رښـتیااوحقیقت اورښتیاینه) باندې واړوله. ښایې دګاندي موخه به له دغه چلندڅخه داوه چې په دغه کار دنورو مذهبوله پلویانوسره د خواخوږۍ ځرګندونه وکړي ځکه ده فکرکـاوه چـې دخدای ترنامه بیاهم رښتیاینه چې هغه خپله له هغه پرته بل څه نه ده په یوه پراخـه مفهوم سره کارول کیږي.
ګاندي به تل پرهغه مهال چې په هیوادکې به یې کوم فرقه یی اخ وډب رامنځ ته شو، نوبیابه یې روژه نیوه ،دده دغې تګلارې هم داپه ګوته کوله چې دی ځـومره پرخپـل نفس واکمن دی اوعمل یې ځومره پر(ساتیا، رښتیاینه) باندې برابردی ، ترنامعلومې مودې پورې دروژې نیول چې ان دده ژوندیې له خطرسره مخامخ کاوه ، په دې مانااو چې دخپلې هستی په وړاندې داثابته کړي چې دی پـه رښـتیاینې سـره پـه عمـل

اونظرکې دهغې په وړاندې رښتنې دی ،په عین وخت کې ده په دې هم باوردرلود چې دی کولای شي دهرډول شرایطو اوحالاتو په ترڅ کې دخپل باور اوهـوډ پــه وړانــدې داثابته کړي چې دی هغوته رښتینې اومتواضع دی.
یوځوک کولای شي درښتیاینې په ترڅ کې دروحانیت اوروح دحلـول پراغیزبانــدې چې په هرژوندي موجودکې لکه دنوروپه شان خپله وړتیـالري بـاورمن پـاتې شــي، دهمدغه تسل اوباورله مخې یوځوک کولای شي پرته له هـرډول ډاراوترهــې څخــه اوپرته له دې چې لاس تشدداوزورزیاتي ته واچوي دهرډول بې عدالتې پــه وړانــدې بریمن شي.
دغه عملي بیلگه اودغه عادت چــې دګانــدي جــې لــه خواځــارل کیــده زمــااونورو جاپانیانوله پاره چې په خپل قانون کې یې له جګړې سره دتل لپــاره خــدای پامــانې کړی اوپه دې باوري دي چې دزورکارولومانا په خپله دنړیوالې شخړې پیــاوړي کــول دي ، په زیاته اندازه الهام ورکوونکې وه .داځکه چې څــومره ښــه ویــل شــوي چــې مځکنی ، سمندري اوهوایی ځواک اونورې دې ته ورته زیرمې به کله هم ونــه ســاتل شي.
یوشمیرجاپانیان دخپل دغه همیشني نه وسله وال کیدو اونه پوځی کیــدو پــرخلاف دي،
دوي وایې چې نه ، موږ بایددقانون ددغې مادې دبدلون په فکرکــې شــواوموږ بایــد لږترلږه دیوشمیرناځاپې حملواونیواک اودباندنیوحملوپه وړاندې دځــاني دفــاع وس ولرو. خوکه موږپه تیرکې دجګړې تــاریخ اوددوولوریــوترمنځ دواک پرسرشــخړوته کتنه کوو، موږ په دې پوهیږو اودا درک کولای شو، چې یوه لورنه یوه لــوري پــه څــه شان دخپل غرورله مخې دجګړې له پاره دناوړه تفاهم په ترڅ کې یوه لاره دجګــړې کولو لپاره موندلې اوپه ګوته کړې ده. چې په دغه ترڅ کې یــې ترهرڅــه ښــه دلیــل همدغه ځاني دفاع دځان دبرحق بللو له پاره تاویزکړي ده ، هغه چې پایلــه یــې پــه هماغه تشدداوجګړه ، عام وژنه اواتومي جګړې اوناتاربانډې دریدلې ده.
هرډول متقابل عمل چې دځاني دفاع بنــه هــم لــري پــه خپلــه کلــه کلــه دډارلــه منګولوڅخه وزي اوهغه دیرغل کوونکوپه ماغزوکې ځان په بله بنه اړوي چې زیــاتره

وختونه يې بنه په غچ اخيستنه باندې وراوړي ، لكه چې موږ يې نن سبا نه يوازې په منځني ختيزبلكي په ګرده نړۍ کې څه ناڅه شاهدان يو. ددې لپاره چې دجګړې جرړې موله بيخه ايستلې وي په دغه اړه ترهرڅه دمخه دې ته اړتيالرو چې دځاني كنترول په ترڅ اوهڅونه کې ترپوځي وړتيا درښتنې اوبې حده انساني مينې په ترڅ کې له يوه اوبل سره په خواخوږۍ اوهمدردۍ کې ځانونه وساتو. په لنډه توګه، لكه څنګه چې ګاندي جي باوردرلود چې دچاپرضد به كله هم له زوراوځورڅخه كاروانخلي ان كه دى دنوروله خواوهم ځورول شو او ووهل شو، موږ هم بايد دده هماغه درس په پام کې ونيساوله ده څخه بايد دزغم درس ولولو.

داچې داڅه اسانه خبره نه ده چې لكه ګاندي جي غوندې دې ژوند وكړای شو،خودلته يوشميرداسې كسان وو لكه مارتين لوتركينګ (جونير) اونورچې هغو ی په خورامیړانې سره دګاندي لاره وڅارله اوهغه يې دځان لاره کړه. هغه لاره چې په خپل ذات کې يوه يونيورسل لاره اوتګلاره وه. په جاپان کې هم دګاندي دلارې خورازيات لارويان شته چې دګاندي دژوندلياريې خپله لاره کړې ده. زه په خپله هم يوله دغوكسانو څخه يم چې ځان په دغه لاره کې دګاندي له پلويانواوپيروانوڅخه بولم .

ترکومه ځايه چې څرګنده ده زما مذهبې والې په دغه ترڅ کې دپوښتنې وړدی ځكه چې زه ځان (ديونيورسل مذهب) پلوی ګنم .زه هغه څوک يم چې په نړۍ کې هرمذهب زما مذهب دی اوزه پرته له دې چې پوه شم داكوم دی اوهغه كوم دهرمذهب چې پرمعنويت باندې ولاړوي پيرويم. ددې له پاره چې رښتياووايم،زما مذهبې ايديا اوليواتيا په بشپړه توګه درام كرشنا، پارامهانسا اودهغه دشاګرد سوامي ويويكاننداترنيغ اغيزلاندې دي .

له ګاندي جی څخه ما ډيرشيان زده کړي ، زه به هڅه وکړم چې دهغه روحاني ارزښتونه په خپل ژوند کې هم په هراړخيزه توګه په پام کې ونيسم.له نيكمرغه چې زه په خپل دغه كاركې ترډيره حده بريالى شوی هم يم .په هرډول كوم مشكل اوستونزمن شی چې زما له پاره ګران واوتراوسه هم دی ،هغه دګاندي جې رښتياينه اوصداقت دی. هغه په خپل ژوندکې په دغه برخه کې دومره رښتينې و چې دخپلې

www.sikaram.com

بیوگرافی له لارې يې خپلې ټولې کړنې ان خپل جنسي اړيکي هم له مورږ څخه پټ نه کړل.هغه په خپل ژوندليک کې په خپلوټولوهغوتيروتنواوګناووباندې چې له ده شوې وې په صادقانه توګه اعتراف وکړاوځان يې زموږ په وړاندې ديوه فوق العاده انسان په توګه رابرجسته کړ.
اوپه پای کې يوڅه چې يقيني دي هغه دادي چې زه به کله هم خپلې هغه هڅې چې ددغه بري پولې ته مې که څه هم په ګرانۍ سره ورسوي ، ونه دروم.

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هنډليد) له مجلې څخه چې دهند دباندنيوچارو وزارت له خوا خپريږي له انګريزي ژبې پر پښتوژباړل شويده.
ليکوال دجاپان دتوکيوپوهنتون دباندنيوڅيړنو استاد دی.

(۱۳)

دنوي زيلاند ګورنرجنرال انند ستيا نند

ګاندي دسولې نبنه

دالاندې ليکنه دهغې وينا يوه برخه ده چې دنوي زيلاند ګورنرجنرال انند ستيا نند د ۲۰۰۷ کال داکتوبر په (۲) دګاندي په ياد دهغه دمجسمې د مخ لوڅې له امله د ويلينګتون داورګاډي په تم ځای کې وکړه .

زه ترهرڅه دمخه دهغې بلنې له امله چې د ويلينګتون ښارښاروال دمهاتما ګاندي د زيړو ددغې مجسمې دمخ لوڅې دمراسمو له امله ماته راکړې د زړه له کومې مننه کوم.

همدارنګه په دغه شيبه کې زه غواړم چې په لنډه توګه په اوسني نړۍ کې دمهاتماګاندي په تلپاتې ميراثونو باندې لنډې خبرې وکړم اوهم به دهند اونوي زيلاند داړيکو په اړه يوه يادونه ولرم.

مهنداس کرم چند ګاندي (۱۳۸)کاله پخوا په ګجرات کې چې دهندپه شمال لويديزه برخه پرته سيمه ده وزيږيد ، نه اويا کاله وروسته د ۱۹۴۸ کال دجنوري په (۳۰) دهندله خپلواکۍ څخه نژدې شپږمياشتې وروسته ، دهغې ډالۍ له پاره چې ده دخپل ژوند نژدې ديرش کاله دهغې له پاره ونډه کړل ديوه هندي ترهه ګر له خوا ووژل شو.

دخپلې نه زورزياتی يا عدم تشدد دفلسفې له مخې يې د زورزياتي اوبې عدالتۍ پرضد دانتقاد غږ پورته کړ، دخپل ژوند په لومړيو کې يې په جنوبي افريقاکې د قانونپوه په توګه دنده پيل اوله پوره ځواک سره هند ته راستون شو.ده له انګريزي واکمنۍ څخه دخپلواکۍ ننداره په خپلوسترګووکړه.

---

www.sikaram.com

دی دویش اوبیلتانه پرضد و، هغه چې اوس یې هند اوپاکستان شپیته کلني ونمانځله ، هغه ویش چې په (۱۹۴۷) کال کې دهندپروچه باندې وتپل شو. دې پرهغه مهال په کلکته کې و چې په هیوادکې اخ وډب رامنځ ته شواوپه ترڅ کې یې په زرګونه مړه اوبې کوره شول . دنوي زیلاندپیژندل شوی هندي آري روتریایی جراح منیرقادري دګجرات په احمدآبادکې زیږیدلی اوډګاندي له کورنۍ سره یې ملګرتیا درلوده.په هغه مقاله کې چې تیره میاشت په هندکې خپره شوه،منیرقادري هم په هغې کې دآزادۍ په شپوورځوکې دخپلوسترګولیدلی حال ولیکه ، هغه ولیکل چې کله هغه ګاندي ته وویل چې :

زه غواړم ډیلي ته ولاړشم ، څوهلته دخپلواکۍ دنمانځلو ننداره وکړم ، ګاندي په ځواب کې ورته وویل چې :

« هلته څه شي دي چې ویې نمانځو، په هغه ورځ زه بایداوښکې اووینې وژاړم »

دهیواد دخونړیو پیښو په درشل کې هم هغه هڅه وکړه چې هیواد دهندو،مسلم اوسیک ترمنځ دفرقه یی کړکیچ له لمنې وباسي. دهند لومړنی لومړي وزیرجواهرلال نهرو په هیواد کې ددغه نومیالي له مړینې وروسته وویل :

« ملګرو... اورڼا نوره زموږ له ژونده کډه وکړه ، تیارې هره خوا په سراخیستې ... زموږ ګران لارښود هغه زموږ بپو نورله موږ سره نشته ... هغه رڼا چې پردغه هیواد راوپرکیده هغه څه عادي رڼا نه وه ،هغې رڼا چې دغه هیواد یې دډیرکالولپاره رڼاکړاودغه هیواد به دنوروډیرو کالونولپاره رڼاکړي ، اودغه رڼا به زرګونه کلونه وروسته پردغه هیواد اوګرده نړۍ باندې راوځلیږي اود زرګونو زړونو لپاره به یوتلپاتې ډاډ اوتسل وي»

رڼا کډه وکړه ، دهغه فزیکی شته والی نورنه ترسترګوکیږي ، یوازې دهغه روح اودرسونه چې دده سترمیراث دي هغه به له موږ سره تلپاتې وي.

ګاندي دربښتیاینې په لورخپله لاره پرانیسته ،هغه نه زور زیاتی ، نه همکاري دانګریزي واکمنۍ پرضد ځکه وکارول څوله یوې خوا پرځان ډاډمن شي اوله بلې خوا بې عدالتۍ ته دپای ټکی کیږدي.هغه همدارنګه په ژوند، روح اوفزیکي سپیڅلتیا کې

www.sikaram.com

دسادګۍ اصل رامنځ ته کړ ، ده په خپل ژوند کې داوړتیاهم دځان کړه اودازغم يې هم رامنځ ته کړ چې نورمذهبونه هم دخپل هغه ترځنګ هم وزغمي اوهــم يــې درنــاوی وکړي . دده غړ دځوريدليو خلکوله پاره دنړۍ په هره برخه کې دهيلې زيرې و. لکــه چې ده خپله وويل :

« کله چې زه خواشينې کيږم ،تاريخ ته ګورم ، اوهلته ګورم چې رښتياينه اومينه پــه هروخت اتله او وړونکې وې. سمه ده چې هلته به يووخت داسې وحشــت اوبــدمرغي برلاسي وي چې هغه به هرناوړتيا ترسره کوي، په داســې حــال کــې چــې هغــه زور اووحشت رانسکوريدونکی دي »

يوسرسپارلی هندو ، ښايې يومهال په ټولو مذهبوکې يوه ننۍ واقعي رښتياينه داسې هم وګوري چې دهغې په زور دبې عدالتۍ په وړاندې ودريږي، په دغه تــرخ کــې کــه بيايوڅوک داسې هم پيداکيږي چې مذهب ته داسې فتواپه خوله ورکوي چې دهغــې له مخې دې تشدد عادلانه وبولي ، دغه شان طرحه اوخبره دګاندي په وړاندې په دغه ترخ يوه بې مانا اوبابيزه خبره ده. لکه چې هغه په دغه برخه کې په خپله ويلي دي :

« ترمذهب بل څه رښتنې نشته چې پرمعنويت باندې واکمني وکړي، يوڅوک دبيلګې په توګه هم نه شي کولای پردغه باندې په بې ارادتۍ والي اوقهرجن توب سره داسې چې خدای يې مل شي شونتياومومي »

ټايمز مجلې چې په ۱۹۳۰ کال کې ګاندي دکال سړی ونوماوه ،همداسې يې پــه ۱۹۹۹ کې البرت انشتاين دپيړۍ سړی ونوماوه ، په دې نژدې وختوکې دامنــل شــوې چــې دګاندي دميراث په پام کې نيولوسره بايد هغوی چې د زورزياتی په وړاندې جنګيږي اويامري هغوی بايد ((دګاندي دماشومانو)) په نامه سره يادشي،

لکــه دپولنــډديووالی لاربــود لــيچ وليســا، ډاکترمــارتين لوترکينــګ ،دماينامــار ددموکراسۍ مشره انګ سان سوکي اودجنوبي افريقې داپارتايد خلاف مشران نلسن مانديلا اوارچی بيشف .

دګاندي دغه مجسمه چې په نوي زيلاندکې له ده سره دمينې اوارادت لومړنۍ نښــه ده داد ويلنګتن ښارته دهنددکلتوري اړيکو ډټولنې له خوا ډالــۍ شــوې ده ، داســې ډالې چې هغه به دهند اونوي زيلاند ترمنځ د دوستۍ اوښواړيکو په زړه پورې اوغوره

نښه وي ، هغه به پردغه ځای دتل لپاره دسولې دسمبول په توګه ولاړه وي اوپه نړې کې به په مليونوهغوی چې دګاندي له حقانيت ، درسونواولارښونوسره دزورزياتي پــه وړاندی په هره خواکې راپورته کيږي خپله ملتيا په ډاګه کوي ، په تيره بيا پــه نــوي زيلاندکې به هغه درناوي ترلاسه کړي ، لکه چې (تی وي اورنګمای)) په پاریهکا کې په ۱۸۷۰کلونوکې ترلاسه کړی و.

زه دلته په نوي زيلاند کې زيږيدلی يم اودلته مې دهندي ميراث ديوه غړي په توګــه وده کړې نن ځان په دې وياړن بولم چې دهمدغو اړيکو له امله ماته بلنه راکړه شوې اودلته ستاسې په مخ کې ولاړيم. زه باورلرم چې ددغې مجسمې درول بــه لــه شــکه پرته دهنداونوي زيلاند په جوړونــه او وده کــې دهنــديانواونوي زيلانــديانو دبرخــې اخيستنې په زړه پورې بيلګه وي، هندي آرو خلکو زموږ ټولنې ته ډيرڅه ورپه برخــه کړي دي، زموږدټولنې په اخلاقــی اوټــولنيزه روزنــه ، ديــوه پــراخ ټــولنيزنظم پــه جوړولواودنوي زيلاند په اقتصادي وده اوجوړښت کې د دوی ونــډه پــه روښــانه تــه هرچاته ځرګنده ده.

د ۲۰۰۶ سرشميرنه په ډاګه کوي چې په دغه هيوادکې دهنديانو دشميرکچه ډيره مخ په زياتيدوده، دم ګړی (۱۰۴۰۰۰) هنديان نوی زيلاند خپل کوربولي اودلته ژوند کوي. دهندي آرو استوګنو دټولنيزواړيکو له لارې نوی زيلاندپه دې بريــالی کيــدونکی دی چې دخپلې اقتصادي ودې اوکلتوري وړتيا په برخه کې رغنده ګامونه اوچت اوله هند سره دخپلواړيکو دپياوړتيا په برخه کې نورهم اوچت ګامونه پورته کړي.

اوپه پای کې زه په دغې مجسمې اودهغې په رغنده درسونو بانــدې دزړه لــه کــومي باورلرم اودابه داوږدې مودې له پاره زموږپه پلازمينه کې دســولې دنښــې پــه توګــه اوچته اودنګه ولاړه وي .

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندليد) له مجلې څخه چې دهند دباندنيوچارو وزارت له خوا خپريږي لــه انګريزي ژبې پر پښتوژباړل شويده.

ليکوال او ويناوال : دنوي زيلاند ګورنرجنرال انند ستيا نند

www.sikaram.com

(۱۴)

فرانسسکو روتلي

موږ يې بايد له مهاتما ګاندي څخه زده کړو

دادښاغلي روتلي هغه ويناده چې په روم کې يې يوې ټولنې ته ډګاندي دزوکړې پرکاليزه کې اورولې وه .

دمهاتما په نامه دغه مانۍ له نژدې ديرشـــوکالو راپــه ديخــوا دلتـــه ولاړه ده. مادلتـــه خوخوځلې دګاندي دافکارو اويادو په خاطر په تيرخوکالوکې برخه اخيستې ده .څـــه شی چې زما له پاره دلته ددغې تاريخې مانۍ په اړه دپاملرنې وړدي ، اوځه چې ددغو کلنيومراسموپه اړه دلته ويل کيږي دهغوترڅنګ داهم ديادولووړده چې دغـــه ځـــای اودغه سيمه په خپل وار په داسې ځای کې پرته ده چې دلته آرامي اوخاموشـــي پـــه رښتيانۍ توګه ژوندپه خپله غيرکې نيولی دی.

کله چې نامتواولوی تاريخپوه توين بې له هنده دانګريزانودوتلوپه اړه خبـــرې کـــولې ،ويې ويل :

« موږ نورڅه نه شوترسره کولای اوناچاريوچې بايد دې ته غاړه کيږدو، دګاندي عمـــل ددې له پاره لاره پرانيسته چې موږ بايد هندله رسوايۍ پرته پريږدو »

دادعدم تشدد زوراوځواک و، کله چې موږ دساتياګرۍ تجربه اورو، هغه کليمـــه چـــې مانا يې دحقيقت اورښتيايني ځواک دی ، کله چې موږ وينوسونياګاندي اولـــه هغـــې سره دهند ټول ملت ددې لپاره هوډ کوي چې دساتياګرۍ پيرۍ ونمـــانځي ، کيـــدای شي چې دنړۍ دټولومشرانوپه وړاندې داووايي چې داکتوبر(۲) دګاندي دزيږيدو ورځ بايد دعدم تشدد دورځې په نامه سره ياده شي.

www.sikaram.com

کله چې ګاندي به ويل، زه باید یوځه تاسې ته درزده کړم اوهغه داچې دعدم تشــدد اونه زور زیاتی مفکوره دومره لرغونې اوپخوانۍ ده لکه دغه غرونه ، هغه څه نــورهم ویلي وو، خوترټولویې دامهمه ده چې وایی ، چې دربنتیاینې ترټولو مهمه برخه دنړۍ دتاریخ په اوږدوکې لکه څنګه چې تشدد لرغونی دی ، هماعسې عــدم تشــدد هــم لرغونی دی.

زه هیله من یم چې دګاندي تجربه اودرسونه به دهغوکړووړله پاره یودرس اوالهام شي لکه څنګه چې نن سباپه ماینامار(برما) کې روان دي اوموږ یې خورا زیات اندیښــمن کړي یو. دګاندي په خورامهموخبروکې یوه داخورامهمه اودپـاملرنې وړده لکــه چــې وایی :

« که سترګه دسترګې په ګناه راوباسو، نویوه ورځ به ټوله نړۍ ړنده شی »

.موږهیله من یوچې دموکراتیک ارزښتونه اوپوره زغم به آخر خپل ځای ونیسي.

نني سترهندته زما پیغام دادی چې ، تاسې موږته پرهغوکړو وړو چې تاسې له ګاندي څخه راپه دیخوا ترسره کړي د درناوي وړیاست. داسمه ده چې هند تــه هــم ډیــرې ستونزې لکه چې دنــړۍ نورهیوادونــه ورســره لاس اوګریــوان دي وردغــاړې دي ، خوموږبیاهم وینوچې ستاسې هیواد تراوسه دیوپیاوړې دموکراسۍ په لــورچې پــراخ پلورالیزم ، پراخ توپیرونه ،او دبیلابیلومذهبوپیروان یې ترسیورې لاندې ژونــد کــوي مخ په وړاندې حرکت کوي. زماپه اندداهماغه زغم دی ، هغــه چــې دګانــدي دخــورا ستراوپراخ میراث په توګه تاسې روزي ، هغه چې موږ باید ډیرڅه ترې زده کړو.

پردې برسیره ، نن سبا موږ باید دهغوی چې خالي لاس ښکاري اوخالي لاس نــه دي، هغه چې وســله وال نــه دي ،اوپــه خپلوافکــارو وســله وال ښــکاري ، ډیرڅــه زده کړو،دهغوی روحی ارزښتونه داتوان لري چې دیوه آزاد اوخپلــواک جهــان لــه پــاره وجنګیږو اونړۍ دتشدد له غم څخه بې غمه کړو. دهمدغه اصل په رڼــاکې زه پــه دې ډاډه اوباورلرم چې دګاندي پیغام داسې دروند اوتلپاتې دی، لکــه چــې ددغوپیــاوړو غرونوډبرې دي، لکه دغه ټولې هیلې چې دلته دګاندي درناوی کوي ، دهغه پرهیــواد ویاړي اودهغه له مخې دعدم تشدد دغه ورځ چې ملګروملتوپه دغه نامه اعلام کــړې

www.sikaram.com

نمانځي ، دابه ټول هغه څه وي چې راتلونکي نسلونه به هم له دغې جادويي تګــلارې څخه ډېرڅه زده کړي ، له ده څخه مننه !

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندليد) له مجلې څخه چې دهند دباندنيوچارو وزارت له خوا خپريږي لــه انګريزي ژبې پر پښتوژباړل شويده .

ليکوال : دايتاليا دلومړي وزيرمرستيال اودکلتور وزير و.

(۱۵)

راج مهان ګاندي

ګاندي دشلمې پيړی يو لوی اتل

لی نويل ابزيروتيور ، له راج مهان ګاندي سره دګاندي دژوند اوعصرپه باره کې مرکه کړې، دغـه هماغـه مرکه ده چې ددغه فرانسوی اخبارکې د ۲۰۰۷ کال په اګست کې خپره شوې ده.

هغه دشلمې پيړی له لويو اتلانو څخه دی،يوشميرخلک هغه داوسنی عصردمسيح په سترګوګوري ،خوهغه په رښتياهم داسې څوک وچې خپل خلک يې دخپلواکی په لور لارښونه کړل ؟ هغه څنګه عدم تشدد رامنځ ته کړ او څنګه يې پرانګريزانو باندې بری ومونډ ؟

(وينسټ جوورل) ددغه لوی اوبې ساري اتل وروستې ځان ناستی مونډلی . دګاندي زيات پاتې شوني اوملګري داسې چې دمهاتما لاره يې وڅارله دوی ټولو خپلـې هغـه کيسې چې دګاندي دآزادی دمبـارزې، دزنـدان دشـپو، دليـډرانو دماتواوشـکونو،

www.sikaram.com

ماشومتوب ،له ماشومانو اومیرمنې سره دهغه داړیکو، دهغه داغیزناک توب ، نړۍ لید اوباورنه کیدونکې کړو وړواوکرکترپه اړه درلودې هلته دلته یوبل ویلې او رسولې دي .
هغه دخپلوخلکوله پاره مهاتما یالویه اروا اولوی اتل و، پیروانواوپلویانویې هغـه دبپـو (پلار) په نامه باله ، دهغه نوم مهنداس کرم چند ګاندي و، دهغه په مړینه نـامتو پـوه انشتاین خپله خواشینې څرګنده کړه اوویې ویل :
« راتلونکي نسلونه به پرداسې یوه سپیڅلي سړي باندې دزړه له کومي باورمن وي » .
اوپه رښتیاهم چې حیرانوونکې خبره ده .
په هند کې ،چیرې چې خلکو همدا اوس دخپلـې آزادۍ شـپیتمه کـالیزه ونمانځلـه ،ګاندي دغه بوډا سړي یې پرفضا باندې ولاړدی اوپه موسکا سره هرې خواته ګوري :
بانک نوټونه، پستي ټکتونوته ،دکورونو ، ښوونځیواوتالارونو دیوالونو ،ان چې دبالیود سینما هم په خپلوشـعارونو کـې بېوتـل پـاتې لـوړاو اوچـت اودهنـد لـه پیـاوړو لارښوونکوڅخه وباله اوپه دغه ترځ کې یې ځان ښودنه وکړه .
خودنورې نړۍ لپاره تردې هم لوړدی ،هغوی ټولوګاندي په شـلمه پیـړۍ کـې دیـوه مورالی ځواک په توګه منلی داسې لکه دنوي عصرمسیحا، هغه دبیلابیلووچو نومیالیو مشرانو لکه مارتین لوترکینګ، لیچ ولیسا اونلسن ماندیلا ته سترالهام شو.
همداسې موږ په دې نژدې وختوکې دنړۍ پـه یوشـمیرزیاتو برخـو کـې د نـارنجی انقلابونو لکه په جیورجیا، لبنان اواکراین کې چې دګاندي پـرتګلاره بانـدې ترسـره شول شاهدان یو.همداسې په ۲۱ پیړۍ کـې هـم دده دسـولې ،رښـتیاینې او زغـم پیغامونه تربل هروخت اړین اودپاملرنې وړدي .
ګاندي څوک و ، دغه دزړونو اویادونو اوپرهرچا ګران سړي ، دغـه سـیکیولرروحانی ،دغه فداکاره انسان ولې په خپل ژوند کې دژوند دغه نوې تګلاره دخپـل پیغـام پـه توګه ترلاس لاندې ونیوله؟
دده لمسی راج مهان دمهاتما ګاندي مهم ژوند لیک چاپ کړ. هغه نویل اوبزرویتور ته ددغه ایالتې وکیل ، سابه خوري ،څوک چې نیمه پیړۍ دعملي مبارزې اوکړنې له امله دخپلواودنړۍ دخلکو لپاره ازمویونکی کتونځی اوتکیه ځای شو.
نویل ابزرویتیور :

www.sikaram.com

کله چې هغه په ۱۸۶۹ کال کې وزیږید، دهغه کورنۍ په هغه وخت کې دپوربنــدرچې دبمبۍ په شمال کې یوه کوچنې سیمه ده له نومیالیواو درنوکورنیوڅخــه وه، پلاریــې کرم چند ګاندي پرهغه مهال لوی دیوان یانی دهغې سیمې شــهزاده اولــومړي وزیــر وچې هغه سیمه اودهغې خلک یې لاربشوونه کول. په لنډه توګه که چیرې دهند ددغه راتلونکي خپلواکي غوښتونکي بډای میراث نه وای ، هغه به په رښتیا هم دغې لوړتیا ته رسیدلی وای.

ن .ا :   اوپه ډیرمذهبي ډول ؟

ر.ګ :   هو، په کورکې یې دهندویزم مقدسات، په کوموپورې چې ګاندي اړوند وتول عملي کیدل،دعا وې اوعبادت به په ورځ کې څوځوځلې ترسر ه او ویل کیدل ، هلته نه څه څکول کیدل، نه شراب خوړل کیدل، غوښه نه یوازې منع وه بلکه ددې اجــازه هم نه وه چې پرهغې باندې څوک ولګیږي.

ن.ا :   هغه په خوراځواني کې واده هم وکړ؟

ر.ګ :   دې دخپل واده پرمهال (۱۲) کلن و،دده پلاراومورېوه نجلۍ ومونده چــې دده له پاڅکې اودده په عمروه ، کستور. هغه خورا ښکلې ، خو نالوستې وه ،هغه ترمړینې پورې دده دمیرمنې په توګه له ده سره یوځای وه . یوشپیته کاله وروســته پــه ۱۹۴۲ کال کې مهنداس تل دخپل پلاردغه عمل چې ده ته یې په کوچینوالي کې په زور واده کړی و انتقاداوه، دی دخپل ژوندپه اوږدوکې دماشومانودواده کولو پرخلاف و.

ن.ا :   په ۱۹ کلنې کې دې دزده کړې لپاره لندن ته ولاړ، لامل یــې داو چــې دې پــه هندي لوړوکورنیوکې راته ...

ر. ګ :   هو، په هغه وخت کې ، یانې د نولسمې پیړۍ پــه وروســتیوکې یــوازې دوو سووتنود امپراتورۍ پلازمینې ته سفروکړ،مهنداس یوله همدغوزده کوونکــو څخــه و چې ده انګریزي واکمنې ، دهغې قانون ، دهغې دود په ښه توګه پیژندلې وو. هغه چې په رښتیاهم ده بیا دهغې پرخلاف خپله جګړه پیل کړه. خولندن ته تګ هــم دځــوان ګاندی دآزادخیالۍ یوه نښه وه ، په داسې حال کې چې دده دپاڅکې مشران په دې نه ووخوښ چې هغه دې لندن ته ولاړشي. دهغوپه وینا چې بنیا (هغه پاڅکې چې ګاندي

www.sikaram.com

پرهغه پورې اړوند و) یورپ ته ځي چې هلته له انګریزانو سـره وخـوري اووڅښـي . خومهنداس دا هوډوکړ چې ددوي پرخلاف په دغه ترځ کې ګام پورته کړي .
ن. ا. : په لندن کې دریوکالو زده کړې پرده باندې ژوره اغیزه وکړه ؟ خو دایې ردولـه چې باید عیسوي شي ؟
ر.ګ : ګاندې د مسیح تراغیزه لاندې و، هغه چې په هندویزم کې هیڅ ډول بیلګه نـه درلوده، هغه (سیرمون ان ده مونت) ولوست ،خو کله یې هـم ددې لـه پـاره خپلـه لیواتیا،سره له دې چې عیسوی دوستانویې زیات هڅاوه ونه ښوده چې هغه دې ومنې اوورواد وړي. ځکه دې په دې باورنه وچې مسیح دې دخدای یوازنې زوی وي. په دې چې که ده دامنلې وای ماناداچې ده بایدهندویزم رد کړی وای ،مګرهغه دعمرترپایـه په هندویزم باندې ولاړ هندوپاتې شو.
ن. ا. : له کله یې دمبارزې په ډګرکې دپاتې کیدو اودریدو ژمنه وکړه ؟
ر.ګ : دا ۱۹۰۶ کال و، په دغه کال زولوقبیلې دانګریزانو پرضد پاڅون وکـړ، ګانـدې سره له دې چې له زولوسره یې خواخوږي درلوده ، خو ده داسـمه وبللـه چـې بایـد دانګریزانو اطاعت وکړي ،په حقیقت کې داهغه وخت وچې ده کله هم دافکرنه کـاوه چې دی به دهنددخپلواکی له پاره متې رانغاړي. ده پردغه مهال یوازې هلته دهندیانو له حقوقونوڅخه دسستم په دننـه کـې دفـاع کولـه. همـدا لامـل وچـې ده ځـان دانګریزانواوزولو دجګړې په ترځ کې دامبولانس په ډلـه کـې ونیـو. جګـړې خـورا دردونکې وې ، سراسرتشدد،وژنواوسـادیزم دهغـه احساسـات وځپـل اودنـاروغی احساس یې وکړ، اودغه عمل دده ژوند له بدلون سره مخامخ کړ. هغـه بـه وروسـته دجګړې انځورایستلی وای،خوده خپل (پلاوی) ته لاربښـونه وکـړه چـې دوی بایـد دحقانیت او نه زورزیاتي له پاره تبلیغ وکړی . اومهاتما له همدغه ځایه راوزیږید.
ن.ا : ولې ګاندي د نه زورزیاتي مبارزې ته ډیراهمیت ورکړ ؟
ر.ګ : هغه دامریکایی لیکوال (دیوید توریـو) تراغیزلانـدې و،هغـه چـې دولسـي سرکښی دمفهوم کاشف دی ، لکه دهغه په شان دې هم په دې باوروچې یوتبعه بایـد داحق ولري چې دغیرمورالي واک په وړاندې سرکښـي وکـړي اوراوپاریږي.برسـیره

www.sikaram.com

پردې هغه په دې باوروچې څه په تشدد سره غوښتل اوعملي کیږي ،هغه باید په تشدد سره وساتل شي ،هغه وویل :
(پای په ماناکې دی ،لکه څنګه چې ونه په تخم کې ده) .
ګاندي په دې پوهیده چې دانګریزي واکمنې په وړاندې وسله وال مقاومت سم نه دی ، ځکه چې ماتیږي . همداوه چې هغه (ساتیاګره) چې مانا یې په هندي کې (درښتیا پیاوړتیا) ده رامنځ اوومنله .
ن.ا : څنګه ساتیاګره ، بالاخره انقلابي شوه ؟
ر.ګ : ګاندي هغه څه ترسره کړل چې نورچا هغه کله هم په دغه پراخه اندازه اودغې ځواکمنۍ نه وو ترسره کړي. هغه خپل پلویان د نه زورزیاتی تګلارې ته راوبلل اوهغه یې دساتیاګرانوپه نامه یادکړل. په دغه لاره کې ده دپاملرنې وړپیروان په نښه کړل چې دساده ژوند، مذهبي باور اوعدم تشدد پربنسټ روان شول.
ن.ا : هغه په رښتیاني ډول ، دتبلیغاتواورسنیولوی تاریخ جوړونکی و ...
ر.ګ : هو، هغه تربل هرچا دمیدیا په اهمیت اووړتیا باندې پوهیده،هغه تل ددې لـه پاره هڅه کوله چې دخپل مرام لپاره تبلیغ وکړي، هغه خپله ورځپاڼه راوایسته ،هغـه په هدف کې ځکه وړونکی شو چې ده تل خپل اړیکي دنړۍ په هـره برخـه کـې لـه ژورنالیزم سره وساتل اوهمدایې ویل چې :
(زه دنړۍ خواخوږي غواړم).اوبیایې دخپل هویت اوله پرګنوسره دخپلواړیکو لپـاره خورا پیاوړي سمبولونه په ګوته کړل . له څوځوهلوځلووروسته یې په ۱۹۲۱ کال کـې ساده نري کالي (دوتی) واغوستل ، اوځلورسوه ملیونو هندیانوته یې وویل
:((زه هم یوله تاسې څخه یم)).
ن.ا. : څه شی ده په رښتیاهم دخپلوخلکولپاره غوښتل ؟
ر.ګ : خپله واکمني .
ن.ا : ده دانګریزانو دایستلوپه اړه څه فکرکاوه؟
ر.ګ : دنه زورزیاتي تګلاره ، هغه فکرکاوه چې دغه واکمنی تریوه کال زیات عمرنـه شي موندلای په دې شرط چې خلک له دوی سره ملتیا پـرې کـړي ، مالیـه ورکـول ودروی ،ښوونځیوته ولاړ نه شي همداسې پولیس اوپوځ ... څرګنده ده چې ، دده پـه

www.sikaram.com

دغو ټکو اونه اطاعت باندې دخلکوقانع کول په خپل وارخه آسانه خبره نه وه . انګریزانو لامخکې ان پرمالګه چې دژوند ترټولو ساده اوبې ارزښته څیز و هم مالیه لګولې وه. هغه څه چې دهندپه سواحلوکې په پراخه اندازه پرته وه ،خو هندیانو داحق نه درلود چې هغه په خپل سردانګریزانو له اجازې پرته راټوله کړي . دی دهمدغې بې عدالتې په وړاندې راوپارید اودمالګې لاریون یې پیل کړ.

د ۱۹۳۰ کال دمارچ په ۱۲ سهار ګاندي له خپلو اتیا ساتیاګرانو سره له خپل اشرم څخه راووت ، واټن اولوری یې سمندر و، چې څلور سوه کیلومتره لرې و، پلی یې پرهرښاراوهرکلي غونډې کولې اوخلکوته یې بلنه ورکوله چې له دوی سره یوځای شي، ددوی برې دحیرانتیاوړو. دهندویسرای نه پوهیده چې ددوی په وړاندې څه وکړي ،هغه ډاریده چې که دوی ونه دروي ، ددوی لیکې دخلکودګډون په ترڅ کې لاپیاوړې کیږي .خو له دې سره سره ، دری اوونې وروسته ګاندي په دې وتوانیده چې یوموټې مالګه د(دوندي) له ساحل څخه راپورته کړي اوهغو په زرګونو خلکو ته یې وروښیې چې له دوی سره یوځای شوي وو.ددغې پیښې انځورپه ګرده نړۍ کې خپورشو ، اولویه کنایه هم دا ورسره مل شوه چې : هندخپل برخلیک په خپل لاس کې نیولی دی!

ن . ا : دانګریزي مقاماتوعکس العمل څنګه و ؟

ر.ګ : دوی یې وترټل ، لومړی خویې په زرګونه کسان دګاندي په ګډون زندانو ته واچول ، وروسته یې هوډوکړ له هغه چاسره چې خلکو مهاتما باله دخبرو لاره پرانیزي ،همداوه چې ګاندي دویسرای لارد اروین سره مخامخ وکتل ،اواصلي ټکي داوو چې: هندیان چې څومره یې زړه وي مالګه ټولولی شي،زند انیان باید راخوشي شي . چې داپه خپله دګاندي لپاره پرزورزیاتې امپراتوری باندې دبري یوه سمبولیکه اتلولي وه.

▪ دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندلید) له مجلې څخه چې دهند دباندنیوچارو وزارت له خوا خپریږي له انګریزي ژبې پر پښتوژباړل شویده .

▪ راج مهان دګاندي لمسی دی چې اوس په امریکا کې ژوند کوي ، دی وخت ناوخته دګاندي دافکارو په اړه له نړیوالو خپرونو سره مرکې کوي اوپه دغه برخه کې لیکنې خپروي.

(۱۶)

ويم ډيتمن

مورِ كولاى شو ډيرځه
له ګاندي ځخه زده كړو.

د ۲۰۰۷ كال دجون په (۱۵) دملګروملتــو عمــومي غونــډې درايويــه اتفــاق داومنله چې د اكتوبر دويمه نيته بايد (دنه زورزياتي دنړيوالې ورځې) په توګه دهند دنوميالي بچي مهاتما ګاندي دنامه په درناوي ونمانځل شــي. زمــا لــه پــاره دهــاګ دښاروال په توګه دډيروياړځاى دى چې نن دلته دســولي پــه دغــه تــالاركي دهغــه نوميالي اتل دياديه غونډه كي له تاسي سره يوځاى برخه اخلــم. دهغــه چــا ديادپــه غونډه كي چې هغه په رښتياهم دنه زورزياتي هغه اتل دى چې په دغه توره باندې يې هند په خپلواكې سرلوړې كړ.
هاګ په ژوره توګه ځان له ګاندى اودهغه له افكارو سره اړوند بولي ،په هغه وخت كي چي ګاندي په جنوبي افريقا كي د نه زورزياتي غورځنګ دبرابروحقونو په خاطرراپيل كړ، په هغه مهال كي دلته دسولي لومړني كنفرانس جوړشو چې دغه ماني يې پرځاى باندي جوړه شوه. لومړني غونډه هم ډيره زرپه دغــه ځــاى كــي چــي لوبغــاړي يــي دامپرياليستى ځواک استازي وو جوړه شوه. دويم كنفرانس چې دلته په ۱۹۰۷كال كي جوړشو هغه زيات دهغو قوانينوپه اړه و چې هغه دجګړې په اړه نه بلكې دســولي پــه اړه ول.

خوداپه دې مانا هم نه وه چې ګواکې ددې کنفرانس ګډون کوونکي زیاتره پــه خپلــه ددې له پاره په دوو پښو وو چې ګواکې دوی دسولې پلویــان نــه ول ،پردغــه مهــال دسولې لومړ نیــو هڅوونکواوفعــالانو لکــه (ویلــیم ســتید) او (بریــت ون ســوتنر) دکنفرانس په څنګ کې دغونډو اولکچرونو په جوړولو باندې لاس پــورې کــړ چــې د دوی دغو هڅو په نیغه توګه دګډون کوونکو هیوادو پراستازو باندې خپله مهمه اغیزه درلوده.

په روانه پیړۍ کې هاګ دنړیوال عدالت اونړیوالې همکارۍ دمرکزپه توګه وده وکــړه ، اوس په ۲۰۰۷ کال کې دلته بې شمیره سازمانونه په دغــه ښــارکې دلاســوله پیــزې اوخوندي نړۍ لپاره په کاربانديې لګیادي. دهغې نړۍ لپاره چې نوره به دهیوادو ترمنځ دجګړو اوکړکیچونو ډګرنه وي ،اویوازې دقانون محکمه هغه چې دبشري حقونــو لــه پاره یوازنۍ مرجع ده هغه به په نړۍ کې دخوندیتوب دنده ترسره کوي.

هاګ له ګاندي سره یوازې په دې تړاو نه لري چې ګواکې دادسولې ښــاردی ، بلکــې تردې هم مهمه داچــې دغــه ښــارپه ټولــه اروپــاکې یــوازنې ښــاردی چــې زیــات شمیراســتوګني یــې هنــدیان دي. مانــا داچــې دهــاګ دښــار لــه څلویښــتو زرو اوسیدونکوڅخه نژدې په سلوکې لس هندي آري دي . همداده چې هاګ کیدای شي دنیدرلنډ پلازمینه نه، بلکې هغه ته په یقینې توګه هندوستانی پلازمینه هــم ویــلای شو . ځکه چې هندیان اوس ځانونه ددغه ښاراصلي اوسیدونکي بولي ، داســې چــې دوی تراوسه هم خپل تړاو له هند اوسورینام سره نه له یاده ایستلی اونه یــې پــرې کړی دی . له هندڅخه سورینام اوله هغه ځایه نیدرلند ته ددوی دمهــاجرت یادونــه هغه څه دي چې دهندوستاني ټولنې له خوادهاګ مانۍ ته دمهاتما ګاندي دمجســمې په څیره کې ور کړي شوی دی ، زه په خپله ددغې مجســمې دځــای پرځــای کیــدو دمراسموپه ترڅ کې هلته وم چې زه یې له شکه پرته دیوې حیرانــۍ پــه ســمندرکې ورډوب اودځان پرلوریې وروهڅولم ، په رښتیاهم ددغې مجســمې پــرمخ خاموشــۍ اوجذابیت زما دزړه احساس ماته راتشریح کړ :

« زه غواړم چې دټولې نړۍ کلتور زما دکورپرسرپه آزاده توګه راوالــوزي ،خــو زه بــه داونه منم چې زماپښه دې دچا پرلور وراوچته شي»

www.sikaram.com

آياداشونې ده چې په کليموکې دې ديوه پرانستي ، آزاد اوګڼ کلتـوري ښارسـتاينه وشي ؟ دهمدغه آرپه پام کې نيولو سره مور ټول دلته په نيدرلندکې تراوسـه پـورې ډيرڅه له ګاندي څخه زده کوو، ځکه چې داترهرڅه په زړه پـورې اودپـاملرنې وړده چې داکتوبر د دويمې دنمانځلو په ترڅ کې به نوردتل لپاره دګاندې له ياد اودهغه لـه افکارو سره په تړاوکې وو: دسولې يوه خوندي نړۍ ، له تشدد اوبيوزلۍ څخه امن .

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندليد) له مجلې څخه چې دهند دباندنيوچارو وزارت له خوا خپريږي له انګريزي ژبې پر پښتوژباړل شويده .

ليکوال دنيدرلند دهاګ دښارښاروال دی اودغه وينايې په هغه غونډه کې چې دګاندي دزيږيدو دورځې له امله جوړه شوې وه دغونډې ګډون والو ته ور واوروله.

www.sikaram.com

(۱۷)

نویلین هیزر

دګاندي معنویت ژوندی دی

دغه لاندې وینا دهغې مقالې لړۍ ده چې میرمن نویلین هیزر دملګروملتــو اندرســکریتری جنــرال اود اسکاپ اجرایوي سکرتری په بنکاک کې دعدم تشدد دنړیوالې ورځې دنمانځلو په غونډه کې واوروله .

ز دلته دژور ویاړ اوخوښۍ احساس کوم چې ستاسې په وړاندې دعدم تشدد دلومړۍ ورځې په ویاړ چې دمهاتما ګاندي دسولې ،تفاهم اوعدم تشدد له پیغام سره تړلې ده خبرې کوم .

دغه نمانځنه زمالپاره هم په ځانګړې توګه دپاملرنې وړده ځکه چې دازما لومړۍ ځل دی چې د اسکاپ دسکرترۍ په توګه له تاکل کیدو وروسته پــه داســې یــوه عامــه غونډه کې خبرې کوم .

دغه شیبه ماته داحق راکوي ،چې د هغواقتصادي ، ټولنیزو اوچاپیریالي پیښو په اړه چې دآسیاڤاسفیک سیمه ورسره مخامخ ده ددغه سترلارښود مهاتما ګاندي دتفکرپه رڼا کې وغږیږم . دګاندي دوه اصله ، دبې عدالتۍ پرضد هڅه یا عدم تشــدد اوســوله ییزه سرکښې ، هغه چې یونړیوال وړاندیزدی له هندسره دامرسته وکړه چې دهغوپه رڼاکې خپلواک شو، بشري حقوق خوندي شول،اودعدالت اوخپلواکۍ هنګامه په نړۍ کې خپره شوه. هنددغه لړۍ په پرله پسې توګه ترننه پورې وساتله،لکه څنګــه چــې اوس موږ هیله من یو چې په خپله سیمه کې دغه کټ مټ نظریه داقتصادي ، ټــولنیز اوجنسی عدالت پربنسټ عملي کړو.

ګاندي په دې باوري وچې دتشدد ترټولو بده څیره بیوزلي اوخواري، تعصب اوټولنیزه ګډوډۍ ده ، دبیوزلۍ ، ښځواوماشومانو پرضد تشدد تراوسه پــورې مــوږ پــه خپلــو

منګولو کې نیولي یو، په آسیااوفاسفیک سیمه کې دغه کچه خورا لوړه ده ،ځکه چې په دغه برخه کې خورا لږ څه تراوسه ترسره شوي دي. سره له دې چې دغه سیمه په چټکۍ سره د ودې په لور روانه ده،خو له دې سره سره هم دعاید کچه خورا ټیټه اوپه هیڅ حساب ده. د آسیا فاسفیک سیمه چې د (۶۴۰) ملیونو وګړو کور اواستوګنځی دی ،زیاته برخه یې له خوارۍ اوبیوزلۍ سره لاس اوګریوان دي .

خو له دغو ستونزوڅخه دوتلو لار لکه څنګه چې ګاندي چې پرهغې باندې ټینګارکوي هغه ،هماغه دخلکو ځواکمن کول دي، په تیره بیا بیوزلي خلک اومیرمنې چې له اقتصادي پلوه باید په خپلوپښو ودریږي. مهاتما ګاندي ویل چې دټولنیزعدالت لپاره راپورته شی ،چې داچلند په وارسره دبرابرۍ اوعدالت وده ده چې دهغه په ترڅ کې ټیټ ژوند د ودې لاره نیولای شي ،زموږپه عصرکې ترهرڅه دمخه داقتصادي اوټولنیزې ودې ترڅنګ داډیره مهمه ده چې دروغتیا اوښوونې اوروزنې په برخوکې دپرمختګ په لورګامونه واخلو،ځکه چې زموږ سیمه په دغه برخه کې خورا زیاتې پاملرنې ته اړتیالري ، باید په دغه برخه کې دګاندي پراصولو باندې دزړه له کومي ټینګاروشي. دګاندی اصول په دغه برخه کې داټینګارکوي چې دتنې په کیکښلو سره باید اقتصادي حالت له ناسم نظم سره ددې ضمانت و کړي چې ټولنه باید دودې لوړې پوړۍ ته ورپورته شي . ځکه ترهرڅه دمخه داضروري ده چې باید یوسم جوړښت په دغه برخه کې دعدالت پربنسټ رامنځ ته اوپرمختګ وکړي.موږ باورلرو چې تر ۲۰۱۵ کال پورې به (۲۳) ملیونه ماشومان دلوږې له درده ونه کړیږي ، تریوه ملیون زیات ماشومان به دپنځه کلنۍ په عمرباندې نه مري ،اوڅلورملیونه ماشومان به په دې وتوانیږي چې لومړنۍ زده کړې وکړای شي.

دګاندې داصولوله مخې سوله زموږ ورځنۍ اړتیاده ، آسیا فاسفیک سیمه اوس دنړیوالې اقتصادي ودې په لور روانه شوې چې ددې کار له پاره موږ ترهرڅه دمخه په ملي او سیمه ییزه کچه نورو هڅو ته اړتیا لرو،ځکه نوموږ باید اوس دهمدغې اقتصادي وړتیا په څنګ کې دټولنیزې اوانساني ودې په فکرکې هم شو.

دښځوپه وړاندې تشدد اوس په خورا پیاوړې کچې کې دی ، چې باید ودرول شي. داستونزه کیدای شي چې په کورنیواوټولنوکې دملیونو ښځواونجونو له مخې لرې کړه

شي. نن سبا وسله والې شخړې ، پرښځوتيري اودوسلې په زور پرښځو باندې جنسي تشدد زغمل په خپله بدرنگې څيرې سره برلاسی دی، له ماشومتوب څخه ترزړبودی پورې ، دولورله ستونزو نيولې بيا ترجنسي تيری اوتښتولوپورې درندې ســتونزې دم گړی دښځوپه وړاندې پرتې دي.، زموږ ځواب ددې غميزې اوتشدد په وړاندې يوازې اويوازې دادی چې دښځوپه وړاندې پلان شوی توپير اوستونزه بايد په هـره خــواکې دهيوادو دمشرتابه اوواک لرونکو مقاماتوله خوا ترلاس لاندې ونيول شي .
همدارنگه دمهاتما گاندی په وخت کې دچاپيريال په اړه کوم بحث نه و، په دې چې په هغه مهال کې دومره زياتې ستونزې دايکولوژيکــو انديښــنو پــه اړه لکــه چــې نــن ترسترگو کيږي نه ترسترگو کيدې ،دهغه د ژوند ساده ډول موږ په دې بــاوري کــوي چې ددغې ځمکې پرمخ دخپلو ماشومانو اوبشــريت دراتلــونکی پــه خــاطر دخپــل چاپيريال په فکرکې شو، نن سبا دآسيا فاسفيک سيمې دپراختيــا پــه اړه دگانــدي پيغام انتقادي بڼه لري ،ځکه چې په دغه برخه کې داقتصادي ودې اوتــولنيزې ودې د پياوړتيا ترمنځ انډول په خپله دچاپيريالي ستونزو لامل شوی دی. .
لکه چې مايادہ کړه زما کار په اسکاپ کې دادی چې دجوړونې له پاره ســيمه ييــزې همکاری په داسې توگه چې په هغې کې داقتصادي اوټولنيزې ودې اوچاپيريالي وړتيا اصلونه په پام کې نيول شوي وي په پام کې ونيسم .ددې په څنگ کې داهم څرگنده ده چې دمهاتما گاندي دعدم تشدد پيغام به له شکه پرته زما دهڅو محــور وي هغــه چې ويلی يې وو:
« سوله به کله هم له پرمختگه پرته خوندي نه شي ، اوکله به هــم کــوټلی پرمختــگ دښځو اونارينه وو له برابرې برخې اخيستنې پرته شونی نه وي »
دهغه اروا دې ښاده وي

▫
دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندليد) له مجلې څخه چې دهند دباندنيوچارو وزارت له خوا خپريږي لــه انگريزي ژبې پر پښتوژباړل شويده .
▫
ليکواله : ميرمن ميرمن نويلين هيزر دملگروملتو اندرسکريتری جنرال اود اسکاپ اجرايوي سکرتره ده .

www.sikaram.com

(۱۸)

راتوجوني مد رياواوي

دګاندي د ويښتيا څارنه ...

دمهنداس کرمچند ګاندي ژوند دهغه دآزمويني اوتجربـي ډګـرو، هغـه بـه پـه دې ډيرخوښ شوی وای چې که مورږ دهغه پرګامونو باندې خپل ګامونه پـه رښـتيا سـره پورته کړي وای. هغه په خپل عصراوزمان کې دمليونو خلکو له خـوا ملاتړاووسـتايل شو،ګاندي په نادره توګه ځانته اجازه ورکوله چې په کبراوغـرور دی ځـان سـرلوړی وښيي. دهغه پوهې اودرک يوازې ددې له پاره لاره پرانيسته چـې دبشـري طبعيـت اوکرکټر ژوراستازيتوب اوخرګندونه وکړي . زه په دې هم باورلرم چې هغه يوه داهيله هم درلوده چې هغه بايد لکه ديوه عادي وګړي په شان يادشي ، نه داچـې هغـه پـه پټوسترګو له رښتيني اوحقيقي نړۍ څخه وتلی اوپريوه خواوبلل شي.

دګاندي په انداوژوند کـې دا ترهرڅـه زياتـه مهمـه اودپـاملرنې وړوه چـې دده آر اورښتينی پيغام دهند لپاره انساني ورورولي ، سوله اوبسيابنه وو. دهغو ی لپاره چې له خپل لوی اوپراخ هيواده ناخبره اوله هغه سره ناآشناوو. دلته سره له دې چې ددغه هيوادډيرکی هندوان هم دې خو له دې سره سره دغه هيواد دخپل جوړښت له مخې دبيلابيلو فرقو اوډلو ټاټوبی اوکوردی چې دژونداو استوګنې بيلابيل ډولونه اودودونـه لري .

هند ديوه ځانګړي اويوازني کلتور مينه اوسيمه نه ده ، ځکه نو زياتره خلک له دغـه هيواد سره مينه لري ، داهيواد دبډای کلتوربډای بنسـټونه لـري چـې دکلتورونـو ، مذهبونو ، ژبو ، فرقو اوباورونودجوړښت هيواد ورته ويلای شو. ګاندي جي دغې نيمې وچې ته له جنوبي افريقې څخه راغی اودانګريزې واکمنې پرخلاف يې ددغـه هيـواد

دسمبالولو کارته دعدم تشدد دتــورې اوانتقــاد پــه زوراوړې ورکــړې . دده هڅــونې دهندولس دصفر له برخلیک څخه دڅواکمنی په لور راپورته اوشعوریې ورکــړ. هنــد دتیرو شپړو لسیزو په اوږدو کې سره له دې چې دلته خورازیاتې ستونزې اوتوپیرونه وو بیاهم یوموټې اوواحد پاتې شو.سلمان رشدي دخپلې یوې مقــالې پــه تــرڅ کــې داوسني هند دطلایی نمانځنې(گلدن جوبلي) په درشل کــې داخبــره وکــړه چــې داهیواد په توپیرونوکې دزغم اوتحمل پیاوړې پایله اوڅمره دی .

هغه مهال چې گاندي جې ونه شوای کولای دپاکستان دجوړیدومخه ونیسي ، له هغه سره سره نن سبا هند په نړۍ کې له اندنیزیا، نایجریا اومصرڅخه وروسته دمسلمانانو دستراکثریت کوراوهیواددی.اجازه راکړئ چې داپه ډاگه ووایم چې دوی به کلــه هــم دپاکستان په لورمهاجرشوي نه وای که چیرې په هندکې هغه تگلاره په پام کې نیول شوې وای لکه چې گاندي یې هیله درلوده. دده نړۍ لید په داسې یوه وړه دایره کې نه وراښکیل چې هغه به دنورو مذهبو درناوی دهندویزم په مقابل کې په پام کې نه وای نیولای. هغه له جواهرلال نهرو اونورو مشرانو ســره یوځــای اوپــه یــوه خولــه دیــوه سکیولردولت دجوړولو په کارباندې دزړه له کومي پوهیده. داسې چې په هغه کې باید دهرې ډلې اوهرعقیدې دخوندي ساتلو خبره له یاده ونه ایستل شي اودهغې ضمانت باید وکړای شي. گاندي په دې پوهیده چې مذهب ددولت لپاره داندیښنــې وړ تکــی اوستونزه نه ده ،بلکې یوازې ځاني لوړتیا ده چې دیوشمیرخلکو په کرکتراوکــړو وړو کې په څرگنده داندیښنې وړ ده.

په هرډول هغه دیوه حساس هندي په توگه داپه ډاگه کــړه چــې دی ددغــه هیــواد اوخلکویواړوندڅوک دی ، اوپه عین وخت کې دی په دې هم وتوانیده چې پــه خپلــه وړتیا سره خپل خلک راوپاڅوي اودنړې دخلکوپه شان یې دلوړتیــا پــه لورلارښــونه کړي اوله هغوی سره یې په یوه کتارکې ودروي. چې لامل یې په دغه تــرڅ کــې پــه څرگنده توگه آزادي ،برابري ،عدالت ، زغم اونه زورزیاتی و چــې دزمــانې نومیــالیو مبارزینولکه مارتین لوترکینگ، نلسن ماندیلا، ان سان سوچې دگاندي دغه تگلاره په خپله کړو کې په پام کې ونیوه اوپه دغه برخه دگاندي پلویان شول.

www.sikaram.com

پربل څه باندې چې زه دزړه له کومي باورمن يم هغه دادى چې کله پــه فيجــي کــې دښکيلاک ضد غورځنګ په خپله په تشدد اوزورزياتي باندې وانه وښت داهم داندو – فيجي داړيکو برکت و. له ۱۹۳۰ کال څخه بيا تــر ۱۹۸۰ کــالونو پــورې زموږدهيــواد داوسيدونکو ډيرکې برخه هندي فيجيان ول ،ديادو شويو کالونوپه ترڅ کــې هنــدي ټولنې په پرله توګه دخپلوحقونو لپاره په ټينګار لاس پورې کړى دى چې له نيکمرغه دلته تراوسه پورې کله هم خبره دتشدد او زورزياتي ترپولې پورې نه ده رسيدلې. په داسې يوه هيواد کې لکه زموږ چې دبيلابيلو کلتورونــو، عقايــدو اوخلکوهيــواددى يوځه خورا څرګنداودپاملرنې وړدي چې هغه زموږ دشته والي لامل شوى هغه په خپل هيواد کې ديوه اوبل په وړاندې زموږ زغم اودرناوى دى. اوداهغه ډالۍ وه چې ګانــدي دهغولپاره راپورته اودخلکوپرمخ کې پرميدان باندې ودريد.
دګاندي زړه هغه مهال په خپلوهڅوکې مات شوچې کله مسلم ليګ دمحمدعلي جناح په مشرۍ په ډاګه کړه چې دوى تيارنه دي چې له هندسره په يوه هيوادکې واوسيږي ،دوى غوارې چې ديوه ځانګړي مسلمان دولت په جوړولو باندې لاس پورې کړي.
هغه څوک چې ګاندي يې وواژه هغه په خپله ديوې هندي افراطي ډلې غــړې و، هغــه فکړوکړچې ګاندي په خپله دويش اوبلتانه دغه معامله په لوى لاس سره وکړه. په څه شي چې په دغه برخه کې دوى پوه نه وو هغه داوو چې دوى ګاندي نه پيژاند ګانــدى په هراړخيزه توګه ځان دهندي ميراث اوهندويزم دوارث په توګه دټولو په مــخ کــې درولى و هغه به ويل چې دوى بايد له هرچا سره دروغې جوړې داصل له مخې چــال چلند وکړي ، دده افکارو اوکړو وړو په تمامه مانا دده دخپل کلتــور اوخپــل مــذهب ترسيوري لاندې خپله وړتيا څرګندوله ، هغه پــه دې نظــرو چــې زمــوږ پرشــاوخوا راچاپيره ځمکه بايد له جنګ اوډارڅخه خالي اوپه امن وي.خــدايان اودهغووړتيــاوي ددې لامل شوې چې هنديې په داسې دريځ کې درولې چــې دتــاريخ پــه اوږدوکــې آريايان ،مغل اوډيرنورنيواکګر ددغې وچې په شته والي باندې برلاسي شوي دي. چې داځانګړنه يې زموږ له فيجي سره څومره ورته والى لري؟ موږ پــه هراړخيــزه توګــه دپارتيزاني مبارزې پرضد مبارزه کوو، قومي هويت له مذهبي توپيرونو سره سره دلته

www.sikaram.com

په کټ مټ ډول ترسترګوکیږي . همداده چې له دغه وروستي چلنــد ســره دټـولنې دجوړښت په کارکې پر ته له توپیره ګام اخستل کیږي.

زموږپه هیواد کې ددواړو مذهبوپلویان مسلمان اوعیسویان جدي هڅــه کــوي چــې دیوه اوبل عقیدو ته درناوی وکړي،همداده چې موږ په دغه برخه کــې لــه دوی ســره هیڅ ډول ستونزه نه لرو.اوکه چیرې داسې څه وي نومانا به یــې داوي چــې دوی هــم غواړي دبیلوالي اوځانګړیتوب په لورحرکت وکړي.

دګاندي جې ژوند دچوپړاودسپلین ژوند و، په جنوبي افریقې کې دده دهڅولــه پیــل څخه بیا دژوند تروروستې پولې پورې هغه له عادي خلکو سره نژدې پاتې شــو داده له پیاوړوځانګړنو څخه وه اوداهغه څه وو چې دې یې له هغه چال چلندونوڅخه چــې انګریزي ، مغلي اودهندي راجګانو په خپلوواکمنیوکې درلود لوړاوه .

دګاندي دژوند له لویو ځانګړنوڅخه داهم وه چې دده ژوندپه خپل ذات کې یوپیغــام و،که هغه نن ژوندی وای ،ښایي په دغه غونډه کې به له موږسره نه و، ځکه هغــه بــه ویلي وای چې موږ باید دهغه څه لپاره ځان خوارکړو چې دی دهغه لپــاره را اوچــت شوي و. هغه څه چې موږ هغه په څه شان عملي کولای شول ،دهغه پیغام په رښــتنې توګه ډیرمهم دی ،دومره چې موږ هغه یوازې دیوې ورځې (داکتوبر د دویمې نیټــې) په تنګ چاپیریال کې نه شوایسارولای ، موږ دې ته اړتیا لرو چې هغه باید دورځنــی ژوند په اوږدو کې خپل مل اولارښود ومنو.

▫
دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندلید) له مجلې څخه چې دهند دباندنیوچارو وزارت له خوا خپریږي لــه انګریزي ژبې پر پښتوژباړل شویده .

▫
لیکوال دفیجي دټاپوګانو دولس مشر پخوانی مرستیال اودایې هغه وینا ده چــې پــه جنــوبي فاســفیک پوهنتون کې یې دمهاتما ګاندي دزیږیدو دکالیزې په مراسموکې کړې وه .

(۱۹)

میخایل . جې . نوجیم

دامریکا ،
دعامه حقونو پرغورځنګ باندې د ګاندي اغیز

« مسیح دروح اودهغې دالهام په آرباندې لاس پورې کړ خو ګاندي یې په ترخ کې دعمل تګلاره رامنځ ته کړه »
دغه خبره زیاتره وختونه دامریکا دعامه حقونو دمبارزې داتل ډاکتر مارتین لوتر کینګ (جونیر) له خواتکرارېده . دګاندي دعملي کړنلارې اغیز دامریکایې عامه حقونو په غورځنګ باندې نیغه اغیزه وکړه ، دالاندې مقاله په امریکا کې دبشري حقونو دغورځنګ پر مبارزه باندې دګاندي اغیزه راپه ګوته کوي .

دملت پلار اودهنددخپلواکۍ دغورځنګ مشر غوښتل په خپل هیواد کې انګریزي واک پای ته ورسوي ، ددغه چار په خاطرېې دنه زورزیاتي دمقاومت غورځنګ رامنځ ته کړ اوهغه یې د (ساتیاګری) په نامه یادکړ . چې مانا یې دده په وینا: « هغه ځواکمني چې په رښتیااورښتیاینې سره پیاوړې وي » ده.
دګاندي ددې اصل تخنیک په عمومي توګه پر درې (آر) ، په درې (اس) اودرې (تی) باندې ولاړدی ، له دریو آرونو څخه یې مطلب ریزستانس یامقاومت ،ریفورم یا سم سمکی او ریډمپشن یاخپلواکي اوخلاصون دي . او له دریو ایسونو څخه یې موخه سمپلستی یاساده ګی ، سلف سفرینګ یا زغم ، اوسرویس یا چوپړدی . اوله

دریو تې ګانو څخه يې موخه ، تروټ یا رښتیا ، ټالرنس یا زغم ، او ټرست شیف باوریا صداقت دی .
په عمومي توګه دغه نه زورزیاتی په خپل وار د سولې اوبدلون داسې ننبه ده چې دپوره رښتیاینې او صداقت په ترڅ کې دڅاني زغم وسیله هم ورته ویل کیدای شي .
په دغه ترڅ کې ټولې هغه هڅې دیادونې اوپاملرنې وړ دي چې دمینې او درناوي په زور سره دخپل مخالف په زړه اوفکرکې رامنځ ته کیږي او هغه پرځان راماتوي .
ګاندي ،هغه څوک چې په ژوره توګه د امریکا یې نیګروګانو دپلوي په توګه پیژنـدل شوی ، هغه دخپلوهلوځلو اومبارزې پـه شـپو ورځـوکې دامریکـا دتورپوستو دسترسکالر اولاربشود اودتوروپرګنود ملي ټولنې(ناسپ) دایدیتر ، د ډبلیو ،ایی . بی . دو بویز په نامه یوپیغام هم استولی دی . همداسې دوبـویزهم د ۱۹۲۹ کـال پـه فبروری کې ګاندي ته یولیک را واستاوه ، په لیک کې یې له هغه څخه هیلـه کـړې چې هغه باید له دوی سره ددوی په هلوځلوکې مرستندوی شي . هغه لیکلي وو چې :
" توکم او رنګ او س یوه نړیواله ستونزه شوې ، موږ دلته ستا مرستې ته اړیو" کله چې ګاندي دهماغه کال په می کې کوم څه په خپل لیک کې ددوبویز له پاره ولیکل هغه یې د (ناساپ) په خپرونه کې چاپ کړل چې په هغه کې راغلي دي :
« راځئ ووایو چې دا دوولس ملیونه نیګرو ولسونه باید په دې ونه شرمیږي چې دوی دمریانولمسیان دي ، که ووایو چې موږ مریان یو په دې کې هـیڅ ډول نـه درنـاوی نشته ،ځکه نه درناوی په دغه ټکي کې دی چې دمریانو خاوندان وو... راځئ چې په دې باوري شو چې راتلونکې له هغوی سره ده ، چې رښتیاني ، مینه ناک او سپیڅلي وي ، ځکه چې مینه هغه ډالۍ ده چې دهغې ترشا رښتیا ده اوداهغه لاره چاره ده چې سړی دکمینۍ او تواضع پرپوله باندې دروي »
خوله دې سره سره هم دتورپوستود شخړې پـه اړه دګانـدي ډول مقاومـت خبـره دامریکایی نیګروو له خوا د ۱۹۲۴ کال په سمپوزیم کې رامنځ ته او بیا په پراخـه توګه رد شوه . خو د دوبویز دهغه لیک له مخې چې په ۱۹۲۹ کال کې کښلـی ووپـه ډاګه داټکی راغلی چې ایده اومفکوره لاتراوسه هم نه ده مړه ، هماغـه وه چـې پـه

www.sikaram.com

۱۹۳۰ کال کې کله ګاندي دمهاتما په توګه راوپېژندل شو، پرهمدغه مهال امریکایی نیګروګانو دهندپرلور هڅه راوکړه څو دلته هغه لومړی لاس زده کړې دګاندي دتخنیک په اړه ترلاسه اوزده کړي چې وکولای شي هغه په متحده ایالاتو کې په عملي توګه ترلاس لاندې ونیسي .
یوځل ګاندي په ۱۹۳۵ کال کې خپل میلمانه هغه مهال له حیرانتیا سره مخامخ کړل چې له دوی څخه یې هیله وکړه څو ده ته دده دخوښې سندره ووایی . (تاسې هلته وی کله چې دوی زما بادار .....)په زړه پورې خوداده چې کله کینګ په ۱۹۵۹ کال کې دهنددکتنې او لیدنې په موخه دلته راغی پرهغه مهال ده دهندیانو هغې مینې ته اشاره وکړه چې دنیګرو له سندروسره یې درلوده) . کله چې دوی دغه سندره پای ته ورسوله ګاندی یوه وړاندوینه وکړه : « دبیلګې په توګه ، کیدای شي دا ربښتیاوي ، چې دغه نیګرو باید د نه زورزیاتی پیغام نړۍ ته ور رسوي »
سره له دې چې کینګ پرهغه مهال شپږکلن و،خو ویې کولای شول چې دګاندي وړاندوینه نږدې دوې لسیزې وروسته دیوه تاریخي حقیقت په توګه دخپل عمل لاره کړي .
په ۱۹۴۰ موکلونو کې پرهغه مهال چې کینګ لاهم په کوچني عمرو ، (اسافلیف رندولف) یوسوله ییز لاریون دواشنګتن په ښارکې ترسره کړ چې پر فرانکلن روز ولت باندې فشاروا چوي څو د هیوادجنګي صنایع سره راټولې او په خپل لاس کې ونیسي . رندلف هغه څوک چې د ورورولۍ دهڅو مشراو په عین حال کې دکارګرانو یو ښه اوپیژندل شوی سازمان ورکوونکی و، هغه په دې باوري وچې دګاندي دمقاومت تګلاره کیدای شي په متحده ایالاتو کې وکارول شي .
په ۱۹۴۷ کال کې هغه یوبل غورځنګ چې متحده ایالات سره یوموټی کړي رامنځ ته کړ. پوځ ، نه یوازې دی تر ګواښ اوځپنې لاندې ونیو بلکه په زرګونه دکالیجونیګرو زده کوونکي یې هم وځپل " رندولف ته یې د(امریکایی ګاندي) نوم اوویاړ ورکړ، چې بیا کینګ هم کټ مټ ویاړ دځان کړ، هغه ډیرې ویناوې وکړې او په هغوکې یې په هند کې دګاندي په کړنوباندې رڼاواچاوله او دغه ټکي یې په ګوته کړ

www.sikaram.com

چې نیګروګان باید دخپلې مبارزې تاکتیکونه دګاندې دهغوپه شان کړي او هم بایدد عامه نه همکارۍ اود هغه دولسی سرکښۍ تګلاره په امریکا کې وڅاري .
د رندولف ارمان لاریون بالاخره په ۱۹۶۳ کال کې په واشنګټن کې دپراخوډلو له خوا ترسره شو چې دهغه په ترڅ کې کینګ خپله نامتو وینا (زه یوخوب لرم) هم وکړه . دغه لاریون وکولای شول چې په خپله غیرکې دیوه ملیون څلورمه برخه خلک سره راغونډ کړي . چې یوه دریمه برخه یې سپینان وو ، دوی دتوکمي توپیرله غورځنګ سره خپل غړ یوکړی و اوپه دغه سوله ییز ه مظاهره کې یې برخه اخیستې وه . دغه مظاهره پردغه مهال دیوې پراخې مظاهرې او دعدم تشدد د یوه پراخ غورځنګ نوم یې دامریکا په تاریخ کې دځان لپاره وګاټه اویاهم داځه دحیرانې وړ خبره نه ده ،چې په دغه غونډه کې کینګ راندولف دامریکایی نیګروګانو د مشر په توګه یاد اوومانه .
دواشنګټن لاریون به کله هم نه وای ترسره شوی که چیرې دهغه دسازمان ورکولو په ترڅ کې (بیارد روستین) خپل دیادونې وړ سازمان ورکونکي تاکتیکونه اولارې چارې نه وای کارولې . دایوبل نیګرو نومیالی و چې هند ته راغې اودګاندي له لیوالو پیروانو څخه شو. روستین دعامه حقونو له اتلانو اود ملګرو دټولنې له نومیالیو څخه و. داهغه هماغه څوک و چې د دویمې نړیوالې جګړې په ترڅ کې یې له عسکرې دندې څخه سروغړاوه او په همدغه ګناه زندان ته واچول شو. دمونټ ګومیري بس پریکړون پرمهال دی دکینګ دنه زورزیاتي دتګلارې چې دژوند تګلاره وه تراغیزلاندې راغی . دبیلګې په توګه کله چې هغه دا واوریدل چې کینګ ترخپل بالښت لاندې ټوپک له ځان سره ساتي ، هغه ټوله شپه هلته پاتې شو اوله هغه سره یې ټوله شپه ددې لپاره استدلال کاوه چې که عدم تشدد خپله لاره کوو نوښه به داوي چې هغه دهغې په رښتینې مانا سره وڅارو اوپه رښتیانی توګه باید له هغې لارې دخپل مقاومت دپیاوړتیاپه لورګامونه پورته کړو. په پای کې کینګ اودهغه ساتونکو وسله له ځانه لرې کړه همداوه چې روستین او دهغه ملګر ي ګلین سیملی کینګ په دې باوري کړ چې دوی باید دګاندي دنه زورزیاتي تګلاره خپله تګلاره کړي اوهغه باید له شکه پرته دخپل ژوند دفلسفې په توګه ومني .

www.sikaram.com

روستین دعامه اومذهبې سازمانو دسمبالولوپه برخه کې دځانګړې استعداد او مهارت لرونکی و ، چې ډیرمهم اوځرګند یې دپخولاینې فیلوشف (اف . او .آر) اود نـژادې برابرۍ کانګرس (سی .او . آر .ایی) وو چې (اف . او. آر) یې مسیحي آزادپالې ډله وه چې په ۱۹۱۴ کال کې یې په انګلند کې بنسټ ایښودل شوی واود عـدم تشـدد لـه تولنیزو بدلونونویې ننګه کوله . او (سی .او . آر. ایی) بیا پـه ۱۹۴۲ کـال کـې پـه متحده ایالاتوکې د(جمزپارمر) له خوا چې هغه په خپله د(اف . او. آر) نیګرو دډلې غړی ورامنځ ته شو. پارمر ځان ددې لپاره ځانګړې کړی و چـې دی بایـد دګانـدي تګلاره د توکمي توپیرپه ترځ کې تر جنوبی امریکې پورې ورسـوي . دده اونـورو پـه دغه خبره باندې دزړه له کومي باور راغی چې د (سی . او . آر . ایی) غـړي پـه ژوره توګه دګاندي دشاګرد چې کرشنالال شری دهاراني وتراغیزلاندې دي ، هغه څـوک چې دکتاب نوم یې (له زورزیاتی پرته جګـړه) و او د (سـی . او. آر. ایـی) (نیمـه رسمي انجیل) و.

ای . جی . موستې نامتو امریکا یي سوله خوښونکي له هند او ان مهاتما ګاندي سره په ۱۹۳۱ کال کې ولیـدل . موسـتی هغـه څـوک وچـې د(اف .آر. او) لـه لیوالـو او سرسپارلو غړو څخه و ،کله چې له هنده راستون شو، په کالیجونواوپوهنتونوکې یې دیوشمیرلکچرونو په ورکولو باندې لاس پورې کړ . په ۱۹۴۷ کال دنیګـرو دهلوځلـو دغه ځوان پلوي ددې لپاره لیوال شو چې دمسحیت عقیده د ژور ټولنیزعمـل لـه بهیرسره غوټه کړي . له موستې سره دهغه کتنه دموستی دلکچرونوپه کمـپس کـې وشوه .

لاسون هغه څوک وچې دګاندي د تګلارو سخت لیوال اومدافع و ، هغه لـه (اف .او .آر) سره یوځای شو ، او هم یې دخپل مرام دعملی کولو په موخه د ۱۹۵۰مو کالونو په ترځ کې ترجیل پورې هم ورسید ،دې له دغې آزموینې وروسته هغه څـوک شـو چې دکوریا په جګړه کې یې له برخې اخیستنې څخه سرغړاوی وکړ. لاسون دیـوه میتودیک استازي په توګه هند ته د تبلیغی او دګاندي دساتیاګرۍ د یوه شاګرد په توګه سفروکړ. همدغه هند و چې ده هلته مارتین لوتر کینګ ، هغه څوک چې هغه د نه زورزیاتي مقاومت له امله نامتو شو وپیژاند. لاسون پـه زیاتـه انـدازه د کینـګ د

www.sikaram.com

اغيزپه ترخ کې دهغه له ډيرو ځانګړنو څخه ا غيزمن اوبرخمن شو. کله چې په ۱۹۵۵ کال کې هغه متحده ايالاتو ته راستون شو، له کينګ سره په ګډه له هغــو ځواکونــو سره يوځای شو چې جنوب ته راشي او دلته د نه زور زياتي تګلاره اودهغې ارزښتونو ته کاروکړي . ځکه چې په دغه برخه کې يــوازې يوڅــو تنــه ددغــه کــار لــه پــاره وړاومجرب وو لکه لاسون .

په پای کې لاسو ن وکولای شول چې په سراسرجنوب په تيره بيا د تنسيســي پــه ايالت کې دنه زورزياتي يوپياوړې غورځنګ رامنځ ته کړي . هغه پــه دې وتوانيــده چې دګاندي دتګلارې دهنګامې دلاپياوړتيا لپاره په سلګونه زده کونکي پــه خپلــه خوښه دخپلو تودو وينا ووپه ترخ کې وروزي :

« مينه هغه ځواک ده چې پرهغې باندې خدای سړی له خپل ځان اوسړی له ســړي سره تړي ، رښتينې مينه ځان په خپله لوړتيا ته رسوي ،هلته چې ان د دښمنې پــه زړه کې هم په مينتوب او ښښنې باندې اوړي . هغه کولای شي چې له بدۍ سره غاړه غړۍ اومقابله شي اوکولای شي چې دومره ځواکمني هم په ځان کې ولري چــې ان هغه بدي هم پرځان پسې راواکاږي . ټول چې کله په مينه باندې ټينګارکوو ... بايد تشدد اوځورونه پرځان ومنو ځکه چې هغه په خپله له ځواب ورکولو پرته په هــيڅ شماره شي »

کله چې پــه ۱۹۵۰ کــال کينــګ پنســلوانيا پــه چســترکې (ديــوانيتی ات کــروزر تکنالوژيکل سيميناری) په باره کې دخپلې بچلر ډګرۍ لپاره په زده کړو بوخــت و په همدغه مهال ده موستې د موستې په بل کاليج کې وليده چــې پروينــاوو بانــدې بوخت و. کينګ دموستې لکچر په ليوالتيا سره واوريد خو زيات اغيز يې پرې ونــه کړ. ان چې له موستې سره په استدلالونوکې هم ښکيل شو. په کروز ر کې يــې دزده کړو پرمهال په خورا جدي توګه دګاندي ساتياګره ترلاس لاندې ونيوله اوهغــه يــې ولوسته . دکينګ دهمدغو سرګرميو شپې ورځې وې چې پردغه مهال له هندڅخــه دهند په سفرتللی يوه بل نيګرو، ډاکتر (مورديسيا جانسون) ،چې وروسته د هاورد پوهنتون هغه چې له تاريخي پلوه دتورانو کاليج دی او په واشنګتن ډی ســی کــې پروت دی مشرو ، هم راستون شو.

www.sikaram.com

مارتین لوتر کینګ اومهاتما

دګاندي دنه زورزیاتي له امله پرکینګ باندې دجانسون د ویناوو نیغه اغیزه ددې لامل شوه چې په بیړني توګه دهغو کتابونو په لټه کې شو، هغه چې دګاندي په باره کې لیکل شوي اوهلته موندل کیدای شول . ده په دغه اړه یودپاملرنې وړ کتاب له جورج داویز ځخه چې په کروز کې دده خورا نژدې استادو ترلاسه کړ . کینګ د داویز ددغه اوپرګاندي باندې دنورو کتابونو له لوستلو وروسته په جدي توګه په دې باوري شوچې که مینه اوخواخوږي دنه زورزیاتي مقاومت له غورځنګ سره مل اوعملي بنه وومې په دغه ترځ کې به دمبارزې پایله له شکه پرته پیاوړې ، اغیزمنه اوپه زړه پورې وي .

کینګ کیدای شي په دې هم دګاندي د درسونو تراغیزلاندې وي چې ده ګاندي اوخپل ژوند ترمنځ یولړ ګډې ځانګړنې له ځان سره درلودې ، دوی هغه ځوک وو چې درنګ ضد مبارزه یې دتوپیرپالو متعصبینو په وړاندې پرمخ بیوه ، دواړو ان په ولسي کچه دسپینو ستم اوزور زیاتي تجربې له ځانه سره درلودې (دلته زه هغه ټکي ته اشاره کوم چې مهاتماګاندي په جنوبي افریقا کې یوازې په دغه ګناه چې ده ځانته په

www.sikaram.com

لومړۍ درجه کې ځای نیولی و له اورګاډي څخه راواچول شو. خو کینګ پرهغه مهال چې جورجیاته اوترځان یې لویه پرده ډوله تکه راتاوکړې وه له همداسې یوې پیښې سره دسپینوله خوا مخامخ شو) ، دواړو دځانګړي تشدد (هغه چې ددوی ژوند یې په خپله ادعاکوي) خورا سخت زغمونه له ځانو سره درلودل او په پای کې دواړه هغه څوک وو چې دخپل ایمان اوعقیدې په زور یې ځانونه دنورو دچوپړ اوخدمت پـراخ بهیرته ور واچول .

هغه په خپل لومړني کتاب (دآزادۍ په لور ګامونه) کې خپل تـش پـه نامـه (دنـه زورزیاتي په لور سفر) په اړه کرونولوژیکه څیړنه کې یولړداسې اشارې وړاندې کړې چې دهغو په ترڅ کې یې دګاندي په لوړو ستاینو باندې لاس پورې کړ

« ګاندي دتاریخ په اوږدو کې لومړنی څوک و چې دمسیح مینه او اخلاق یې په خورا جالبه اوځانګړې لیواتیا سره د انفرادیت اواغیزمنې تولنیزې ځواکمنې پرپولو باندې په پراخه کچه زموږ په وړاندې کېښودل ».

کله چې ګاندي په دې تینګار کوي چې له خپل دښمن سره مینه ولره ، دغه تکی په خپل ذات کې د کینګ له مسیحي ایدیالونو سر ه په کټ مټ ډول سر لګوي . ګاندي له دښمن سره دمینې عملي لاره کینګ ته ور وښوده ،کینګ په دغه ترڅ کې ترهرڅه دمخه دګاندي دټولنیزې جوړونې هڅونکې مینه دځان کـره اوهغـه یـې دخپلـې تګلارې په توګه و منله . هغه ،دغه تکې ته څیرو چې دګاندي ایدیا دبدۍ اوشیطاني هڅو په وړاندې کوم غیرفعال نه زورزیاتی مقاومت نه دی ، بلکه هغه پـه دې بـاوري وچې دا په خپله دشیطاني بدۍ او هڅو په وړاندې یو فعال اوهڅاند مقاومت دی ، چې له پراخې ملي او ټولنیزې لیواتیا سره ملتیاکوي ، داګاندي دی چې دتیرې پرځای په هرڅه کې دلومړیتوب حق زغم اوتحمل ته ورکوي . " لکـه څنګـه چـې زه دګانـدي دفلسفې په ژوروکې ډوب یم ، زما ..زیاته اندیښنه په دې کې ده چې دمینې ځواک مخ په ځوړیدوشو او ما دلومړي ځل لپاره دادرک کړه چې دمینې مسیحی دوکتورین او نظریې په نیغه توګه د ګاندي دنه زور زیاتي د تګلارې تراصولو لاندې دزورزیـاتي ځپلولپاره دآزادۍ په لاره کې ترټولوښه او درنه وسله ده "

کینګ په هندکې دګاندي دتګلارو دبریو تراغیزلاندې راغی او دګاندي درښــتیاینې اصول او تګلاره چې پرمینه ،رښتیاینه او ځاني قرباني بانــدې ولاړه وه دځــان لپــاره وموندە . کینګ دعدالت اوانصاف غوښتنې لپاره داسې دوکتورین وموندل ، چــې نــه یوازې له مسیحی باورسره یوشان وو بلکې په امریکا کې یــې دسیاســي قانونیــت اوروا حقونو له آرونو سره هم یورنګي درلوده . په لومړي ګام کې دکینګ لیوالتیا پــه تمامه مانا یوه نګه اکادیمیکه لیواتیا وه. دی په دې باوري نه و چې دګاندي دمقاومت طرحه به داسې یوه طرحه وي چې هغه به د امریکا په کچه هم دپراخو پرګنو لپاره په درد دوا شي .

برسیره پردې هغه فکرکاوه چې دګاندي میتود اوتګــلاره کیــدای شــي یــوازې پــه انفرادي برخه کې اغیزمنه وي ، ځکه نو دوی په دغه برخه کې په دوه لارې کې وو چې آیاداتګلاره به امریکایی نیګروګانو اودهغوی پراخې پرګنې چې دخپلــواکۍاوبرابرۍ لپاره یې متې رابډوهلې په هغه شان چې ددوی هیله ده لاربښونه وکړای شي . پردې ټولو برسیره ، هغه دا دلیل هم وایه چې ګاندي دنه زورزیاتي غورځنګ په داسې یوه ټولنه کې لاربښونه کاوه چې دهغې ټولنې ډیرکی په خپله هندوان او په مقابل کې یې یو کوچنې لږکی چې هغه انګریز ي سپینان وو په مخ کې درلود ، خو امریکایی نیګرو ګان بیا په خپله دامریکایي شمیرنې په سلوکې له لسو تر دوولسو پورې دي چې په یوه خورا واړه لږکي کې راځي . برسیره پردې کینګ داهم احساسوله چې له ګاندي سره دهغه دمقاومت په ترڅ کــې دهغــه خبــره نــه یــوازې پــه هنــدکې انګریــزي واکمنانواوریده بلکې له هغه سره له هند څخه دباندنیوخلکو اوپه خپله دانګریــزې ولس اولویو مخکښو کسانو خواخوږي او ملتیاهم وه . کینګ پرهمدغه ټکــي بانــدې باورنه درلود ، هغه شک درلود اوداېې ویــل چــې دغــه تګــلاره بــه پــه امریکــاکې دزورزیاتي په مقابل په تیره بیا په جنوب په هغه ځای کې چې تور یوازې دیوې ښځې دنوکرپه توګه دهغې لاس ته ګوري کار ورکړي اوکه نه ؟ په هــرډول دکینــګ هغــو تجربو چې دالاباما په مونت ګومیری او هند ته دسفرپه ترڅ کې یې دځان کړې ددې لامل شوې چې دده نظریه یې په دایمي توګه د ګاندي دعدم تشدد دتګلارې په لور ورواړوله .

مونټ ګوميري اوهندوستان

اود کينګ بدلون

په ۱۹۵۴ کال کې کله چې کينګ خپله دوکتورا په تکنالوژي کې له بوستون پوهنتون څخه ترلاسه کړه ، له هغې سره سم يې د مونټ ګوميري ،هغه ځای چې ديوې لندې مودې لپاره دکورنی جګړې په شپو ورځو کې د کانفدرسی پلازمينه و، پــه ديکســتر اويونيو بپتست چرچ کې دهيد پوستر په توګه دنده پيل کړه . دلته خورا زيات توران اوسيدل چې هغوی تېلودسپينوله خوا د شکيلاک او زورزياتي سختې اوظالمانه شپې ورځې زغملې . دمونټ ګوميری دبسونو خبره په دغه اړه ديوې عينی پيښې په توګه ديادونې وړده ، چې هلته دا منل شوې وه چې تو ران بايد دبس دمخې پرڅوکيوباندې کينني ، دبس وروستې برخه ددوی لپاره وه ، خوکه چيرې به سپين په بس کې ولاړ و تور حق نه درلود چې دهغه ددريدو په حال کې بايد هغه پرڅوکی باندې ناست پــاتې شي . دبسونو چلونکي چې ټول سپين وو ، له توروڅخه غوښتنه کوله چې دبس کرايه بايد دمخنی دروازې په پيل کې چلونکي ته وسپاري ، اوبيا ددوروســتی دروازې لــه لارې بس ته ورننوزي . کله کله خو به داسې هم کيدل چې بس چلونکو به کرايه ترې واخيسته ، هغو به چې ترڅو وروستی دروازې ته رسيدل دوی به حرکت وکړ اوهغوی به يې په ډنــګ ډوال بانــدې پريښــودل . دمونټګــوميري تورپوســتو پــه ورځ کــې څوځوځلې دلته دسپين پوستوله خوادغه شان زورزياتي په خورا بد شان سره چې هغه ته سړی انساني چلند نه شي ويلای دمونټ ګوميرې دتوپيرپالو ســپينوواکمنو له خوا په خپله تېوله ناولتيا سره زغامه .

خوکله چې په ۱۹۵۴ کال کې يوه آرامه خو پرتمينه ميرمن چې(روزه پارک) نوميده په دغه ګناه چې سپينو ته يې دخپلې څوکی له پريښودلو څخه انکار وکړ بندي شوه . په دغه وخت کې په مونټ ګوميری کې دتورپوستو شميرپه عمومي توګــه زيــات و، نيګرو ټولنې دخپلو وزيرانو او خپلوکليساوو له لارې دتــول ښــار پــه کچــه پراخــه

www.sikaram.com

پریکړون له بسونو سره وکړ . دوی پرهمدغه مهال مارتین لوتر کینګ دخپلې نـوې جوړکړې ټولنې دمشراولاربنود په توګه وټاکــه ، اوپرهمدغــه مهــال دی پــه مونـټ ګومیری کې نوې کس و چې دلته يې له يوې سياسي او نورو ډلواو ګروپونو سره هــم اړيکي نه درلودل . دمونټ ګومیری دبسونو پریکړون دکینګ لــومړنې تجربــه او پــه دغه ترڅ کې لومړنی هڅه وه چې دده دملي اونړيوال كركترپه جوړولو كې يې مرسته وکړه اوپه متحده ایالاتو کې يې ديوه مورالي مشرپه توګه راوپېژاوه .
په پیل کې پر مونټ ګومیري باندې دګاندي اغیز خورا لږ و، دبسونو پریکړون دګاندي دول مقاومت پرتګلاره باندي نه جوړشوی واو نه هم لارښونه ، سره له دې چې کينګ ګاندي ته درناوی درلود ، هغه خپل يوه ملګري ته داتکی په ګوته کړ چې دی ځنګه کولای شي دګاندی تګلاره اواصول په دغه ترڅ کې وکاروي . خوله هغه وروسته چې یوه سپین مونټ ګومیری ایدورتایز ته يې یولیک ولیکه او په هغه کــې يــې دبســونو پریکړون په هند کې دګاندي له کړو وړو سره پرتله کړ ، همدغه ټکی و چې دمونــټ ګومیری پرغورځنګ باندې دګاندي داغیزخبره ورځ پــه ورځ پراخیــده او زیاتیــده.
لکه څنګه چې کینګ ویلي ، چې دګانــدي نــوم او دهغــه دعــدم تشــدد مقــاومتي غورځنګ په مونټ ګومیري کې هلته چې دغه ځای خلکو دغه نوم تردغه دمه ګرد سره نه واوریدلی په پراخه کچه نامتوشو ، دومره چې په هرځای کــې هغــه « دهنــد دتورپوستوکوچنی روحاني » له زيات درناوي سره پیژندل شوی و. ان چې مطبوعاتو هم دمونټ ګومیری داعتراض په تــرڅ کــې ، پــه هنــدکې دانګریزانــودواکمنې لــه زورزیاتي سره دګاندي پریکړنونه او لاریونونه په الاباما کې دســپینو دزورزیــاتي د جوړښت له کړو وړو سره پرتله کول .
پرهغه مهال چې پریکړون لا روان و کینګ « دژورتیا پــه تــل کــې » دګانــدي داصولو اوتاکتیکونو په ژورتیاکې ډوب او دهغوتراغیزلاندې راغلی و. دګاندي داصولو دوراندیزونو په پام کې نیولو سره کینګ په دې باوري و چې ، څه چې ده په مونــټ ګومیري کې ترسره کړل هغه « دبدی او شیطاني هڅې په وړاندې دمینې هڅونکې مقابله وه».

www.sikaram.com

هغه يوې غونډې ته هغه کیسې تولې وکړې چې څنګه ګاندي وکــولای شــول دنــه زورزياتي مقاومت له لارې انګريز ي امپراتوري په هند کې دپای پـر ټکـي بانــدې ودروي . هغه په دغه اړه داهم په ګوته کړه چې :

« زه ګاندي ته دمسيح پرلاره ورغلم » ځکه نو ده په دغه برخه کې د مسيحيت پــه پياوړتياکې دخپل غورځنګ له لارې ونډه واخيسته »

کينګ وويل چې مونټ ګوميري « له ماسره دامرسته وکړه چې زما هغوپوښتنوته يې روښانه ځوابونه راکړل چې ما دعدم تشدد په برخه کې په کتابونوکې لوستې وې »

په رښتيا هم کينګ هغه فکري بهيرته ور واوښت ، هغه ته چې دی دهغه په وړاندې ديوه ګاندين په شان نه وزيږيدلی . کله چې ګاندی په (ســرمون ان ده مونــټ) کــې دمسيح ښکلا وليده ، هغه يې ديوه هندي اصل او باور په توګه ومنله ، خــو کينــګ چې بياکومه ښکلا په ساتياګره کې وليده دهغې له مخې يې پــه خپلــو امريکــايي پلويانو او اوريدونکو باندې ټينګار وکړ چې دوی بايد ګاندي ته له مسيح اودهغه لــه نظر ياتو سره په موازې دريځ کې وګوري . کينګ ان ګاندي ته دا وياړهم ورپه برخــه کړ چې له ده څخه وروسته يې دبشري حقونودنوي سازمان لــه پــاره هــم د ده نــوم وکاراوه . دبشری حقونو لپاره دګاندي ټولنه کينګ ګاندي ته دهغه درناوي له مخــې پرانيسته چې ده دبشري حقونوپرغورځنګ باندې خپله درنه اغيزه ښندلې وه .

دمونټ ګوميري دبسونو له بريالي پريکړون څخه وروسته (سره لــه دې چــې ديــوه وژونکي يرغل په ترخ کې سخت ټپي هم شو) کينګ له خپلــې ميرمنــې (کوريتــا سکاټ کينګ)اوخپل نژدې ملګری پروفيســور (لــورنس ريــديک) ســره يوځــای دهندوستان سفروکړ . هندته دکينګ سفر يولوی وياړ او تجربه وه چې دی يې د (په نه زورزياتي سره داوښتوپه لور په لوړتيا) کړ، دده له لويو هيلوڅخــه وه چــې بايــد هندوستان وګوري ، خو دده مهال ويش ده ته اجازه ورنه کړه چې دی بايــد د ۱۹۵۹ کال ترفبروري اومارچ پورې هلته پاتې شي .هندته دهغه د رارسيدو پرمهال دهند له لومړي وزير جواهرلال نهرو سره دکتنې په ترخ کې کينګ وويل چې :

« نورو هيوادو ته کيدای شي زه ديوه سيلاني په توګه سفروکړ م خو هند ته زه لکــه ديوه زيارت کونکي په توګه راغلم » . هند ته دکينګ سفر يوه روحاني اومعنــو ي

www.sikaram.com

بیا هڅونه وه داسې چې دهغه په ترڅ کې دی دګاندي پرایدیالونو باندې نورهم باوري او سمبال شو. هغه دټول هند په اوږدو کې دګاندیوالو هڅو له فعالینواوهڅونکو سره وکتل ،کینګ په انفرادی توګه دزیاتو شیانو له لیدو اوهڅونو وروسته ، په دغه برخه کې ډیرڅه هغه مهال وویل چې کله دی بیرته متحده ایالاتوته ستون شو. هغه دغه ټکی په ګوته کړ چې څنګه هندیانو اوانګریزانو له یوه اوبل سره په برابری کې چال چلندکاوه ، او دیوه بل په وړاندې یې دهغو ی کړنې په یوڅه بیل ډول سره په ګوته کړې ، او دایې څرګندکړه چې داډول اړیکي په خپله دهغې وینې پایله ده چې ګاندي دهغې له مخې د مخالفانو په وړاندې دعدم تشدداوخواخوږی له اصولو سره سمه کاروله . کینګ همدارنګه ددغه کار درناوی کاوه چې څنګه ددغه هیواد (مشرا نو خپل مورالي ځواک اووړتیا دخپل قانون ترشا کارولی دي) هغه همداسې دې ته هیله من اوخوشاله و چې :

(له لومړي وزیرڅخه تر کلیوال پورې ټول دکښتنې پاټکي په وړاندې له کرکې سره جوړنه دي) .اودهغې پرضد خبرې کوي . دی په خپله ددې کتونکی اوشاهد و چې نهرو په خپله د کوزنې پاټکی په وړاندې پرهغه مهال چې دملي خپلواکی دنظریې دپرمختیا او پیاوړتیا په اړه یې خبرې کولې دهغوی په وړاندې دکرکې او نه درناوي تګلاره په کلکه غندله . کله چې کینګ امریکا ته راستون شو، ده دمتحده ایالاتو پرمشرانو ایزنهاور او جانسن باندې غږ وکړ چې باید دامریکا دکوزنې او ځپل شوي پاټکې لپاره چې د رنګ او توکم په ګناه ځورول شوي اووروسته پاتې کړل شوي دي یوڅه وکړي ، ده پردغه مهال هغه هڅې چې دهند حکومت په دغه برخه کې ترلاس لاندې نیولې وی ، دیوې بیلګې په توګه د متحده ایالاتومقاماتو ته چې باید هغوی هم کټ مټ هڅې دامریکایې ځپل شوي پاټکي په وړاندې په عملي توګه ترلاس لاندې ونیسي ورپه ګوته کړې .

په رښتیانی توګه دا هند و ، نه یوازې مهاتما ګاندي چې کینګ یې دیوې بیلګې په توګه په څه ډول دیوې ځپل شوې ټولنې لپاره په خپله کارخانه کې جوړاو وروزه . کینګ هند ته دخپل سفرپه ترڅ کې پردې نورهم باورمن شو چې عدم تشدد دخپلې رښتیاینې له مخې یوازنې وسله ده چې ځپل شوې پرګنې یې په ټوله نړی کې دخپلو

www.sikaram.com

غوښتنو دترسره کیدو لپاره کارولای شي . کینګ په دغه سفرسره د (امریکایی ګاندي) لقب دځان کړ ، داخورا په زړه پورې خبره ده چې کینګ په خپله دامریکا دتاریخ په اوږدو کې دیوه ستر لاربشود په توګه دا ومنله چې مهنداس ګاندي :
« له هرپلوه او په هره کچه دنړۍ دتاریخ په پاڼوکې یوله هغو کسانو څخه دی چې دنیم درجن لویو کسانو په شمارکې راتلای شي ». په دې باید باوري یو چې دکینګ عمل دبشري حقونو په باره کې هغه څه دی چې دګاندي پرتخنیکونو باندې ولاړدی .
پریکړونونه ، لاریونونه ،ورځ شپه لیکنې (شب نامې او روزنامې) ان عامه روژې نیونې داټول هغه لاسوندونه اوښې دي چې په امریکاکې یې دبشري حقونو پرغورځنګ باندې دګاندي دتګلارې اغیزبللی شو.
خودکینګ په هڅونکو پریکړوکې یوه چې هغه تریوه حده ناسپړلې او ناروښانه پاتې وه هغه په زندان او جیل ورننوتل و و، چې دنه زورزیاتي له خورا مهمو ډولو څخه ګڼل کیده . کینګ هم لکه د ګاندي په شان زیات ددې لپاره لیوال نه و چې باید زنداني شي . ده ته څرګنده وه چې په جنوب کې د زندان په سلولونو کې نیګروګان څه شی ځنګه زغمي .کینګ به خپلو پلویانو ته ویل چې باید زندان ته ولاړشي خوهلته باید هغه څه ترسره شي لکه چې ګاندي ترسره کړل :په هیله منې هوا اولیواتیا کې ، هغه له دوی سره استدلال کاوه ، چې دوی باید داومني چې په زندان کې خپله ټوله موده باید په یوه ځای کې تیره نه کړي ، بلکه : « هغه باید دشرم زندان د آزادۍ دجنت او انساني پرتم په لور واړوي » همدارنګه کینګ هم زندان ته راغی او هغه یې دآزادۍ تجربه ځای وباله . دا زندان و چې ګاندي د
(هنری دیوید توریو)لیکنه چې د عامه سرکښۍ په اړه وه ولوسته او ده ته یې داتوان ورکړ چې دخپل مرام په لور نورهم په بري سره خپل سفراو ګامونه اوچت کړي . اوداهم جیل و چې کینګ هلته (د برمینګهم له جیل څخه لیک) هغه چې د بشري حقونو دغورځنګ لپاره خورا مهم لاربشود ولیکه . دهغه په ترخ کې چې ده دهغه لپاره په غیرقانوني توګه کاغذ وموند او پرهغه باندې یې دخپل زندان شپې ورځې تیرې کړې . په دغه لیک هم دګاندي په هنګامه یانې ، ربښتیا، انصاف، ځان تیریدنه او نه زورزیاتي باندې تینګارشوی دی . دبیلګې په توګه کینګ په روښانه

توګه له ګاندي څخه دمننديی په ترڅ کې وليکل : « زه په ټينګار سره داخبره کوم او وايم چې عدم تشدد داغواړي چې موږ بايد دهغه په اړه داسې رښـتياني وو لکـه څنګه چې دهغه پای زموږ هيله اوغوښتنه ده » .

خوداېوازې دګاندي تاکتيکونه اوتګلارې نـه وې ، هغـو چـې پـه کينـګ کـې يـې يولړداسې ځانګړنې را وپـارولې چـې هغوکينـګ تـه دبشـري حقونـو دغوښـتنې اوغورځنګ په ترڅ کې دمشرۍ لاره برابره کړه . بلکې خبره تړوله دهغو په عملي کيدو وه ، ځکه چې هغه اوس په عملي توګه دکينګ په وېناوو اوليکنو کې په پرلـه پسـې توګه عملي کيدې . هغه تل داخبره دګاندي له خولې په هرځای کې تکراروله چـې که دوينو سيندونه هم دتورانو دخپلواکۍ په وړاندې وبهيږ ي بايد چې خپلې وينـې يې وي نه داچې دخپلو دښمنانو هغه دې تويې کړي .

تردې هم لامهمه داچې دهمداسې طرحو په رڼاکې ، دګاندي دمينـې منطـق زيـات خواخوږي اوپلويان وموندل ،په دې چې کينګ دهغو په رڼاکې دامريکا له پاره خپـل خوبونه ليدل . داسې چې دهغو په رڼاکې يې بايدامريکاداسې جوړه کړي چـې هغـه دده دمينې وړ ټولنه وي . داسې يوه ټولنه چې کينګ هغه دخپلې نامتو وينا په تـر ځ کې (زه يوخوب لرم) په ډاګه کړه . خلک بايد له شکه پرته (دکرکتر په نښيوځانګړنو باندې قضاوت وکړي نه داچې دهغه په رنګ او پوستکي باندې ځان بوخت وساتي) .

پرکينګ باندې دګاندي داغيز يوه بله بيلګه دويتنام دجګړې په اړه دهغـه مخالفـت وچې دهغه په پايله کې يې دولس مشر جانسون اونورونيکرومشرانو ملاتړ لـه لاسـه ورکړ . ځکه هغوی ورته ويل چې دجګړې په اړه خوله پټه ونيسي خو کينګ داخبـره نه منله او خپله خبره يې کوله ، دده له خورا مهمو وېناوو څخه يوه هغـه وه چـې پـه هغې کې يې وويل : (انصاف نه ماتيدونکی خيـزدی ، ناانصـافي پـه هرځـای کـې دانصاف له پاره خطره ده) .

کينګ همدارنګه د کاورډيک په اړه هم دګاندي دنظريې پر پله باندې ولاړ دهغه څـه په باره کې چې ګاندي به ويل که چيرې څوک دکاورديک او تشدد تـرمنځ دځـاني دفاع په موخه ټاکنه کوي نبه به داوي چې تشدد وټاکي ، په ۱۹۶۵ کال کې کينـګ ديوې مرکې په ترڅ کې دګاندي نظر ومانه ځکه يې وويل : « کله چې زه دتشـدد پـه

www.sikaram.com

اړه خبرې کوم هلته یوه بدې شته چې هغه ترتشدد او زورزیاتي هم سپیره اوناوړه ده چې هغه ډار دی ». دکینګ او ګاندي دواړو لپاره دهڅوني اوتشویق تګلاره دتشــدد تر ردولو زیاته مهمه اودپاملرنې وړوه .
اوپه پای کې ، کینګ له ګاندي سره خپله یوه پیاوړې اودحیرانتیاوړکړنه شریکه کړه چې هغه دپیاوړو سمبولونوپه عمل کې په سپیڅلې توګه عملي کــول وو. دواړو پــه خورا وړتیا سره دناوړې بې انصافۍ په وړاندي چــې ددوی دواړوخلکــو زغملــه پــه یوفکراونظرسره ودریدل . دواړو د خورانواوبیوزلانولپاره متې رانغښتـــې اودهغــو پــه استازیتوب یې هرې خوا ته نه سترې کیدونکې منډې تـــرړې ترســـره کـــړې اودواړو دژوند کولو هغه ډول لکه چې خورانو دڅان لپاره درلود وټاکه . ګاندي پــه کلیــوالی جونګړه او کینګ دشیکاګو په چوپړیوکې استوګنه کوله . دوی سفرهم لکه دعــامو اوخواروخلکو په شان کاوه . ګاندي داورګاډې په دریمه درجه خونه اوپه پلــې توګــه سفرکاوه همدارنګه کینګ دبس او یاهم دکچرې په واسطه له یوه ځایه بل تــه تــه . دوی لکه عامووګړو غوندې کالي اغوستل ، ګاندي ساده خامتــا. اوکینــګ بیاخپــل سګنچردهقاني سرترپایه خورې جامې اغوستې . دوی به لکه دعادي خلکو په شــان کارکاوه، ګاندي به په توده هوا کې په خپل څرخې باندې لګیا و اوهغه به یې څرخاوه اوکینګ به په تودو لوونوکې له مهاجرو فارمي کارګرو سره لوونه کول . دواړه پــه دې توانیدلي وو چې له خپلې سیاسي کلتــوري زیرمــې څخــه خــورا درانــه او پیــاوړې سمبولونه راوټاکي .
دګاندي دمالګې لاریون دبیلګې په توګه دهم غاړی اوهــم آهنګــی پــه تــرڅ کــې هندیانوته دولسونو له پاره په ټول هیواد کې یودپاملرنې اودرناوي وړآر و. همداسې کینګ په خپل وار سره په دې وتوانیده چې د مسحیت او امریکایی مشروطیت آرونه هغه چې دواړه سپین اوتور ورته لیوال او ترې اغیزمن وو پــه خــورا مهــارت ســره وکاروي . کینګ ته داویاړ ورپه برخه شو چې دبشري حقونو پــه لاره کــې یــې دنــه زورزیاتي د درنې وسیلې په برکت کانګرس دې ته رامات کړ چــې دبشــري حقونــو قانون دپه ۱۹۶۴ اودرایې ورکولو حق دې پــه ۱۹۶۵ کــې پــاس اوومنــي . پــه دواړو

برخوکې موږ ته دګاندي هغه اغیزپه څرګنده په ډاګه کیږي چې دهغه دلــوړ فکــراو معنوي ځواک ونډه يې په ټولنيز اوسياسي مقاومت کې بللاى شو.

خوکله اوپه کوم ځاى کې موږ دکینګ تګلارې له ګاندي څخــه بيلــې بلــلاى شــو ؟ ترهرڅه دمخه دغه یوټکې باید ووايو اوهغه داچې کینګ کله هم دګاندي کار بن کاپي نه و، دبيلګې پــه توګــه کینــګ او دون ګــارد دبشــري حقونودغورځنــګ زيــاترو مشرانودپاملرنې او اړتيا وړ څه ونه موندل . سره له دې چې هغه کولاى شول چې پــه لوړه کچه واوسيږي . کینګ په عادي کورکې واوسيد، دعادي موټرسپرلي يې وکــړه اوپه عمومي توګه يې ځان دلوړې له منګولو څخه په یوه خوا نه کړ.

کینګ سره له دې چې دګاندي تاکتيکونه يې عملي کړل ، خو په ډيرو برخــوکې لــه هغه څخه بيل و، ګاندي ددې لپاره چې په هندکې دانګريزانو واکمنې ته دپاى ټکــى کيږدي ، هغه دنه همکارۍ اوولسي سرکښۍ تګلاره وکاروله ،ده خپلــو پيروانــو تــه داخبره کوله چې دوى بايد له انګريز سرکارسره له هرډول همکارۍ څخه ډه ډه وکړي ځکه چې هغه انګريزدیوه شيطاني ځواک په توګه منلى و. خوکینګ بــرعکس دغــه تګلاره په دغه شان چې واکمن سستم دې دپاى پرټکي باندې ودروي ترلاس لاندي ونه نيوه . په دغه برخه کې هغه دسم ســمکي اوځــانګړو دموکراتيکــو ژمنواونظريــو وړتيااوګتورتيا په پام کې ونيوه . کینګ یو ..... امريکايى هيوادپال و ، داسې چــې پــه امريکايي ځانګړتياپي باور درلود اوپه دې هيله و چې متحده ايالات بايد دنوروهيوادو لپاره بيلګه ييزځاى لاربسودځاى ولري . لکه څنګه چې هغه په خپله هم په امريکاکې دمشروطه واکمنۍ له ليوالواومينه والو څخه و. دده نه زورزياتى له همدې امله يــوازې ددغې هيلې له پاره و چې تورانو ته بايد په خپل هيواد کې دامريکايي دموکراسۍ پــه زړه کې دخپل خوب عملي تعبيرورونيي اوحقونه يې بايدپه هغې کــې ديــوه پــوره استوګني په توګه خوندي وى .

اوپه پاى کې دخلکودويښتيا په وړاندې دواک کولو په ترڅ کې هم کینګ لــه ګانــدي سره توپيرونه درلودل . کله چې ګاندي کليوالو ته دا درسونه ورکول او په دغه ټکــي يې ټينګاركاوه چې دوى بايد پرځان باندې بسياشي ،خو کینګ په دغه برخه کې پــه

www.sikaram.com

دغه ټکي باندې ټينګار کاوه چې دا دفيدرال حکومت دنده ده چې دامريکايې بيوزلو تورو اوسيدونکو لپاره زده کړې ، کورونه اودندې ومومي .
آياګاندي له ننيو متحده اياﻻتوسره څه تړاو لرلای شي ؟
کينګ ويلي چې دګاندي انقلاب په هندکې دهيلې او مينې پربنسټ و، هغه وايي چې په امريکا کې دعامه حقونوغورځنګ هم په کټ مټ آرباندې ټينګارکوي :« د دوديزو انقلابونوځخه ديوه مثبت بدلون په توده کې دواک داوښتون پــه تــرخ کــې مــوږهم دهيلې آر په پام کې نيولی دی » . کينګ غوښتل چې دغه هيله دګاندي په ټولنه کې دبشري حقونو داعادې آر دبسيايني داصل پربنسټ پر يوه ولسي غورځنــګ بانــدې بدل کړي .
په هرډول دغه غورځنګ نن هم پــه متحــده ايــاﻻتوکې دګانــدي دهيلــې اومينــې دوکتورين پرمخ بيايی اودکينګ په وژنه باندې چې په (ميمپيس تينســي) کــې د(لورين موتيل) په برنده کې په ١٩٦٨ کال کې عملي شوه له پښو را ونه لويد.
نن سبادبشري حقونو افريقايي ــ امريکــايی فعــاﻻن لکــه ريو.جيســی جکســن او ريو.الشارپتون ، دګاندې دهيلې اوميني دآرونودعملي کيدو پــه تــرخ کــې غــواړي دافريقايانو او امريکايانولپاره دهيلې زيری شي ،دوی سره له دې چې دخطرونو پــه کړليچونو کې ځان ګوري او په دغه برخه کې دنه زورزياتي په رڼاکې ګامونــه پورتــه کوي . ان چې کله ده دولس مشری لپاره په ١٩٨٠ يمه کې ورمنده کړې پرهغه مهال يې په خپلو اوريدنکوباندې غږ وکړ چې : (هيله ژوندۍ وساتۍ) .
برسيره پردې نورهم زيات اسناد شته چې دهغو له مخې سړی دمهاتما ګاندي اړيکي له متحده اياﻻتوسره په څرګنده په ګوته کولای شي ، په ٢٠٠٢ کال کې ټايم مجلــې ګاندي (دپيړۍ سړی وباله) دټايم بل وړونکی البرت انشتاين ګاندي تــه ځــانګړی ارادت اودرناوی درلود هغه په دې باور وچې ګاندی دخپل عصراوزماني يوه څرګنــده ځلا و. په ١٩٨٦ کې جن شارپ دامريکا دنه زورزياتی نامتو اوپيژندل شوي سکالر له هارورد سره تړلې دالبرت انشتاين دنه زورزياتي پروګرام پرانيست هغــه چــې اوس دالبرت انشتاين دانستيتوت په نامه سره چې دنه زورزياتي په برخه کــې دڅيړنــواو تحقيقاتو کارپرمخ بيايی . متحده اياﻻت هم دګاندي په نامه دبيلابيلو جوړښتونولکه

www.sikaram.com

دګاندي مرکزونو ، دګاندي کتابتونونو، دګاندي یادګـارونو ،دګانـدي کنفرانســونو او دګاندي خپرونوچې داټول د ګانـدي دمینـې ، رښـتیاینې اونــه زورزیـاتي نظریــې څرګندوي میلمه دي . چې دلتــه یـوازې دیوڅــو دنومونــواو کړنــو پــه اړه خبــرې کوو.دګاندي دیادون ټولنه دبیلګې په توګه په ۱۹۵۹ کال کې جوړه اوپه ۱۹۷۶کــال پرانستل شوه ، دګاندي مرکز بیا له واشنګتن ډي سي څخه یوڅه دباندې دی په دغه اړه کارکوي ددغه مرکز دویب پاڼې له مخې
(Gandhimc.org)
ښکارې چې ددغه مرکز هڅه اودندې دادي چې باید دګاندي دفلسفې ، نظریې ، ژوند خدمتونواو درسونواوهمدارنګه دهندي کلتوراو کلتورې میراثونودپیژندنې پــه برخــه کې هلې ځلې وکړي .
په ۲۰۰۰ کال کې مورهاوس کالج ،د کینګ ګاندې دبیاپخولاینې مرکزپرانیست هغــه چې دنده یې دکینګ هیله وه .همدارنګه پــه اتلانتــا اوجورجیــاکې دکینــګ مرکــز دکینګیانواوګاندیانو دنه زورزیاتي اوعدم تشدد تاریخی یادګاردی .په نیویارک ستې کې د ای. جې . موستې انستیتوت دګاندي دډوله نه زورزیاتي او پخولاینې اصــولو تــه وده او پراختیاورکوي . برسیره پردې دلته دګاندي کنفرانسونه هم شته چــې هغــوی هم کارپوهان اوهم عملي کارکوونکي په دغه ترڅ کې سره راټولوي څوله یوه اوبــل سره دنظر یاتو د راکړې ورکړې لپاره ناستې ولاړې ترسره کــړي ، دوی پــه اوســنې عصرکې په نړیواله کچه داتومي ناتار او ترهه ګری دجګړې په اړه دګاندې دنظریو په رڼاکې دلارو چارو په کارباندې اخته دي .په یوه همداسې کنفــرانس کــې چــې پــه ممپیس تینسې کې د ۲۰۰۷ کال په اکتوبرکې جوړشو ، تر ۷۵۰ زیاتو ســکالرانو،عملي برخه والواو زده کونکو ګډون کړی و چې هغوی دکینګیانواوګاندیانودنه زورزیاتي په دغو سیمینارونو اوورکشاپونه کې برخه واخیسته .
دګاندې په یاد دنمانځنې یوه غونډه دامریکا دعامه فضا دڅانګې له خوا جوړه شــوه ، دغې غونډې پرموړ باندې غړ وکړ چې دګاندي ایدیوته باید کاروشي ، پــه هوســتون اوتکزاس کې دګانــدي کتــابتون پــه جنــوبي تکــزاس کــې دګانــدې دمیراثونــو او نظریودخوریدو اوساتلو سپارښتنه کوي . هرکال پــه اکتــوبرکې دګانــدي کتــابتون

دښارپه کچه د (یوزر شمې دسولې لپاره) ټولون دمهاتما ګاندي دزیرېدودکالیزې په ویاړ جوړوي . دهوستون ښاروال بیل وایت څوک چې دګاندي دنه زورزیاتی دتګلارې په ترڅ کې یوپیاوړې وکیل اودمتحده ایالاتو دکانګرس غړی هم دی هرکال په دغه غونډه کې چې دزرګونو ګډون کونکو په ګډون سره جوړیږي برخه اخلي .

اوپه پای کې ددغه اصل داهمیت په پام کې نیولو سره په متحده ایالاتوکې سړی کولای شي یواوږد لست ددغه پراخ غورځنګ په اړه چې دګاندي او کینګ دنه زورزیاتی نظریاتواوتاکتیکونو دپراختیا په ترڅ کې په شعوري او غیرشعورې دپاملرنې وړ دی په ګوته کولای شي . ددغو نښو تر ټولو مهمه اودپاملرنې وړ یوه ډیره نوې چې د ۲۰۰۷ کال په سپتمبرکې رامنځ ته شوه داده چې دهغې له مخې په لسګونو زروامریکایانو د لویزیانا په (تینې ټاون جنه) کې لاریون و چې د افریقایي ـــ امریکایي ښوونځي له شپږو زده کونکوسره د توپیرپالوغیرعادلانه چال چلند له امله ترسره شو. په ښونځي کې یوشمیرتورو له سپینوسره دجګړې په ترڅ کې شکمن سپین له ښونځي څخه وایستل خو په څنګ کې یې په کټ مټ جرم کې شپږتنه توران د سرې وژنې په نامه ترمحاکمه لاندې ونیول . غونډې یالاریون دتش په نامه (جیناسکس) په وړاندې رامنځ ته شو، داسې چې دتورو اوسپینواو دبشري حقونو دلارویانو لکه ، ریو جاکسون او شارپتون لپاره په ځانګړې توګه دکینګ اوګاندي دنظریاتو ترسیوري لاندې دپاملرنې وړو. لاریون په عمومې توګه دعدم تشدد له اصولو سره سم ترسره شو،دوی په عمومې توګه داغوښتنه درلوده چې سمه ییز وکیل باید دافریقایي - امریکایي زده کونکوپردوسیه باندې بیاکتنه وکړي اودهغودجرم دسزا کچه باید راټیته کړي .

سره له دې چې یوشمیرغورځنګونه لکه (جینه سکس) ګاندي پلوي نه وو خودوی چې کومه چاره اوکړنه ترسره کړه په هغه کې دګاندي دتګلارې اونه زورزیاتي روح په تمامه مانا په پام کې نیول شوې وه . دوی دنه زورزیاتي تګلاره ترهغو وځارله ترڅویې توپیرپالې بې انصافي پرهغه باندې سمه کړه.

دګاندي اوکینګ میراث کیدای شي په امریکایي بدن کې د بډوګی په شان خپله دنده دتوپیرپالې روحیې ،سیاست اونورو ټولنیزوستونزودپاکوالي او تصفیی او زموږ

www.sikaram.com

دوينې دنګه والي اوپاکوالي په برخه کې په پرله پسې توګه ترسره کړي . سره له دې چې زموږ يوشميرزيات په دغه اړه ځانونه ناګار اوناخبره اچوي . په داسې حـال کـې چې زموږژوند پرته له هغو ناشونې دی .

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندليد) له مجلې څخه چې دهند دباندنيوچارو وزارت له خوا خپريږي لـه انګريزي ژبې پر پښتوژباړل شويده .

پنځم څپرکی

دګاندي مرغلرې

« سرې په رښتیاهم خپلوخلکو ته دخدمت له کچې سره دلوړتیا اواوچتیا ورکیږي ».

مهاتما ګاندي

« نه زغم په خپله دتشددیوډول اوچلن دی چې درښتیا اودموکراتیک معنویت په وړاندې خنډکیږي »

مهاتما ګاندي

« ساتیاګره یعنې دنابرابرۍ په وړاندې جګړه ده داسې چې یوڅوک په خپله خوښه ځان دهغې زغم ته ور وسپاري ».

مهاتما ګاندي

« کمزوري کله هم بښونکی نه وي بلکه بښنه تل دپیاوړې ځانګړنه ده ».

مهاتما ګاندي

« که همکاري یودنده ده ، ما دنه همکارۍ دنده هم تر سره کړې کیدای شي په ځانګړو شرایطوداهم ددندې یوډول وي »

مهاتما ګاندي

« که موږددې ترمنځ توپیروکړای شوچې موږ څه کوو اویاد څه کولو توان لرو،په دې توګه کیدای شي چې دنړۍ ستونزې په یوه خوا اوحل شي » .

مهاتما ګاندي

« په یوڅه باندې باور اودهغه بیا نه ایله کول رښتیاینه نه ده».

مهاتما ګاندي

« په مېړانې سره رښتیانی زغم ان دتیرو زړونه هم سوځوي او هم یې ویلې کوي »
مهاتما ګاندي
« ترهرڅه لومړنې زغم اوتحمل د فکرزغم اوتحمل دی ».
مهاتما ګاندي
« زه تشدد ردم ځکه کله چې هغه دښو کړوپه وړاندې راڅرګندیږي ،ښه کړه په داسې حال کې موقتي وي،اوشیطانې کړه یې په وړاندې دایمی کیږي ».
مهاتما ګاندي
« مهاتما ګاندي راغی او دهنددملیونو په دروازه کې ودرید،ځان یې له دوی څخه یووباله ، دوی ته یې ددوی په ژبه خبرې وکړې ... څوک چې په تلپاتې توګه دهند دپراخوپرګنو له خوا په درنښت ومنل شو. رښتیا رښتیا پاڅوي.
رابیندرانات ټاګور

« زړورتیا، واک ته رسیدل ،اتلولي اوپردې ټولو برسیره ځان تیریدنه هغه وړتیاوې دي چې زمونږ لارښوونکي یې باید ولري».
مهاتما ګاندي
« پیاوړتیا له فزیکی وړتیا څخه نه رامنځ ته کیږي، بلکه هغه دپیاوړې ارادې بریاده».
مهاتما ګاندي
« مونږ پریږدئ چې په پوره اندازه میړني وواو په تلپاتې توګه مړه شو،خو یوڅوک هم مه پریږدئ چې ددغه تلپاتي په لورګام واخلي ».
مهاتما ګاندي
« دبیان او قلم آزادي دخپلواکی بنسټ دی »
مهاتما ګاندي
« که چیرې په دویم کس چې ته یې ګورې دخدایي نښې ونه ګورې ، دهغه په تمه کیدل دوخت خرڅول دی ، راتلونکې ته یې ګورئ ».
مهاتما ګاندي
« خوشالی هغه مهال ده چې کله یوڅوک څه فکرکوې ، څه وایي اوڅه په هم غاړی سره ترسره کوې ».
مهاتما ګاندي
« دهرچا خپل مذهب دهغه اودهغه دهستوونکي ترمنځ خبره ده، نه دنورچا»

www.sikaram.com

مهاتما گاندي

« كه زه ديوه ليوني سړي په گولۍ باندې ووژل شم ، زه بايد په هغه شيبه كې وخاندم . په هغه حال كې به په ماكې هيڅ ډول قهرنه وي، خداى به زما په زړه اوشونډو باندې وى.خوته له ماسره يوه ژمنه وكړه چې : كه داسې څه واقع شي چې يوه اوښكه دهم توې نه كړې ».

مهاتما گاندي

« سوراج (خپلواكي) د وېښواوبيداروخلكو له پاره ده ، نه دخوبوليواو بې پرواو لپاره»

مهاتما گاندي

« گاندي په سياسي تاريخ كې يوبې سارى څوک دى،مونږ نيكمرغه يو اوله تقديرڅخه مننداوى يوچې پرمونږ يې دغه دعصررڼا ولوروله ،هغه چې دنويونسلونو له پاره به يوه رڼا اوالهام وي »

البرت انشتاين

« هغه به ماته پياوړتيا راكړي اوماته به لار راوښيي ،ترټولوپياوړي وسله دزړه اونفس خفي عبادت دى ، ځكه نو دسولې اوآرامۍ شتون تل په خداى كې دى ».

مهاتما گاندي

« غواړم چې دټولو وچوكلتورونه چې څومره شونې وي زما پركوربانډې خپل سيوري په آزادۍ سره راوغوړوي ،خو زه به كله ځان ته داحق ورنه كړم چې خپله پښه دچا په لورچې زما دمبارزې خندشي وراوړده كړم» .

مهاتما گاندي

« كه زمونږ موخه داوې چې دغې نړۍ ته رښتينې سوله وښيو، كه مونږ په دې برلاسي شو چې دجگړې پرضد رښتينې جگړه پرمخ بوځو، زمونږ له پاره وړده چې له ماشومانودزړه خبرې پيل كړو».

مهاتما گاندي

« هغه اتلولي چې په تشدد سره ترلاسه شي دهغې پايله ماته اولنډمدتې ده».

مهاتما گاندي

www.sikaram.com

ماخذونه :

قرآن کريم ، (سيقول ، ۱۵۲ او ۱۵۳ ايا تونه))۱ (

(۲) انجيل ، (رومن ۱۲. ۱۶. ۲۱)

(۳) نيتيرا کايام نتيا ، دجن مذهب لاربونکی کتاب ، ۲۰۳ مخ

(۴) بنګلا ادب ، (په اردو ژبه)

(۵) حمزه شينواری ، کليات ، دکابل جا پ ۱۳۸۷ .

(۶) مولانا ، مثنوي معنوي ، تهران چاپ نيکلسو)ن

(۷) اشرف خان هجري ، ديوان دپيښور چاپ ،

(۸) عبدالغفارخان ، زما ژوند اوجدوجهد ، دکابل چا پ ۱۳۵۹

(۹) نيکلسون ، رينولد ، اسلام وتصوف ، ترجمه محمدحسين مدرس نهاوندي ،تهران ۱۳۴۳

(۱۰) سيد شاه حسين احمد ، تصوف عهد بعهد ۲۰۰۱ (په اردو ژبه) پټنه بهار،

(۱۱) ضيا الحسن فاروقی ، شهيد جستجو داکترذاکرحسين،(پــه اردو ژبــه) ډيلــی ۱۹۸۸.

(۱۲) رحمان بابا ديوان ، دکابل چاپ (۱۳۵۶) .

(۱۳)تاريخ هندوستان (رود کوثر) ، ډيلي ، ۱۹۹۸،

(۱۴)بی آر ننداِ ، مهاتماګاندي .(په اردو ژبه) ډيلی ۱۹۸۶.

(۱۵) کيخسرو اسفنديار دبستان مذا هب چاپ تهران ۱۳۶۲

(16) Majumdar ... An Advance History of India.

(17) S.P. Kanal , Quest for trust , New Delhi , 1976 P 738)

(18) Calvin Kytle Gandhi Soldier Of Nonviolence 1982. P 93 U.S.A

(19) Gandhi .M.K An Autobiography introduction P. 11

(20) Mahatma Gandhi, What is Hinduism? 2004 New Delhi

(21) R .Tagore, GITANJALI , 2000 New Delhi

(22) Yogi Philosophy , by Yogi Ramacharaka, Bombay 1977.

www.sikaram.com

Mahatma Gandhi, New Delhi, 1945. (23) Select Works of

(24) Select Works of Jawaharlal Nehru New Delhi , ?

(25) Anwar Sheikh ,THE VEDIC CIVILISATION , U.K 2003 .

(26) Encyclopedia Britannica (23 Volumes) 18 edition

(27) The Bhagavad-Gita New Delhi , 19977

(28) Young India , Ahmadabad Wednesday 11th August 1920.

(29) B.S.Upadhyaya. FEEDERS OF INDIAN CULTURE. New Delhi 1989.

(30) India perspectives (magazine from external ministry of India) Jan - Mar , 2008

(31) Washington post , march 30 , 2008 ,

(32) Hindustan Times , August 15 2010

About the Author :

"Professor Abdul Khaliq Rashid was born in 1957 in g Ghazni (Afghanistan). He had his early education in the historical city of Ghazni and left for Kabul for higher education in 1975. He obtained his Master's degree from the University of Kabul in 1979. He has attended international seminars in Uzbekistan, Tajikistan, Turkmenistan, Pakistan and India. Professor Rashid is a prominent figure in the world of Pashto and Dari Studies. Presently he is a Visiting Professor in the Center of Persian and Central Asian Studies in Jawaharlal Nehru University, New Delhi wherein he has developed the Pashto Programme of study up to Advanced Diploma and B.A levels. He is keen to promote Indo-Afghan relation in academic and cultural spheres. He is deeply interested in Sanskrit studies. He has authored several books and research articles pertaining to Pashto and dari studies. His works include; Criticism in Pashto, Resistance Literature in Pashto, History of Pashto Criticism, and he has translated Megkhdutam and Vikram Urwasiya of Kalidas in to Pashto and Dari. He has penned five collections of short stories and four novels in Pashto. Professor Rashid has been awarded a Ph.D. degree by Jamia Millia Islamia; New Delhi on his outstanding work: 'Iqbal's Contribution to Afghan Studies.' He is indeed a devoted scholar, amicable colleague and a loving teacher."

www.sikaram.com

له تارا گاندي (دگاندی لمسۍ) سره د لیکوال عکس

مننه او کور ودانی

د افغانستان ملي تحریک له هېواد پال او فرهنګپال شخصیت ښاغلي (میرحمزه سامزي) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته یې اوږه ورکړه. ملي تحریک ویاړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ یې پیل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

یو ځل بیا د دې اثر له لیکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د لیکلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مینه

د افغانستان ملي تحریک

www.sikaram.com

MAHATMA GHANDHI
Life, Thoughts and Struggle

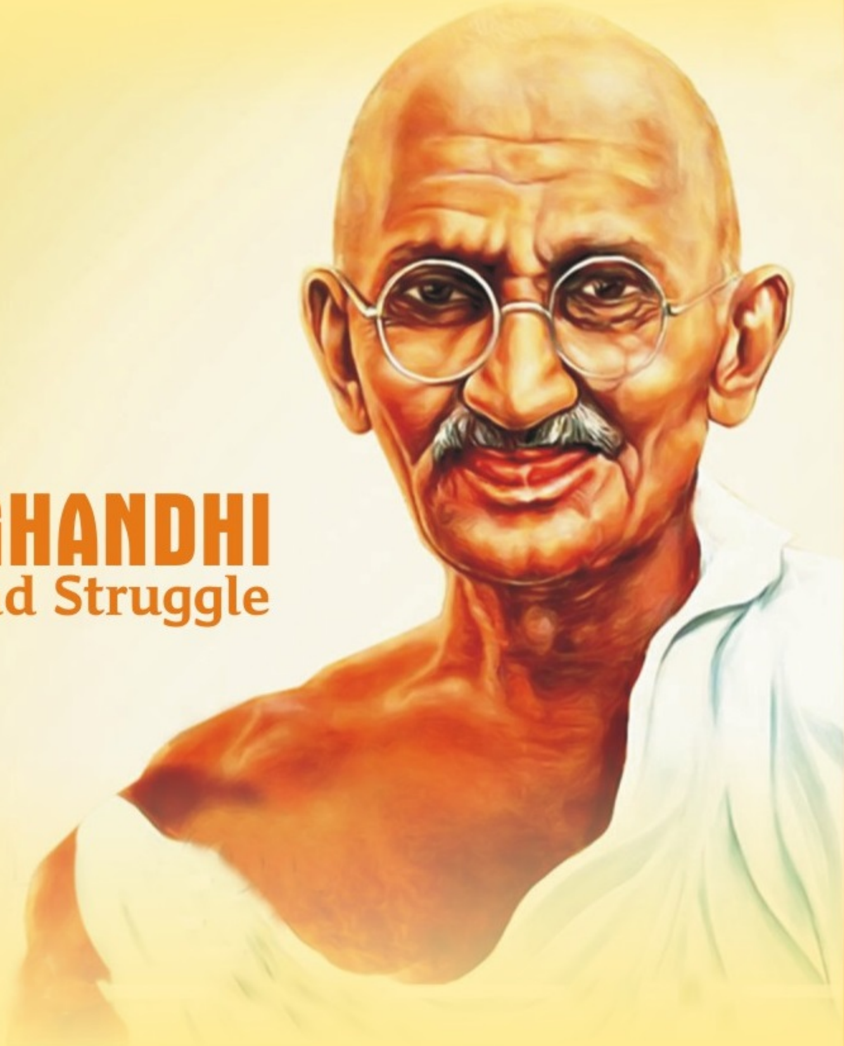

BY:PROF. ABDUL KHALIQ RASHID

د افغانستان ملي تحریک
www.melitahrik.com

د خپرونو لړ: ۱۱۸

www.sikaram.com